SAMLINGEN

AF

NORSKE OLDSAGER

I

BERGENS MUSEUM

VED

A. LORANGE

BERGEN
J. D. BEYERS BOGTRYKKERI
1875

Forord.

Det er iaar et halvt Aarhundrede siden, at Stiftamtmand Christie indbød *„fædrelandssindede Mænd i og udenfor Bergens Stift til at træde sammen i en Forening, hvis Øiemed skulde være* at tilveiebringe i Bergen et Muséum af Oldsager og Konstsager og et Naturaliekabinet af indenlandske Naturalier.“

Indbydelsen blev modtaget med almindelig Velvillie. I Marts Maaned 1826 blev Muséet aabnet, og allerede 1832 var Samlingerne saaledes forøgede, at de maatte flyttes fra Realskolen til et for Øiemedet særskildt indkjøbt Hus. Ved samme Anledning vedtoges paa Generalforsamlingen 1ste Mai 1833 Muséets Love, hvis § 1 er saalydende:

Foreningens Hovedøiemed er at tilveiebringe og stadig at forøge under Navn af det bergenske Muséum en Samling af Oldsager, Kunstsager, Mynter og Naturalier samt et især med Hensyn til dette Hovedøiemed passende Forraad af videnskabelige Apparater.

Samlingerne vedblev at voxe med overraskende Hurtighed og snart var ogsaa det indkjøbte Hus for trangt.

Paa samme Maade gik det med en i Aarene 1838—41 opført Tilbygning (den nuværende Almueskole ved Kaien).

Da var det, at Bergens Commune med Understøttelse af Statskassen og af Bergens Sparebank i Erkjendelse af Muséets Betydning for Videnskaben og af Samlingernes Nytte for Folkeoplysningen og Almendannelsen lod opføre den nuværende Bygning, der ved sin Beliggenhed giver et nogenlunde sikkert Opbevarings-

sted og ved sin Indredning et tidsmæssigt og hensigtssvarende Lokale for de værdifulde Samlinger.

I 1866 foregik Indflytningen. Første Etage af den nordlige Fløi samt af den halvrunde Bagbygning blev indrømmet den historisk-antiqvariske Afdeling. 1874 og 1875 blev Oldsagssamlingen omordnet af Undertegnede. Fundene ere adskilte efter de fire store kulturhistoriske Afsnit, hvori vor Oldtid inddeles: *Stenalderen, Broncealderen, den ældre Jernalder* og *den yngre Jernalder* eller *Vikingetiden* og opstillede i geografisk Rækkefølge. 1ste Januar 1875 omfattede Samlingen 3000 Nummere fra hedensk Tid og Middelalderen (en Del udenlandske Oldsager dog heri medregnet), og er næst Universitetets Oldsamling den rigeste Kilde, hvorfra Historieforskerne kan hente Oplysning om det norske Folks Tilstand og Vilkaar i de mange Aarhundreder, der ligger forud for Norges skrevne Historie.

A. Lorange.

Anm.: Ifølge Hr. Rektor Henrichsens velvillige Tilladelse har jeg ved Udarbeidelsen af denne Bog flittigen benyttet den af ham forfattede beskrivende Indholdsfortegnelse over Muséets antiqvariske Samling.

Hr. Inspecteur P. Hysing har ligeledes godhedsfuldt overladt mig til Afbenyttelse en af ham senere forfattet og omordnet Indholdsfortegnelse, — hvorfor jeg herved aflægger min erkjendtlige Tak til disse Herrer.

Med Hensyn til Fundenes Rækkefølge har jeg tilladt mig at optage den i N. Nicolaysens „norske Fornlevninger“ anvendte.

A. L.

Indledning.

Norges Land er rigt paa Oldtidsminder. I Dal og ved Strand findes talrige Vidnesbyrd om Oldtids Liv og Bedrift i Form af Gravhauger og Stensætninger. Disse Mindesmærker i Forbindelse med de i dem bevarede Oldsager ere saa godt som de eneste Hjælpemidler, vi har til Oplysning om de talrige Slægter, der har levet og virket i vort Fædreland fra dets første Bebyggelse indtil Christendommens Indførelse. Ved dem kan Historien forfølges tilbage til den Tid, hvorom Sagaskriverne intet vidste at berette, og ved dem skal Oldforskerne finde Udgangspunkterne for vor nationale Kultur og vort eiendommelige Folkeliv.

Oldtidens Historie dvæler ikke ved Heltenavne eller store Bedrifter, men den fortæller om det norske Folks Arbeide og Fremskridt med at rydde og dyrke den fædrene Jord, om dets Industri og Udvikling saavelsom om dets første Forbindelser med fremmede Lande. Af Gravenes Udstyr og Gravgodsets Behandling kan man lære at kjende Folkets Sæder, gamle nationale Skikke og religiøse Opfatning.

Denne Oldforskningens Opgave at forfølge og belyse Folkets og Landets Udvikling og at vise de gamle Slægters Arbeide i Fædrelandets Tjeneste, kort sagt, at skrive Indledningen til og derved tildels ogsaa Forklaringen paa Fædrelandshistorien viser Oldsagernes Betydning, og er den naturlige Aarsag til, at saagodt som alle og enhver uvilkaarligen føler Kjærlighed og Interesse for de gamle nationale Minder. Men denne Videnskab forlanger og behøver ogsaa Bistand af alle, thi hvert Aar kommer en Mangfoldighed af Oldsager for Lyset omkring i Landet, og

enhver kan hjælpe til at bevare disse og indsende dem til de offentlige Samlinger. Ingen maa tro, at Samlingerne allerede ere rige nok, — de ere endnu i enhver Henseende kun en god Begyndelse. Ethvert nyt Fund er en nyttig og kjærkommen Tilvext, og intet Stykke maa foragtes, thi det kan have sin historiske Betydning, hvor ubetydeligt eller medtaget det end ser ud.

Overalt i Europa er Bevidstheden vakt for Oldsagernes og Oldforskningens nationale Betydning. Almeninteressen for de nationale archeologiske Samlinger bliver derfor ogsaa stedse mere og mere levende, og i vore Nabolande Sverige og Danmark er der for nærværende neppe nogen Videnskab, der har saa ivrige og talrige Arbeidere som den nationale Oldforskning. Ogsaa hos os er den archeologiske Videnskab i rask Udvikling. Universitetets Oldsamling voxer betydeligt ved Bistand af Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring og ved bevilgede Stipendier til antiqvariske Reiser og Undersøgelser, Videnskabsselskabet i Throndhjem concentrerer sin Virksomhed mere og mere i historisk-antiqvarisk Retning, og det nyoprettede Muséum i Tromsø udfolder Virksomhed efter Evne.

Alene ved Bergens Museum har i de senere Aar Antallet af indkomne Oldsager været i stadigt Aftagende. Den Tid er nemlig nu forbi, da Muséet kan vente at voxe alene ved Gaver — og den Anpart af Muséets Indtægter, som hidtil er bleven tilstaaet den archeologiske Afdeling, har kun undtagelsesvis tilladt nogen af de Foranstaltninger til Samlingens Forøgelse, som de andre Muséer forlængst har erkjendt nødvendige. Derfor har ogsaa de andre Samlinger trukket til sig flere og flere af de Districter, hvorfra Bergens Muséum før fik sin Tilvext. Hertil kommer, at Oldsager for nærværende udgjør en af baade Indlændinger og Udlændinger meget efterspurgt Handelsvare, hvorved de offentlige Samlinger ogsaa har faaet private Opkjøbere at concurere med. Derfor vil vistnok for Fremtiden Tilgangen blive endnu mindre, saafremt man ikke ved forøgede Bevillinger vil sætte Muséets antiqvariske Afdeling istand til at udfolde idetmindste nogen activ Virksomhed for at gjenvinde en Del af Muséets i antiqvarisk Retning saa rige Opland.

Foran Indgangen til Oldsagssamlingen er opstillet to med udskaarne Drageslyngninger rigt forsirede Portaler fra Stedje Stavekirke, der omtales i Sverres Saga ved Aaret 1184. I hvert af Portalerne er opstillet en Runesten med Indskrift i den yngre Runerække. De ere begge fra Jæderen ligesom den tredie til venstre opstillede Runesten med indhuggede Menneskefigurer.

I de tre første Rum opbevares Gjenstande fra hedensk Tid.

Første Rum.

I Skabene mellem Vinduerne er udstillet Gjenstande fra *Stenalderen;* i Skabet tilhøire mellem Døren og Vinduet Gjenstande fra *Broncealderen;* i Langvæggens Skabe ere den *ældre Jernalders* Fund ordnede i geografisk Rækkefølge.

Andet Rum

indeholder *yngre Jernalders* Fund fra Stavanger Amt og søndre Bergenhus Amt foruden et stort Gravfund fra en Haug paa Møklebust i Eids Pgd. i nordre Bergenhus Amt.

Tredie Rum

indeholder fremdeles *yngre Jernalders* Fund fra søndre Bergenhus Amt, nordre Bergenhus Amt, Romsdals Amt, søndre og nordre Throndhjems Amter og fra Nordlands Amt; desuden et Skab hvori Vaaben og Redskaber fra samme Tidsafsnit, men hvis Findesteder ere ubekjendte.

Fjerde Rum

indeholder hovedsageligen *kirkelige* Gjenstande fra *Middelalderen:* Døbefonter, Alterskabe, malede Tavler, Helgenbilleder, Kirkeprydelser og Kirkekar m. m.

Femte Rum

indeholder en Vaabensamling. Paa den ene Væg er udstillet de Vaaben, som kan antages at være ældre end Krudtets almindelige Anvendelse i Norge. Paa den anden Væg er Vaaben fra den nyere Tid. Paa Gulvet staar tre gamle Bagladningskanoner.

Sjette Rum.

I Skabet ved Vinduet er udstillet en Samling Drikkehorn og andre Drikkekar samt Gjenstande fra Bondebygden. Mellem Vinduerne er opstillet en gammel Væv. I Langvæggens Skabe er Husgeraad og Beklædningsstykker fra de to sidste Aarhundreder; de fleste af disse Gjenstande har været opbevarede i bergenske Familier.

Syvende Rum

indeholder ethnografiske Gjenstande og en Samling af lappiske Sager.

Ottende Rum

indeholder ethnografiske Gjenstande, hvoriblandt en god Samling af Vaaben og Redskaber fra Sydhavsøerne.

Niende Rum

indeholder Møbler og andre Gjenstande fra det 17de og 18de Aarhundreder.

NB. Denne Katalog omfatter imidlertid kun de tre første Rum og de i dem opstillede Gjenstande fra hedensk Tid.

For hver Gjenstand er meddelt saavidt muligt nøiagtig Underretning om Fundomstændighederne.

I Texten er anvendt flere Forkortelser, hvoraf skal mærkes:

Aarsb. = Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Aarsberetning.
Aarb. = Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie.
f. = funden, fundet eller fundne.
Mont. = Sveriges Forntid af Dr. Osc. Montelius.
Pgd. = Prestegjæld.
S. = Sogn.
W. = Nordiske Oldsager af I. I. A. Worsaae.

Ved de mærkeligste Fund er tilføiet smaa Tal, der henviser til den paa sidste Side meddelte Fortegnelse over, hvor udførligere Efterretninger om Fundene ere at læse.

Første Afsnit af den hedenske Tid.

Stenalderen.

De ældste Vidnesbyrd om, at der har boet Mennesker i Norges Land, er jordfundne Vaaben og skjærende Redskaber af Sten. De ere Minder fra en længst forsvunden Tid, da Befolkningen endnu ikke kjendte noget Metal, men alligevel vidste at hjælpe sig med Redskaber af de Emner, der var for Haanden, saasom Sten, Ben og Træ. Man har kaldt denne Tid *Stenalderen.*

I næsten alle Lande har man fundet Minder om en Stenalder.

Paa forskjellige Kanter af Jorden lever endnu i vor Tid vilde Folkeslag, som ikke kjender Jern eller noget andet Metal. Sammenligning mellem disse Folks Redskaber og vore jordfundne Stenoldsager har givet os Oplysning om Stenoldsagernes Anvendelse og Tildannelsesmaade og desuden skaffet os paatagelige Beviser for, at Mennesket ikke alene kan leve, men ogsaa udvikle sig og naa frem til nogen Kultur selv med saadanne ufuldkomne Hjælpemidler.

Man kjender ikke Navnet paa det Folk, som dengang færdedes i Norge, ei heller har man endnu nogen sikker Tidsbestemmelse for, naar denne Stenalder endte og endnu mindre for, naar den begyndte. Kun saa meget kan ansees sikkert, at de norske Stenoldsager i Almindelighed ere mindst 3000 Aar gamle.

Stenredskabernes Udbredelse i Norge viser, at Befolkningen allerede strakte sig over Landets forskjellige Dele. Men de samme Redskaber synes ogsaa at bevise, at Stenalderen har været af yngre Oprindelse og følgelig af langt kortere Varighed i Norge end i Nordens sydligere Lande. Sammenstillet med danske og

svenske Stenoldsager maa nemlig alle vore henføres til den saakalte *slebne* eller *yngre nordiske Stenalder*. De forholdsvis talrige Vaaben og Redskaber af Flint, som findes her i Landet, synes ogsaa at tilkjendegive en Forbindelse allerede i hin fjerne Tid mellem Norge og Nabolandene mod Syd, thi Flint forekommer neppe af Naturen her i Landet saa hyppigt eller i saa store Stykker, at Raastoffet til vore Flintredskaber som Regel kan ansees for indenlandsk. I Belgien, Frankrig og England har man fundet mange Bevis for saadanne Handelsforbindelser i Stenalderen ligesom ogsaa i det nordlige Sverige. Desuden er Flintredskabernes Formlighed meget stor over hele Norden. Denne Redskabernes Overensstemmelse giver Grund til at antage, at Stenalderens Folk i Norge har befundet sig paa omtrent det samme Udviklingstrin som den yngre Stenalders Folk i Sydskandinavien. Undersøgelser i de mærkelige Grave, som findes i Sydsverige og Danmark fra den yngre Stenalder har leveret Beviser for, at vore almindelige Husdyr — mærkeligt nok — allerede dengang vare kjendte, saaledes baade Kjør, Faar, Heste, Svin og først af alle Hunden. Det er derfor Mulighed for, at ogsaa Stenalderens Folk i Norge har havt Husdyr, paa samme Tid som de talrige Vaaben synes at bevise, at Jagt og Fiskeri har været vigtige Næringsveie.

Man har endnu ikke fundet nogen af de for Stenalderen eiendommelige Grave i det vestenfjeldske Norge, og dog synes Stenredskabernes Antal og Forekomst paa mange Steder at bevise en bosiddende og ikke ganske faatallig Befolkning.

Redskaberne bestaar af Kiler, Øxer og Meisler, af Spyd og Pilespidse, Dolke, Knive og Skrabere. Hugredskaberne ere i Regelen slebne enten helt over eller alene ved Eggen, de andre har derimod aldrig sleben Eg, men blev kun tilhugne ofte med en forbausende Grad af Nøiagtighed. Enkelte Knive har Sagtænder, — undertiden sees endog Forsiringer paa Flintredskaberne.

Flinten lader sig let spalte ved Slag, men at udføre denne Tilhugning alene ved Hjælp af andre Stene krævede stor Øvelse, og om end Flintredskaberne vistnok maa antages for i Almindelighed at være indførte fra Skaane og Danmark, er det dog ved mange Fund bevist, at ogsaa Befolkningen selv forstod at tildanne og behandle Flinten.

Til Øxer og ofte til Kiler benyttedes Landets egne Stenarter. Stenøxerne har runde Skafthul, som blev borede ved Hjælp af Sand og Vand under en hurtigt omdreiet Træpinde eller et hult rundt Ben.

Stenredskaberne i Bergens Museum er utvivlsomt kun en liden Del af det Antal, som er fundet, og som vil findes paa Norges Vestkyst. De træffes hyppigst enkeltvis og kun sjelden sees Spor til, at de har været nedlagte med Hensigt. I Almindelighed synes de at være tilfældigen tabte.

I Torvmyrene opgraves forholdsvis ofte Stenredskaber, men Finderne bevarer kun sjelden saadanne Fund. Vore Bønder vilde derfor gjøre en god Gjerning ved med større Omhu end hidtil at opsamle og indsende disse Stenoldsager, der ere de eneste Hjælpemidler, vi har til at vinde Oplysning om det ældste Afsnit af vort Fædrelands Historie.

1ste Skab.

Lister og Mandals Amt.

214. *Bredmeisel* af mørk Flint noget buet og med firesidet Tværsnit, Længden 6½ Tom., Bredden 2⅓ Tom. ved Eggen og aftagende mod Banen. Den er kun tilhugget, men utvivlsomt bestemt til at slibes; — f. i Nærheden af **Mandals Kirke.**

Stavanger Amt.

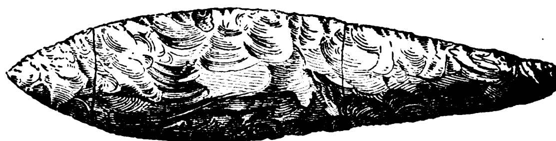
169. *Flintedolk* kraftig og vel tilhugget 7⅝ Tom. lang, hvoraf Haandtaget 3 Tom.; f. sammen med No. 182, en halvmaaneformet Krumkniv eller Sag næsten 5 Tom. lang og 2 Tom. bred over Midten samt flere andre Flintredskaber (af Krumkniver var mindst tre Exemplarer) i en Myr paa **Ogne** i Ogne S., Egersunds Pgd.

2860. *Stenkile* fladfirkantet 7½ Tom. lang og noget forvitret; f. paa **Slettebo** i Egersunds Pgd.

2594. *Stenøx* med stort Skafthul, tyk og firesidet med næsten flad Bane 6½ Tom. lang; f. i en Ager paa **Aarstad** i Egersunds Pgd.

2769. *Spydblad* af Flint næsten 8 Tom. langt, 2 Tom. bredt og noget buet; f. i en Myr paa **Bo** i Haa Pgd. (er nu knækket i tre Stykker).

2769.

2836. Liden *Kniv* af Flint grovt tilhugget med Blad og Haandtag hvert 2 Tom. langt; f. i Jorden paa **Skjerpe** i Varhaugs S. Haa Pgd.

2593. *Dolk* eller *Kniv* af Flint med vel 3 Tom. langt fire-

sidet Haandtag og 4½ Tom. langt Blad, omhyggeligen tilhugget, men nu knækket; f. paa **Re** i Thime S., Haa Pgd.*)

2474. *Kile* af Sandsten rund og tilspidset mod Banen 5 Tom. lang og 1½ Tom. bred over Eggen; f. paa **Aalgaard** i Gjesdals S., Ly Pgd.

166. Brudstykke af *Melkekvarts* tveegget og omhyggeligen tilhugget 2 Tom. langt, ⅝ Tom. bredt, med ligeløbende Sider; f. paa **Grude** i Klep. (af uvis Bestemmelse).

189. *Kile* grovt tilhugget, men firesidet og sleben ved Eggen, 2½ Tom. lang; f. paa **Grude** i Kleps Pgd.

1014. *Dolk* af brun Flint, velformet og 6½ Tom. lang med afbrudt Od, Haandtaget svinger ud ved Knappen; f. 1860 paa **Grude** i Kleps Pgd.

1014.

Fra samme **Grude Gaard** har Muséet en Samling Flintgjenstande, No. 1793, opsamlede i 1863 og indsendte af Prof. O. Rygh med en Skrivelse: Over en Flade af flere Tusinde Kvadratalen findes jevnt spredte en stor Mængde Flintestykker med tydelige Spor af Bearbeidelse med Menneskehænder, ikke blot smaa og store Flinteflækker og uformelige Stykker, men ogsaa ikke saa faa mere og mindre omhyggeligt arbeidede Pilespidser. De ligger ovenpaa Auren under Lyngtorven og talrigst i Bakkeheldene ned mod Grudevandet. (¹)

1851. *Spidshakke* af brun Sandsten tildels sleben men med afbrudt Overstykke, nu 6½ Tom. lang; f. paa **Ande** i Klep.

1852. *Pilespids* trekantet og liden, lig Mont. No. 62.

1853. Odden af en *Spydspids* af lys Flint.

1854. Tresidet *Pilespids* med Tange og afbrudt Od, lig Mont. No. 65.

(1852–1854:) af Flint og f. hver for sig paa **Ande** i Klep. Indkom 1866.

---

*) Fra **Groden** i Haa Pgd. indkom 1875 en af de skjeldne og mærkelige „baadformede“ Stenøxer. Den er af lys graa Sandsten, sleben med Ring om Skafthullet og buet, 9 Tom. lang, 2¾ Tom. bred, men kun 1½ Tom. tyk, med en indridset Rifle langs hver Smalside; f. i en Myr og har No. 3019.

1794. Raspformet *Pilespids* med Tange, 3 Tom. lang; f. i en Myr paa **Ande** i Klep.

2868. *Flintekniv* med Haandtag, vel 4 Tom. lang, Bladet er 2 Tom. langt og temmelig tykt, Grebet ender i en rund Knap; f. paa **Ande** i Kleps Pgd.

1795. Hjerteformet *Pilespids* 1⅓ Tom. lang, med skarp ophøiet Rand paa den ene Bredside; f. paa **Tuv** i Klep. Hovedform lig Mont. No. 64.

1810. *Pilespids* med Agnorer og særdeles fint tilhugget, ogsaa f. paa **Tuv.**

2960. En Samling *Flintflækker* m. m. af samme Slags som ovennævnte No. 1793, men opsamlet paa **Tuvbakken** 1874. Blandt Stykkerne kan mærkes en velarbeidet liden Skraber.

1809. *Flintedolk* med afbrudt Blad, men med firesidet omhyggeligen arbeidet Haandtag forsiret langs Kanterne; f. 1865 paa **Fristad** i Klep; lig Mont. No. 58.

2895. *Spydblad* af graasort Flint, Tangen mangler, men Bladet selv er desuagtet 8 Tom. langt og vel 2 Tom. bredt. Dette Sykke er ogsaa mærkeligt derved, at det er slebet paa den ene Side, sandsynligvis for at rette paa, at Bladet ved Tilhugningen er blevet noget krumt; f. i en Myr paa **Braud** i Kleps Pgd.

1015. Kraftig *Spydspids* af graa Flint med 2¾ Tom. langt Skaft og 4 Tom. langt Blad, hvis største Bredde er 1½ Tom.; f. 1860 paa **Bore** i Kleps Pgd.

2896. *Hulmeisel* af graa Flint firesidet og særdeles omhyggelig tilslebet med buede Smalsider og stærkt buet Overside, 6½ Tom. lang og 1¾ Tom. bred over Eggen, Banen er omtr. 1 Tom. i Firkant.

2897. *Flinteøx* med udsvinget Eg og firkantet Bane, 5 Tom. lang og 2½ Tom. bred over Eggen, kun slebet paa Bredsiderne (af Form lig Mont. 23). Disse to smukke Redskaber fandtes 1874 opstillede paa Kant med Eggene støttede mod hverandre nogle Tommer under Græstørven paa Toppen af en Græsforhøining paa **Gjelbrei** i Klep.

1811. Brudstykke af Skaftet til en *Flintekniv,* 2 Tom. langt; f. etsted i Kleps Pgd.

1812. Eiendommeligt *Spydblad* af Flint, 3½ Tom. langt og 1½

Tom. bredt med buede Egge og med Indhugning i Enden for Skaftet; f. etsteds i **Kleps** Pgd.

101. *Hulmeisel* af Flint, 3¼ Tom. lang, 1¾ Tom. bred ved Eggen og 1 Tom. tyk, firesidet og afslebet, dog især paa Bredsiderne; f. paa **Asheim** i Høilands Pgd.

2592. *Stenøx* af kalkagtig Stenart 7 Tom, lang, buet og med en Fure indhugget rundt Midten til Skaftets Befæstelse; f. 1870 paa **Vagle** i Høilands Pgd. Kun denne og No. 2879 fra Kinservik har saadan Tilhugning for Skaftet.

519. Trekantet liden *Pilespids* af rød Flint; f. 1857 i en Myr paa **Østeraat** i Høilands Pgd., Mont. No. 62.

2202. *Spydblad* eller *Dolk* af Flint, 8 Tom. lang, hvoraf det firesidede Skaft 3¼ Tom., af Spidsen mangler antageligvis 2 Tom.; f. paa **Ølbör** i Sole S., Haalands Pgd.

2954. *„Fra en Flintearbeiders Værksted":*

Flinteknuder, Flækker, Emner og færdige Redskaber. Af disse kan fremhæves *a* en Pilespids med Sagtænder og smaa Agnorer, *b* en do. af klar rød Flint, *c* to hvide med Agnorer og Brudstykke af en tredie. Disse 5 ere nærmest lig M. No. 61 og 64, *d* 15 Pilespidser med Tange omtrent 1½ Tom. lange (nogle afbrudte), *e* 29 Pilespidser med skraa Eg (cfr M. No. 66), *f* 28 med skraa Eg til den anden Side, *g* 39 Pilespidser med spids Od, *h* 13 med afrundet Eg, *i* 13 med tvær eller ret Eg.

Af større Redskaber:

k en skeformet Skraber, 3½ Tom. lang, *l* 6 smaa Redskaber med Tilhugning som de skeformede Skrabere, *m* Spidsen, 2 Tom. lang, af et stort Spyd, *n* Endestykket af Skaftet paa et Spydblad (?) *o* 2 Pilespidser af „Skifer", begge ikke fuldt 2 Tom. lange, tvæeggede og uden Modhager, *p* 2 meiselformede Redskaber af „Lerskifer" med skraa Tilslibning ved Eggen -- altsaa af den senere omtalte saakaldte „arktiske" Type. Alle disse Gjenstande opsamles paa en Flyvesandsstrækning ved Sole paa Jæderen nær Stranden, men adskilt fra denne ved en lav Aas. Tørven var afblæst og ovenpaa, ligesom udvasket af Sanden, laa Flintestykkerne paa begge Sider af en liden Bæk, der taber sig i en liden naturlig Vandsamling tæt ved. Paa 6 forskjellige Steder kunde sees, at smaa Strandstene vare lagte i runde, i Midten noget ophøiede Flader, der kunde tænkes at have været Gulv i runde Hytter eller Telte. 4 af disse laa tæt sammen, 2 henved 20 Alen søndenfor de andre. Hver Flade havde et omtrentligt Gjennemsnit af 14 Fod og paa disse Flader, dog især paa en af dem, laa Flintgjenstandene spredte. De to hjerteformede Pilespidse laa sammen, den ene Skifermeisel i Bækkeleiet, den anden oppe paa en af Fladerne. Opsamlet 1874, cfr. Aarsb. for samme Aar.

1213. *Stenøx* med Skafthul, 4 Tom. lang; f. 1865 paa Stranden ved **Hillo** i Hetlands Pgd.

1153. Rund *Hulmeisel* af Lerskifer, 8¼ Tom. lang; beskadiget ved Eggen og med spids Bane; f. paa **Hetland** i Hetlands Pgd.

1785. *Bredmeisel* af Flint; 4½ Tom. lang, 2¼ Tom. bred over Eggen, firesidet og sleben, f. paa **Griden** (?) i Randebergs S., Hetlands Pgd. (som M. No. 23).

1405. *Spydspids* af Flint; næsten 7 Tom. lang og 1¼ Tom. bred paa Midten, f. 1861 to Alen dybt i Jorden paa **Stokke** Gaard ved Stavanger (lig den foran afbildede No. 2769).

50 og **51**. Brudstykker af to *Slibestene* fra Stenålderen. Den ene er 4½ Tom. l., ligesaa bred og 2⅜ Tom. tyk. Paa den ene Fladside sees tre dybt indslebne ligeløbende Linier eller Furer 1⅓ Tom. brede. Paa den anden Fladside er der én saadan Fure. Den anden er 6 Tom. lang, 2½ Tom. bred og lige saa tyk og har paa Oversiden to ligeløbende glatslebne Furer. Disse her i Landet sjeldne Oldsager bleve fundne af Stiftamtmand Christie i en Gravhaug, som han lod undersøge 1832 paa Østbø ved Sandeids Kirke i Vikedals Pgd. „I Haugen forefandtes intet Gravkammer, ei heller Aske, Ben eller andet, som syntes at fortjene nogen Opmærksomhed, naar untages de to smaa Stene. De laa ikke langt fra hinanden omtrent midt i Høien henved 2 Alen under dens Overflade". Urda I, Side 88., cfr. No. 2981 f. i en Gravhaug paa Opheim, paa Voss og Aarsb. 1872 om 3 Stenøxer f. i en Haug paa **Valseidet** i Bjugn S., Thr. Amt.

175. *Spydspids* af Flint; 7⅜ Tom. lang, meget smal, ujævn, uden tydeligt Skaft og med afbrudt Od (M. No. 46); f. paa **Kalnæs** paa Karmøen.'

Fra Stavanger Amt haves altsaa de tre samlede Fund No. 1793,2960 og 2659 fraregnede 36 Stenalders Redskaber, hvoraf de fleste ere fundne enkeltvis i Myrer. Af de 36 er 27 af Flint og 10 af andre Stenarter; af disse 10 er 2 Øxer med Skafthul.

Anm: I 1875 indkom fra Jæderen en Smalmeisel af Flint — firesidet, ligesaa tyk som bred, sleben ved Eggen — og er det eneste Exemplar i Samlingen (den har No. 3037 og lig Mont. No. 29).

Søndre Bergenhus Amt.

1ste Skabs overste Hylde.

1847. *Spydspids* af Flint, meget nær 12 Tom. lang, Bladet er kun 1⅓ Tom. bredt med svagt buede Egge og særdeles om-

hyggeligen tilhugget, Tangen er firesidet og 3 Tom. lang. Denne Spydspids er det længste Flinteredskab i Samlingen*); f. 1865 i den saakaldte *Thora Mosterstangs Gravhaug* paa **Mosteröen** i Findaas Pgd.

167. *Flintespyd,* næsten 8 Tom. langt med Tange, Bladets største Bredde 2 Tom. Tangens 1 Tom.; f. 1851 paa **Brakstad Gaard** paa Halsenø i Fjeldbergs Pgd.

1439. *Flintedolk* med stærkt Haandtag næsten 6 Tom. lang; f. 1860 paa **Flöisand** paa Halsenø i Fjeldbergs Pgd.

1866. *Flinteøx,* vel 5 Tom. lang, 2¼ Tom. bred over Eggen og noget aftagénde op mod Banen; f. 1866 paa **Halsenö** Klosters Hovedgaard, Fjeldbergs Pgd. Den er tilhugget med stærke, dristige Slag og kun sleben ved Eggen men mærkelig derved, at den mangler Smalsider. Dens Tværsnit er altsaa spids-ovalt, det samme er Tilfælde med en liden Flinteøx, No. 3023, fra **Grude** i Klep, medens alle de andre Kiler, Meisler og Øxer af Flint i Bergens Museum viser firsidede Tværsnit.

155. *Spydspids* af Flint, 5⅜ Tom. lang, grovt tilhuggen og sleben ved Skaftenden; f. 1853 paa **Haugland** i Kvinnherreds Sogn, Kvinnherreds Pgd.

278. *Stenøx* med Skafthul, 6⅝ Tom. lang og 2¾ Tom. bred med afrundede Bredsider og Smalsider; f. paa **Luttrum** i Kinserviks Pgd.

2633. Smalt *Spydblad* af graa Flint med firesidet Tange, Bladet er 4 Tom. langt, tykt og takket i Eggene, Tangen 3 Tom lang; f. 1870 paa **Alfsager** i Kinservik.

69. *Stenøx,* 4 Tom. lang og 2¼ Tom. bred over Skafthullet med afrundet Bane og beskadiget Eg; f. paa **Naa** i Kinserviks Pgd.

2879. Tvæegget *Øx* af Graasten med en dybt indhugget Rifle rundt Midten for Skaftets Befæstelse (cfr. No. 2592). Den er lidt over 5 Tom. lang, ikke sleben og sjelden i Form; f. 1874 paa **Langesæter** i Kinservik.

224. Øverste Stykke af en *Stenøx* brudt ved Skafthullet; f. i et Stengjærde paa **Helleland** i Ullensvangs S., Kinservik.

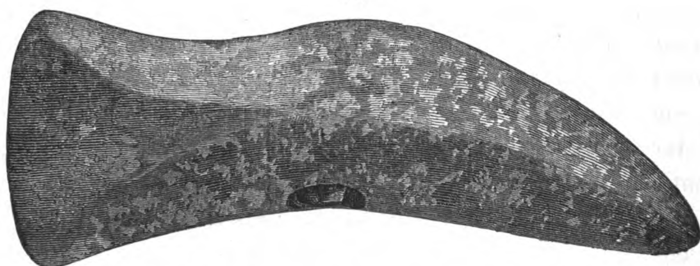
74. *Stenøx* af gulspraglet Granit, 7¼ Tom. lang med paabegyndt Skafthul. Eggen er 2¼ Tom. bred og forsætligen sleben

---

*) I Universitetets Samling er en Spydspids af Flint, 16 Tom. lang; f. paa Grude i Klep. (Univ. No. 2623)

paa tværs saaledes, at den er et Par Linier tyk. Fladsiderne ned mod Eggen er noget indslebne eller fordybede. Ovenfor Skafthullet har den Form af en tilbagebøiet, rund og spids Hammer. Dette sjeldne Stykke har vistnok ligesom de „baadformede Øxer" været bestemt til et Slags Værdighedstegn og ikke til Redskab. Det ufuldendte Skafthul,*) har en i Midten gjenstaaende Tap og beviser, at Øxen er arbeidet paa Findestedet; f. paa **Opedal** i Ullensvangs S., Kinservigs Pgd. (²)

74.

75. *Stenøx* af Basalt, 5½ Tome lang, firesidet med afrundet Bane og stort Skafthul; f. paa **Opedal** i Ullensvang S., Kinservik.

226. Rund *Kile* eller *Meisel*, 6⅔ Tom. lang, noget tilsleben ved Eggen ogsaa funden paa **Opedal**. Fra samme Opedal Gaard er i sin Tid indkommet to flade Slibestene.

206. *Kile* af fin grøn Sandsten, 6 Tom. lang, tilsleben paa alle Sider og med skjæv Eg; f. paa **Rogde** i Ullensvang. Fra samme Rogde Gaard indkom 1874 en flad Sten, 12 Tom. lang, 9 Tom. bred og 6 Tom. tyk, paa hvis Overflade er dybe rundagtige Rænder, der maa antages frembragte ved Stenredskabers Slibning. Stenen er afbrudt og synes ufuldstændig.

Paa Gaarden Aga i Ullensvang er funden en anden og større Slibesten, som ogsaa opbevares i Museet. Den har en flad Side, 21 Tom. lang og 16 Tom. bred, og paa denne er 8 i forskjellige Retninger ved Slibning frembragte dybe rundagtige Rænder**). Paa de andre Sider er ingen Slibningsmærker. Stenarten er Gneis. I Fjeldet ligeoverfor det Sted, hvor den blev funden, er

---

*) I Univ. Saml. er mindst 12 Stenøxer med ufuldendt eller ikke paabegyndt Skafthul. 2 af disse ere f. paa Ande i Klep (Univ. No. 4906 og 7).

**) Omdreiende Slibestene var ukjendte i Stenalderen.

en Hule. To Stenredskaber, en Kile i Universitetets Samling og en Hulmeisel af Lerskifer (No. 24 i Muséet), ere fundne i en anden Hule i det samme Fjeld 300 Favne længer mod Nord ([3]).

24. *Hulmeisel* af Lerskifer, firesidet og flad men vel slebet, 3⅝ Tom. lang og 1½ Tom. bred ved Eggen aftagende mod Banen, der er utilhugget; f. i en Bjerghule paa **Aga** i Ullensvang S., Kinserviks Pgd.

207. *Kile* af Sandsten med ovalt Tværsnit og sleben Eg; f. 1843 paa øvre **Hakestad** i Ullvik.

227. *Kile* af Porfyr, 4 Tom lang med tilsleben Eg, afrundede Bredsider og rette slebne Smalsider; f. 1850 paa **Hjeltnæs** i Ullvik.

2463. *Flintedolk* med firesidet, udsvinget Haandtag, hvorpaa indhugne Rænder langs Kanterne. Trediedelen af Bladet er tabt, men Dolken var hel, da den fandtes 1865 paa **Haugse** i Gravens S., Ullviks Pgd. Nuværende Længde 6 Tom., hvoraf Skaftet 3½.

2464. *Krumkniv* med Sagtænder (lig Mont. No. 43), 7 Tom. lang, største Bredde 1½ Tom.; f. sammen med No. 2465 *a* og *b*, to raat tilhugne Flintestykker, hvoraf det største er 3½ Tom. i Diameter, det mindre, der maaske kan kaldes en Skraber, 1¾ Tom. i Diameter, — ved Pløining i en gammel Ager ¾ Alen dybt paa **Hauge** i Gravens S. Ullviks Pgd.

(Anm. Paa Gaarden lille Graven i Gravens S. skal ligge en Flinteblok saa stor, at den neppe kan løftes af en stærk Mand).

2814. *Stenøx,* 7 Tom. lang, meget buet med rund og tilspidset Bane og noget skjævt buede Sider, Skafthullet er 1⅛ Tom. i Tværmaal; f. ved Bredden af en Elv paa **Eide** i Gravens S., Ullviks Pgd.

2881. Kileformet *Stenøx,* omtr. 4 Tom. lang og firesidet med stort Skafthul, der er meget videre i den ene end i den anden Ende. Øxen er sprængt i mange Stykker; f. paa **Eide** i Graven.

2832. Flad *Slibesten* af Kvarts, 8 Tom. lang, 5 Tom. bred og 2 Tom. tyk, fordybet ved Slibning paa begge Fladsider; f. i den saakaldte „Snaldehaug“ paa øvre **Folkedal** i Gravens S., Ullviks Pgd.

28. Sleben *Stenkile,* 7½ Tom. lang med afrundede Smalsider; f. 1828 paa **Vinje** i Voss Pgd.

73. *Stenøx* af Porfyr, 4½ Tom. lang og rund. Eggen er med Forsæt sleben tyk og Skafthullet er betydelig smalere i den ene end i den anden Ende. Den er sleben helt over og adskilligt eiendommelig; f. paa **Vinje** i Voss Pgd.

2971. *Sandstenskile,* 6 Tom. lang, firesidet med flad Bane og beskadiget Eg; f. 1873 i en Gravhaug paa **Opheim** paa Voss. „Haugen var rund, bygget af Kampesten og uden Gravkammer, men midt i Haugen fandtes Kul og Aske tilligemed Kilen.“ *)

(Anm: I den bekjendte Sætranghaug paa Ringerike f. en halv Stenøx inde i Gravkammeret).

2709. *Flintekniv* med afbrudt Od og firesidet Skaft, 5 Tom. lang; f. 1871 paa **Saude** i Voss Pgd.

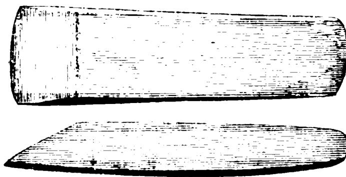
199. Liden *Meisel* af Serpentin eller grøn Lerskifer, tilsleben og med skraa, skjæv Eg, 2 Tom. lang og vel 1 Tom. bred; f. paa **Bjergsvik** i Østrem S., Lindaas Pgd.

2048. Flad *Slibesten,* 8 Tom. lang, 3½ Tom. bred og 1 Tom. tyk med en skarpvinklet Fure paa hver af Fladsiderne; f. 1867 i en Sandhaug paa **Haugsdal** i Lindaas Pgd.

170. *Spydblad* af Flint spidst i begge Ender og bredest paa Midten, 5½ Tom. langt, og 1⅜ Tom. i største Bredde; f. 1847 i en Ager paa yttre **Lygren** i Lygre S., Lindaas Pgd.

195. 196, 197, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 2286, 2555, 2938, og **2939**: *Kileformede Redskaber* af løs gul Sandsten, i Almindelighed raat tildannede og som det synes af et lidet stærkt eller tjenligt Materiale; de ere fundne til forskjellige Tider i en Sandbanke, som ligger ved Udløbet af en liden Elv paa Gaarden **Astvet** i Aasene S., Hammers Pgd., No 1790 er kun 2½ Tom. lang, men bedre formet end de andre, bestaar ogsaa af et bedre Materiale — nemlig af Skifer og har alle de „arktiske“ meiselformede Redskabers Kjendemærker.

No. 1790.

192. *Kile* af Grønsten, rund og tyk med sleben Eg, 3 Tom. lang, f. paa indre **Arne** i Arne S., Haus Pgd.

---

*) Cfr. Student Undsets Fundberetning i Aarsb. 1872 om tre Stenøxer i en Haug paa Valseidet i Bjugns Pgd., S. Thr. Amt — samt de foran nævnte to Slibestene fra en Haug ved Sandeids Kirke og Spydspidsen fra Mosterøen.

2640. *Spydspids* af Flint 5½ Tom. lang med firesidet Tange; f. 1868 paa **Fanehammeren** i Fane Pgd. (Ved Odden er den paa begge Sider noget sleben).

29. *Kile* af Grønsten eller Lerskifer, næsten 4 Tom. lang, firesidet og sleben; f. 1835 paa **Haukeland** i Langedalen i Birkelands S. Fane Pgd.

30. Liden mærkelig *Meisel* af Flint, flad, firesidet og vel sleben med skarp Eg, 3 Tom. lang og 1⅛ Tom. bred over Eggen; f. 1835 paa **Haukeland** i Birkelands S., Fane Pgd. (cfr. No. 189 fra Nordfjord).

62. *Hulmeisel* af fin rødlig Sten, 5⅜ Tom. lang med spids Bane; f. i **Laxevaag** i Strudshavns S., Fjelds Pgd.

2163 og **2164.** *Slibesten,* 7 Tom. lang og af uregelmæssig Form samt en *Meisel* af Sandsten, 4⅝ Tom. lang; f. sammen ved Udløbet af Baadevigsvandet i **Askevandet**, Strudshavns S., Fjelds Pgd.

2837. Brudstykke af en rund sleben *Meisel* af Grønsten; f. 1873 paa **Ask** paa Askøen i Strudshavns S., Fjelds Pgd.

2740. *Stenøx,* 6 Tom. lang, 3⅛ Tom. bred over Skafthullet, med afrundet Bane og skarp Eg; f. 1872 i **Kalvedalen** i Aarstads S.

1804. *Flintekniv,* 5¾ Tom. lang med tvæegget Blad, afbrudt Spids og firkantet Haandtag; f. 1865 ved Gravning paa øvre **Holbergs Almending** i Bergen.

Fra søndre Bergenhus Amt haves altsaa tilsammen 42 Stenredskaber, Aasenefundene fraregnet. Af disse 42 er 15 af Flint og 27 af andre Stenarter. Af disse sidste er igjen 9 Stenøxer med Skafthul.

2det Skab.

Nordre Bergenhus Amt.

1835 og **1836.** To *Kiler* eller *Meisler* af Sandsten, afrundede og med spids Bane den ene 5 Tom., den anden 4½ Tom. lang; f. sammen 1865 paa **Binde** i Fejos S., Lekanger Pgd.

161. *Flintedolk,* 5½ Tom. lang, med omhyggeligen tilhugget firkantet Skaft og afbrudt Od; f. 1842 paa **Saudesund** i Askevolds Pgd.

66. *Spydspids* af Flint med Tange og afbrudt Od, 7 Tom. lang, største Bredde 1¾ Tom.; f. paa **Næs** i indre Holmedals Pgd.

67. *Spydspids* af Flint med Modhager og med et forsætligen anbragt Hak i hver Eg (ganske lig Mont. No. 50) 4¾ Tom. lang og 1½ Tom. bred; f. paa **Næs** i indre Holmedal.

229. *Spydspids* af Flint, lig den foran afbildede No. 2769, 4½ Tom. lang; f. paa **Næs** i indre Holmedals Pgd.

1927. *Hulmeisel* af Sandsten, 6 Tom. lang, rund og sleben; f. paa **Aspeteig** i Nøstdal S. Førde Pgd. 1867.

230. *Meisel* af Lerskifer, 4½ Tom. lang, 2¼ Tom. bred og 1½ Tom. tyk, raat tilhugget men sleben ved Eggen; f. paa **Floroen** i Kinns Pgd.

190. En usædvanlig liden *Meisel* af Flint, firesidet, flad og sleben, 2½ Tom. lang; f. 1856 paa **Hillestad** i Nordfjord efter Opgivende i en Stenrøs. (cfr. No. 30 fra Haukeland i Fane).

Fra nordre Bergenhus Amt haves altsaa 9 Stenalders Redskaber, hvoraf 5 af Flint og 4 af andre Stenarter, men ingen Stenøx med Skafthul.

Romsdals Amt.

1961. *En Flintearbeiders Forraad:* 7 Stykker, der tilsammen udgjør en stor Flinteblok, 16 flade Skiver eller raa Emner alle hugne med stærke og dristige Slag, 20 skeformede Skrabere, hvoraf de ti har særskilt udprægede Skafter, de andre blive jævnt smalere op mod Toppen. Den største med Skaft er 4 Tom. lang, den mindste 2½ Tom. lang. Den største uden Skaft er 3 Tom. lang, den mindste 2 Tom. Disse Gjenstande fandtes samlede 1874, liggende paa hverandre i Toppen af en Jordforhøining, omtrent 12 Tom. under Overfladen paa Gaarden **Pilskogs Grund** i Hareids S., Ulfstens Pgd. Findestedet ligger nogle Hundrede Alen fra Liavaagen og paa dennes nordlige Bred. Foruden de opbevarede Gjenstande fandtes ogsaa en sleben Flintekile og et langt Flintespyd, hvilke begge imidlertid desværre ere tabte. Dette er det betydeligste samlede Fund af større Gjenstande fra Stenalderen, som hidtil kjendes her i Landet (cfr. Grebstadfundet i samme Amt, No. 10, 63, 64, og 65).

2962. En usædvanlig stor *Skraber,* næsten 5 Tom. lang og en *Flinteflække,* begge Rester af et Fund ligt foregaaende; f. for

tre Aar siden under ganske overensstemmende Forhold i omtr. 500 Alens Afstand fra det Sted, hvor det andet blev opdaget.

154. *Flintespyd* med Skaft, 5⅞ Tom. langt, Bladet er spids og skarpt, største Bredde er 1⅜ Tom; f. i en Myr paa **Eksæt** i Voldens Pgd.

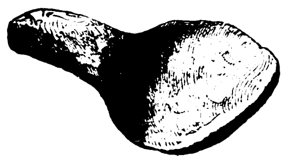
160. *Flintespyd* med Tange, 4⅜ Tom. langt og Bladets største Bredde 1½ Tom.; f. 1849 i en Myr paa **Eksæt** i Voldens Pgd.

2732. *Flintespyd* eller *Dolk* med firkantet Tange, 6½ Tom. lang og godt arbeidet; f. 1871 under en Fjeldhammer „løst henlagt mellem nogle Stene" paa **Vasbakken** i Voldens Pgd.

2744. *Flintespyd*, vel 5 Tom. langt, omhyggeligen tilhugget og med Tange; f. paa **Aarvik** i Voldens Pgd.

200. Flad *Kile* af Flint, 5 Tom. lang, og 2 Tom. bred sleben paa alle fire Sider; f. under en stor Sten paa **Vigen** i Norddalens Pgd. sammen med en do. *Flintekile* (No. 203) af samme Størrelse og Form.

10. *Spydspids* af Form som den foran afbildede No. 2769 og 9 Tom. lang.

63

63. En stor *Skraber* af Flint, 4½ Tom. lang med Haandtag, Bladet selv er 2½ Tom. langt og 3 Tom. bredt.

64. Kraftigt *Flintespyd* med Blad og Tange, 11½ Tom. langt hvoraf Tangen 3¼ Tom. Bladets største Bredde er 2 Tom. Dette er det næst længste Flinteredskab i Samlingen.

65. *Spydspids* med bueformet Indknakning i Skaftenden (cfr. No. 27), 5½ Tom. lang og 1½ Tom. bred over Modhagerne lig M. No. 50, men uden Sidehak.

Disse fire store og smukke Flinteredskaber f. 1824 tilligemed 14 andre dels af Flint dels af andre Stenarter*) en Alen dybt i en Myr paa Gaarden **Grebstad** i Ørskogs Pgd. (se Urda I. Side 187).

56. *Retmeisel* af Flint, 4½ Tom. lang, firesidet og sleben; f. paa **Vigerö** (?) i Harhams Pgd.

2964. *Spydspids* af brun Flint, 3½ Tom. lang, særdeles regelmæssig og nøiagtigt tilhuggen og med kort Tange; f. 1874 paa Stranden ved Hroald Gaard paa **Vigeröen** i Harhams Pgd.

---

*) Redskaber af Flint er her i Landet meget sjeldent fundne sammen med Redskaber af andre, indenlandske Stenarter.

2495. Forvitret *Stenøx* af Lerskifer eller Kalksten 7½ Tom. lang og 3½ Tom. bred over Skafthullet forresten flad og tynd; f. i en Myr paa **Stenhaug** i Aure Pgd.

194. Sleben *Flintemeisel,* 3¼ Tom. lang og noget beskadiget; f. paa **Stafheim** (?) i Romsdalen.*)

Fra Romsdals Amt haves altsaa 15 Stenalders Redskaber foruden de 20 Skrabere i det store Fund fra Pilskog. Og af disse 15 Redskaber er en Stenøx med Skafthul de andre 14 af Flint.

Fra østlandske Amter.

14. *Spydspids* af Flint med Blad og Tange, ialt 5¼ Tom. lang og 1½ Tom. bred over Bladet; f. i Holt S. ved **Næs Jernværk** i Nedenæs Amt.

80. *Stenøx,* firesidet og nu 4 Tom. lang, men har tidligere været større, idet den i Oldtiden er gaaet af i Skafthullet, hvorfor et nyt saadant er boret omtr. en Tom. nedenfor det gamle. Denne forsaavidt sjeldne Øx er funden paa østre **Ous** i Odalen i Hedemarkens Amt.

277. Stor *Stenøx* med sleben Eg og spids Bane; f. paa **Tandberg** paa Ringerike, Buskeruds Amt.

223. Stor *Stenøx* 7 Tom. lang, vel 3 Tom. bred over Skafthullet og 2 Tom. tyk med lidt skraa Eg; f. i Jorden paa **Husebø** i Soner S. Vestby Pgd., Akershus Amt.

191. *Flintekile* eller *Flinteøx,* 4½ Tom lang med slebne Bredsider og af Form som M. 23; f. paa **Kapelangaarden Bergenhus** i Rakkestad Pgd., Smaalehnenes Amt.

173. Halvmaaneformet *Kniv* eller *Skraber* af Flint, næsten 4 Tom lang og vel 1½ Tom. bred (Mont. 71); f. paa **Borregaard** (?) i Thune Pgd., Smaalehnenes Amt.

2165. *Stenøx,* 6 Tom. lang, 2½ Tom. bred over Midten og 2¼ Tom. tyk — mærkeligen forvitret og med Skafthullet nær Banen; f. paa **Rud** i Aremarks Pgd., Smaalehnenes Amt.

2166. *Stenøx,* mere flad og firesidet end foregaaende, 5¾ Tom. lang, 2½ Tom. bred og 1½ Tom. tyk, med Skafthul nær Banen og beskadiget; f. paa **Bøen** i Aremarks Pgd., Smaalehnenes Amt.

---

*) Det nordligste her i Landet kjendte Flintefund er fra Grongs Pgd. i nordre Throndhjems Amt under 64½°.

Ukjendte Findesteder.

11. *Spydspids* af Flint, 7 Tom. lang og 1¼ Tom. bred, af Hovedform lig den foran afbildede No. 2769.

42. *Flintekile,* usleben, 4 Tom. lang og firesidet.

213. *Flintekile,* firesidet men rundagtig afsleben, nær 6 Tom. lang og vel 2 Tom. bred.

219. *Flintekile,* 5½ Tom. lang og næsten 3 Tom. bred. Den har tydeligen været brudt ved Eggen og siden atter tilsleben. Banen er beskadiget.

228. *Stenkile,* firesidet, 6 Tom. lang, noget sleben ved Eggen og afbrudt omtr. paa Midten.

234. Flad, firesidet *Flintekile,* næsten 4 Tom. lang, 2 Tom. bred over Eggen og sleben, men noget beskadiget ved Eggen.

1152. *Stenkile* med buede Bredsider og næsten rette Smalsider, omhyggeligt sleben, 7½ Tom. lang, vel 2 Tom. bred over den afrundede Eg og 1½ Tom. bred over Banen, der er flad og 1½ Tom. tyk.

Den arktiske Stenalder.

Paa øverste Hylde i mellemste Skab er udstillet en Del Stenoldsager i Almindelighed af *Skifer,* og som tillige i sine Former adskiller sig fra de ovenfor opregnede sædvanlige Redskaber fra Stenalderen. Mange af dem ere fundne i samme Egne som Flintredskaber, de ere endog fundne saa langt mod Syd som i Smaalehnene, men forekommer dog forholdsvis hyppigst nordenfor Throndhjem. Man har derfor troet at burde tillægge dem en fra de andre Stenredskaber forskjellig Oprindelse og antaget dem for at være Minder om Finnefolkets Stenalder, som har faaet Navn af den *arktiske* i Modsætning til den ovenfor omtalte *nordiske* Stenalder.

Saadanne Skifersager ere foruden i Norge fundne i Sverige, Finland og det nordlige Rusland. Men ligesom det er naturligt, at Flintredskabernes Antal aftager mod Nord, saafremt man fastholder Sandsynligheden af, at Flinten i Almindelighed er indført sydifra, saaledes kan disse nordlige Egnes eiendommelige Livs-

forhold ogsaa have nødvendiggjort særegne Redskaber, foruden at Skiferens Beskaffenhed maa have havt megen Indflydelse paa Redskabernes Form.

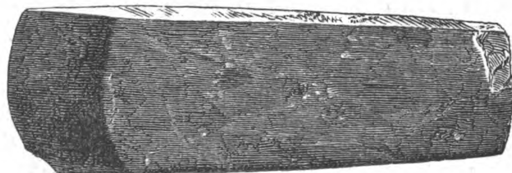
Dissse Skifersagers Forhold til Flintredskaberne er derfor endnu ikke bestemt med nogen Sikkerhed, men da Oldforskernes Opmærksomhed netop er henvendt paa dette Spørgsmaal, ere disse Redskaber blevne udskilte i Samlingen og opregnes her særskilt. Hovedmængden bestaar af firesidede og slebne meiselformede Redskaber, hvis buede Form synes at vise, at de har været skjæftede ligesom Tværøxer. Den ene, ydre Bredside er nemlig convex, den indre noget concav og Eggen er dannet ved en skraa Tværslibning fra den indre mod den ydre Bredside. De har imidlertid neppe tjent som Hugredskaber — maaske har de været benyttede ved Tilberedning af Huder.

I mange Tilfælder lader det sig forresten ikke afgjøre enten et af disse meiselformede Redskaber rettest bør regnes til den ene eller den anden Klasse. (4)

Stavanger Amt.

2834. *Meiselformet Redskab* af Lerskifer, firesidet og slebet men med raa Bane, 6 Tom. langt, 2 Tom. bredt og 1 Tom. tykt; f. paa øvre **Varhaug** i Haa Pgd.

No. 2834.

2832. Lignende *Redskab* med Eggen ligesom slidt rund, 5½ Tom. langt; f. paa **Rise** i Thime S., Ly Pgd.

205. *Meiselformet Redskab* af Lerskifer, kun 2⅜ Tom. langt, tilslebet ved Eggen; f. paa **Grude** i Klep.

Anm. I 1875 indkom fra **Grude Gaard** en Pilespids af sort Skifer, tvæegget med Modhager og Tange, Odden er desværre afbrudt, Resten er 3 Tom. lang og 5 Linier bred med næsten ligeløbende Egge. (3021).

2125. En oval i begge Smalender tilknakket *Sten,* 5 Tom. lang, omtr. 4 Tom. bred og 2¼ Tom. tyk, der sandsynligvis har tjent som Knuseredskab; f. paa **Ande** i Klep.

2126. *Meiselformet Redskab* af Lerskifer, firesidet, tilslebet og buet, 4 Tom. langt med skraa og skjæv Eg; f. paa samme **Ande** Gaard.

2127. Lignende *Redskab,* 3 Tom. langt men med afbrudt Overstykke, ogsaa f. paa **Ande.**

2128. Lignende *Redskab,* 3 Tom. langt; f. paa **Ande.** Disse fire sidstnævnte Gjenstande ere indkomne 1867 under ét og ere derfor maaske ogsaa fundne sammen.

1855. *Meiselformet Redskab* af Lerskifer, 4¾ Tom. langt og 2 Tom. bredt ved den lidt skjæve Eg; f. 1866 paa **Ande** i Klep.

2965. Lignende *Redskab* af Lerskifer, 3¼ Tom. langt, 1¾ Tom. bredt, slebet, firesidet og noget beskadiget; f. 1874 paa **Hoie Gaard** i Klep.

2497. Lignende *Redskab* af Lerskifer med afbrudt Overstykke, nu 4 Tom. langt og slebet; f. i Kleps Pgd.

217. Samme Slags *Redskab* af samme Form og Stenart; men beskadiget baade ved Eg og Bane; f. paa **Blodheien** i Avaldsnæs Pgd., Karmøen.

Søndre Bergenhus Amt.

1401. *Meiselformet Redskab* af lys Sandsten med skjæv Eg, slebet men med raa Bane og 4 Tom. langt.

1402. *Meiselformet Redskab* af mørkere Stenart, 4 Tom. langt, 1⅜ Tom. bredt over Eggen. Disse to ere fundne sammen paa **Opedal** i Hardanger.

Nordre Bergenhus Amt.

231. Brudstykke af en *Knusesten* lig ovennævnte No. 2125; f. paa **Svanöen** i Kinns Pgd.

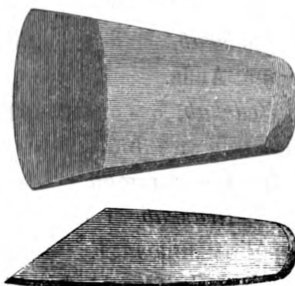
204. Liden *Meisel* af Lerskifer med skraa Eg, lig en Høveltand, 1¼ Tom. lang, ⅝ Tom. bred og sleben; f. paa **Selje Prestegaard.**

2963. *Meiselformet Redskab* af Lerskifer, 6½ Tom. langt og det største Exemplar i Samlingen, slebet paa alle 4 Sider og af Form overensstemmende med ovenfor afbildede No. 2834; f. paa **Alfsager** i Eids Pgd. 1874.

Romsdals Amt.

211. *Meiselformet Redskab* af fin Sandsten, 2 Tom. langt og 1⅜ Tom. bredt over Eggen, aftagende mod Banen, slebet helt over og med skarpe Former; f. i **Hjörendfjords Pgd.**

No. 211.

Søndre Trondhjems Amt.

2700. *Spydspids* med Modhager, 4½ Tom. lang og 1¾ Tom. bred ved Hagerne, tilskaaret af rød Lerskifer, Tangen er afbrudt og mangler; f. paa **Holden** i Hevne Pgd. i en Ager sammen med mange flere Stenredskaber, som nu ere tabte. Indkom 1871.

Anm. Høsten 1875 indkom til Muséet en Spydspids af grøn Skifer (No. 3043), tvæegget med buede, skarpt slebne Egge og slebne Sider, 9¾ Tom. lang, 2¼ Tom. bred paa Midten og ¼ Tom. tyk. Desværre er den afbrudt ved begge Ender; af Odden kan antages at mangle omtr. 2 Tom., men den anden Endes Form kan ikke bestemmes. Troligvis har den været som paa den nedenfor afbildede No. 2050, altsaa uden Modhager og Tange. Denne Spydspids er det største Stenredskab af Skifer, som for nærværende kjendes her i Landet; f. paa **Svankild** paa Hitteren.

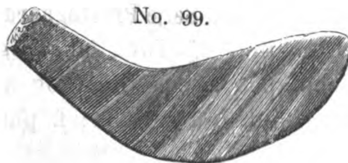
Nordre Throndhjems Amt.

No. 68.

68. *Spydspids* af rød Lerskifer, 4½ Tom. lang, 1½ Tom. bred med Modhager og Tange, Odden er desværre afbrudt og mangler; f. i en Haug (Gravhaug?) paa **Roseide** i Kolvereids Pgd.

No. 99.

99. *Kniv* af samme røde Lerskifer med lyse Aarer, den er tynd og flad med et kort opadbøiet Skaft og tilsleben Eg, Bladet er 2¾ Tom. langt og 1¼ Tom. bredt,

Skaftet er 1½ Tom. langt — antages for at have været et Garverredskab; f. 1835 i en Haug paa **Rosiede** i Kolvereids Pgd. I Universitetets Samling er mindst 7 af dette Slags Knive.

Nordlands Amt.

208 og **209.** To *Hulmeisler* af Lerskifer eller Sandsten, den ene 4 Tom. lang, den anden 4½ Tom. lang, begge med skarpt afrundede Egge; f. ved en Elvebred i Ranens Pgd.

Finmarkens Amt.

45. *Spydspids* af rød Lerskifer med graa Aarer, 4⅛ Tom. lang, 1⅜ Tom. bred og med Modhager; f. i Finmarken,

2050. *Spydspids* uden Modhager, ogsaa af flammet Lerskifer, 7½ Tom. lang, 1¼ Tom. bred paa Midten; f. i en Ager paa **Lyngsædet** i Lyngens Pgd.

No. 2050.

Ukjendt Findested.

220. *Kile* af graagrøn Sandsten, 3 Tom. lang, afbrudt i begge Ender.

Af de i Bergens Muséum opbevarede 25 Redskaber, der skulde kunne henføres til den arktiske Stenalder er altsaa 11 fra Stavanger Amt (foruden de fire Skiferredskaber i det samlede Fund fra Solestranden), 2 Stykker fra søndre Bergenhus Amt, (de 12 Redskaber fra Aastvedt i Hammers Pgd. kunde maaske ogsaa henføres til den samme Gruppe), 3 Stykker fra nordre Bergenhus Amt, 1 fra Romsdals Amt, 1 fra søndre Trondhjems Amt, 2 fra nordre Trondhjems Amt, 2 fra Nordlands Amt og 2 fra Finmarkens Amt.

I tredie Skab mellem Vinduerne er udstillet en smuk Samling af *danske* Stenalders Oldsager: nederst forskjellige Gjenstande fra de saakaldte „Kjøkkenmøddinger," der indeholder de ældste Vidnesbyrd om Menneskets Optræden i Norden.

Flintredskaberne fra denne Tid, „den ældre Stenalder,“ ere i Almindelighed grovt tilhugne, har eiendommelige Former og ere aldrig slebne. De forekommer i stor Mængde baade paa Jylland og paa de danske Øer, derimod kun sjelden i Skaane og aldeles ikke i den øvrige Del af Skandinavien.

Paa første Hylde ligger Hugværktøi og Hugvaaben fra den „yngre Stenalder,“ paa anden Hylde skjærende Redskaber som Dolke, Knive og Spydspidser fra samme Tid. I intet Land — Skaane maaske undtagen — findes saa kunstfærdigen tildannede og saa store Stenredskaber som i Danmark.

Paa samme Hylde ligger ogsaa enkelte Stenredskaber fra Sverige og fra Tydskland.

Andet Afsnit af den hedenske Tid.

Broncealderen.

Det er endnu ukjendt, naar og hvorledes Kundskaben om Metallers Anvendelse kom til Norden.

Oldsagerne beviser imidlertid, at det Metal, som Nordens Folk først lærte at benytte sig af, var *Broncen,* der er en Blanding af Kobber og Tin (i Alm. 90 % Kobber med 10 % Tin), og at dette Materiale i Aarhundreder blev anvendt til Vaaben og skjærende Redskaber. De andre Metaller vare endnu ukjendte med Undtagelse af Guldet, der anvendtes især til Smykker.

Broncealderen synes i alle Europas Lande, ja saagodt som over den hele Jord at have været et Overgangstrin i Folkenes gradevise Udvikling, et forberedende Mellemled mellem Stenalderens Tilstand og Jernalderens høiere Kultur. Danmark og Sydsverige ere særdeles rige paa Oldsager og Mindesmærker fra denne Kulturperiode. Broncesagerne i Norden udmærker sig ved eiendommelige Former, der i Forening med de hyppige Fund af Støbeformer og ufærdige Redskaber beviser, at de her fundne Broncegjenstande som Regel ogsaa ere forarbeidede i Norden. Men Broncen selv som Raastof synes under hele Broncealderen at være bleven indført færdigblandet fra fremmede Lande. Denne fortsatte og langvarige Tilførsel er meget mærkelig og har været Gjenstand for mange Forklaringer ligesom Broncekulturens Opkomst i Norden.

Da de smukkeste og bedst arbeidede Bronsesager synes at være de ældste, kan Broncekulturen neppe have udviklet sig i Norden, men maa være indført enten ved Indvandring af en ny

Folkestamme eller ved fredelige Forbindelser. Den berømte svenske Oldforsker, Professor Sven Nilsson i Lund, paastaar saaledes, at fønikiske Handelsmænd og Kolonister har bragt Kundskaben om Broncen til Norden. Yngre svenske Oldkyndige tror derimod, at Broncekulturen har udbredt sig lidt efter lidt overland fra Asien over Ungarn til Norden. I ethvert Fald har denne Kultur neppe nogetsteds udfoldet sig saa kraftigt og rigt som ved Østersøens Kyster, og maa derfor antages at have havt en lang Varighed i disse Lande.

Redskaber og Vaaben under Broncealderen var næsten ganske de samme som under den yngre Stenalder, foruden at man nu finder de første Sværd. Disse Vaaben og Redskaber ere alle støbte og udmærker sig ved smukke Former og eiendommelige, om end noget ensformige Ornamenter — men endnu mere ved den Dygtighed, hvormed Støbningen er udført. Broncen var imidlertid kostbar og ofte vanskelig at erholde. Derfor vedblev utvivlsomt ogsaa under Broncealderen Brugen af forskjellige Stenredskaber.

Mellem Broncealderens Gravhauger i Norden kan man udskille to Perioder. Den ældste indeholder ubrændte Lig nedlagte i store af Sten byggede Gravkammere (undertiden ogsaa i udhulede Træstammer). I den yngre Broncealder var Ligbrænding kommen i Brug, og de brændte Ben findes da nedlagte enten i Lerurner eller i smaa firkantede Gravkister — sædvanligvis flere i hver Haug. Danmark var Hovedsædet for Broncealderens Kultur i Norden.

I Norge har man hidtil fundet forholdsvis meget faa Broncesager. De sidste Aars Undersøgelser har imidlertid bevist, at man ikke fra denne Omstændighed kan drage nogen Slutning med Hensyn til den Udbredelse og Udstrækning, som Broncealderen har havt her i Landet; thi i enkelte Landsdele har man fundet endog talrige Mindesmærker, der maa henføres til denne Tid, og naar Gravene kun sjelden indeholder Oldsager kan dette vistnok i de fleste Tilfælde forklares ved, at de ere plyndrede allerede i Oldtiden. Broncealderens Gravhauger paa Norges Vestkyst ere altid runde og halvkugleformede. De pleier at dække en stor, aflang firkantet af Smaastene bygget Gravkiste, der ofte er noget bredere i den ene end i den anden Ende, og hvorover er lagt en eller flere store Heller. Over og omkring Kammeret er kastet

en Hob Rullestene, og derover er paaført et tykt Lag Jord, — hvilket Jordlag gjerne mangler paa de østlandske Broncegrave. Som Regel ere de opførte paa Høider, hvorfra der er Udsigt til Søen. De indeholder i Almindelighed brændte Ben, dog har man ogsaa fundet ubrændte Lig, undertiden har man fundet en stor Gravkiste paa Haugens Bund og mindre Gravrum med brændte Ben i Haugens Sider. De med de ubrændte Lig fundne Oldsager udmærker sig ved de for den ældre Broncealder eiendommelige Former, fine Spiralsirater og Siksaklinier.

Gravenes Indredning synes at vise, at Broncealderens Folk har havt Tro paa en Opstandelse og paa et Liv efter dette, der skulde være en forskjønnet eller lyksalig Fortsættelse af Jordelivet, omtrent saaledes som det, Asatroen lovede sine Dyrkere, men forresten kjender man endnu hverken Broncefolkets Navn eller Sprog eller Udstrækningen af den Tid, Broncealderens Kultur raadede i Norge.

De i Bergens Muséum opbevarede Broncesager ere dels Gravfund dels Markfund. Over Halvdelen af samtlige Gjenstande er fra Stavanger Amt, og en betydelig Del af Jæderens mange Gravhauger synes at tilhøre denne Tid. Denne Kulturperiode har saaledes utvivlsomt været af langt større Betydning for Landet end hidtil antaget, og fortsatte Undersøgelser vil derfor vistnok meget forandre de ældre Anskuelser om Broncealderens Optræden i Norge.

Man har aldrig fundet Bevis for, at Broncealderens Folk i Norden kjendte Bogstavskrift. Paa mange af Skandinaviens Klipper har man imidlertid opdaget Grupper af indhugne Figurer, de saakaldte *Helleristninger.* De antages at være et Slags Billedskrift fra Broncealderen, og uagtet de ikke hidtil ere sikkert tydede, har de dog givet mange Oplysninger om Helleristernes Liv og Vilkaar. Hyppigst ere Rofartøier fremstillede, men desuden ogsaa Heste og Kreaturer, Ryttere, Krigere og Jægere især Bueskyttere. Broncealderens Folk kunde altsaa befare Fjordene og drage langs Landets Kyster, holdt Husdyr og vidste at benytte Hesten baade til Ridning og Kjøring. Sandsynligvis var ogsaa Jagt og Fiskeri fremdeles vigtige Næringsveie.

Talrige Helleristninger ere i de sidste Aar opdagede i Smaalehnene. Her paa Vestkysten kjendes ogsaa adskillige f. Ex. paa Bro i Rennesø, ved Lensmandsgaarden Stødle i Etne, paa Mosterøen, paa Atleøen i Søndfjord o. s. v.

I Danmark har man i forskjellige Grave fundet hele Dragter af Uldtøi fra denne fjerne Tid. Stykker af vævet Uldtøi er ogsaa fundet i norske Broncegrave f. Ex. ved Jaasund i Nærheden af Stavanger, paa Blodheien ved Avaldsnæs og paa Svanø i Søndfjord.

Stavanger Amt.

1ste Tavle.

Paa denne er udstillet alle i Bergens Muséum opbevarede Broncealders Fund fra *Stavanger Amt.*

2726. *Paalstav,* (et Slags Meisel) uden Forsiringer, 4½ Tom. lang med udsvinget Eg; f. 1871 paa **Randeberg** i Hellelands Pgd. Yngre Broncealder.*)

1010. *Sværd* med 17 Tom. lang Klinge, der er glat og indkneben ovenfor Midten. Grebtangen er rund, Haandtaget har været fæstet til Klingen ved to Broncenagler; f. paa **Fristad,** Klep, Jæderen.

1001. *Paalstav,* hvis Smalsider har omsluttet Skaftet med tykke Kanter. Den er 5 Tom. lang med udsvinget Eg og mærkelig derved, at Støberænderne endnu sidder paa, hvoraf den kan antages at være arbeidet paa Stedet. Den er funden i en Tørvmyr paa **Tuv** i Kleps Pgd. Yngre Broncealder.

2684. *Paalstav* over 6 Tom. lang, hvoraf Skaftet 2 Tom., særdeles velformet, med et tredobbelt Baand om Halsen, og maa henføres til den ældre Broncealder. Den er funden paa **Hauge** i Klep. Ligner meget M. No. 116 *a* og *b*.

2977. En Samling *brændte Ben* fra en stor rund Haug paa **Ande** i Klep. Under en mægtig Røs af Rullesten var noget i Øst for Haugens Midtpunkt en Gravkiste, hvis Vægge var omhyggeligen bygget af paa hverandre lagte, flade Stene med en stor Dækhelle over. Graven var 4 Fod lang, 20 Tom. høi, og 24 Tom. bred i den ene, 20 Tom. i den anden Ende. Den var fri for Jord, men med løse skarpe Stene i Bunden. I det østlige Hjørne fandtes de brændte Ben samt enkelte Stykker af en tyk *Lerurne* og tre *Flintestykker,* hvoraf det ene maaske er en raa Spydspids. Haugen blev undersøgt 1874.

---

*) Det vil sige: den vilde i Danmark og Sverige blive henført til den yngre Broncealder. Samme Regel gjælder ved alle efterfølgende Angivelser af norske Broncesagers relative Alder.

2844. *Skjoldplade* 5½ Tom. i Tvermaal, noget beskadiget rundt Kanten. Paa Midten er en fremstaaende tyk Pig omtr. 1 Tom. høi, der omgives af en ophøiet riflet Ring. Hele Pladen er forresten dækket dels med concentriske Cirkellinier dels med drevne eller støbte ophøiede Kuglefiader med Ringe om og indridsede Streger. Under den hule Pig er en liden Hempe; f. 1872 sammen med Rester af en Spænde (No. 2845), der har været lig W. No. 228, i en stor rund Gravhaug paa **Höibakken** i Klep. Under et tykt Jordlag var en Røs af Rullestene og midt i denne et 5 Fod langt og næsten 2 Fod høit Gravkammer noget bredere i den ene end i den anden Ende. Væggene var bygget af smaa flade Stene, medens flere Heller dækkede Graven, der laa i Retning omtr. N.V. — S.O. I Kammeret laa brændte Ben i en Hob ved det søndre Hjørne, Naalen laa efter Sigende midt i Kammeret, Pladen ved det østre Hjørne. Denne sidste er afbildet i Aarsb. 1873, Pl. 2, Fig. 8. Efter Finderens Opgivende fandtes i eller ved Graven ogsaa Lægbenet af en Hane (No. 2846). Men dette er vistnok usikkert.

2873. *Skjoldplade* meget forskjellig fra foregaaende — af Form næsten som en Tragt, og udløbende i en spids Pig. Den er tre Tom. i Tværmaal og over to Tom. høi. Spidsen er glat, men de buede Sider ere prydede med ophøiede concentriske, tildels riflede Rænder. Nederst er et Baand med tætte Siksakfigurer mellem forsænkede Cirkellinier. Under Piggens Aabning er en Hempe og Kanten er beskadiget; f. paa Jæderen, — men naar og under hvilke Omstændigheder er ubekjendt. Ufuldkomment Afbildet i Aarsb. 1873, Pl. II, Fig. 9. Den har stor Lighed med M. No. 112, der henføres til den ældre Broncealder.

2597. *Pincet* (en liden Tang) med Striber og en Rad Halvcirkler langs Kanterne. Den er funden i en Gravhaug, „Tangerhaugen“ kaldet, paa **Sæle** i Bore Pgd. Jæderen. I Haugen var to smaa Kister af Heller, i den mindste fandtes intet, i den anden, der var ¾ Alen i Kvadrat, laa Pincetten mellem brændte Ben. Den tilhører den yngre Broncealder (se den Pag. 40 afb. 2772).

2598. To *Spiralfingerringe* af Guld hver af to ved Siden af hverandre lagte Guldtraade. Den ene har fire — den anden tre Omgange. Ogsaa disse ere fundne paa Gaarden **Sæle** i Bore S., Kleps Pgd. i en liden Haug nær „Tangerhaugen“. Under en

Stenhelle i Haugens Midte fandt man først et Lag fin Sand, derunder Potteskaar og brændte Ben, og mellem disse Ringene. Lig W. No. 250 og M. No. 128.

2646. *Dolkeblad* angrebet af Ir og med afbrudt Spids, 8 Tom. langt og 1⅜ Tom. bredt ved Grebtangen; fra denne, der kun bestaar af en kort flad Tunge hvori en Klinknagle, aftager Bredden jævnt ned mod Odden; f. paa **Lure** i Høilands Pgd. 1871.

2851. Støbt *Broncestang* med tæt spiraldreiede Sider, 7 Tom. lang og ⅓ Tom. tyk, afbrudt ved begge Ender. Den ene Ende sees at have fortsat sig i en flad Plade. Den blev funden i en Myr nær **Sandnæs** i Høilands Pgd. ved Stavanger og var da buet, og er troligvis en Del af en Halsring eller et Hovedsmykke fra Broncealderen, (som M. No. 228 eller 230).

No. 909.

906—909 og **449**. To *Dolkeblade, Knappen* til det ene Haandtag, en *Kniv* og Rester af en *Spænde.* Disse Gjenstande blev fundet 1834 i forskjellige Gravhauger paa **Sole** i Haalands Pgd., men desværre kjendes ikke de nærmere Omstændigheder.

Det ene Dolkeblad er 6 Tom. langt, og har med tre Nagler været fæstet til et Haandtag, som nu mangler, det andet er 3 Tom. længere med 4 Striber langs Bladets ophøiede Midtlinie, — og usædvanlig vel bevaret; det har ved fire Nagler været fæstet til Haandtaget, hvortil Knappen (909) utvivlsomt har hørt. Formen er meget lig M. 107, *a* fra den ældre Broncealder.

Kniven ligner Bladet paa en Barberkniv, er krum og nu afbrudt for Enden. Haandtaget er buet og kort og ender i Form af et lidet Hestehoved. Paa Ryggen og langs Bladets Sider er mellem paralelle Linier fine Siksakornamenter. Den har No. 908, er afbildet i Urda. II., Pl. XIV. Fig. 12 og meget lig M. No. 115.

Spænden har været lig den ovenfor nævnte No. 2845 med Spiraler ved begge Ender, glat Naal med riflet Hoved og vreden Bue, (449).

1011. *Sværd,* der har været brændt paa Ligbaalet og sønderbrudt, førend det blev nedlagt i Graven, blev ogsaa fundet 1834

paa **Sole** i en Gravhaug og indkom uden nogen Oplysning om Fundomstændighederne. En Knap og nogle andre Broncestykker skal være fundet i samme Grav. Sværdet er nu 21 Tom. langt, men Grebtangen og Odden mangler, det har været noget indknebet ovenfor Midten, en smal Rand løber langs begge Sider af den tykke Midtlinie, og det ser ud til at have været meget omhyggeligen udført.

2558. *Sværdhaandtag* med dybe Siksaklinier paa Mellemkavlen bestemte til at fyldes med Harpixmasse (cfr. Madsens Afb. Broncealderen, Pl. 11, Fig. 8). Knappen er skaalformet med 4 forenede Huller som et Kors i Midten. Haandtaget har i den anden Ende en flad Tange, hvori tre Naglehuller; f. Aar 1870 paa **Tuv** i Kleps Pgd., er meget sjeldent og antageligvis fra ældre Broncealder.

2134. *Lerurne* 7 Tom. høi, urtepotteformet med skraa Sider, der bøier sig indad ved Mundingen. Randen selv mangler. Den er uden Ornamenter, men rundtomkring, hvor den er videst, er anbragt 7 langagtige Knupper. Urnen er udvendig rød, men Massen er meget grov og sort i Bruddet. Den er halvfyldt med brændte Ben, og funden paa en Holme i **Hafursfjord**. Nærmere Oplysninger savnes.

1007. *Sværd* 24½ Tom. langt, med en tyk i en Spids udløbende Klinge. Eggen dannes paa hver Side af en ganske smal Kant. Haandtaget er ottesidet og meget kort, ender i en flad Knap med en aflang Spids paa Midten, og har svage Spor af forsøgt Forsiring med Streger og Ringe. Klingen har været støbt for sig selv og er fæstet til Haandtaget med to Nagler; Grebet synes ogsaa at være meget mere tinholdigt end Klingen. Dette Stykke tilhører efter sin Form den ældre Broncealder, men Udførelsen er paafaldende unøiagtig; f. paa **Malle** Gaard i Malle S., Haalands Pgd.

1595. Halvdelen af en *Halsring*, der ender i en opadbøiet snoet Kugle. Selve Ringen er rund og tynd, prydet med punkterede Linier, meget lig W. No. 222. Den er funden 1817 paa **Særbø** i Rennesø Pgd.

1009. Tvæegget *Sværd*, særdeles velformet og godt bevaret, 22 Tom. langt, bredest omtr. ved Midten og med to Striber langs Midtlinien. Bladet gaar øverst over i en flad bred Tunge, hvori

3 Nagler, der har fæstet Klingen til Grebet, som sandsynligvis har været af Ben eller Træ, og hvoraf nu kun Knappen af Bronce er tilbage. Denne Knap er liden, skjævt firkantet med 8 Huller omkring en Ophøining paa Bagpladen (cfr. M. 107 *a* og *b*.) Sværdet angives at være fundet paa **Skeie** i Vigedals Pgd. i en Gravhaug, hvori en stor aflang-firkantet Gravkiste, dækket med Heller og med Heller for Enderne, medens Langvæggene var opbygget af mindre Stene. Sandsynligvis har her været ubrændt Lig, og Sværdet kan henføres til den ældre Broncealder.

546. En *Knap* med høi Pig; f. 1844 i en Gravhaug paa **Blodheien** ved Avaldsnæs paa Karmøen, sammen med en Del Bladguld (No. 548.*) I Graven var brændte Ben.

999. *Spydblad* over 9 Tom. langt. Langs hver Eg gaar tre indstøbte Striber, og ved Skaftaabningen et forsiret Baand. Den er smukt anløben og skal efter Sigende være funden i **Gravhaug** (?) paa Blodheien paa Karmøen. (Af Form lig Mont. No. 101.

En Samling *brændte Ben* fundet i en Haug paa **Blodheien.** Om denne Udgravning fortælles i Urda II, Side 239: „at Haugen var rund og omtrent 12 Fod høi, dannet af uligeartede Jord-lag med enkelte Stene iblandt. Noget nordenfor Haugens Midt punkt omtrent 2 Fod over Jordfladen traf man paa en Røs af Stene, og i denne et lidet Gravrum 21 Tom. langt, 14 Tom. bredt og 14 Tom. dybt, sammensat af 4 mod hinanden staaende indvendig glatte Gneisstene med en oval Helle i Bunden. Paa denne laa Benene omhyggeligen nedlagte Stykke for Stykke jævnsides og over hverandre og det med Afsondring af alle Kraniestykkerne, der vare lige omhyggeligen særskilt nedlagte i Gravkammerets søndre Ende, medens de øvrige Benstykker alle laa i den nordre Ende. En flad Helle dækkede Kammeret“. I en Haug lidt østenfor fandtes en Broncealders Begravelse med ubrændt Lig (Universitetets Samling No. 566—570:

Liget var nedlagt paaklædt med et Sværd i Balg paa Brystet. Haandtaget af en Dolk laa ved Ligets Fødder. Gravkisten var af Heller 9 Fod lang, 2 Fod 3 Tom. bred og 2 Fod høi. Under Dækhellen var et dobbelt Lag af Næver. Sværdbalgen var af rødt og hvidt Kalveskind med Haarene paa. Klæderne var af Uld, og i dem sad to Knapper omtr. lig No. 547).(²)

1893. Vreden *Armring* af Guld, der blev indsendt 1823 af Præsten Hadeln ledsaget med følgende Fundbeskrivelse: „Ringen

---

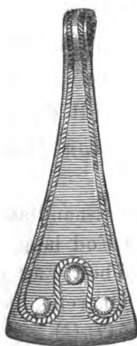
*) Se Anmærkningen paa næste Side.

er funden paa den saakaldte **Blodhei** ved Avaldsnæs, i den største af de Gravhauger, som ere paa dette Sted, den nemlig der er paa vestre Side af den der staaende Bautasten og altsaa, tillige i den, der er benævnte Sten nærmest. Graven vendte mod Syd og Nord, var 3 Alen lang og godt muret, og havde indvendig paa vestre Side en Rad udstaaende, men i Muren faste Stene lig Hylder, der vare fyldte med grov Sand, hvori fandtes Stumper af et Vaaben af Kobber. Guldet (det er Armringen og noget Bladguld*) fandtes i den nordre Ende af Graven.“ Ringen er lig M. No. 126.

1893.

2772.

2772. *Pincet* med 3 Ophøininger paa hvert Blad, og langs Siderne en riflet Rand, der gaar i en Løkke op imellem hine Ophøininger. Den er brudt ved Bøilen, og funden i en Gravhaug (?) paa Gaarden **Storesund** i Nord for Avaldsnæs paa Karmøen, og omtr. lig førnævnte No. 2597. der er funden i en liden Hellekiste med brændte Ben paa **Sæle** i Bore paa Jæderen. Disse smaa Tænger benyttedes sandsynligvis ved Syning af Skindklæder, til at trække Traaden eller Læderremmen igjennem med.

*) I Danmark og Skaane har man ofte fundet Broncesager belagte med tynde Guldplader, derimod var Kunsten at forgylde endnu ukjendt.

Søndre Bergenhus Amt.

2den Tavle.

1825. Tvæegget *Sværd;* Klingen er afbrudt paa Midten, bredest ved Haandtaget og aftager jævnt mod Spidsen. Paa hver Fladside er to Striber langs Midtlinien. Eggen er paa den øverste Del paa begge Sider bølgeformet. Grebtangen er rund og svag, men udvider sig til en tyk, halvcirkelformet, paa begge Sider tretunget Kant, der omslutter Klingen. Odden og den yderste Halvdel af Tangen er borte, men Knappen er bevaret. Den er skjævt-firkantet med dybe Rænder og med 8 Huller paa Endefladen. Sværdet er eiendommeligt i Form, maa henføres til den yngre Broncealder og er fundet for lang Tid tilbage ved Pløining paa Gaarden **Haaland** paa Stordøen.

1008. Tvæegget *Sværd,* usædvanligt stort og vel bevaret; Klingen alene er 25 Tom., Grebtangen, der gaar i et med Klingen, er over 6 Tom. lang og ligesom hamret flad med bølgeformede Sider, der løber sammen i en Spids. I Grebtangen er et Naglehul, og ved Klingens Begyndelse er to Nagler, der har fæstet de to Ben- eller Træskinner, som sandsynligvis har udfyldt Haandtaget. Klingen har strax nedenfor Haandtaget i hver Eg et dybt Indsnit og aftager et Stykke i Bredden, men udvider sig derpaa indtil den nederste Trediedel, hvorfra den atter aftager. Nær Odden løber Eggene paralelle, indtil de pludselig knækker af til en Spids. Langs hver Midtlinie gaar tre dybe Striber paralelle med hver Eg. Dette mærkelige Sværd*) er funden for lang Tid tilbage i en Stenrøs i en Fjeldli paa **Lekve Gaard** i Ulviks Pgd., og kan henføres til den yngre Broncealder.

1006. En *Celt,* (liden Øx), 4 Tom. lang, 1¾ Tom. bred over Eggen. Den er fladklemt og mangler Hempe; f. omtr. Aar 1841 paa **Sæim** Gaard, Røldals Pgd., som det fortælles, i en Gravhaug.

To spiralformede *Armringe,***) den ene med 7, den anden med 8 Omgange; f. 1824 to Alen dybt i en Torvmyr paa **Kvamme Gaard,** Sæbo S., Mangers Pgd. (M. 236).

---

*) Har stor Lighed med det paa Pl. V., Fig. 6 i v. Sackens Værk: „Das Grabfeld von Hallstatt," afbildede.

**) Disse Oldsager har intet særskilt Nummer i Muséets Fundfortegnelse.

Nordre Bergenhus Amt.

448. *Broncespænde* med stribet Naalehoved, glat Naal og glat Bøile, der ender i en Spiral. Den er desværre brudt og noget ufuldstændig, ligner W. No. 228. Den blev funden 1842 med Stumper af Uldtøi endnu hængende ved Naalen — i en Hellekiste i en Gravhaug paa **Svanø Hovedgaard** i Kinns Pgd. Begravelsen kan antages at have indeholdt ubrændt Lig og at tilhøre den ældre Broncealder, og er det nordligste sikkre Gravfund fra Broncealderen i Norge. Svanøen ligger under 61 ½° n. B.*)

Romsdals Amt.

1012. *Smalmeisel* omtr. 5½ Tom. lang, med en tre Tom. lang rund Grebtange. Den blev funden 1832 under en stor Sten i en Ager paa **Dövingen** i Norddalens Pgd. Afbildet i Urda, 1 B., 4de H., Pl. XIV, No. 5., og meget lig Mont. No. 118.

1005. *Paalstav* 5½ Tom. lang med svagt udsvinget Eg, der er 1⅜ Tom. bred. Smalsiderne ere afrundede. Den er funden, uvist naar, paa **Otterö** i Agerø Pgd.

Søndre Throndhjems Amt.

1406. En sexsidet *Celt*, nu omtr. 2½ Tom. lang, men er afklippet ved Skaftaabningen — og beskadiget af Finderen. Den er funden 1861 i en Ager paa Skaret under **Østeraad**, Ørlandets Pgd.

Kristians Amt.

910, 911, 913, og **1000.** En *Sigd* og tre *Spydspidser*. Sigden er omtr. 7 Tom. lang, med tyk Ryg og Pig for Haandtaget, Eggen er S-formet, idet Odden bøier sig tilbage. Hidtil er den i sit Slags det eneste i Norge fundne Stykke. (¹) (Ligner meget W. 159). Det største Spydblad er 12 Tom. langt, har langs Eggen paa hver Side af Bladet to indstøbte Striber og rundt Skaftholderen et ornamenteret Baand. De to andre ere begge 11½ Tom. lange, det ene med en Stribe langs hver Eg og Sirater omkring Skaftholderen, det andet ganske glat. Disse fire Gjenstande

---

*) Det nordligste hidtil bekjendte Fund fra Broncealderen i Norge, er et Sværd f. i en Myr paa Vaag i Nesne Pgd. i Helgeland, Nordlands Amt. Stedet ligger paa over 66° n. B.

hører til det rigeste Broncefund i Landet. Ved Sprængning af en stor Sten i en Ager paa **Svennæs**, Aurdals Pgd. i Valders, fandtes under Stenen i et Lag af Trækul, Sigden og flere end 20 Spydblade. Sex af disse Spyd ere i Universitetets Samling, men mange ere tabte.

3die Tavle.

Paa denne Tavle er udstillet nogle Broncealders Gjenstande, som skal være fundne i Norge, men hvis Findesteder ikke nærmere kjendes.

493. *Haarring* eller *Diadem*. Ringen selv er meget tyk, og med vredne Kanter. Foran danner den to flade Plader, der ender i to i hinanden gribende af firkantede Stænger formede Spiraler. Største Diameter 8½ Tom. Af Form lig W. No. 221.

1003. *Celt,* tre Tom. lang, med sexsidet Skafthul og afbrudt Øre.

1004. *Celt*, fire og en halv Tom. lang, med et lidet Øre. Den er smukt bevaret og med dybe Forsænkninger paa begge Bredsider.([8])

Endvidere **1002**, en liden sexsidet *Celt* med Øre; f. paa **Kallebage**, Skjælland.

2123. En næsten fireegget *Spydspids*; f. i en Torvmyr i Irland.

2097. En *Paalstav* fra Tyskland.

Paa Skabets Bund er udstillet en Del Bronceprydelser, dels fra Broncealderen dels fra den ældre Jernalder. Disse Stykker ere i sin Tid samlede i Tyskland af Professor Dahl og af ham skjænkede til Museet.

Tredie Afsnit af den hedenske Tid.

Jernalderen.

Ved Betragtningen af de i Bergens Muséum opbevarede Oldsager fra Sten- og Broncealderen blev det gjentagende fremhævet, at Undersøgelserne hertillands endnu ikke har været omfattende nok til at begrunde selvstændige Slutninger, og at det derfor alene var ved Sammenligning med andre Landes rigere Muséer og især ved at tillempe for Norge de i Danmark og Sverige fremkomne Resultater, at man forsøgsvis kunde give Fremstillinger af Tilstanden i vort Land i hine fjærne Tider.

Noget anderledes stiller Forholdene sig i Jernalderen — det tredie og betydningsfuldeste Afsnit af Norges hedenske Tid. Paa Jernalders Mindesmærker er Norge vistnok det rigeste af de nordiske Lande; — derfor er det ogsaa i Jernalders Oldsager, at de norske Samlinger har sin Styrke og største Interesse.

Man kjender endnu ikke Tiden for Jernalderens Begyndelse i Norge. Mange Jernalders Fund har imidlertid indeholdt fremmede Oldsager fra de første Aarh. efter Chr.; saalangt kan altsaa Jernalderen med Vished føres tilbage, og da den i historisk Betydning regnes for afsluttet ved Hedenskabets Ophør, har altsaa denne Kulturperiode for vort Fædrelands Vedkommende havt en Varighed af mindst et Tusinde Aar.

Sagaskrivernes Beretninger kaster Lys over Jernalderens og Hedenskabets Afslutning; men de mange foregaaende Aarhundreder tilhører endnu den forhistoriske Tid, i hvilken de jordfundne Oldsager er den eneste sikkre Veiledning.

Ved at granske og forfølge de Aarsager, der har været bestemmende for de Uligheder i Gravskikkene og de forskjellige Smagsretninger, som har gjort sig gjældende under Jernalderens

lange Udvikling i Norden, har man efterhaanden fundet Midler til nogenlunde at adskille Fundene efter deres indbyrdes Alder — men Spørgsmaalet om Jernalderens første Optræden, om den kom hid i Følge med en indvandrende ny Folkestamme, eller om Broncealderens Folk ved sine Forbindelser med Sydens Lande selv har lært at kjende det nye og hensigtsmæssigere Metal, er endnu ikke opklaret.

Betragter man Jernaldersoldsagerne i Bergens Muséum, søger man forgjæves efter Beviser for en sagtelig Overgang, — man finder ingen Jernsager i Broncealderens Former, ingen Blandingsfund, ingen første Forsøg i den nye Smedekunst. Man mødes strax af en forskjellig, fuldt udviklet Kultur, der røber stærk romersk Paavirkning, og som foruden Jernets udelukkende Anvendelse til alle Slags Egværktøi ogsaa har bragt Glas, Sølv, Bly m. m. samt *Bogstavskrift* for første Gang til Norge.

Alt dette synes at tyde paa og alene at kunne forklares ved Antagelse af, at Jernalderens Begyndelse skyldes Indvandringen af en ny Folkestamme, den germaniske, der i sit tidligere Hjem var bleven fortrolig med eller stærkt paavirket af Romernes høiere Kultur.

De sidste Aars omfattende archeologiske Undersøgelser omkring i Norden synes imidlertid ikke at bestyrke denne Antagelse, at Jernets første Optræden i Norden er sammenfaldende med den germaniske Indvandring. Paa forskjellige Steder — her i Landet især i Christiania Stift — har man nylig fundet store Samlinger af Jernalders Grave med Oldsager, der ikke viser noget Spor af hin romerske Smag eller Paavirkning, og som efter hele sin Karakter maa være ældre end de rige Gravfund med indblandede romerske Oldsager, der f. Ex. møder os i Bergens Muséum. Saalænge der ikke er foretaget nogen planmæssig Undersøgelse ogsaa af Vestkystens Oldtidsminder fra Jernalderen, har man derfor ingen Vished for, at Muséets Fundrækker giver et tro Billede af de virkelige Forhold.

De i Norden fundne romerske Kunst- og Industrigjenstande ere i ethvert Fald bevisligen hidbragte til forlængst jernbrugende Folk ved en gjennem en lang Aarrække fortsat Forbindelse med Sydens Lande. Deres Antal er nemlig størst ved Østersøens Kyster, hvor der ogsaa er fundet betydelige Mængder af romerske

Mynter. Og fra Sydskandinavien kan disse Fund forfølges videre op langs Nordtydsklands Floder lige til de romerske Lande. De ere altsaa kun sikkre Vidnesbyrd om Nordens tidlige Forbindelser med de romerske Lande eller rettere om den romerske Kulturs tidlige Fremtrængen langt udover Romerrigets Grændser. Denne Kulturstrøm var mægtig nok til at naa op lige til Danmark, Sverige og Norge. Dens Indflydelse var sandsynligvis stærkest paa de danske Øer, men fremtræder forresten ensartet over hele Norden. Oldsagerne fra denne Tid viser nemlig i alle de tre nordiske Lande de samme smagfulde Former, den samme dygtige Udførelse og fine Ornamentik, saaledes at Uligheden endog er mindre, end man efter Landenes forskjellige Naturforhold skulde have ventet.

Denne Forbindelse tog efter Myntfundenes Vidnesbyrd sin Begyndelse kort efter Romernes storartede Erobringer i Gallien og Germanien ved Christi Fødsels Tider, blev afbrudt ved Hunnernes Folkevandring, men atter fortsat væsentlig fra det byzantinske Rige ligetil det 7de Aarh., da der atter uden nogen nu mærkbar Overgang fremtræder *en ny, selvstændig nordisk Kultur,* der omfatter Hedenskabets sidste tre eller fire Aarhundreder i Norden, og som især i Norge har efterladt sig talrige Minder.

Sproget i de ældste Runeindskrifter beviser, at det er germaniske Folk, som gjennem hele Jernalderen har boet i Norden. Men paa Grund af ovennævnte store Uligheder mellem de nordiske Oldsager fra de første Aarhundreder af vor Tidsregning og fra Hedenskabets Slutning, adskiller man dem i to store Grupper og henfører dem til tvende efter hverandre følgende, forskjellige om end beslægtede Kulturperioder: den *ældre* og den *yngre* Jernalder.

Næsten alle *ældre Jernalders* Oldsager i Bergens Muséum ere Gravfund, men da disse kun undtagelsesvis ere fremkomne ved planmæssige Undersøgelser, ere Fundefterretningerne i Regelen meget ufuldstændige. Mellem samtlige Gravfund hersker imidlertid den Overensstemmelse, at de har været nedlagte i Gravhauger og som oftest i Hauger med Gravkammer. Gravhaugernes Form er enten rund eller langstrakt; i de runde er Gravkammeret enten lidet og firkantet eller stort og kisteformet, derimod har

man neppe i en Langhaug fundet et af de smaa firkantede Kammere.

Disse to Slags Grave viser ogsaa temmelig afvigende Begravelsesskikke:

De smaa firkantede Kammere omslutter i Alm. et enkelt Kar og har Størrelse efter dette. I Karret, der enten bestaar af et Træspand eller en Urne af brændt Ler eller, hvad som er ulige hyppigere, af en stor Broncekjedel,*) ligger altid brændte Ben og mellem disse i Regelen nogle Smykkesager; undertiden findes ogsaa Vaaben enten ovenpaa eller ved Siden af Karret, og disse Vaaben har isaafald altid været brændte med Liget paa Baalet og ere nedlagte i Graven i sammenbøiet og ødelagt Tilstand, medens de førnævnte mindre Smykkesager ikke viser Spor af en saadan Behandling.

Denne Gravform med smaa Kammere, *brændt* Lig og *delvis* brændt Gravgods synes at være hyppig paa Norges Vestkyst; Muséet eier 1 Træspand, enkelte Lerurner samt 19 Broncekjedler fra disse Grave.

De store Gravkister viser større Afvexling i sit Udstyr. De ere i Alm. over Mandslængde, men sjelden over 4 Fod brede og 3 eller 2 Fod høie. Medens hver Væg i de smaa Kammere bestaar af én Sten, ere Væggene i disse enten murede eller byggede af reiste Heller med store Dækstene som Tag.

De indeholder brændte Ben, men ogsaa ubrændte Lig. I første Tilfælde er Gravgodsets Mængde høist forskjellig, ved de ubrændte Lig er derimod Gravgodset næsten altid meget rigt og bestaar af uligeartede Kar, Smykker, Redskaber og Vaaben, enten enkelte Stykker eller en Krigers hele Udrustning: nemlig et tvæegget Sværd,**) Landse og Kastespyd, Pile (sandsynligvis med Bue) samt Skjold og undertiden en Øx, som dog i den ældre Jernalder vistnok mere var Redskab end Vaaben. Men i ingen af disse store Gravkammere finder man Spor af Gravgodsets forsætlige Ødelæggelse, — det er stedse nedlagt med en vis Orden og *i velbevaret Tilstand* I disse Grave er det, at hin

*) Se den nedenfor S. 53 afbildede No. 1862.

**) I Bergens Muséum er intet enegget Sværd fra ældre Jernalder. Ei heller indeholder noget Gravfund Rester af Hjelm, Brynje, Sporer eller Stigbøiler.

Blanding af nordisk og romersk Smag især gjør sig gjældende, og til dette Slags Gravfund hører den største Del af de her i Landet opdagede romerske Oldsager. Vistnok har man ogsaa i de smaa Gravkammere fundet enkelte saadanne Oldsager, men det er kun undtagelsesvis; i de store Kammere, især de med ubrændte Lig, er det derimod en Undtagelse, at man ikke finder en eller anden romersk Gjenstand eller en Efterligning af en saadan. Den første Gravform er eiendommelig for Norge, medens den senere gjenfindes over hele Norden, dog med den ovenfor paapegede Forskjel, at Jernalders-Gravene i Norge dækkes af Gravhauger, medens de i Sydsverige og paa de danske Øer i Regelen ligger nedgravede i naturlige Jordforhøininger.

Sandsynligvis har her i Landet den sidste Gravform udviklet sig af den første. I Gravgodsets voxende Mængde kan vistnok denne Udvikling ogsaa forfølges, thi det er rigest i de store Kammere med ubrændte Lig, og disse Begravelser ere bevisligen de yngste. Den oprindelige nationale Skik var vistnok at brænde baade Lig og Gravgods, og ovennævnte to Gravformer med deres Udvikling, der netop falder sammen med den romerske Kulturstrøm til Norden, maa vistnok forklares som et Udtryk for denne fremmede Paavirkning og som et Vidnesbyrd om, at den ikke alene var af praktisk Natur, det vil sige ikke blot medbragte romerske Industri- og Kunstprodukter, men ogsaa lidt efter lidt udøvede adskillig aandelig Indflydelse paa de nordiske Folk.

Befolkningens vigtigste Næringsvei i den ældre Jernalder var Fædrift, Agerbrug og Fiskeri. Da Jernet ikke saaledes som Broncen maatte hentes langveis fra, men var i Overflødighed tilstede i Landet selv og lettelig kunde udvindes og bearbeides til tjenlige Arbeidsredskaber, blev Oprydning og Jordarbeide drevet med Kraft, saaledes at Landets Bebyggelse allerede i den ældre Jernalder var rykket næsten ligesaa langt frem som i Begyndelsen af den kristelige Middelalder, hvilket Gravfundenes Udbredelse paa den sikkreste Maade beviser.

Ligetil langt ned i Middelalderen udvandt man Jernet af Sø- og Myrmalm. Denne smeltedes ved Hjælp af Trækul og Blæsebælge i smaa lave Stenovne. Myrmalmen behandlet paa denne Maade giver godt, mere og mindre staalblandet Smedejern, der i Almindelighed er modtageligt for nogen Hærdning. Staal var

altsaa utvivlsomt kjendt, men neppe de naturlige Betingelser for ved Jernsmeltningen at udvinde netop dette Produkt. Rundt om i Landet, selv paa øde Fjelde finder man Slaggehobe som Minder fra denne Oldtidens Jerntilvirkning.

Smedekunsten øvedes dengang vistnok af de fleste Mænd; derfor er det saameget mere værd at lægge Mærke til den gjennemgaaende Dygtighed og Smag, hvormed den ældre Jernalders Haandværksredskaber og Vaaben ere udførte. De talrige Smykkesager maa derimod vistnok antages for i Regelen at være udgaaede fra øvede Støbemesteres Værksteder. Ogsaa Handel og Skibsbygningskunst var i rask Udvikling. Vistnok kjender man endnu intet Skibsfund her i Landet fra den ældre Jernalder, ei heller nogen Gravhaug fra denne Tid med Begravelse i Skib, men allerede i det 1ste Aarhundrede omtaler Tacitus „Svionernes“ eller Svenskernes mægtige Flaader, og en i Sønderjylland opdaget, stor, klinkbygget og høistævnet Baad fra det 5te Aarh. har næsten ganske samme fuldendte Construktion, som vore bekjendte Nordlandsbaade, ligesom ogsaa de mægtige Vikingeflaader og dygtige Sømænd, som i den yngre Jernalder udgik fra Norges Kyster, i og for sig ere Bevis nok for, at Skibsbygningskunst og Sømandskab allerede tidligt maa have udviklet sig her i Landet til en betydelig Høide. Forbindelsen mellem de enkelte Landsdele har derfor utvivlsomt været meget livlig, hine romerske Oldsager maa antages at være komne hid til Norges Vestkyst over Danmark — men Søreiser over Nordsøen til England synes man ikke at have indladt sig paa, førend i det 8de og 9de Aarhundrede.

Asatroen var engang fælles for alle germaniske Folk, men man kjender denne Tro kun saaledes, som den fremtræder i Norge og paa Island i den nærmeste Tid før Christendommens Indførelse — altsaa fra dens Forfald. Og formedelst den Vexelvirkning, som aabenbarligen fandt Sted mellem Asatroens Væsen og Nordmændenes Folkeliv, er det utvivlsomt, at den religiøse Opfatning til de forskjellige Tider var meget afvigende, hvilket ogsaa fremlyser af de norske Gravformers ovenfor omtalte Udvikling og Gravskikkenes Ulighed.

Men dens Hovedtræk og Grundidéer var vistnok de samme gjennem hele Jernalderen.

Og naar Vaaben forekommer hyppigt i de norske Grave fra den ældre Jernalder — ulige hyppigere end i de danske og svenske Grave fra samme Tid — kan dette vistnok forklares saaledes, at hos Nordmændene var Asatroens krigerske Aand allerede vakt og fuldt udviklet før den ældre Jernalders Slutning, og Folket altsaa forberedt til de store Bedrifter, som det under den efterfølgende Vikingetid var kaldet til af udføre.

Fra østlandske Amter.

1ste Tavle.

2167. *Beltesten* af Kvarts med Fure om Smalsiderne, 4 Tom. lang og lidt over 1 Tom. bred paa Midten; f. for mange Aar tilbage paa **Bøen** i Aremarks Pgd., Smaalehnenes Amt, men indkommen til Muséet i 1873.

501. Sex *Mosaikperler* og en *Dobbeltperle,* f. paa **Sætrang** i Norderhovs Pgd., Buskeruds Amt og hører til det rige og mærkelige Gravfund, som i 1834 blev opdaget i en derværende Rundhaug, hvori to tømrede Gravkammere. Paa Gulvet i det søndre Kammer var udbredt en ulden Kappe, og paa denne laa over 900 Perler af forskjellige Slags. (Cfr. Annaler f. n. Oldk. 1836—37 S. 50 og Fornl. S. 147).

276. En afrevet, sammenfiltret Masse af *Tøi, Nøtehaar, Næver* og tynde *Træbretter,* f. 1825 og hører til et usikkert Fund i Univ's. Samling fra en Gravhaug paa **Braaten** i Norderhovs Pgd., Buskeruds Amt, (se norske Fornl. S. 143). Troligvis har Haugen indeholdt et Kammer med ubrændt Lig; det omhandlede Stykke kan isaafald tænkes at have udgjort en Del af det Leie, hvorpaa Liget har været nedlagt — efter hvad man har iagttaget i flere norske Gravhauger, f. Ex. i efternævnte Kroshaug paa Jæderen (2295), i det yngre Fund fra Haugen i Thune i Smaalehnene, (Aarsb. 1868, S. 59.) o. f.

1878—83 og **1886.** Syv *Hængesmykker* eller *„Brakteater,“* f. 1828 ved Pløining paa **Simonæs** i Hitterdals Pgd., Bratsbergs Amt. Fem bestaar af tynde Guldplader med drevne eller stemplede Figurer, og alle har forskjelligt Præg (paa den ene sees et Hoved iført en kronet Hjelm) og ere indfattede i riflede Ringe med Hempe til at trække en Snor igjennem. De to andre, der ere meget sjeldne*), bestaar af en flad, aaben Ring, hvori et retvinklet Kors. Paa den ene er rundt Ringen og langs Korsets fire Arme loddet en riflet Guldtraad; paa den anden fine S-formede

*) Der kjendes egentlig kun ét lignende Smykke i Norden, og det er fundet i Värend i Sverige.

Filegransfigurer. Afbildede i Urda I, Pl. IX og kan henføres til det 7de eller 8de Aarh.*)

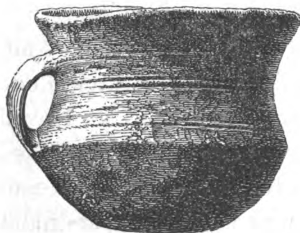
Lister og Mandals Amt.

1903. *Guldfingerring* i to Omgange, dannet af en rund, hamret Traad; f. nær ved **Mandal** 1839.

499, 356 og **357**. Fjorten *Perler,* hvoraf en stor og to mindre af Bjergkrystal, de andre af Glas, Ler og Sten; f. paa **Voldmoen** i Farsunds S., Vanse Pgd. — maaske sammen med No. 357, Rester af en rigt udsiret, urtepotteformet *Lerurne,* der er mærkelig ved et under Bunden indridset femriflet Kors med bøiede Arme**) (et Hagekors) samt to andre urtepotteformede *Lerurner,* hvoraf nu kun Brudstykker er tilbage. Alle tre Urner indeholdt, da de fandtes, brændte Ben. Nærmere Fundoplysninger savnes. (N. Fornl. 284).

86—96 ere Rester af et rigt og mærkeligt Gravfund fra øvre **Øie** i Hvinnesdals Pgd., opgravet omtr. Aar 1833: ved at kjøre Jord fra en 10 Fod høi, rund Gravhaug, kom man i Haugens sydlige Kant til et „stort Gravkammer,“ 6 Fod langt, 2 Fod høit og 2½ Fod bredt, bygget af paa Kant reiste Heller og dækket med Heller. Det laa i Retning N.—S., var frit for Jord og Bunden var som brolagt med smaa, runde Strandstene. For at hindre Vand fra at trænge ind, var der lagt Næver mellem de to Lag Dækheller. Ved Kammerets sydlige Endevæg stod syv *Lerurner,* to af Urtepotteform, og tre med skaalformet Bund og indadbuede Sider. Den mindste af disse sidste har vistnok været en *Drikkekop,* den er uden Øre, 3¼ Tom. høi og ligesaa bred over Mundingen. I denne ligger et Stykke Røgelse og noget Uldgarn. Den største er beskadiget ved Randen, men har været 4½ Tom. høi, med Øre og blank, sort Overflade. Den tredie, No. 92 er afbildet her, den har Øre, indridsede

92.

*) Se Anm. ved den over 11te og 12te Tavle udstillede Samling af Brakteater.

**) Hagekors eller Thorshammertegn forekommer foruden paa denne Urne og paa en af Brakteaterne fra Hitterdal — paa følgende to Gjenstande i Samlingen: et Sølvbeslag, f. sammen med et Træspand (391) paa Hove i Vik og paa en brakteatlignede Sølvprydelse fra Sole (1531).

Linier og Punkter rundt Halsen ligesom foregaaende og er 4¼ Tom. høi.*) Ved Siden af Urnerne stod tre dreiede Træfade med en Træslev og ved dem laa indhyllet i et StykkeUldtøi: en rund Sølvplade (cfr. No. 2299 fra Kroshaug), hvorpaa Buelinier af enkelte og dobbelte indstemplede Halvcirkler og en Tap paa Midten, hvorigjennem gaar et Hul, Brudstykker af flere bøileformede *Spænder* med Dragehoveder og to Stumper tvundet Haartaug. I den nordlige Ende af Kammeret fandtes en kort Haarflette paa en flad Sten. Liget har altsaa sandsynligvis været nedlagt ubrændt og med Hovedet paa denne Sten. Karrene har været stillede ved Ligets Fødder. De har sandsynligvis indeholdt Levnetsmidler og Offere fra Gravfesten. I den ene af Urnerne var endnu, da Kammeret blev aabnet, en flydende Vædske. Cfr. Urda I, S. 299 og N. Fornl. 285.

1890, 102 og **933**. En udhamret, smal *Guldstrimmel* bøiet som til en Fingerring, f. sammen med en egformet *Granitsten,* 9 Tom. lang og 7 Tom. bred, og et Stykke af et bredt tvæegget *Sværd* samt et lidet *Beslag* af Kobber — paa **Tjörsvaag** i Næs S., Flekkefjords Pgd. i Aaret 1831 i en stor Gravhaug af sammenhobede Rullestene. I Haugen var et „stort Gravkammer“ i Retning Øst—Vest bygget af Heller og fyldt med Smaasten. Paa Bunden saaes et Lag med Grus og Kul, og her laa Oldsagerne, blandt hvilke der var endnu en *Guldring,* som Finderen beholdt. Urda I, S. 298, N. Fornl. 286.

2902—2905. Paa Hylden under 1ste Tavle staar et velbevaret eiendommeligt *Broncespand* sandsynligvis af romersk Oprindelse. Det maaler 8½ Tom. i Høiden og vel 10 Tom. over Mundingen. De to spidse Ører, der ere i ét med Kanten, bærer en tynd Broncehank. Omtr. 1½ Tom. nedenfor Randen og ligesaa ovenfor Bunden er der i Karrets Sider udpresset to og to rundt-

---

*) Af dette Slags Urner eier Muséet 21 mere og mindre fuldstændige, sikkre Stykker samt 2 usikkre. De var fordum utvivlsomt Husholdningskar. Formen gjenfindes over det hele Land og holdt sig gjennem hele den ældre Jernalder. Fra den yngre Jernalder kjendes derimod intet saadant Kar.

De ere udførte med Dygtighed men ornamenterede paa omtrent en og samme Maade med indridsede Stregeborder og Buelinier. De fleste ere rødbrændte — men i Grave fra den ældre Jernalders Slutning finder man ogsaa enkelte med sort glindsende, glasurlignende Overflade. Ikke sjelden har man i Vestkystens Gravhauger bemærket Brudstykker af forsætligen knuste Lerurner netop af denne Form spredte i Haugens Jord.

løbende Baand. Spandet er i Form forskjelligt fra alle andre i Landet fundne Broncekar. Det har været afdreiet, men har glat Bund og ingen Mærker eller Ornamenter. De spidse, triangelformede Ører ere derimod ganske lig Ørene paa de efternævnte norske Broncekjedler (se No. 1862). Afbildet i Aarsb. for 1874, Pl. VII, Fig. 36. Ved Siden af Spandet ligger Brudstykker af en rigt forsiret, sort *Lerurne* med skaalformet Bund og indadbuede Sider ligesom Stykker af en urtepotteformet Lerurne. Endvidere, en 7½ Tom. lang *Øx* af almindelig ældre Jernalders Form, smaa Stykker af et fireegget *Spyd* og af en *Skjoldbule* samt to *Klinknagler*. Disse Kar og andre Gjenstande ere fundne 1872 i en Gravhaug paa **Lunde** i Vanse Pgd. og skjænkede til Muséet af Telegrafist Anton Hansen, efter hvis Beretning der i Haugen var et „stort Gravkammer," 8 Fod langt, 4 Fod bredt og af Mandshøide, (?) opmuret af Sten og dækket med store Heller; om selve Gravens Indredning haves derimod ingen Oplysning.

I en Gravhaug paa Houe i Vanse Pgd. fandtes for nogle Aar tilbage en anden romersk Oldsag — en meget sjelden Guldmynt eller Medallie præget af Keiser Valentinian I. Den opbevares i Universitetets Samling og er afbildet i Kristiania Videnskabsselskabs Forh. 1868.*)

Stavanger Amt.

Oldsagerne paa Tavle 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, og 11 ere alle fra Stavanger Amt — især fra Jæderen. De fleste af disse Gjenstande ere erhvervede ved Toldinspecteur i Stavanger C. Schives mangeaarige og varme Interesse for Bergens Muséums Oldsamling.

2293. *Broncespænde* med halvcirkelformet Bøile, tre Knupper ved Spiralen og med en lang Spids i den anden Ende. Denne Spids er riflet paatvers; langs Bøilens begge Sider gaar fine prikkede Linier, Længden er 3¼ Tom., Bøilens Diameter er lidt over 1 Tom., — af Form altsaa omtr. som den i Aarsb. 1869 No. 15 afbildede; f. paa **Slettebö** ved Egersund (se ogsaa Afb. 534).

1507. Bøileformet *Broncespænde* med Dyrehoved (cfr. M. No. 326) og med til Siderne udtunget Bøile, nu noget ufuld-

---

*) I Beskrivelsen udtaler Professor Aubert, at det ikke er umuligt, at Mynten (eller Medallien) er hjembragt af en norsk Kriger, der har tjent i Keiserens Hær.

stændig; f. 1860 paa **Helland** i Ogne S. sammen med to *Jernspyd* i et af Heller bygget Gravkammer. Kammeret var 5 Fod langt og 3 Fod bredt.

2647. *Spiralguldring* af et bredt, fladt udhamret Baand uden Ornamenter; f. paa **Berge** i Hellelands Pgd. i en Gravhaug sammen med forskjellige andre Oldsager, som ikke kjendes. (23 Karats Guld).

389—390. To *Broncehanker* og Stykker af *Broncebeslag* til to Træspand, der har været omtr. 4½ Tom. i Tvermaal, (se det afbildede Træspand No. 329), 17 *Spillebrikker* af Klebersten, runde, 1 Tom. i Tvermaal og flade (cfr. No. 2595 fra Tuv i Klep og Avaldsnæsbrikkerne). I Fundet var oprindelig 20 Brikker. Disse Gjenstande fandtes 1838 i en Gravhaug paa **Herikstad** i Varhaugs S., Haa Pgd., sammen med „Stykker af en *Lerurne,* et *Spyd, Sværd* og en *Messingurne,*" hvilke Ting nu ere tabte.

1861. *Broncekjedel* med udadbuede Sider. Rundt Aabningen er en udbrettet Rand, 10½ Tom. i Tværmaal. Ører og Hank mangler; f. paa **Herikstad** i Varhaugs S., Haa Pgd.

Anm. No 1320 fra Vik har havt samme Form.

1862.

2862—1865. *Broncekjedel* med indadbøiede, lappede Sider, buet Bund, udbrettet Kant og spidse Ører;*) f. 1866 i en Gravhaug paa **Re** i Thime S., Ly Pgd., sammen med en 6½ Tom. lang *Tværøx* (Paalstav) og to *Øxeblade* af alm. ældre Jernalders Form, 8 Tom. lange og 2 Tom. brede over Eggen.

---

*) I Bergens Muséum er 17 Broncekar af denne Form og kun de to ovennævnte med udadbuede Sider. (Se Side 47)

Ialt har man Underretning om mindst 100 Fund af disse indenlandske Broncekjedler, og kun i ét Tilfælde er en af dem opdaget i et „stort Gravkammer" nemlig paa Aak i Gryten, og denne indeholdt ikke brændte Ben ligesom alle de andre. Se Videnskabss. Forh. 1872, S. 352. I Danmark og Sverige ere disse Broncekar saagodtsom ukjendte.

4de Tavle a.

Paa denne Tavle er et rigt og mærkeligt Gravfund fra Vest **Ly** i Ly Pgd.

2528—57. Brudstykker af en urtepotteformet *Lerurne,* der har været rigt udsiret og med Jernring om Randen, en bøileformet, 4½ Tom. lang *Spænde* med Dyrehoved i den ene Ende, 3 Knupper paa Bagstykket og til begge Sider udtunget Bøile; en lignende men ufuldstændig; en bøileformet *Spænde* med fladt Midstykke paa Bøilen, 2½ Tom. lang, (lig Mont. 330); en liden bøileformet *Spænde* med tredelt Bue og flade Knupper; en do., som ender i en halvmaaneformet Plade men med 3 Knupper paa Bagstykket; fem ensartede *Spænder:* en *Bøile* der i hver Ende gaar over i flade, halvrunde Plader, deres Størrelse er fra 1¾—2½ Tom.; Brudstykker af to lignende; en liden *Spænde* uden Plader og Stykker af en lignende; *Ringspænde* omtr. en Tom. i Tvermaal, paa Ringen hænger en bevægelig Krampe med Nagle i, Naalen mangler; lignende *Ringspænde,* bestaaende af fire efter hverandre følgende Dragehoveder med krumme Halse, (som paa M. No. 580); en tredie *Ringspænde* bestaaende af to concentriske med 8 Mellemstykker forbundne Ringe, 1 Tom. og 4 Linier i Tværmaal. — Alle disse 17 Spænder ere af Bronce. — Tre *Broncenaale,* hvoraf den ene har som Hoved en liden svanelignende Figur, den anden en rund Knap; syv smaa runde *Knapper* med forgyldte Dækplader og med Klinkstifter under, de har sandsynligvis hørt til en Beltespænde; ni Brudstykker af smaa *Bronceringe* samt nogle smaa *Jernstumper* maaske af en Kniv; — endvidere en gjennemboret fladtrykt *Kugle* af Vægsten; et *Haandsneldehjul* af samme Stenart med fem concentriske Cirkler paa hver Fladside forbundne ved tette Striber; en rund *Lerperle*; en *Skive* af Vægsten; flere *Skiver* Marienglas (Kragesølv) og nogle *Tænder* af en Okse eller Ko. Man kjender intet andet norsk Gravfund saa rigt paa Spænder som dette. Men desværre har man ingen Oplysninger om Gravens Indredning. Antageligvis har Haugen indeholdt et „stort Gravkammer“ med ubrændt Lig, i hvis Klæder Spænderne har været fæstede, (cfr. Aarsb. 1870 S. 48 og 49). Paa denne Tid anvendtes nemlig ikke Knapper.

3die Tavle.

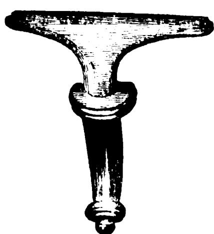
1849—50. En liden *Guldbrakteat* med riflet Indfatningsring og Hempe, og hvis Præg fremstiller et Hoved med Pandebaand samt et smukt og stort desværre ufuldstændigt *Bæger* af grønt Glas, 2¼ Tom, høit og 4¼ Tom. over Mundingen. Som Fod er en liden flad Skive, hvorpaa det saavidt kan holde Ligevægten. Under Randen er 8 udenpaalagte Cirkler af grønne Glastraade, 13 lignende gaa i Tunger langs Bægerets Sider; f. i en Gravhaug med „stort Kammer," der var 6 Alen langt, omtr. 2 Alen høit og bredt, opsat af Graasten og dækket med Heller paa **Vest-Ly** i Thime S., Ly Pgd. Af andre Oldsager, som fandtes i Kammeret, kjendes: Brudstykker af en Lerurne og af et Sværd; men forresten savnes enhver Oplysning. Brakteaten er afbildet i „Från Jernåldern," Pl. I, Fig. 4 og Bægeret sammesteds, Pl. 8, Fig. 8; cfr. forresten Aarsb. 1866, S. 81.

4de Tavle b.

1781—1784 og **1877**. En bøileformet *Sølvspænde*, (1784), helt over dækket med tynde Guldplader og af ualmindelig Form. Bøilen gaar paa den ene Side over i en firkantet Plade — paa den anden Side i en halvmaaneformet, begge forsirede med Drageslyngninger, den er 2½ Tom. lang og afb. i „Från Jernåldern" Pl. V, Fig. 11. En liden *Guldbrakteat* med Fremstilling af et Menneskehoved over et fireføddet Dyr — omgivet med en riflet Ring og med Hempe, (afb. i „Från Jernåldern," Pl. I, Fig. 8), (1877), en *Glasmosaikperle*, blaa med hvide Slyngninger, en cylinderformet *Sølvknap* med Klinkstift, i Bunden af Knappens Fordybning sees en presset Figur, der ligner Øiet paa flere Brakteaters Præg (cfr. de ti noget større, men lignende Knapper i Giskefundet No. 724 og 788 i Uteidefundet fra Salten), og et *Haandsneldehjul* af Klebersten. Disse fem Gjenstande ere f. 1863 i Ruinerne af en Gravhaug paa **Garpestad** i Thime S., Ly Pgd.

5te Tavle.

429. Liden *Bøilespænde* af Bronce og af gammel Form. Istedetfor Tværbjelke udvider Bøilen sig til en hvælvet Plade, hvorunder Spiralen og Naalen har været fæstet; midt paa Bøilen

429.

er en fremstaaende Kam, og den spidse Ende afslutter i en noget opstaaende, dobbelt, rund Knap som paa M. No. 322. Overfladen paa Bagstykket har været forsølvet, hvilket ogsaa er Tilfældet med en lignende Spænde, No. 2721 fra Giske. Den er 1¾ Tom. lang; f. i en Gravhaug paa **Stangeland** i Kleps Pgd. omtr. 1848.

542—545. To bøileformede *Broncespænder* med tre Knapper paa Overstykket, Dyrehoveder i Enderne og udtungede Bøiler. Den ene er lidt mindre end den anden; den største er 5½ Tom. lang og 2½ Tom. bred over Knapperne, Dyrehovedet er 1¾ Tom. langt, et *Haandsneldehjul* og en liden *Sølvring* — alt f. 1856 i en allerede før noget gjennemgravet Haug paa **Øxnevad** i Klep.

1901. En sammenbøiet tyk *Guldstang* — Stykke af en *Betalingsring* — af Vægt 3 Lod og 3 Kvint.; f. 1854 paa **Grude Gaard** i Klep ved Rydning af Nyland.

2498—2504. Fund fra et „stort Gravkammer" dækket med Heller i en Rundhaug paa **Thjötte** i Klep, opgravet 1869:

Potteformet *Lerurne,* 4½ Tom. høi og 5 Tom. over Mundingen, den har en tyk Kant og et Baand med indridsede slyngede Forsiringer paa Siderne; Brudstykker af en buget *Lerurne;* Fodstykket med Bunden af et grønt *Glasbæger,* der har været noget mindre, men af samme Form som det fra Vest Ly (No. 517), dog er de udenpaalagte Traade noget tettere og mere fremtrædende; et *Haandsneldehjul;* To Brudstykker af et *Haandsneldehjul* af blaat Glas med hvid Spirallinie (se W. No. 376), næsten 1 Tom. i Tværmaal, to *Broncеringe,* hvoraf en maaske har dannet en Ringspænde med Naal af Jern, samt nogle *Jernstykker* og *Jernnagler.*

2505—17 er et Gravfund fra en Langhaug paa **Tuv** i Klep. Haugen, der ligger dybt nede i en Bakkeskraaning, er 28½ Alen lang med Retning fra S.V.—N.O. Kammeret var bygget yderst i Haugens nordostlige Ende af paa hverandre lagte Stene og i Længderetning med Haugen. Det var 4½ Alen langt, 1 Alen 8 Tom. bredt og 1 Alen dybt, dækket med Heller, der laa næsten lige under Græstorven; undersøgt 1868 af Grundeieren og indeholdt:

En *Lerurne* med skaalformet Bund og indadbuede Sider,

4½ Tom. høi og ligesaa bred over Mundingen (2505). Fra den Kant, hvor Bunden og Siderne mødes og op til midt paa Siden er fæstet et lidet Øre. Rundt Siderne og Bunden er indridsede Buelinier, (altsaa omtr. lig den foran afb. No. 92).

En sort *Lerurne* med flad Bund, udadbuede Sider og en kort indbøiet Hals med to smaa Ører, forsaavidt enestaaende i Samlingen*), 4½ Tom. høi og ligesaa vid over Mundingen. Den er af grov Masse uden Forsiringer (2506).

Brudstykker af en omtr. lignende *Lerurne* med et Øre, *Haandsneldehjul* af rød Sandsten og to lignende af Klebersten.

Et hult *Broncestykke*, der utvivlsomt har hørt til et Hængesmykke af Form som det i Aarsb. for 1872, Fig. 7 afbildede ved Langlo i Stokke fundne (2511).

Broncering sandsynligvis af en Ringspænde og fire smaa *Sølvspiraler* af ødelagte Sølvhægter (cfr. No. 2277 fra Kroshaug), en bøileformet *Broncespænde* med udtunget Bøile, tre dyrehovedformede Knapper paa Bagstykket, og det nedre Stykke endende i et Dragehoved med fremstaaende Øine og Ører og med trekløverdannet Næse (2514), cfr. den nedenfor afbildede No. 451.

En lignende *Bøilespænde* med runde Knupper paa Bagstykket, lidt over 4 Tom. lang (2515).

En lignende *Bøilespænde* med større Knupper men med ufuldstændigt Dyrehoved (2516).

En ligeartet *Bøilespænde* men kun 2½ Tom. lang, spæd og noget beskadiget (2517).

2595—96. *Haandsneldehjul* af Klebersten, en *Spillebrikke* af samme Stof, (cfr. ovennævnte No. 390 fra Herikstad i Varhaug), og nogle Stykker *Bjergkrystal*, f. 1870 i en liden Gravhaug paa østre **Tuv** i Klep. Om hvorvidt der fandtes flere Brikker, vides intet.

2269—82
2288—92
2294—99 } rigt Fund fra et „stort Gravkammer" i en Rundhaug paa **Hauge Gaard** i Klep. Haugen kaldtes for Kroshaug.

Rundt skaalformet *Fad* af Bronce 19½ Tom. i Tvermaal og 3½ Tom. dybt; med en lav Ring midt under Bunden omtr. 5 Tom. i Diameter. Kanten er udbrettet, og paa Siderne er

*) Lerurner med to Ører forekommer meget sjelden i norske Gravfund: en fra Trygsland i Bjellands Pgd., Lister og Mandals Amt, (nu i Kjøbenhavn), og en fra Øvre Berge i Lyngdal Pgd. i samme Amt, (nu i Univ.'s Samling.)

fæstet tre Skilte i Form af Menneskeansigter, fra Panden paa hver af disse udgaar en tynd Bøile i Form af en lang Hals, der ender i et Dyrehoved med spidse Ører; paa hver af disse Halse hænger en sexsidet bevægelig Broncering. (Uheldigt afb. i Aarsb. 1869, Pl. III, Fig. 19) (2269).

Hank af Bronce og andre *Broncebeslag* (2070, 2282 og 2288) til et nu fortæret Træspand. Hankens Tværmaal er 10 Tom. Brudstykker af en tresidet Ring af en eltet Masse, har maaske tjent som Tætning i Spandets Bundvinkel, (2272), (lignende Stykker forekommer i Dykkestensfundet No. 653—659).

Bæger af grønligt Glas med buede Sider, 7½ Tom. høit og lidt over 3 Tom. over Mundingen, Foden er kun 1¾ Tom. i Tværmaal, og Glastraade ere lagte udenpaa Bægerets Side paa samme Maade som paa No. 2132 (2272).

Potteformet *Lerurne* 4½ Tom. høi med indridsede Cirkellinier og Tungeornamenter (2273).

Sort *Lerurne* med skaalformet Bund og indadbuede Sider, 5½ Tom. høi med indridsede Striber og Rænder. Den skaalformede Bund er tæt hakket, og Urnen har paa den ene Side havt et lidet Øre (2274), se No. 72.

Lerurne, hvoraf Overstykket mangler. Den har havt Form som foregaaende men med indridsede Bølgelinier paa Bunden og Siderne (2275).

En liden, oval flad *Sølvklump* — maaske et Betalingsstykke (2275).

Hægter af riflede Sølvtraade næsten alle itubrudte, (cfr. No. 2512 fra Tuv og 1352 fra Voss).

Ubestemt *Jernredskab* af snoede, i Enderne sammensmedede tynde Jernstænger.

To bredbladede *Pile* med tvær Eg. (?) (2279).

Rund *Lerskive* næsten 2½ Tom. i Diameter; Brudstykker af en lignende samt en fladtrykt *Lerkugle* 1½ Tom. i Diameter. (2280) og 2289, en *Lerskive,* flad paa den ene Side og buet paa den anden med en ophøiet Rand rundt et gjennem Midten gaaende Hul, samt et med Træ belagt *Jernstykke,* sandsynligvis Grebtangen til et Sværd.

Brudstykker af mindst to bøileformede eller korsformede guldbelagte *Sølvspænder,* (2292) hvis Størrelse ikke kan angives.

Den ene har havt rundt Endestykke, hvorpaa Fremstilling af et Menneskeansigt *en face* aldeles som paa No. 2973 fra **Ande** i samme Pgd. — hvilket især forekommer paa udenlandske Exemplarer.

Pragtfuld korsformet *Spænde* af Sølv paa Oversiden belagt med tynde, drevne Guldplader, men desværre meget ødelagt og mangelfuld. Bagstykket, der sandsynligvis har været firesidet, er indelt i fire ornamenterede Feldter, og Bøilen maaler 1½ Tom. i Aabningen. Fibulaens Endestykke har havt Korsform og afsluttes i to efter hverandre staaende Dyrehoveder, men har ogsaa havt Dyrehoveder til Siderne samt et langt Dyrehoved langs Midtlinien foran Bøilen. Ornamenterne bestaar forresten i Almindelighed af smaa mod hverandre bøiede Spiraler. Dens Længde har været over 7 Tom. (2271). (Afb. i Aarsb. 1869, Pl. IV, Fig. 21), Formen hører til samme Type som den nedenfor afbildede No. 564 fra Haus.

Guldsmykke rundt og tyndt med en fremstaaende glat Spids paa Midten, (cfr. No. 90 fra øvre Øie), og med forskjellige stemplede Ornamenter anbragte som concentriske Cirkler. Blandt disse Ornamenter er især Halvcirkler med Midtpunkter og forsænkede Firkanter med ophøiede Diagonaler de fremherskende. Under den fremstaaende hule Spids er loddet en Bøile — men Stykkets Bestemmelse er forresten ubekjendt. (Afb. i Aarsb. 1869, Pl. IV, Fig. 20. (2299).

Liden rød *Lerperle* (2294).

En *Haarlok* samt Rest af en Samling *Haar, Filt* og *Næver*, som fandtes sammenpakket lagvis (20 Lag!) i Gravkammeret — og har antageligvis været en Pude (cfr. Veienfundet 376).

Endvidere 6 *Ørneklør*, — maaske Bevis for, at ogsaa en Ørn er bleven ofret ved Gravfesten, (cfr. Aarsberet. 1869, S. 16, „en Fugleklo"; f. i en Gravhaug paa **Gjete** ved Levanger.) Paa Sigurd Favnebanes Baal blev saaledes brændt to Høge.*)

---

*) Den ældre Eddas Beskrivelse over Sigurds Ligbrænding indeholder en af de faa Efterretninger, vi har om de gamle nordiske Begravelsesskikke. „Brynhild vilde ikke overlevere Sigurd og gjennemborede sig derfor med et Sværd. Før sin Død bad hun Gunnar at lægge hende og Sigurd paa et Baal, omgive Baalet med Telte, blodbesprængte Klæder og Skjolde og med Stridsmænd. „Brænd", sagde hun, „paa Sigurds anden Side mine Tjenere, prydede med Smykker, to ved Hovedet, to ved Fødderne og to Høge og læg endnu en Gang Sværdet Gram imellem os som hin Bryllupsnat. Da bliver Sigurds Valhalsreise prægtig nok, naar saa mange Folk, fem Træl-

Dette mærkelige Gravfund blev desværre ikke fremtaget af nogen sagkyndig Mand. Derfor er ikke alene mange af Oldsagerne beskadigede, men Efterretningerne ere meget mere usikkre og unøiagtige, end de burde være. Haugen var bygget af Sten og dækket med Jord, antageligvis 7 Alen høi. Gravkammeret fandtes i Haugens vestlige Kant omtr. 8 Alen fra Midtpunktet. Det var 7½ Alen langt i Retning fra S.V.—N.O., 1½ Alen bredt og 1⅝ Alen høit med omhyggeligen byggede Vægge, af flade paa hverandre lagte Stene og med svære Dækheller. Det naturlige Fjeld dannede Kammerets Bund, der forresten var belagt med Næver. Væggene var klædte med Egeplanker, men mellem Plankerne og Stenmurene var lagt Næver.*) Denne indvendige Kiste eller Klædning havde ovenpaa Form som et Hustag. Gavlsiderne var i en Fals indsatte i Langvæggene og fæstede med Jernnagler. Ved nordre Langside fandtes en Lerurne, „Puden" og nok en Lerurne, ved søndre Langside Glasset, en Lerurne og det store Broncefad. Midt i Kammeret op mod den nordostlige Ende fandtes Spænderne og ved dem en „sort fed Masse." I Glasset og i nogle af Lerurnerne var en sort, seig Vædske, ligesom paa øvre Øie og i Glashornet fra Stangeland, andre af Lerurnerne var fyldte med fin brun Okerjord. Levninger af Liget blev ikke bemærket, men utvivlsomt har der været nedlagt et saadant fuldt paaklædt og omgivet med de samme Redskaber og Husgeraadsgjendstande, som den døde havde benyttet, og som vare nødvendige for ham i levende Live. (cfr. Videnskabs Selsk. Forhandl. 1873, S. 229, og Aarsb. 1869, S. 143 og 48.

2976. Bøileformet *Broncespænde* af meget gammel Form, (afb. Aarsb. 1874, Pl. VII, Fig. 37). Bøilen danner et overalt lige bredt Baand, afbrudt af en Tværkam og afrundet for Enden. En Spiral er ved en fra Bøilens øverste Ende fremstaaende gjennemboret Tap fæstet til denne og dækket med en riflet

---

kvinder og otte Tjenere følger ham, da slaar Valhals Porte ikke i paa hans Hæle." Brynhild selv kjørte til Valhal paa en Vogn, som ogsaa blev brændt paa Baalet.

*) Crf. hermed Hallenbergs Beskrivelse over det eneste i Sverrige kjendte lignende Gravkammer i en Haug paa lille Jored i Qville S., Bohuslæn: „i en träkista, som var omgifven med en af kullersten omsorgsfullt bygd grafkammare" fann man osv. „Träkistan var skyddad genom näfver bestruket med beck," og ligesom paa Kroshaug af Egetræ.

Krumplade, (cfr. Aarb. for nordisk Oldk. 1874, S. 339, Form I *a*, Fig. 2). Denne er vistnok den ældste Spænde fra Jernalderen i Muséet og f. 1874 i en liden Gravhaug med brændte Ben paa **Fristad** i Klep. Samlingen eier foruden denne kun tre Spænder af samme Type, — men alle af yngre Former; ovennævnte No. 429 fra **Stangeland** i Klep, No. 2623 fra Storøen og No. 2724 fra Giske paa Søndmøre.

2973. Brudstykke af en bøileformet *Sølvspænde,* der ender i en rund Plade,*) hvorpaa sees et Menneskeansigt „en face“, der ligesom Spænden forresten har været belagt med tynde Guldplader, aldeles lig No. 2292 i Kroshaugfundet, en Del smaa Knupper og et Stykke af Bøilen er ogsaa tilstede; f. sammen med Brudstykker af en urteformet *Lerurne,* der har været rigt udsiret med Cirkler samt Perlerænder og Stræger i Tungeform, i et lavt kisteformet Gravkammer i Øxnavoldshaugen paa **Ande** i Klep. Fra to andre Gravkammere i Østkanten af samme Haug har Universitetets Oldsagssamling to Broncealders Fund (Dolk, Kniv og to Spænder, se Aarsb. 1862, S. 89).

Sommeren 1860 indkom en Del mærkelige Oldsager fra Gaarden **Orre's** Udmark i Orre Sogn, Kleps Pgd.; f. i to langt fra hverandre liggende Gravhauger, der skal have været 6 Alen lange og 3 Alen brede med Længderetning i Øst og Vest. Disse Oldsager tilhører imidlertid baade den ældre og den yngre Jernalder — og udgjør derfor mindst to sammenblandede Gravfund — der nu for enkelte Gjenstandes Vedkommende ikke med Sikkerhed kan udskilles. Det ældre Jernalders Fund har troligvis været i et „stort Gravkammer“, som det synes med ubrændt Lig (Fundberetn. omtaler ogsaa et Par Menneskekjæver med Tænder i) og bestaar af følgende Gjenstande:

2564—69, 2580—2984, 2589, 2590, 2601, 2602 og **2616.** *Træspand* af tynde Stave, 6 Tom. høit og 6 Tom. over Mundingen. Bunden mangler, men har været fæstet i en Fals til Sidestaverne og været omtr. 6½ Tom. bred. Spanden har været omgivet med tre Broncebaand og har havt ombøiet Randbeslag samt paa Siderne to Broncekroge med hjerteformede langstrakte

*) Eller ogsaa har været som Fig. 3, Pl. 5 i „Från Jernåldern.“

Skilte, der med tre Broncenagler med runde Hoveder har været klinkede fast til Stavene og Broncebaandene. Disse Skilte har stribede Kanter og ere forsølvede eller fortinnede. Hanken er ogsaa af Bronce, paa Midten flad og bred, men forresten tynd og skarpkantet med Huller i Enderne, hvori Ørehagerne har været indhægtede (2564—68).

Broncebøile lidt over en Tom. lang, (2569) muligvis Brudstykke af en Skaalvægt (?) og smaa Stykker af en Jernsax (2582).

Brudstykker af et lidet *Sværd* — eller maaske af et af de i Aarsb. for 1868 omtalte, sammesteds Plade I, Fig. 9 afb. tvæeggede Redskaber — Bredden er lidt over en Tom, og Tykkelsen størst langs Midtlinien. Af Grebtangen er kun en liden Stump tilbage (2580).

Et flere Gange sammenbøiet tyndt og fladt *Guldbaand*, utvivlsomt et Betalingsstykke (2584); 3 *Haandsneldehjul,* de to af Vægsten, det tredie af brændt Ler; en halvmaaneformet *Benkam* med Benplader paa hver Side af Haandtaget fæstede med Broncenagler, 3½ Tom. lang (2589); en eiendommelig *Sølvspænde* bestaaende af en tynd rund Bøile, der ender i to runde ligestore Plader (2590). Paa Buen hænger løse, smaa, riflede Sølvringe. Indenfor den ene Plade er Spiralen fæstet. Naalen mangler, Spændens Længde er 3 Tom.; en anden *Broncespænde* med høi Bue, (som paa en sammenslaaet Rævesax) 2½ Tom lang og usædvanlig vel vedligeholdt. Naalen, af Bronce er med en kort Spiral fæstet til Bøilens øverste Ende (2601), se den nedenfor afb. 534.

Stykker af en *Kjæde* sammensat af smaa Spiralringe af Bronce (2602).

To *Bronceknapper* cylinderformede med takket Kant og gjennemboret Stift (2616).

Endvidere kan nogle af de 71 *Perler* af Glas, Agat og Ler, som dengang indkom, henføres til dette Fund, samt nogle raa Stykker Flintesten, der sandsynligvis har hørt til et Fyrtøi.

1805. *Gravurne* af Ler, omtr. 4 Tom. høi, 5 Tom. over Mundingen og med svagt buede Sider. Den er ganske glat og noget beskadiget; f. paa Gaarden **Bore** i Bore S., Kleps Pgd. i et Gravkammer midt i en Haug. Kammeret var tre Fod langt og 2 Fod 6 Tom. bredt, bygget af og dækket med Heller, og i samme fandtes foruden Urnen en Hjerneskalle og andre ubrændte

Menneskeben. I den nordøstre Kant af Haugen opgravedes et yngre Jernalders Fund. (No. 1806, 1807 og 1808).

2648—50. To smaa *Broncespænder* med høie og glatte Bøiler, den største 1⅜ Tom. lang, med Spiral og Broncenaal; f. med en liden hvid Glasperle i en Gravhaug paa **Reftangen** i Bore S., Klep Pgd.

1506. Liden *Tang* (Pincet) af Bronce 2⅝ Tom. lang; f. i Bore S., Klep Pgd. 1860.

517—19. Stor *Sølvring* — *Halsring* eller *Hjelmprydelse* — af næsten 10 Tommers Tværsnit. Forstykket er fladt, bredest paa Midten med fremstaaende Kanter og forgyldt paa Fremsiden. Dette er klinket til en i en Halvcirkel bøiet rund Stang, og ved hver af disse Sammenklinkninger er et tyndt Sølvbaand med enkelte Guldkorn bøiet 5 Gange rundt Stangen, (ligner en stor Guldring; f. paa Ofeigstad i Vaale Pgd., Jarlsbergs og Laurvigs Amt. Univ. No. 1632 samt W. 366); f. sammen med afbrudte Stykker af et eller to lignende Smykker i en Myr paa **Østeraat** i Høilands Pgd.

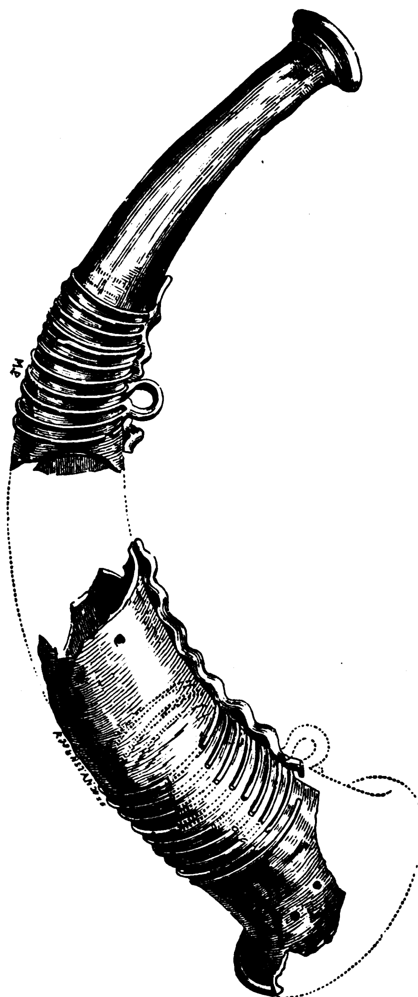
2727. En tilhugget *Sten* med kugledannet rund Top og søileformet Fodstykke, 11 Tom. høi, vel 11 Tom. tyk gjennem Toppen og 10 Tom. gjennem Søilen; f. 1872 midt i en Gravhaug paa **Østvold** i Høilands Pgd. (cfr. Anmærkningen ved den i et Gravkammer paa Gjedsfjorden i Herø Pgd., Nordlands Amt fundne, under øverste Hjørnetavle udstillede, tilsvarende Sten).

2717, 2718 (og 2716). 5 *Knapper* af Sølv belagte med tynde Guldplader og med Klinkstifter, hvorved de har været fæstede til en Hagespænde; Beltet, hvortil denne Spænde har hørt, og hvoraf smaa Stykker er tilbage, har været af tykt dobbeltskjæftet Uldtøi. Et lidet tragtformet *Endebeslag* af Guld, ganske glat (samt et enegget, 28 Tom. langt *Sværd* med flad, 5 Tom. lang Grebtange, ret Ryg og ved Odden buet Eg) — efter Opgivende f. i en Gravhaug paa **Østvold** i Høiland 1871. — Knapperne ere fra den ældre, Sværdet fra den yngre Jernalder — sandsynligvis har derfor her en Sammenblanding fundet Sted, hvorfor Sværdet er udstillet i 2det Rum.

2476. Bøileformet *Broncespænde,* der ender i et Dyrehoved, og har tre Knupper ved Bagstykket. Den er 4 Tom. lang og f. 1869 paa **Braasten** i Høiland. (I Universitetets Samling er tre lignende f. paa samme Gaard).

349. Bægerformet *Leru rne,* spids nedad med en liden flad Bund, 5 Tom. høi og 3¼ Tom. bred over Mundingen. Strax under Randen er indridset tre Cirkellinier, nær Bunden 5 lignende og nedad Karrets Sider gaar brede Striber adskilte ved indridsede Linier. Den eiendommelige Form og Forsiring giver Grund til at tro, at den er en Efterligning af et slebet, romersk Glasbæger. (Afb. i Urda III, Pl. 1. Fig. 4).

350.

350. Et sjeldent *Drikkehorn* af grønt Glas; desværre knækket ved Finderens Uforsigtighed og derfor nu ufuldstændigt. Antageligvis har det været 14 Tom. langt, Mundingen er udbrettet og 3¼ Tom. i Tværsnit. Det er prydet med i Spiral lagte Glastraade, hvoraf de nærmest Mundingen maaske skal forestille Aarringene paa et naturligt Horn. Langs den indre Bøining er lagt et bølgeformet Glasbaand, der paa flere Steder danner smaa Hemper. Mange fine Huller ere borede paa forskjellige Steder gjennem Hornets Sider, sandsynligvis for Befæstelse af nu ødelagte Beslag.*) Hornet er hidtil uden Sidestykke i Norge. I Sverige vides heller intet saadant at være fundet, men i Danmark har man to. De kan nærmest antages at være arbeidede i Rhinprovinserne, hvor lignende, men mindre ere fundne.

Urnen og Hornet fandtes 1844

*) Lignende Huller sees rundt Blindheimglasset (2893).

i et „stort Gravkammer“ paa **Stangeland** i Sole S., Haalands Pgd. i en omtrent 10 Fod høi Rundhaug. Kammeret var 10 Fod langt, 8 Fod bredt og 4 Fod høit. I Bunden var et Gulv af Egebord,*) ovenpaa hvilket laa Kul og Aske og enkelte Stene. Væggene vare sorte, som om de vare sværtede af Røg, byggede af Graasten med svære Dækheller over. Længderetningen var S.V.—N.O. I Kammerets sydøstre Hjørne stod Hornet helt og indeholdt et brunt, seigt Fluidum. Urnen stod i det nordvestre Hjørne fyldt med Aske. Andre Gjenstande blev ikke bemærkede.

1586. Brudstykke af en *Lerurne;* f. i en Haug paa **Malle** i Malle S., Haalands Pgd.

3018. *Guldfingerring,* glat i Midten, men med to riflede Snore langs Kanterne; f. 1875 i Jorden paa **Malle** i nogen Afstand fra det Sted, hvor for nogle Aar siden blev fundet en Del Guldbrakteater, Guldperler og andre Guldsager, der indkom til Universitetets Samling. Aarsb. 1868, S. 117.

509. Rester af sammensmeltede *Glasperler* foruden en *Knup* af en dyrehovedformet Spænde; f. i en Gravhaug ved **Stavanger.**

490. *Beltesten* med Rænder om Smalsiderne; f. paa **Storhaugen** i Hetlands Pgd.

10de Tavle.

Denne Tavle indeholder Gjenstande fundne paa Jæderen, men uden at Findestederne nøiere kjendes.

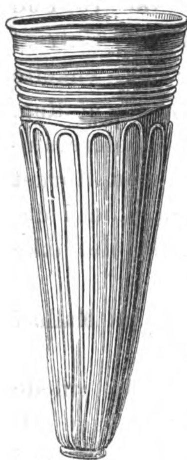
480. *Naalehus* i Form af en riflet Broncecylinder, lidt over 3 Tom. lang med ovale Bronceplader som Laag for Enderne, cfr. Aarbøger for n. Oldk. 1872, Pl. 8., Fig. 5. Lignende ere ofte fundne her i Landet, men intet saa fuldstændigt som dette; (cfr. Aarsb. 1868, S. 56 og 1871, S 78 o. f.).

2132. Grønt *Glasbæger* temmelig skjævt, 9½ Tom. høit med tyk Rand, udenpaalagte grønne Glastraade og et lidet Fodstykke omtr. 1 Tom. i Tværmaal, altsaa af samme Slags som førnævnte No. 1850 og 2500, men 1850 har mere buede Sider. Det her afbildede er derimod i Form og Ornamenter meget ligt W. 312,

---

*) Ligesom i Haugen paa indre Arne i Haus Pgd., hvorfra den store Pragtspænde No. 564 a.

2132.

der er fundet paa søndre Langesæter i Trygstad Pgd., Smaalehnenes Amt ved et ubrændt Lig.

2138. *Sværd* i Balgen, 30 Tom. langt og brudt i mange Stykker, Od og Dopsko mangler, Haandtaget har været af Ben, og Mellemkavlen er bølget.

2139. Brudstykker af mindst to *Spyd*, af et *Bidsel*? og af en stor *Kniv* i skindbetrukket Balg. (?)

2141. Ubestemte Brudstykker af *Broncebeslag*.

2142. Stor *Mosaikperle*.

2143. Stykker af en *Skjoldbule*, der har været spids men uden Pig.

2144. En bred *Ring* af et Oxehorn, 2½ Tom. i Tværmaal med et aflangt Hul paa den ene Side, hvori en tilskaaret, bevægelig Løber af Træ. Bestemmelsen ubekjendt.

2133. Potteformet *Lerurne*, 5¾ Tom. høi og med rigt forsirede Sider. Da den fandtes, var den efter Beretningen fyldt med røde Haar.

2135. *Lerurne*, 4½ Tom. høi og vel 5 Tom. i Diameter med bred, noget udoverbrettet Rand og buede Sider uden Forsiringer.

2136. Bunden og det nederste Stykke af en tyk, mindre *Lerurne* med glatte, svagt buede Sider.

2137. Brudstykker af en stor *Lerurne*, der har havt Form som den foran afbildede No. 92 og er af sort Ler med glinsende Overflade, hvori indridsede Bueforsiringer.

Disse sidste 11 Nummere kan antages at tilhøre et samlet Gravfund fra et af Jæderens „store Gravkammere." De ere skjænkede til Muséet af Kunstmaler Karl Hansen i Stavanger.

2857—2859 er ogsaa fra et ukjendt Sted paa Jæderen, men neppe fundne sammen: en stor grov *Lerurne* med buede, glatte Sider, 8 Tom. høi; Brudstykker af en urtepotteformet *Lerurne* (2858) samt en *Dopsko* af Bronce til en Sværdskede omtr. lig W. No· 330 eller endnu mere No. 50 i Nydam Mosef., Plade IX.

2418. 38 usammenhængende Brudstykker af en tyk, buget *Lerurne* uden Forsiringer; f. paa Jæderen og skjænkede af Civilingeniør Christie 1869.

Paa Hylderne staar forskjellige Lerurner fra de nordlige Prestegjæld i Stavanger Amt.

334. Rundbuget *Lerurne*, den største i Samlingen; f. 1836 paa **Sande** i Hjelmelands S. og Pgd. i den søndre Side af en stor Gravrøs og indesluttet i en liden Stenkiste, der netop gav Urnen Rum. Den er ganske uden Forsiringer, 10 Tom. høi, over 11 Tom. i største Bredde, 9 Tom. over Mundingen og indeholdt brændte Ben (cfr. Urda II, S. 6).

335. Urtepotteformet *Lerurne* med tyk Kant og næsten rette, glatte Sider. Under Randen sees nogle uregelmæssige, indridsede Streger og Fordybninger. Paa hver Side er der tæt under Randen boret to smaa Huller; f. paa **Øvreland**, Sands Pgd. Den er vel 7 Tom. høi og 8½ Tom. over Mundingen, og er det største Exemplar af det Slags Urner i Samlingen.

2522. *Lerurne* med største Bredde paa Midten, svagt indadbuet Hals og et lidet Øre, noget beskadiget og ufuldstændig; f. 1869 paa **Hauge** i Sands Pgd. fyldt med brændte Ben.

Fra Sands Pgd. haves ogsaa en *Beltesten* (No. 2523) med Fure paa Smalsiderne; f. i Ruinerne af en Haug paa Skeie Gaard 1869; — samt Brudstykker af en Broncespænde med Dyrehoved (No. 2496), funden i Faxehaugen paa samme Gaard.

1894 a. En tyk *Lerurne* næsten fyldt med brændte Ben, den er noget beskadiget ved Randen, har stærkt udbugede, glatte Sider og er 4½ Tom. høi. Iblandt Benene fandtes en *Guldfingerring* No. 1894 b, delt i tre glatte Baand med mellemliggende riflede Traade (Mont. 353). Urnen stod i et lidet Kammer af Heller i en Haug paa **Norheim** i Stjernerøds S., Nærstrands Pgd. 1861.

443. Brudstykker af en bøileformet *Broncespænde* med Dragehoved og af en Ringspænde, to smaa *Rosetter* af Sølv (?) og et *Jernstykke;* f. i en Gravhaug paa nedre **Østerheim** i Skjolds Pgd.

1596. *Perle* af tyndt Guldblik med Perlerand rundt Hullerne og drevne smaa Prikker rundt Siderne; f. 1860 i Jorden paa **Tysvær Gaard** i Tysvær Pgd. (lig M. 453). Perlen er det eneste Exemplar i Samlingen. Universitetets Samling har imidlertid 8 Guldperler fra Bergens Stift, 3 fundne paa Linni i Thime (N. Fornl. 296) og 5 fundne sammen med Guldbrakteater paa Malle i Haaland, (Aarsb. 1868, 117).

498. En *Mosaikperle* — blaa med hvide og gule Øine samt 500. Brudstykker af en *Mosaikperle* med indlagte Rudeforsiringer; f. paa **Skudesnæs**, Skudesnæs Pdg.

2743. Smaa *Betalingsringe* af Guld tilsammen vægtige 1½ Lod; f. 1872 under en stor Sten paa den østlige Side af **Skudesnæshavn**. Stykkerne ere alle af forskjellige Størrelse.

11te Tavle.

Paa denne er udstillet Resterne af et af de rigeste og mærkeligste Gravfund fra den ældre Jernalder, som hidtil er opgravet her i Landet. Det fandtes i en stor rund Gravhaug „Flaghaugen“ kaldet faa Skridt nordenfor Avaldsnæs Kirke paa **Karmøen**. Men desværre blev Udgravningen foretaget med stor Uforsigtighed, saaledes at ikke alene de fleste af Gjenstandene ere meget mishandlede — men ogsaa de Efterretninger, man har om Haugens Indredning, upaalidelige og ufuldstændige. Det synes, som om Haugen har havt et Gravkammer af Træ*) — af Egeplanker dækkede med Næver. Haugen selv var 8 Alen høi og 170 Skridt i Omkreds, omgivet med en Rad Stene. „Rundt Haugen lidt indenfor denne ydre Stenring fandtes en Mængde af Heller byggede Gravkammere**), nogle af mere end to Alens Længde; i ingen af dem vides imidlertid Oldsager at være fundne.“ I Haugens nordvestre Side fandtes 1841 et rundt, (i Kristiania Vidensk. Forh. 1867, S. 149 opgives det at have været trekantet) indvendig med Næver klædt Gravkammer af omtr. 1 Alens Diameter. Ogsaa det var tomt, men i det formodede tømrede Midtkammer fandtes:

Et praktfuldt, tvæegget *Sværd*, der har været nedlagt i sin Skede, men nu brudt og ufuldstændigt. Balgen har været dækket paa Fremsiden med forgyldte drevne *Sølvplader*, hvorpaa indfattede *Sølvknapper* og andre Forsiringer i Stil som Nydam Mosef. Pl. V, Fig. 25 og 27 og omgivet med sirlige *Sølvbaand*. Haandgrebet

---

*) Ligesom den bekjendte Kongshaug paa Veien i Buskeruds Amt, der blev udgravet i 1824 og indeholdt et Fund, der baade i Karakter og Rigdom har stor Overensstemmelse med Avaldsnæsfundet. Cfr. Annaler f. n. Oldk. 1836—37, S. 142.

**) Om disse og om Haugens Bygning forresten se Kristiania Vidensk. Forh. 1867, S. 147 o. f.

bestaar af korte, runde Træstykker, der med mellemliggende Jernplader ere stukne ind paa Grebtangen, (610). En tynd, dreven Guldplade, hvorpaa blandt andre Ornamenter sees en bøiet, hovedløs Menneskefigur, har maaske prydet Dopskoen ligesom en anden større, dreven, rosetformet Guldplade. Balgen selv har været af tynde Træplader. Af andre Vaaben fandtes Brudstykker af Spyd.

Spillebrikker af Glas 14 sorte og 14 blaa, samt Brudstykker af flere (No. 615). De ere runde og i Tværmaal lidt over en Tomme, flade paa Undersiden og svagt buede paa Oversiden.

Endvidere to *Brikker* af Ben — men forresten kjendes ikke Antallet af de i Haugen nedlagte Brikker, to af dem er i Throndhjemssamlingen og flere ere utvivlsomt tabte. Spillebrikker af Glas ere ofte fundne her i Landet — af forskjellige Størrelser og Former, f. Ex. paa Sætrang, Ske i Stokke, Langeland i Skjold, Hegge i Stod o. s. v. De ere af romersk Oprindelse og findes ogsaa i Alm. sammen med andre romerske Gjenstande.

616. Balancen til en liden *Skaalvægt,* hvis Arme har været til at bøie sammen. Ved Betalinger anvendtes nemlig ofte Guld efter Vægt, (cfr. de ovenfor nævnte Betalingsringe.)

614. *Fingerring* af Guld med en bred Plade hvorpaa 6 glatte og 4 riflede Baand, meget lig den af Ringene i Kjørstadfundet, som er afb. i Aarsb. 1867, Pl. I, Fig. 13.

En massiv *Guldhalsring,* som nu er i Universitetets Samling. Den bestaar af en i en Cirkel bøiet Stang, der er tykkest i begge Ender. Disse ere tvært afskaarne med skaalformede Fordybninger og gaar ikke ganske sammen. Den er 5¼ Tom. i Diameter og med riflede Ornamenter paa Forsiden.

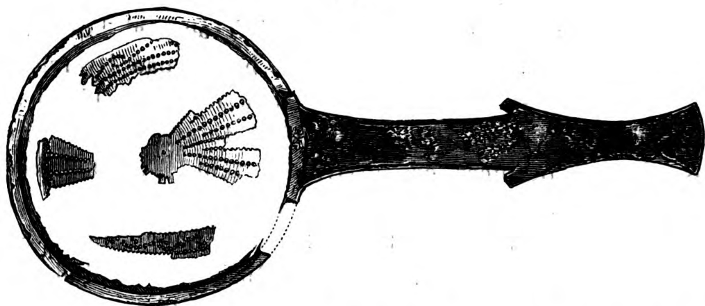
Afstøbningen No. 613 viser dens Form og Udsiring. Originalens Metalværdi er omtr. 350 Spd. Desuden fandtes følgende Kar:

605. *Kobberkjedel* med rund skaalformet Bund og indad buede Sider, udbrettet Rand og trekantede spidse Ører samt flad Hank, der ogsaa er af Kobber. I Karet ligger Stumper af grovt vævet Uldtøi, som utvivlsomt har lagt om de brændte Ben (cfr. No. 308—10: lignende Messingkjedel hvori et stort Stykke Filt, fra Seglem i Kvinnherred).

606. Haandtaget og Randen af en *Sil* af Bronce samt Stykker af Bunden, hvor Hullerne har dannet forskjellige Mønstre.

Skaftet er fladt, 7½ Tom langt med to udstaaende Hager paa Midten; Silen, der er af utvivlsom romersk Oprindelse og hidkommen fra et af de romerske Grændselande, har over Mundingen været lidt over 6 Tom. bred. „Silens Nedlæggelse i Graven er eiendommelig for Barbarerne, hvad enten den nu har været benyttet til Offerblodets eller til Øllets Tilberedning.“ (Aarbøger for 1874, S. 353.)

606.

608.

608. Et *Broncefad* omtr. 12 Tom. i Tværmaal og med rette, 3½ Tom. høie Sider, paa hvilke har været fæstet 3 Løvehoveder med bevægelige, ottekantede Ringe i Munden, og midt mellem hver af disse tre og tre nu tabte Sirater. Randen er tyk og indadbøiet, Siderne er i og for sig glatte med inddreiede Cirkellinier. Bunden mangler ganske. Karrets Form har været omtr. som W. No. 304.

609 er store *Sølvbeslag* til et Drikkehorn (?), der har været 3¾ Tom. i Tværmaal ved Mundingen. Paa Siden sees Rembeslag som paa M. No. 382. Beslagene ere forresten itubrudte og ufuldstændige; til samme hører flere store Sølvknapper med Stift og runde Hoveder.

607 er Brudstykker af en forsiret *Broncespand* — det mærkeligste af de i Flaghaugen fundne Kar; den hele øverste Del er bevaret; den har to tredelte, afrundede Ører, hvori et stort og to mindre Huller. Nedenfor Randen er et bredt Baand med

indstøbte eller graverede Forsiringer og sølvbelagte Fletninger, der har snoet sig om paalimede, nu tabte runde Knapper. Hanken bestaar af en i tæt Spiral snoet firkantet Broncestang med Kroger i Enderne. Hele Bugen mangler, men kan antages at have været glat. Foden er som paa følgende Afbildning og med dreiede concentriske Cirkler under Bunden, lidt over 1 Tom. høi og 4 Tom. i Tværmaal.

Desuden fandtes et Stykke flettet *Taug* af Fæhaar (No. 617) samt to *Guldfingerringe* og en *Guldnaal*, som nu ere tabte, og hvorom nærmere Beskrivelse savnes.

I Udkanten af Haugen, løst indsat i Sanden uden nogen beskyttende Omgivelse og tæt under Græstorven fandtes en anden og bedre bevaret *Broncespand* af samme Form som 607, men ikke saa rigt udstyret. Den har i Fundfortegnelsen

314.

314, er 10½ Tom. høit og 10 Tom. over Mundingen med to udtungede, spidse Ører og Hank af tre firkantede, sammentvundne Broncestænger, hvis Ender ere sammensveisede og bøiede til Kroge, der ligner Slangehoveder. Foden er 1 Tom. høi med dreiede Cirkler under Bunden. Siderne ere glatte, men med et Baand af dreiede Cirkler under Randen. *Spanden* var fyldt med brændte *Ben*, ovenpaa hvilke laa tre *Fingerringe* af Guld, hvis Former nu ikke kjendes. „Hos Barbarerne har disse Broncespande enten været anvendte som Gravurner, eller de ere blevne benyttede ved Gravofferet eller Gravmaaltidet; i dem har sandsynligvis den Drik været indeholdt, som østes op med Kasserolle og Sil og dernæst heldtes ud i Drikkehorn og Bægere.“ Aarbøger f. Oldk. 1874, S. 361. Flaghaugen indesluttede et af de paa romerske Broncekar rigeste Fund, man kjender i hele Norden. Alle ovennævnte Kar foruden Kjedelen No. 605 kan nemlig antages at have Romerrigets nordlige eller nordostlige Provindser

til Hjemstavn. Spillebrikkene ere ogsaa af utvivlsom romersk Oprindelse. Avaldsnæsfundets Guldsager veiede tilsammen omtr. 50 Lod.([1])

1597. *Krumkniv* af Jern med spids Od og med en 2¼ Tom. lang nedadbøiet Tange. Bladet er 3 Tom. langt, ⅜ Tom. bredt paa Midten og tykt i Ryggen. Den fandtes med flere andre Oldsager i et af Sten bygget Gravkammer i en Haug paa **Blodheien** ved Avaldsnæs. (Afb. i Urda II B., Pl. XIV., Fig. 11).

2774. *Guldfingerring* med bredt riflet Overstykke; fine flettede Guldtraade dækker Fordybningerne mellem tre ophøiede Rænder, der paa hver Side løber ud i tre Fugle- eller Ormehoveder. Understykket gaar paa skraa og er uden Forsiringer, f. 1852 paa **Kolstö** i Avaldnæs Pgd. et Par Tom. dybt i Jorden. Ringens indre Tværmaal er 10 Linier. Lignende Ringe ere ogsaa fundne baade i Sverige og Danmark — men forekommer ikke udenfor Norden. W. 382, Mont. 356. Cfr. 2161 fra Førde.

2771. Cylinderformet blaa *Glasperle* riflet efter Længden; f. ved **Viksnæs Kobberværk** paa Karmøen.

Over 11te og 12te Tavle er opstillet en Samling galvanoplastiske Afstøbninger af i Norge fundne Guldbrakteater. „Brakteater“ ere eiendommelige for Norden og benyttedes som Hængesmykker i den ældre Jernalders sidste Aarhundreder. De begynder som barbariske Efterligninger af romerske Mynter fra det 4de Aarh., men fjærner sig stedse mere fra disse sine Forbilleder og antager eiendommelige nordiske Præg og Fremstillinger. Undertiden bærer de Runeindskrifter. Præget er stemplet ind fra Bagsiden, og i Almindelighed er Indfatningen med Hempen bedre udført end selve Pladen. Tre af de fire i Muséet opbevarede egentlige Brakteater fra Bergens Stift (No. 1877, No. 1884 og 1885) fremstiller et Menneskehoved tæt over et uformeligt fireføddet Dyr, og denne samme Fremstilling gjenfindes paa omtr. 200 forskjellige Guldbrakteater fra Norge, Sverige og Danmark.

Søndre Bergenhus Amt.

12, 13, 14, 15 og 16de Tavle.

Paa Hylden tre *Lerurner* f. i en Gravhaug paa **Spidsöen** Finaas Pgd. omtr. Aar 1839:

339.

339. Urtepotteformet *Lerurne,* 5¾ Tom. høi og 6 Tom. over Mundingen med Tungeforsiringer nedad Siderne, indenfor hver Tunge er Rader af smaa indtrykte Cirkler, og mellem dem gaar rundtløbende Streger; den er særdeles vel arbeidet.*)

340. *Lerurne* næsten 5 Tom. høi og lidt over 5 Tom. over Mundingen, ogsaa urtepotteformet men med mere buede Sider og uregelmæssige Forsiringer. Rundt Mundingen har den havt en Jernring.

337.

337. En smuk slank *Lerurne* med halvkugleformet Bund og indadbuede Sider. Den er 6½ Tom. høi, hvoraf vel 4 Tommer kommer paa de buede Sider. Over Mundingen er den 4 Tom. Rundt det smaleste af Halsen gaar tre indridsede Cirkellinier. Et Stykke nedenfor er en punkteret Cirkel, derunder atter tre rundtløbende Cirkler. Fra disse og til den fremstaaende Kant er dobbelte, vinkelformede Linier. I hver Vinkel er en liden rund Fordybning omgivet med en Ring af Prikker. Fra Kanten og nedover Bunden gaar tredobbelte Buelinier. Farven er glindsende sortbrun.

2621—31. Brudstykker af et *Glasbæger* med indsleben Ring

---

*) Lerurner af dette Slags synes at være eiendommelige for Norge. De ere dannede af en med Glimmer stærkt tilsat Masse, der er forskjellig fra den til de andre Lerurner anvendte. Størrelsen varierer ikke meget. Høiden er i Almindelighed 4 til 5 Tommer, Vidden over Mundingen ligesaa. Bunden er noget mindre end Aabningen. Siderne ere enten ret skraanende eller svagt udadbuede, altid rigt udsmykkede med indridsede Ornamenter men aldrig med Ører. Undertiden er en Jernring fæstet rundt Kanten og i denne en Jernhank. De mangler sjelden i de store Gravkammere, men indeholder kun undtagelsesvis brændte Ben, i Almindelighed findes de tomme og kan da antages at være nedsatte i Graven med Mad eller Drikke for den Døde. Af urtepotteformede Lerurner eier Bergens Muséum 47 sikkre og 10 med ubestemte Findesteder.

rundt Mundingen, indslebne Ovaler i fire Rader rundt Siderne og med rund Bund, ligt det nedenfor afbildede No. 1840 fra Eide i Selje Pgd., 4½ Tom. høit; f. 1860 i en Gravhaug uden Kammer paa **Seminarieeiendommen** paa Stordøen og syntes at have været nedsat i en *Lerurne,* hvoraf Brudstykker fandtes. Denne har havt indadbuede Sider og et Øre. Desuden laa i samme Haug Brudstykker af endnu en *Lerurne,* en liden bøileformet *Broncespænde* af gammel Form, omtr. som den foran afb. No. 429 fra Klep med smal *Bøile* med Kam paa Midten, bredt *Bagstykke,* hvorunder Spiralen har været fæstet, den anden Ende opadbøiet og afsluttet i en Knap og med en meget høi Skede for Naalen, *Haandsneldehjul* af Klebersten, 3 smaa blaa *Glasperler* og flere lignende sammensmeltede; Stykker af en *Kniv,* af et *Spyd* og af nogle andre ubestemmelige *Redskaber,* Stykker af en *Hjerneskal,* to *Tænder* af et Menneske og en *Jernspænde.* (²)

2599. *Guldfingerring* med to dybe Hulrænder. Et lidet Guldbaand er bøiet tre Gange omkring Ringen. Den veier 1¼ Lod og er funden 1870 ved en udjævnet Gravhaug paa **Lindemandsværket** i Stordøens Pgd.

331. *Træspand* af Egestaver med Broncehank og med fire tynde Broncebaand. Den er 9½ Tom. høi og ligesaa vid over Mundingen, der har ombøiet Randbeslag af Bronce. Hanken er skarp firkantet men flad paa Midten. Den er hægtet i to smaa runde Ører, hvorfra gaar firesidede Beslag ned over Karrets Sider. Spanden er restaureret, men paa en mindre heldig Maade, idet Baandene ere feilagtigt paasatte; f. 1844 i en mærkelig, rund Gravhaug paa **Østreim** i Etne Pgd.

Paa Haugens Bund traf man 21 flade Heller, hver omtrent 4 Kvadratalen stor, og under hver af disse et lidet firkantet Kammer eller Rum, som alle kun indeholdt rødlig Sand undtagen ét, hvori Spanden fyldt med brændte Ben, mellem hvilke laa en glat Fingerring af Guld, (³) som ikke indkom. Karret er det største af de 7 lignende, hvoraf Rester findes i Muséet, cfr. det nedenfor afbildede No. 329.

1598. Store *Glasklumper* — sandsynligvis Rester af et smeltet Glaskar — fundne sammen med brændte Ben i et Trækar paa **Gjerde** i Etne Pgd. cfr. Vigerøfundet No. 2968.

466. Brudstykker af en *Ringspænde* af Bronce, en liden

aaben *Broncering* og nogle *Jernstykker*, f. i en Gravhaug paa **Osvaag** i Etne i et af Heller bygget „stort Gravkammer,“ 1823.

513. Aflang *Perle* af grønt Glas med ophøiede Striber efter Længden; f. etsteds i Etne Pgd.

2049. *Guldbeslag* til en Sværdbalg med smukt udførte Drageslyngninger og Filegransornamenter. Paa den ene Underkant er et lidet bevægeligt Rembeslag med Nagle igjennem. Stykket veier 4⅛ Lod, er afb. i Aarsb. 1867, Pl. II, Fig. 24 a og b, og har stor Lighed med Universitetssamlingens No. 992, f. paa **Ægge** i vestre Slidre i Valders. (⁴) Hvorledes og naar dette Beslag fandtes, vides ikke, men det indkom fra Etne, hvor det sandsynligvis ogsaa er fundet.*)

367 og **368.** Brudstykker af to urtepotteformede *Lerurner* med ulige Forsiringer, rundt den ene gaar et indridset sammenslynget Baand — lig Tegningen paa den nedenfor afb. 338; f. omtr. 1825 i en Gravhaug paa **Andersland** i Opdals S., Tysnæs Pgd.

2223—31. Fund fra et „stort Gravkammer“ i en Haug paa **Hovland** i Tysnæs Pgd. 1869: Brudstykker af en 5 Tom. høi urtepotteformet *Lerurne* med forsirede Sider, *Spyd* med Modhager afbrudt ved Spidsen, nu 10¾ Tom. langt, — en Stump af Træskaftet sidder endnu i, en fireegget *Spydspids* afbrudt midt paa Bladet og omtr. 11 Tom. lang, Brudstykker af en *Skjoldbule, Jernbeslaget* til Skjoldets Haandtag (2226). Stump af en *Sax,* et buet Stykke *Jern* samt en liden *Tang,* (Pincet) af Bronce ganske glat og 2½ Tom. lang (2231). I Kammeret var et ubrændt Lig, men nærmere Oplysning savnes.

308—10. Gravfund fra den saakaldte „Kildehaug“ paa **Seglem** i Kvinnherred: *Messingkjedel* med rund Bund, indadbuede Sider og udbrettet Rand med to spidse Ører og Rester af en *Jernhank.* Den er omtr. 5 Tom. høi, 11½ Tom. i Tværmaal over Mundingen men stærkt medtaget. I Kjedelen ligger et Stykke Filt, hvori de brændte Ben sandsynligvis har været indhyllet. Den fandtes formodentlig i et lidet firkantet Kammer. En 5½ Tom. lang, forsiret — nu ufuldstændig *Kam* af Træ og en tynd

---

*) Lignende Beslag ere fundne baade i Danmark, Sverige og Norge. Foruden Beslaget fra Valders eier Univ.'s Samling et fra det store Guldfund paa Sletner i Eidsberg, Smaalehnenes Amt. De antages at tilhøre det 6te Aarh.

liden spiralbøiet *Guldtraad*, som fandtes med Kjedelen, laa troligvis oppe i mellem de brændte Ben.

432. Brudstykker af tre bøileformede *Broncespænder;* f. paa **Sædberg** i Kvinnherreds Pgd. Den ene har været 2¾ Tom. lang med tre Dragehoveder ved Bagstykket og et langt Dragehoved ved Spidsen, se Afb. No. 451.

319. Ufuldstændig *Kobberkjedel* med indadbuede Sider, stærkt buet Bund og spidse Ører; f. paa **Dysseland** i Kvinnherreds Pgd.

345—47. Urtepotteformet *Lerurne,* 4½ Tom. høi og 5½ Tom. over Mundingen med udridsede Sider, en kopformet *Lerurne* med kort Hals og stærkt buede Sider, 4 Tom. over Mundingen og 3 Tom. høi med enkelte indridsede Striber paa Siderne og paa Bunden samt 27 noget ulige *Ravperler,* hvoraf nu kun et Brudstykke er bevaret, Stykker af en *Broncering* og af et *Jernredskab* — alt funden omtr. 1857 i en Gravhaug paa **Fet** i Uskedalen i Kvinnherreds Pgd.

1897. Glat *Fingerring* af sølvblandet Guld; f. i en Lerurne i en Gravhaug paa **Fet** i Uskedalen i Kvinnherreds Pgd.

1213—14. To stærke *Jernspyd,* det ene tvæegget, 7½ Tom. langt, det andet 12 Tom. langt med Modhager; f. i en Gravhaug paa **Berge** i Husnæs S., Kvinnherreds Pgd.

110 og **111.** To *Glasmosaikperler;* f. i en Gravhaug paa **Skaale** i Kvinnherred.

387. Brudstykker af en *Skjoldbule* med Pig og bred Rand; f. i **Strandebarms Pgd.**

1460 og **61.** *Øx* af almindelig ældre Jernalders Form, brudt over Skafthullet, 6 Tom. lang, firesidet paa Midten og Brudstykke af et tykt fireegget *Spyd,* der har været 2 Tom. bredt; f. i **Strandebarms Pgd.**

344.

344. En noget beskadiget urtepotteformet *Lerurne,* 5½ Tom. høi og 5½ Tom. over Mundingen med eiendommelige Forsiringer; f. 1832 i et „stort Gravkammer" i en Haug paa **Soldal,** Østensø S., Vikør Pgd. Kammeret var 6 Alen langt og 2 Alen

bredt og indeholdt adskillige andre, nu ikke kjendte Gjenstande.

2704. Stykke af et tvæegget *Sværd*, f. 1870 i Stævarhaugen paa **Lutrum** i Kinnservik. I Fortiden bragtes hver Juleaften Øl og Mad hen paa denne Haug. Midt i Haugen var et „stort Gravkammer" 3½ Alen langt, 1½ Alen bredt og høit, dækket med to store Heller.

71 og 72, 124 og 125. No. 124 er et Stykke *Klebersten* med to Hak paa den ene Side, 7½ Tom. langt og 2½ Tom. bredt og er sagt at skulle fremstille et Brystbillede af et Menneske. Afbildet i Urda 1. B., 3. H., Pl. 7, Fig. 12. No. 125 er en *Beltesten* 3½ Tom. lang med Rand om Smalsiderne; f. med en lignende Beltesten og Halvdelen af en 3die, en *Lerurne* hvori brændte Ben og en Pilespids; paa **Espe** i Kinnservik i en Haug, hvori et stort af Heller opført Kammer. 1834.

1498. Brudstykke af en *Beltesten* af rød Stenart; f. paa **Hovland** i Ullensvangs Pgd. Indkom 1860 sammen med et Gravfund fra yngre Jernalder (1495—1504).

1892. *Spiralring* af Guld, lig M. 456; f. 1853 paa **Reisæter** i Kinnservik og er utvivlsomt en Betalingsring.

379. Brudstykker af en urtepotteformet *Lerurne,* der har været rigt forsiret, f. 1826 med en oval tilsleben, hvid Sten*) i et lidet firkantet Kammer i en Haug paa **Sandven** i Odde S., Kinnserviks Pgd. Blandt Ornamenterne paa Urnen kan mærkes en Ring af forsænkede Cirkler med 2 ophøiede Diameterlinier, der skjærer hverandre i ret Vinkel. Se Stråle: „Lerkärl" S. 126, Fig. 126 og 128 fra England.

355. Brudstykker af en urtepotteformet *Urne* og af en *Sauesax,* f. paa Gaarden **Eide** i Odde S., Kinnserviks Pgd.

2909. *Øxeblad* af alm. ældre Jernalders Form; f. i **Kinnserviks Pgd.**

450. Stor bøileformet *Broncespænde* med Dyrehoved, Knapper paa Bagstykket og udtunget Bøile, Endeknappen mangler. Den er henved 5 Tom. lang; f. i **Röldals Pgd.**

---

*) „Den hvide Sten ansaaes i Norden for hellig; man svor ved den hellige hvide Sten, og hvide Stene har ei sjelden været nedlagte i nordiske Høies Gravkammere, hugne og slebne i Form af Kugler og Æg". Holmboe i Chr. Videnskabsselskabs Forh. 1864. Se 1583 paa næste Side.

792—95. Fireegget *Spydspids,* 7½ Tom. lang og med indsvingede Egge; tynd *Spydspids* med Modhager 9½ Tom. lang, hvoraf 6½ Tom. kommer paa Fallen, der er tolvkantet og med ¾ Tom. bredt Skafthul, en 10 Tom. lang *Sax* og et *Knivblad* uden Tange; f. i en Gravhaug i **Röldal.**

1583. Egformet *Sten,* hvid og glat afpudset, f. sammen med en Lerurne paa **Synnestvet** i Ullviks Pgd. (cfr. ovennævnte 379).

351—53. Urtepotteformet *Lerurne,* vel 5 Tom. høi, 5¾ Tom. over Mundingen og 4 Tom. i Tværmaal over Bunden, har under Randen en Jernring med smaa Jernører, hvori Stykker af Hanken endnu hænger. Dens Sider ere dækkede med Rudeforsiringer. Brudstykker af en anden urtepotteformet *Lerurne,* af en liden kopformet *Lerurne,* med tette, smaa, fremstaaende Halvkugler paa Siderne og Levninger af Jernring samt af en tredie, der har været lig den foran afb. No. 92 med skaalformet Bund, indadbuede Sider og ét Øre; f. med nogle ubestemmelige andre Smaastykker samt Ben af en Hund i en Gravhaug paa **Rækkve** paa Voss 1846. Nærmere Oplysning savnes.

653—69 og **395.** En *Kugle* af Svovelkis, to *Haandsneldehjul* af Klebersten, en smuk *Beltesten* af Sandsten med Rand om Smalsiderne, en firesidet *Brynesten* af Kvarts, 6 Tom. lang, en flad, tynd *Brynesten,* f. 1841 sammen med en *Lerurne* i et „stort Gravkammer“ i en Haug paa **Dykkesten** paa Voss. I samme Haug udenfor Kammeret fandtes endvidere en 2 Tom. lang *Bjergkrystal* samt No. 661, en bøileformet *Broncespænde* 2 Tom. lang; Bøilen ender paa den ene Side i en firkantet Plade, hvortil vistnok har været fæstet tre Knupper. Bøilens anden Ende afslutter i en halvrund Plade, rundt hvilken gaar en Rad smaa Cirkler ligesom rundt Bagstykket. No. 662 er en kort og tyk *Bøilespænde,* 2¼ Tom. lang, med udpræget Dragehoved og tre Knupper paa Bagpladen, No. 663 en liden bøileformet *Spænde* med tre Knupper, høi Bue og Naal af Bronce, en *Sølvspænde* af usædvanlig Form No. 664: Bøilen er kort med en rund Plade paa Midten. Denne Plade har en høi Indfatningskant, hvori har været indsat farvede Glasstykker. Bøilens Skraabuer ere prikkede i Mønstre, den ene slutter sig til et aflangt firkantet Bagstykke, der ogsaa har Indfatningskant, og hvori endnu sidder et rødt Glasstykke. Paa den anden Side udvider Bøilen sig til to Fuglehoveder med

krumme Næb. Fra disse udgaar et trekløverformet Endestykke med Indfatningsrand, indenfor hvilken endnu sidder 13 firkantede, folierede, røde Glasplader, afdelte ved mellemliggende Metalvægge. Spændens Sider og Bøile ere forgyldte; fremdeles en *Skjoldbule* med rund Knap, 4¼ Tom. i Tværmaal (No. 665); en lignende med Spids og bred Rand hvori fire Nagler (No. 395); samt to *Sværd* et *Spyd* og en *Øx*, hvilke fire sidste Vaaben imidlertid ikke findes i Samlingen. Sølvspænden ligner Mont. 445.

732—34. Dyrehovedformet *Bøilespænde* af Bronce med tre Knupper paa Bagstykket, 2¾ Tom. lang. *Beltebeslag* (Smøigstol) af Bronce med løsthængende Ringe paa den forsirede Plade — (som forresten ser meget moderne ud), og en *Spiralguldring* med 2¼ Omgang af en i Enderne tilspidset ujævn Guldtraad, (M. 351). Disse Gjenstande fandtes i et „stort Gravkammer“ af Heller i en Haug paa **Sæim** i Voss Pgd. I samme Haug fandtes ogsaa et mindre Gravkammer „som til et Barn.“ I dette laa 14 *Perler* af rødbrunt Ler og 3 *Perler* af Glas alle smaa, (No. 1899).

739—51, er et Gravfund fra **Flatekval** (eller Bakketun) paa Voss:

Pincet af Bronce 2¼ Tom lang med en frithængende Ring, to punkterede Linier langs Kanten og nogle Tværstriber; et 15 Tom. langt *Stykke* af Klingen paa et tveegget Sværd (740), en 6¾ Tom. lang *Øx,* (742); smuk *Broncekjæde* af Ringe forbundne ved dreiede korte Broncestænger med et Hul i hver Ende, hvori altsaa Ringene ere fæstede; (cfr. Mont. No. 297 og 298). Den ene Endering er hæftet til Bagstykket af en bøileformet Spænde — eller en bred nu afbrudt Broncekrog. Ringenes Størrelse er som paa Tegningen i Mont. 297 a, hele Kjæden er 14 Tom. lang og bestaar af 19 Led; sex smaa blaa *Glasperler* (743); *Synaal* af Bronce vel to Tom. lang og flad ved Øiet (744); sønderbrudte *Pile* — og Stykker af et lidet *Spyd* (746); Dele af *Skaftet* til en Tollekniv (?), Holken er af Bronce og riflet; *Naalehus* (?) af Bronce inderustet i en Jernklump (750); *Jernkam* i Halvmaaneform (748), omtr. 4 Tom. bred og lig Fig 8 paa Pl. 16 i Vedel: den ældre Jernalder paa Bornholm; Dele af en *Jernhank* og et lidet *Randbeslag* af Jern (745), Brudstykker af en *Skjoldbule* (751). Fundomstændighederne ere ubekjendte. Haugen blev aabnet 1825.

520—25. Fund fra et „stort Gravkammer“ paa nedre **Aure**

paa Voss 1835. Kammeret var bygget af Heller 7¼ Alen langt, 1⅜ Alen bredt og 1¼ Alen høit med Længderetning fra Syd mod Nord og i samme fandtes: to *Hjerneskaller,* Stykker af en *Bjørnehud* og af Uldtøi, flere dreiede Træskaale eller Fade, (ligesom i Fundet fra øvre Øie i Hvinnesdal), men hvoraf nu kun enkelte Dele ere tilbage (520) samt en rund dreiet *Træfod,* (der antages for Del af en Smørstet?). Stykker af sort, glindsende *Harpix* eller Røgelse, (hvilket ogsaa fandtes paa **øvre Øie**), en blaa og en rød *Perle* — desuden adskillige andre Sager, som blev tilintetgjorte, deriblant en af „dreiede Træstykker sammensat *Stol.**) (⁵) I en Nabohaug var et omtrent ligesaa stort Gravkammer, hvis Langvægge efter Beretningen skal have været af tilhugne Tømmerstokke, men begge Gavle og Taget af Stenheller. Om Indholdet vides intet mere end, at der fandtes Krukker med Aske i.

1345—57. Gravfund fra **Olde** i Bordalen paa Voss 1853. Fundomstændighederne og Gravens Indredning ukjendte. Troligvis har der i Haugen været et „stort Gravkammer."

To bøileformede *Broncespænder* med 3 Knupper ved det firkantede Bagstykke og med Dyrehoved i den spidse Ende, begge lidt over 3 Tom. lange, men den ene noget massivere end den anden (1345 og 46), en bøileformet *Spænde* med høi glat Bue, kort Spiral i den ene Ende og en lang glat Spids i den anden, hvorunder Naalens Skede, den er 2½ Tom. lang og særdeles vel bevaret (1347), 3 *Broncenaale* med riflede Ringe omkring Hovederne, Halvdelen af en tynd *Broncering,* der har været omtr. 1 Tom. i Tværsnit, og hvorpaa hænger en liden brun nu fastsmeltet Perle, har troligvis været en Ørenring*) (1350), *Ringspænde* af

---

*) Cfr. Aarsb. 1869, S. 135, hvor gjengives en Beretning fra 1821 om et mærkeligt Fund fra en Haug med „stort Gravkammer" paa Øine i Bjellands Pgd. Lister og Mandals Amt, i Kammeret var ubrændt Lig og blandt mange andre Oldsager, hvoraf de fleste nedsendtes til Kjøbenhavn, var en *dreiet Træstol* af Birketræ, men ganske forraadnet. I den eventyrlige Grettes Saga fortælles ogsaa, at da Grette vilde plyndre Kaar den gamles Haug paa Harhamøen paa Søndmøre, fandt han et tømret Gravkammer og i dette Kaar siddende paa en *Træstol.*

*) La Normandie sout. p. 370 og 371: Ørenringe i frankiske Grave har Størrelse som en Fingerring og bestaar hyppigst af en Broncetraad, hvorpaa Perler af Rav eller Glas.

Lindenschmith i Alterthümer zu Sigmaringen p. 55 giver samme Be-

Bronce lidt over 1 Tom. i Tværmaal; paa den ene Side er fæstet en bred Dobbeltplade, hvori tre smaa Klinknagler (1351), 2 *Sølvspiraler* af ødelagte Hægter (cfr. No. 2277 fra Kroshaug og No. 2513 fra Tuv) samt Rester af en *Hagespænde* med Klinkknapper af Sølv (1352), *Broncehølk* til en Tollekniv (?) og Beslag for den anden Ende af Knivskaftet (1353 og 54), *Rembeslag* af Bronce (Smøigstol) med firkantet Plade, hvorpaa smaa Cirkler samt (1357) to Mennesketænder, der maaske kan bevise, at Graven har indeholdt ubrændt Lig.

458. En eiendommelig liden *Remspænde* af Bronce med en aflang firkantet, gjennembrudt Fortsættelse, der har været naglet til Remmen; f. paa **Seim** eller **Kvale** i Voss Pgd. (cfr. M. 337).

1802. To sammenhæftede *Bronceringe* hvorpaa hænger forskjellige tynde og nu itubrudte Bronceredskaber eller Beslag, hvis Bestemmelse ikke vides; f. med et forrustet *Øxeblad* i en Haug paa **store Sæim** i Voss Pgd. 1862.

320. Glat *Broncefad* med udbrettet Kant 7 Tom. i Tværmaal og 2 Tom. høit. Bunden er lappet med et paaklinket Stykke; f. 1839 i en Gravhaug paa **Væte** paa Voss. I Fadet ligger nogle brændte Ben. Det er ikke afdreiet — men Formen og Broncens Farve tyder paa fremmed Oprindelse.

796—98. *Smaløxe* 6 Tom. lang, et stærkt forrustet *Spydblad* med 4 Egge — afbrudt ved Skaftholderens Begyndelse og et *Spydblad* med Modhager; f. i en Gravhaug paa **Brækhus** i Evanger S., Voss Pgd.

136 og 137. To *Beltestene* af Kvarts næsten 4 Tom. lange samt No. 239, en oval flad *Sten* 4¾ Tom. lang med Sliberand paa begge Fladsider; f. i **Voss Pgd.** (cfr. Anm. ved Afb. No. 561).

138. To *Haandsneldehjul*, et af Vægsten, det andet af brændt Ler; f. etsteds i **Voss Pgd.**

316. *Kobberkjedel* med rundbuet Bund og indadsvingede Sider samt flad udbrettet Rand, hvorpaa to trekantede Ører. Hanken har været af Jern og vel 9 Tom. i Tværmaal; f. 1844 i et lidet firkantet Kammer i en Stenrøs paa **Øftshus** i Hosanger Pgd. I Kjedelen er brændte Ben, mellem hvilke fandtes en liden

---

skrivelse paa i Tydskland fundne Ørenringe fra den ældre Jernalder. Paa Hedemarken er fundet et Par lignende Ørenringe, hver med to Glasperler.

flad *Spillebrikke**) af Ben med to Huller paa Undersiden, samt Stykker af en Benkam.

1764. Smalt *Øxeblad* 8 Tom. langt; f. paa **Leivestad** i Sæims Sogn, Hosanger Pgd.

222 og **225.** Buet *Bennaal* 4½ Tom. lang med et lidet Hul omtr. 1 Tom. nedenfor den tykke Ende, samt et *Haandsneldehjul*; f. i en Gravhaug paa **Maraas** i Lindaas Pgd. 1841.

332—333. Urtepotteformet *Lerurne*, 5 Tom. høi med forsirede Sider og Brudstykker af to *Lerurner* af samme Form samt smaa Rester af en *Skjoldbule;* f. 1839 i en Gravhaug paa **Bruntland** i Lindaas Pgd. 1839 og 1846.

257. To *Haandsneldehjul*, f. 1836 i en Gravhaug paa **nedre Skjoldven** i Lindaas Pgd. I samme Haug fandtes en Tid iforveien en *Lerurne*, et *Sværd* og en *Øx*, som siden ere tabte.

1896. *Spiralguldring* i to Spiraler med spidse Ender; f. i en Gravhaug paa **Hundvin** i Lygre S., Lindaas Pgd.

2922—27. Gravfund fra **Solheim** i Masfjorden i Lindaas Pgd. Haugen laa 50 Favne fra Stranden og indeholdt et „stort Gravkammer" af *Sten* dækket med store Overliggere. Det var 3 Alen langt og 1½ høit og indeholdt følgende Oldsager:

Tvæegget *Sværd* nedlagt i Skeden nu brudt i mange Stykker, og det nederste Stykke, hvorpaa sad en Dopsko af Messing, gik tabt under Transporten. Brudstykker af et *Spyd* med Modhager.

En flad *Skjoldbule* med Spids og skraa Rand, der er 5¾ Tom. i Tværmaal, en 7 Tom. lang smal *Øx*, samt Stykke af en vreden *Jernhank*, desuden en ottekantet blaa *Glasperle* med slebne Sider, 1⅝ Tom. i Tværmaal, og er den største Glasperle i Samlingen (2925). Stykke af en flad *Slibesten* af Kvarts 2 Tom. bred og en oval *Sten* med flade Sider 4½ Tom. lang, 3½ Tom. bred og 3 Tom. tyk med Spor efter Slibning paa den ene Fladside. Ben blev ikke bemærket i Haugen.

381. Brudstykker af en urtepotteformet *Lerurne;* f. i en Gravhaug paa **Bratshaug** (?) Herlø S., Mangers Pgd.

312—313. *Messingkjedel* med omtr. rette Sider, 11 Tom. i Tværmaal og 5 Tom. høi, meget beskadiget og uden Ører; f. fyldt

---

*) Cfr. efterfølgende Kjedelfund fra Lyster hvor ogsaa Spillebrikke samt Vallerøfundet hvori Terningstok.

med brændte Ben og sammen med Rester af en *Øx* i et „lidet Kammer“ i en Stenrøs paa **Midtgaarden** i Hammers Pgd. Kammeret var bygget af paa Kant satte Heller 1¼ Alen langt, 16 Tom. dybt og bredt, dækket med Næver og derover med en Helle. Under og omkring Kammeret var paa Røsens Bund et rundt Lag af Kul. 1848.

901—904. Brudstykker af en eiendommelig *Bronceskaal* eller Bolle. Midt i Bunden er fæstet en Broncenagle med stort halvkugleformet Hoved. Tre lignende har fastholdt hvert af Bollens to Ører, hvis Beslag har en kringlelignende Form. Karrets Sider har været glatte med et inddreiet Baand under den udoverbrettede smale Kant, tre buede 14 Tom. lange *Jernstænger,* Brudstykker af en *Sax* og to *Spydspidser*, den ene smal og fireegget med afbrudt Spids, den anden med Modhager 2½ Tom. lange; f. i en Gravhaug paa **Eikanger** i Hammers Pgd.

1792. Stor blaasort *Lerurne* med buede Sider og udbrettet Hals. Rundt Halsen er en ophøiet Rand lig en tvunden Snor, lignende Forsiringer gaar ogsaa nedad Urnens Sider. Bundstykket mangler. Den er 7½ Tom. høi og over Mundingen næsten 8 Tom. bred; f. fyldt med brændte Ben i et af Sten bygget Rum netop stort nok til at rumme Urnen; f. i en Gravhaug paa **Floisand** i Melands S., Hammers Pgd.

2212. *Haandledsring* af Guld eller egentlig kun en glat Guldstang bøiet i en Ring og med en Hempe i den ene Ende, i den anden har sandsynligvis været en Hage. Paa Ringen hænger en liden løs Spiralring; f. under en flad Sten i en Ager paa **Hosdal** i Hammer. 1868.

2258—2268. Gravfund fra „Agerhaugen“ paa **Gjervik Gaard** i Hammers Pgd. Haugen var af Sten 15 Alen i Tværmaal med et „stort Gravkammer“ i Midten 4 Alen langt, 1 Alen og 18 Tom. bredt i den ene Ende og 1 Alen og 4 Tom. bredt i den anden Ende.*) Væggene bestod af reiste, glatte Stene, ved hver Ende var opreist en Helle, og over Kammeret laa tre Heller. Liget var nedlagt ubrændt og med Hovedet ved Kammerets bredeste Ende. Paa venstre Side af Hovedet stod en urtepotteformet

---

*) Cfr. Gravkammerne eller Gravkisterne i „Mjeltehaugen“ paa Giske og den ene Gravkiste i Haugen paa indre Arne i Haus.

Lerurne, hvis Sider ere stribede nedad (No. 2258), paa Brystet laa to bøileformede *Spænder* og længer nede ved Skelettet en Del andre Sager: Brudstykker af en stor *Sax*, *Skjoldbule* med Spids og Haandtagets Jernbeslag, to fireeggede *Spydspidse*, den ene større end den anden; den længste er 8½ Tom. lang og Bladet paa det bredeste lidt over 2 Tom; en *Spydspids* med Modhager og brudt ved Odden 9¾ Tom. lang. Den ene Broncespænde er 3 Tom. lang med 3 Knopper ved Bagstykket og med Dyrehoved ved Spidsen (No. 2266), den anden er 1 Tom. længer og usædvanlig spæd med høi smal Bøile (2267). Af Hjerneskallen er endnu mere end Halvdelen tilstede. 1869.

442, 360 og **366.** Gravfund fra **Eidsvaag** i Hammers Pgd. Haugen var liden og rund; omtr. 3 Fod under Toppen laa en Helle som Tag over et „stort Gravkammer“ bygget af paa Kant satte tykke, flade Stene. Tynde Heller dannede Gulv, der var næsten 4 Alen langt og 1 Alen bredt. Paa dette stod to *Lerurner* fyldte med brændte Ben og i den ene desuden en *Broncespænde.* Under en af Gulvstenene laa en *Fingerring* af Guld, ½ Lod tung. No. 442, *Broncespænden* er 3 Tom. lang med kort Spiral, høi halvcirkelformet Bøile og lang Spids med Skede for Naalen, som er af Bronce. Urnen (No. 360) er 4½ Tom. høi med skaalformet Bund og indadbuet Hals med et lidet Øre. Paa Halsen har den indridsede Linier og vinkelformede Streger. Den anden Urne (No. 366) er urtepotteformet, 5 Tom. høi med skraa og rigt udsirede Sider. Høiere oppe i Haugen laa en Samling af Vaaben fra den yngre Jernalder. 1836. ([6])

311. *Kobberkjedel* 5 Tom. høi og 10½ Tom. i Tværmaal over Kanten, der er bred og udoverbrettet med to spidse Ører. Hanken er ogsaa af Kobber (eller Messing) flad, firkantet og med en Krog i hver Ende. Midt paa Hanken er indslaaet nogle smaa Dobbeltcirkler med Punkter i og enkelte Tværstreger; f. 1849 i en Gravhaug paa **Thunæs** i Haus Pgd. Bunden er usædvanlig tyk og for sig selv.

1876. Barbarisk Efterligning af en romersk *Guldmynt.* Paa Adversen sees Brystbilledet af en Mand med Baand om Hovedet og paa Reversen en Rytter med den venstre Haand høit løftet. Paa begge Sider er som Indskrift nogle uforstaaelige og meningsløse Tegn.; f. 1827 i en Gravhaug paa **Midt-Mjelde** i

Haus Pgd. Afb. i Urda I, Pl. 7, Fig 13 og i Atlas Pl. I, Fig. 14, (se Anm. ved det paa Hove i Vik fundne tilsvarende Smykke). I Haugen var en Hellekiste hvori en Del fin Muld, og i denne laa Mynten. Den har riflet Indfatningsring og Hempe lig en Brakteat og har været baaret som et Smykke. I Kammeret skal desuden være fundet en urtepotteformet *Lerurne* (364) med brændte Ben i. Den er 4 Tom. høi, Siderne ere prydede med Hak og Streger, under Bunden er indridset en trestribet Cirkel og indenfor denne et trestribet, retvinklet Kors ligesom paa No. 359 fra Lærdal.

576—583. Gravfund fra **Midt-Mjelde** i Haus Pgd. I Haugens nordlige Kant var et „stort Gravkammer" i Retning O.—V. bygget af Heller og med Næver over Dækstenene; deri fandtes 1841: en urtepotteformet *Lerurne* med buede og forsirede Sider (No. 576), hvoraf nu kun smaa Stykker er tilbage.

En *Lerurne* med Øre og indadbuet Hals (No. 577), af den er kun smaa Stykker tilbage. En kopformet *Lerurne* med stærkt riflede Sider (No. 578) ogsaa i Smaastykker, et *Haandsneldehjul* (579), *Jernstumper* (580), et lidet *Beslag* af Bronce (581), samt en stor bøileformet *Broncespænde* med tre Knupper i den ene og Dyrehoved i den anden Ende, 4¼ Tom. lang. Udenfor Kammeret fandtes Brudstykker af en sjelden liden *Lerurne* med smal Hals (knapt ⅜ Tommes Aabning) (No. 583). Dens Form kan desværre ikke længer bestemmes.

371. Urtepotteformet *Urne* af Ler 4¼ Tom. høi med Korslinier og Punkter paa Siderne, der ere svagt udad buede; f. i en Gravhaug paa **Midt-Mjelde** i Haus Pgd.

1639—41. Stykker af to urtepotteformede *Lerurner* og af et skjærende *Jernredskab*; f. i en Gravhaug i **Mjeldalen** i Haus Pgd.

564—569. Gravfund fra indre **Arne** i Haus Pgd. Haugen var rund og spids omtr. 10 Alen høi og 25 Alen i Diameter og blev i 1840 undersøgt af Stiftamtmand Christie. Paa Bunden var et Lag af lerblandet Sand, derover et Lag rød Sand, derover i Midten en Hob store Kampestene omgivet med et Muldlag, der var dækket med Græstorv. I Stenhoben var en Gravkiste fra Vest mod Øst, bygget af Sten og dækket med Heller, 3 Alen lang og 2 Alen dyb med Gulv af Egeplanker, der var 2 Tom. tykke. Graven var fyldt med fin Sand og smaa Kulstykker, men

indeholdt ingen andre Gjenstande end et udskaaret Stykke af en *Benkam* og af *Hjerneskallen* paa et lidet firefødde Dyr samt nogle *Jernstumper*. Men i den ene Udkant af Haugen $\frac{3}{4}$ Alen

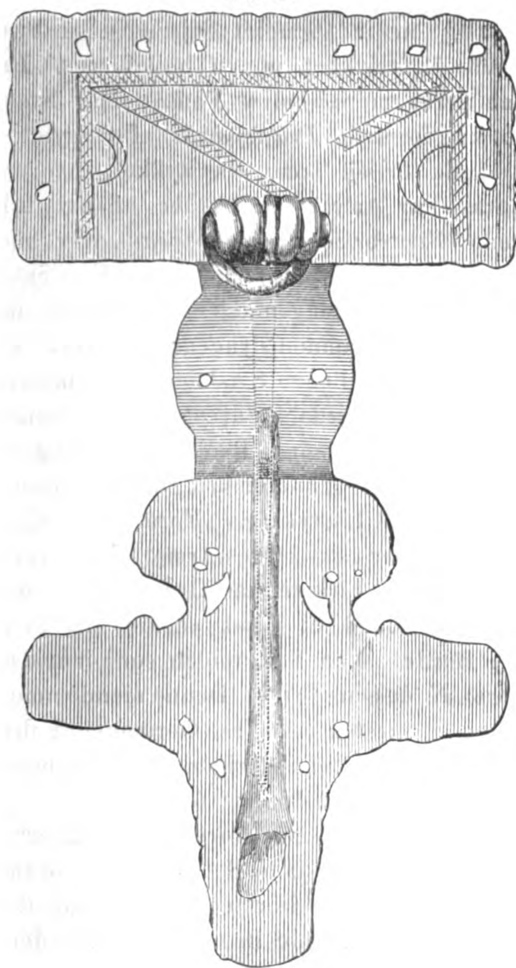
564. a.

under Overfladen var en anden af tynde Heller dækket Gravkiste med Længderetning fra N.V.—S.O. Siderne var ogsaa af tynde Heller og Gulvet ligesom i den anden af Træplanker. (cfr. Gravkammeret, hvori Glashornet No. 350, paa Stangeland i Sole Pgd.).

Graven var bredere i den nordlige end i den sydlige Ende*) og fyldt med fin, lys Jord. I dens sydostlige Hjørne stod en urtepotteformet *Lerurne* fyldt med brændte *Ben.* I Mulden foran

564 b.

Urnen fandtes følgende Oldsager: *Øret* af en liden Lerurne, en *Nøglehank* bestaaende af en rund Ringspænde af Bronce, hvori hænger fire Broncenøgler (567). Disse Nøgler har Form af fir-

*) Cfr. Agerhaugen i Hammer og Mjeltehaugen paa Giske.

kantede, lidt flade Stænger, der ere bøiede i ret Vinkel ved Enden. Paa det bøiede Stykke er fæstet en eller to Hager. Langs Kanterne gaar Rækker af indstemplede Halvcirkler. Afb. i Urda 2 B., Pl. XVI, Fig. 3. Rester af en *Hagespænde* (566) med Underplade af Bronce hvorpaa forgyldte Sølvknapper, der har riflede Kanter og en indstemplet Stjerne eller Firekløver paa Midten, No. 565: Midtstykket af en bøileformet *Broncespænde*, der neppe har været mere end 2 Tom. lang, No. 564 er den her afbildede korsformede *Pragtspænde* af forgyldt Sølv. Hele Spændens Længde er 4⅞ Tom., Bagstykket, hvorunder Naalen og dens Spiral har været fæstet, er aflangt firkantet med sammenslyngede Figurer og afdelt tværs over med en glat Plade, hvorpaa tre Niello-Ornamenter. En fin Rand med siksakformet Niello-Indlægning afdeler Bagstykkets indre Firkant fra en bred Borde af sammenslyngede Figurer, som omgiver den øverste Langside og begge Smalsiderne. Bøilen er 1¼ Tom. lang, med to smaa forsirede Feldt og en stor rund Plade eller Knap paa Midten. Paa denne Plade er en Ring af fint udført Guldfilegran paa forgyldt Grund omkring en Indfatningskant, hvori der har været røde Glasstykker. Forstykket eller den nedre Del af Spænden deler sig i tre Arme, der hver ender i et Dyrehoved. Den indre Firkant har Ornamenter som Bagstykket og er ved en niellodækket Kant adskilt fra den omgivende gjennembrudte Borde. Paa Undersiden sees indridsede Figurer. Naalen har været af Messing.*) ([8]) Denne eiendommelige Spændeform gjenfindes i næsten alle af Germaner beboede Lande, men mærkeligt nok træffer man aldrig to ganske overensstemmende Exemplarer. De tilhører det 5te og 6te Aarh.

439—41. Gravfund fra et „stort Gravkammer" af Heller i en Haug paa **Rongve** i Gjerstads S., Haus Pgd., Fundomstændighederne ukjendte. Dyrehovedformet *Bøilespænde* af Bronce med tre Knupper paa det firkantede Bagstykke, Længden vel 3 Tom. Brudstykke af en *Ringspænde*, der har været omtr. 2 Tom. i Tværmaal og omgivet med en tunget Kant. Fra Undersiden udgaar tre ½ Tom. lange Broncestilke, der ender i tre sam-

---

*) I 1875 erhvervede Muséet en anden, endnu større Spænde af samme Type; f. paa Jæderen.

menhængende Bronceringe. En bøileformet Spænde med høi Bue, der har havt Spiral i den ene Ende fæstet i et gjennem Bøilen gaaende Hul. Paa Buens Overside er langs begge Kanter en Rad indslaaede Halvcirkler. Naaleskeden er fæstet under en lang Spids, der paa Oversiden har Hak mellem paralelle Streger. Spændens Længde 2½ Tom. Til Fundet hører ogsaa Brudstykker af en *Jernnaal.*

2949—2958. Gravfund fra et „stort Gravkammer“ i Kongshaugen paa **Hauge Gaard** i Os Pgd. Haugen var bygget af Sten, men dækket med Jord og omtr. 5 Alen høi. Fire Alen under Toppen laa Dækstenene over Kammeret, der var 7½ Alen langt, 1½ Alen høit og 1½ Alen bredt med Længderetning N—S., og som sandsynligvis har indeholdt ubrændt Lig. Kammeret var frit for Jord. Midt paa Bunden laa en 8 Tom. lang smal *Jernøx* (2954), i Sydenden en stor eiendommeligt formet *Skjoldbule* (2955), afb. i Aarsb. 1874, Pl. VII, Fig. 38. Den er 6 Tom. over Aabningen og 5½ Tom. høi med skarpt indadsvingede Sider og med stor tyk Knap. Paa Haandtaget har været Jernbeslag omvundet med Tøi. Skjoldet har sandsynligvis været opreist mod Gravkammerets sydlige Endevæg. Her laa ogsaa et tvæegget *Sværd* i Balg (2949). Fra Dopskoen, som er af Sølv og hesteskoformet, indtil det indre Hjalt er Klingen 29½ Tom. Parerstangen har været af Ben og temmelig smal. Haandtaget er 6 Tom. langt, har været belagt med Ben og ender i en Knap af samme Stof. Balgen har været af Træ med ophøiede Tværbaand og Længderænder. Sværdet er ved Optagningen brudt i fem Stykker. I Kammerets nordlige Ende var opstillet en Træspand med 2¾ Tom. bredt Randbeslag af Jern. Af Træstaverne er kun smaa Rester tilbage, og Beslaget er brudt i flere Stykker; det har to Ører og tre Rader inddrevne halvkugleformede Forsiringer. Ørene ere fæstede til Randbeslaget med korsformede Arme, (2958). Endvidere en urtepotteformet *Lerurne* med indridsede triangelformede, riflede Streger og med Jernbaand om Halsen, ogsaa den er knust (2957). Ved Siden af disse Kar laa to *Spydspidse*, den ene (2950) har havt Modhager, den anden er bred og fireegget, men mangler Od og Skaftholder, en *Tollekniv* med 6 Tom. langt Blad og endnu paasiddende Træskaft, (2956); Brudstykker af flere treeggede *Pilespidse* og nogle *Jernringe.*

495. Stor rund *Perle* af Glasmosaik med blaa og grønne Terningfigurer og 1 Tom. i Tværmaal; f. paa **Vindenæs** i Strandvigs S., Fuse Pgd. 1836.

1447. Oval *Beltesten* af Kvarts med afrundet Yderflade, uden Rand men med en Fals eller fremstaaende Ring rundt Kanten, næsten 4 Tom. lang; f. paa **övre Totland** i Fane Pgd. sammen med flere andre nu ukjendte og tabte Gjenstande.

112. Stor *Perle* af Glasmosaik, sort med gule Terningfigurer; f. paa **Flöifjeldet** ved Bergen.

Nordre Bergenhus Amt.

17, 18, 19 og 20de Tavle.

109. Blaa *Glasperle;* f. paa **övre Lysne** i Lærdal 1831.

359. En urtepotteformet *Lerurne*, 4¾ Tom. høi med Linier og tauglignende Forsiringer rundt Siderne; under Bunden er indridset tre concentriske Cirkler, derindenfor en punkteret Cirkellinie og i Midten et ligearmet, firestribet Kors ligesom paa No. 364 fra Haus; f. i en Gravhaug paa **övre Lysne** i Lærdal. (Cfr. 357 fra Voldmoen ved Farsund med Hagekors).

338.

338. Urtepotteformet *Lerurne* næsten 6 Tom. høi med Jernring om Randen. I Ringen har været to Ører for en Jernhank. Paa Siderne er øverst et Baand af paralelle Linier, nedenfor sees smukt udførte Slyngninger; f. i **Lærdal.**

1816—1819. Brudstykker af en stor *Skjoldbule* med bred Rand, to Stykker af en tvæegget *Sværdklinge,* det ene 15 Tom. langt og 1½ Tom. bredt, det andet 11 Tom. langt aftagende i Bredde mod Spidsen. Grebtangen er 4 Tom. lang med jævn Overgang til Klingen, *Spydspids* 9 Tom. lang og 1⅓ Tom. paa det bredeste med en skarp Kant eller Eg langs Midten paa hver Bredside og en *Spydspids* med Modhager 6½ Tom. lang; f. 1863 paa **Hauge** i Lærdal i en Gravhaug. Sværdet er forrustet, men ingen af Vaabnerne viser Spor af forsætlig Ødelæggelse før Nedlægningen.

321 a. *Kobberkjedel* 10¼ Tom. i Tværmaal, uden Bund og meget beskadiget.

321 b. Øverste *Ring* af en Kobberkjedel. Ringen er brudt i tre Stykker, har to spidse noget udtungede Ører og en Hank omtrent 9 Tom. mellem Krogene.

321 c og d. Brudstykker af to *Kobberkjedler* med trekantede Ører. Alle disse fire Kar har indadbuede Sider og ere fundne paa **Sövde** i Lyster Pgd. Om den ene af dem vides, at den fandtes i en Gravhaug paa dennes østre Side og strax under Overfladen. Den indeholdt brændte Ben samt Spillebrikker af Ben.*) En af disse Brikker indkom; den er liden og flad med svagt buet Overflade og med to Huller i Underfladen.**)

317. *Messingkjedel* med indadbuede Sider og rund skaalformet Bund, 10¼ Tom. i Tværmaal med spidse Ører, hvori en stærk, firesidet Hank. Karret er usædvanlig vel bevaret og sees ved de rundt Siderne løbende Cirkler at være afdreiet. Indvendig midt i Bunden er indridset en sexkantet Stjerne med buede Linier og Radier fra Centrum til hver Spids; f. 1830 paa **Hauge** i Fortuns S., Lyster Pgd. under en Helle i Kanten af en rund Gravhaug. Den indeholdt brændte Ben og mellem disse en liden *Guldbrakteat* (1884) med riflet Indfatningsring og Hempe. Præget er et Menneskehoved tæt over et fireføddet Dyr omtr. som paa 1885.(⁹) Kjedelen er afb. i Mont.: Från Jernåldern II H., Pl. 8, Fig. 9 a og b.

106. *Glasmosaikperle* og en liden knust *Spillebrikke* af Ben. Paa Undersiden af denne er to smaa Huller; f. i en Gravhaug etsteds i **Lyster Pgd.**

827. *Spydspids* med smaa Agnorer, 10 Tom. lang; f. paa **Lie** i Solvorn S, Hafslo Pgd.

2210 og 2211. To mærkelige *Broncekar* af romersk Oprindelse, det ene en smuk, flad Skaal med beskadiget Bund, 3 Tom. høi og 11 Tom. i Tværmaal med tyk Rand og inddreiede Cirkellinier som en Borde under Kanten; det andet en halvkugleformet Øse med 4 Tom. langt Skaft. Øsen selv er 5 Tom. i Tværmaal med tyk, lidt udbrettet Rand og har været fortinnet indvendig, Bunden mangler. Rundt den ydre Side sees et fortinnet Baand

*) Ligesom førnævnte Kjedel fra Øftshus i Hardanger.
**) Se Aarsb. 1868, S. 110 b.

med inddreiede Linier. Skaftet er fladt med buede Kanter og smalest paa Midten. Inderst ved Panden er indstemplet en hjerteformet Figur, hvorfra der gaar fine Linier ud mod Spidsen, hvor der er en lignende hjerteformet Figur indenfor en Tværrad af indstemplede Tunger; Skaftets Spids er troligvis afbrudt; f. 1868 paa **Kvale** i Sogndals Pgd. i Kanten af en Gravhaug. De stod løst i Sanden — Øsen oppe i Skaalen*) — og ingen Spor af Begravelse eller af andre Oldsager var at se i deres nærmeste Omgivelse. (Cfr. Silen i Avaldsnæsfundet). Øser af denne Form ledsages aldrig med Sil og ansees for ældre end de med rette Sider og at være af ægte romersk Oprindelse.

2211.

282. Nogle smaa *Glasperler* af forskjellig Farve og hvoraf enkelte med Guldfolio; f. i en Gravhaug paa **Sogndals Prestegaard.**

1587—93. 17 *Perler* af Glas og Rav; f. i Ruinerne af en Gravhaug paa **Lindal** i Sogndal Pgd. 1827.

336. Sort *Lerurne* med indkneben Hals og bugede Sider hvorpaa forskjellige, uregelmæssige indridsede Figurer; f. "i en Grav" i **Sogndals Pgd.** Den er 5 Tom høi og 5 Tom. vid og uden Øre.

1885. En liden *Guldbrakteat* med riflet Rand og Hempe; Præget viser et Menneskehoved over et hornet Dyr med lang Tunge. Ved Randen sees enkelte Runetegn. Den er afb. i Aarbøger for 1870, Tavle 16, Fig. 9 og i Stephens Runeværk 11, 546. Diameteren er ¾ Tom.; f. etsteds i **Stedje S.**, Sogndals Pgd.

1814 Tvæegget *Sværdklinge* 23 Tom. lang, 1¾ Tom. bred, tykkest langs Midtranden og noget bøiet; f. ved Pløining paa **Tærum** i Urdals Pgd. Eggene gaar jævnt over til Grebtange.

*) Se Aarbøger 1864, S. 359 om tre Fund i Danmark, hvor Øser netop af denne Form ere opdagede ikke i Grave, men nedsatte i Jorden i andet Øiemed.

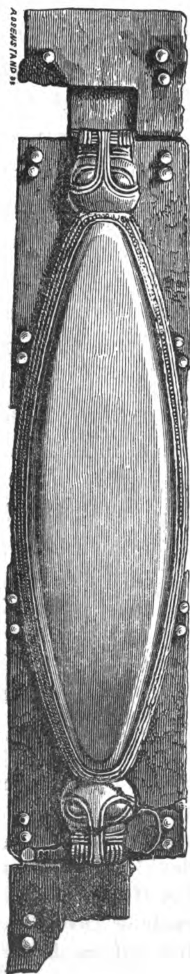
434—438. Gravfund fra **Hölseng** i Lekanger Pgd. Paa Bunden af Haugen var et „stort Gravkammer“ 4 Alen langt, 1¾ Alen bredt og ¼ Alen høit, bygget af Heller. I Kammerets sydvestre Hjørne fandtes Stykker af to *Lerurner*, hvori havde været brændte Ben, samt fire *Broncespænder* hvoraf en bøileformet med halvmaaneformet Bagstykke, hvorunder Naalens Spiral har været fæstet. Bøilens anden Ende gaar over til en smal Plade med halvmaaneformet Afslutning; den er vel 2 Tom. lang og ligner meget 2523 fra vest Ly (434), en *Ringspænde* (435) 1¾ Tom. i Tværmaal og med Broncenaal. Fra den Del af Ringen, hvor Naalens Spids hviler, udgaar tre sammenhængende smaa Ringe, omtr. som paa 441 fra Rongve i Gjerstad, en stor godt bevaret bøileformet *Spænde* med tre Knupper ved det firkantede Bagstykke og Dyrehoved i den nedre Ende med fremstaaende Øine og Næse. Den er næsten 5 Tom. lang og 2¼ Tom. over Knupperne og næsten ganske lig 2827 og 2828 fra Mo i Førde (536), en lignende *Spænde*, men mindre og med løse Knupper samt Brudstykker af to smaa *Broncenaale* — den ene med en løs Ring i den øverste Ende, (538); f. 1843.

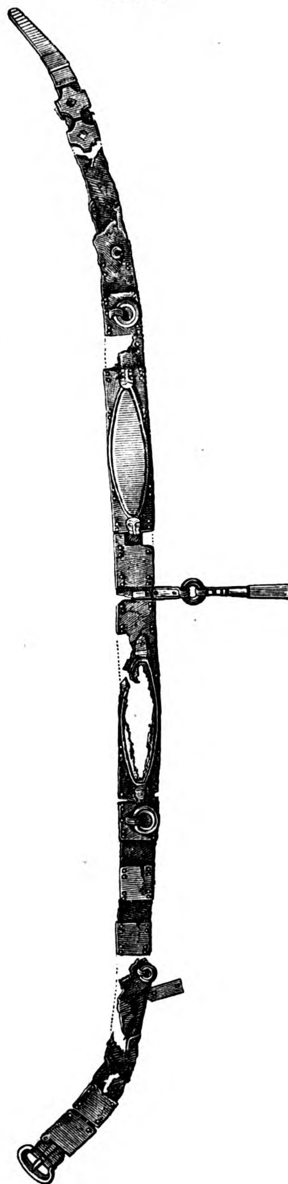
372—377. Gravfund fra Gaarden **Brække** i Viks Pgd. 1833. Haugen var neppe tre Alen høi, men 100 Alen i Omkreds og skal have indeholdt tre Gravkammere. I de to fandtes kun *Skeletter*, men i det tredie, der var 5 Alen langt, 1¼ Alen dybt og bredt, bygget af Heller, stod sex *Lerurner* fyldte med brændte Ben — to ved hver af Gravkammerets Ender og to paa Midten. No. 372 er urtepotteformet og 5 Tom. høi med 5 Tom. vid Munding. Paa Siderne er indridset en Mængde uregelmæssige Linier og Hak. No. 374 ogsaa urtepotteformet, næsten 6 Tom. høi. Nedad Siderne er brede Linier indridsede og mellem dem stribede Siksakfigurer. No. 373 og 375 ere to *Lerurner* med skaalformet Bund og indad buede Sider. Begge har havt et lidet Øre, men ere nu ufuldstændige (lig den foran afbildede No. 92). Af de andre tre Urner indkom kun Brudstykker; de har havt rette Sider, men været af grov Masse ([10]) og uden Forsiringer.

1223—28 og **1320—34.** To Gravfund fra en Haug paa **Thrytten** i Viks Pgd. Aar 1832. I Haugens Østkant omtr. ½ Alen under Overfladen var opført et lidet firkantet Gravkammer af Heller. Længden, Bredden og Høiden var omtr. 1 Alen. I dette fandtes

561 b.

561 a.

tykt med Linier udsiret Broncebeslag, 2½ Tom. langt, har maaske ogsaa hængt ved Beltet. ***Knivsholk*** af Bronce, en ***Ringspænde*** af Bronce med fem sammenhængende Smaaringe paa den ene Side, omtr. som paa 441 fra Rongve i Gjerstad (1563). En ***Dobbeltbrakteat*** eller barbarisk Efterligning af en stor romersk Mynt eller Medaille fra den senere Keisertid med et Brystbillede paa den ene Side og en Rytter paa den anden (1857). Ogsaa Legenden er paa begge Sider delvis forsøgt gjengivet. Smykket er afb. i Urda I, Pl. 7, i Atlas for nord. Oldk. Pl. I, Fig 14, i Holmboes: Traces de Buddhisme en Norvège o. f. S. Den er indfattet i en bred Rand og har Hempe paa den ene Side og fandtes under en Helle i Nærheden af en „Næverkrukke." Gjennem Hempen var da trukket en Sølvkjæde.*) (12) De til Fundet hørende ovennævnte Oldsager skal ogsaa have lagt paa samme Sted i Haugen foruden Midstykket af et fireegget Spyd og en skjævt firkantet, laug Sværdknap, lig en funden paa Moldestad i Birkenæs S., Nedenæs Amt — nu i Universitetets Samling. Et yngre Jernalders Fund var indblandet med disse Gjenstande og er sandsynligvis fundet i Kanten af samme Haug (554, 557, 558 o. f).

1474—78, 1490—94. Gravfund fra **Vetle Guhaug**, der laa nær sidstnævnte og blev udgravet 1840: Brudstykker af en *Skjoldbule* med fremstaaende spids Knap (1474), der er noget spedere end 1327 fra Trytten i Vik og lig Vimosefundet S. 13, Fig. 14, nogle smaa *Nagler* og *Benstumper,* et fem Gange forsætligen sammenbøiet og sammenbanket tvæegget *Særd,* der har været omtr. 28 Tom. langt og 1¼ Tom. bredt ved Grebtangen, der er 7 Tom. lang og ligeledes bøiet (1494), en *Spydspids* med skarp Rand langs Midten af begge Fladsider og en *Spydspids* med Modhager (1491) 22 Tom. lang, begge bøiede; *Sax* omtr. 7½ Tom. lang med overhugne Blade og en ***Kniv*** med krumt Blad 3¼ Tom. lang. Nærmere Fundomstændigheder desværre ubekjendte.

---

*) Cfr. No. 1867, S. 86 fra Midt-Mjelde i Haus. I 1872 fandtes i et stort Gravkammer i en Haug paa Aak i Gryten, Romsdals Amt en tilsvarende Guldmynt, der antages for en Efterligning af en af Keiser Magnentius's Mynter. Magnentius regjerede fra 350—353. I forrige Aarh. fandtes i en Haug paa Gunheim i nedre Telemarken en Efterligning af en af Keiser Honorius's Mynter. Af disse Imitationer udgik Brakteaterne, der altsaa opkom under det 4de Aarh., udviklede sig i stedse mere og mere udpræget nordisk Smag og ophørte med den ældre Jernalder.

391. *Broncehank* til en Træspand, flad paa Midten, vel 4 Tom. i Tværmaal samt Dele af de andre til Karret hørende Beslag og to smaa Firkanter af Sølv med ophøiede Hagekors (cfr. Anm. S. 92); f. i en Gravhaug paa **Hove** i Vik 1847.

98 og **835—37**. *Glasbæger* 5½ Tom. høit og 3½ Tom. over Mundingen. Vidden aftager mod Bunden, der har en liden afslebet Flade. Langs Siderne er indslebet 7 Rænder adskildte ved ligesaamange fine Stræger, der hver i øverste Ende deler sig i to Arme. Nederst ved Bunden er syv mindre, indslebne Rænder. Glasset er fundet i et Gravkammer i en Haug paa **Øvre Moer** i Hove S., Viks Pgd. og afb. i Urda II B., Pl. I, Fig. 13. Af de andre i Kammeret nedlagte Gjenstande er Brudstykker af tre *Spydspidse* bevaret. Den ene (835) er tynd og med Modhager og nu 6 Tom. lang, den anden er en firesidet Pig, 13½ Tom. lang, den tredie er flad med skarpe Rænder midt paa Bredsiderne, men meget forrustet. ([13])

I samme Hauggruppe skal tidligere flere Glaskar være fundne.

2735, 2736 og **2737**, Brudstykke af et fireegget *Spyd,* fire *Pilespidse* med ophøiet Rand langs Bladet og en 7½ Tom. lang *Smaløx;* f. 1847 i en Langhaug paa **Hensi** i Viks Pgd. I samme Haug skal være fundet mange Oldsager fra den yngre Jernalder (708—717, 2734 og 2738).

342. Urtepotteformet *Lerurne* næsten 5 Tom. høi med Striber paa Siderne og Levninger af en Jernring rundt Randen. I Urnen fandtes Aske „fin som Støv," et Stykke Ben og en Perle af blaat Glas samt en af Rav; f. etsteds i **Viks Pgd.**

365. Brudstykker af en urtepotteformet *Lerurne,* der har havt Jernring om Randen og Rudeforsiringer paa Siderne; ogsaa fundne etsteds i **Viks Pgd.**

1428—1432. Brudstykker af et forsætligen brudt *Sværd*, et sammenbøiet, brudt og ufuldstændigt *Sværd*, en 7 Tom. lang *Smaløx*, Stykker af tre *Spyd* hvoraf et med Modhager, Brudstykker af en *Sax* og af en *Skjoldbule* samt en bøileformet *Broncespænde*, der mangler to af de tre Knupper ved Bagstykket og har Dyrehoved i den spidse Ende, (ligner meget W. No. 426), alt f. ved en 8 Alen lang Bautasten paa **ydre Opedal** i Brekke S., Ladviks Pgd. 1851.

2671. Stor bøileformet *Broncespænde* med tre hule Knupper

ved det firkantede Bagstykke, udtunget Bøile og et Dyrehoved i den nederste Ende. Den er 5½ Tom. lang og 2½ Tom. bred over Knupperne; f. i en Gravhaug paa **indre Opedal** i Brekke S., Ladviks Pgd. 1871.

1904. *Guldfingerring* med sex Spiralomgange, vægtig vel 2 Lod; f. ved Pløining paa Gaarden **Maaren** (?) i Ladviks Pgd. 1849.

1815. *Hagespænde* af Bronce, hver Plade 2¼ Tom. lang med 3 flade Knapper, der ere belagte med tynde forgyldte Sølvplader, og som gjennem Tøiet har været klinkede til Spændepladerne; f. i en Gravhaug ved **Viks Kirke**, indre Holmedals Pgd. 1864.

135. *Beltesten* af Kvarts, 3¾ Tom. lang med Fure om Smalsiderne; f. i et stort Gravkammer i en Haug paa **Osen** i Bøgstad S., indre Holmedals Pgd. sammen med „Urner, Sværd og Pile."

361, 427 og **505**. Brudstykke af en urtepotteformet *Lerurne* med forsirede Sider og Jernring om Randen, en bøileformet *Spænde* med mangekantede Knupper, 5 inddreiede Dobbeltcirkler paa den firkantede Bagplade, punkterede Linier langs Bøilen og Hak mellem paralelle Linier paa hver Side af Bøilens begge Ender (427) og Stykker af en *Glasmosaikperle*; f. i en Gravrøs sammen med en *Tværøx* af Jern paa **Förde**, Bremanger Pgd.

549—552. Sønderbrudt *Lerkrukke* af Urtepotteform, næsten 5 Tom. høi og Brudstykker af en anden lignende, Midstykket af en *Bøilespænde* af Bronce og en Del af et *Haandsneldehjul;* f. 1849 paa **Bremanger Gaard** i Bremangers Pgd.

2825—29. Fund fra en Gravhaug med stort Kammer, hvori *ubrændt* Lig. Haugen var af betydeligt Omfang og rund, Kammeret var 3—4 Alen langt og dets Bund bestrøet med hvid Strandsand. Skelettet laa udstrakt, ved dets Hoved stod en urtepotteformet *Lerurne,* der er 4½ Tom. høi og 4⅛ Tom. over Mundingen med udsmykkede Sider og Rester af en Jernring. I Urnen laa et halvkugleformet *Haandsneldehjul* af brændt Ler. Endvidere fandtes i Graven tre *Broncespænder*: de to ere omtr. lige, 5¼ Tom. lange med tre hule Knupper ved de firesidede Bagplader, tresidede Bøiler og de nederste Ender formede som Dragehoveder med store Øine og Næsebor lig 536 fra Lekanger. Den tredie Spænde er ufuldstændig, men har været af samme Form som de sidstnævnte. Fundet opgroves 1872 paa **Landbrugsskolen Mo** i Førde.

752—54. *Smaløxe,* 8½ Tom. lang og to fireeggede *Spyd,* det ene 9 Tom. langt; f. 1856 i en Haug paa **Bruland** i Førde Pgd.

1928. *Beltesten* af Kvarts, næsten 4 Tom. lang med dyb Fure om Smalsiderne; f. paa **Aspeteig** i Naustdals Sogn, Førde Pgd. 1867.

2161. *Slangering* bestaaende af en firkantet vreden Guldtraad, der udvider sig til to halvcirkelbøiede ophøiede Baand med Slangehoveder i Enderne. Den har altsaa Form som Mont. No. 355, men Ormehovederne ere stærkere udprægede og lig dem paa Avaldsnæsringen (2774). Paa begge Sider af Slangehalsene eller de ophøiede brede Baand ere indstemplede Rækker af forsænkede Parallellogrammer med ophøiede Diagonaler ligesom paa Armringen Mont. 347. (Dette Ornament forekommer paa tre Oldsager i Bergens Muséum: denne Ring, Guldpladen i Kroshaugfundet og paa den største af Brakteaterne fra Simonæs). Ringen er funden paa **Naustdal** i Førde. I Universitetet Samling er syv tilsvarende men uden tydelige Ormehoveder: to Guldarmringe fra Hove i Høiland, Fornl. 305, to Fingerringe, fundne i en Broncekjedel paa Ringerike, Aarsb. 1870, S. 98, to Sølvarmringe med paalagte, drevne, svagt forgyldte Plader og en Guldfingerring, fundne i en Gravhaug paa Stadem i Vik Pgd., afb. i Aarsb. 1872, Pl. II, Fig. 10 og 11. I svensk Nationalmuséum opbevares elleve Ringe af denne Type „Ormhufvudringer," ligesom ogsaa flere ere fundne i Danmark. Derimod kjendes de ikke udenfor Norden og ansees derfor at være arbeidede i Norden. De med Hoveder betragtes som de ældste og sættes til Tiden før Aar 300 efter Chr.

1846. Urtepotteformet *Lerurne,* 4½ Tom. høi, 5½ Tom. over Mundingen og med udsirede Sider; f. 1865 i en Haug paa **Kallan** i Førde Pgd.

2929. Et tilskaaret Stykke *Vægsten,* 4½ Tom. langt og 2 Tom. bredt, noget afrundet og med et gjennemboret Hul i hver Ende. Paa den ene Bredside er indskaaret fem tydelige Runer af den ældre Runerække. Det har sandsynligvis været Sænkesten paa et Fiskeredskab, og Indskriften fortæller Eierens Navn. Paa den anden Bredside er indskaaret nogle uregelmæssige Stræger; f. sammen med en anden oval Sænkesten paa **Förde** i Søndfjord nær Førde Elv 1874,*) afb. i Aarsb. 1874, Pl. VII, Fig. 33.

---

*) „Runerne naa først Norden efter i Syden at være blevne fremkaldte

329.

329, 2016 samt **330.** *Træspand* af tynde Furustave, 8 Tom. høit og 8 Tom. i Tværmaal over Mundingen, der har Randbeslag af et ombøiet, tyndt Broncebaand. Karret sammenholdes endvidere af tre brede Broncebaand med udhamrede Perlerænder langs Kanterne. Hanken bestaar af en buet, firkantet Broncestang med indridsede Streger paa Midten, og Enderne ere bøiede til smaa Kroge, der ere indhæftede i smaa, runde toarmede Ører. Fra Ørene har der øiensynligt ogsaa gaaet Broncebeslag nedad Siderne. Spanden blev funden 1833 i en stor Gravhaug paa **Vereid** i Gloppens Pgd. Den var fyldt med brændte Ben, mellem hvilke laa et lidet, bøiet Stykke af en *Guldbetalingsring* (2016). Nærmere Fundoplysninger savnes.*) I Haugens Top laa lige under Græstorven to forrustne *Jernsaxe* (330) og et tabt *Sværd.*

---

af det latinske Alfabet i det tredie Aarh. efter vor Tidsregnings Begyndelse.“ Aarbøger 1875, S. 13.

„Skriftens Brug hos de gotiske Folk — hvad enten de har faaet den umiddelbart fra Romerne eller middelbart gjennem Gallerne — staar aabenbarligen i Forbindelse med den mægtige Indflydelse, som Romerne i den første Keisertid øvede paa Barbarerne.“ Aarbøger for n. Oldk. 1874, S. 151.

*) I Bergens Muséum findes ialt 8 Træspand med Broncebeslag (af 5 ere kun Beslagene bevarede). 2 af disse 8 ere fundne i samme Grav, nemlig 389 fra Haa, de andre enkeltvis; og af disse sidste er Etnespanden, No. 331, funden i et lidet firkantet Kammer ligesom utvivlsomt det ovenfor afbildede; — i alle Fald ere begge benyttede som Gravurner for de brændte Ben. De øvrige 6 ere dels sikkert, dels sandsynligvis fra store Gravkammere, ligesom den overveiende Del af de 24 eller 25, som opbevares i Universitetets Samling. De ere fundne over det hele Land lige op til Levanger (Throndhjemssamlingen No. 497), og i de store Kammere - især i dem med ubrændte Lig mangler de sjelden. Paa Østlandet har man gjentagende Gange fundet 2 i samme Kammer (f. Ex. paa Løken i Raade, Langlo i Stokke) ligesaa 3 f. Ex. paa Holtan i Søfde, Kjørstad i Fron o. s. v., en enkelt Gang 5, se Fornl., S. 147 ja endog 6, se Aarb. 1869, S. 172.

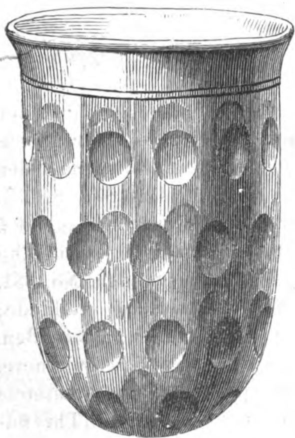
Aldeles lignende Kar ere i mindre Antal fundne i Danmark cfr. Nydamf. S. 37, ligesaa i Tydskland, Ungarn og England. I Sverige kjendes der-

318. *Broncekjedel,* 10 Tom. i Tværmaal over Aabningen og 5½ Tom. høi med indadbuede Sider, løs Bund og ufuldstændig Jernhank; f. 1833 fyldt med brændte Ben i en Gravhaug paa samme **Vereid Gaard** i Gloppens Pgd. Nærmere Fundoplysninger savnes.

2901. *Spydspids* med skarp Midtrand paa begge Sider af Bladet, 14 Tom. lang og lig W. 346. Den er temmelig forrustet og funden 1873 „i en med Heller tilsat Grav, som man stødte paa ved et Markarbeide paa **Kirkeide** i Stryn's Pgd.“ I Graven var ogsaa andre Gjenstande, men som ikke bevaredes.

354. Graa *Lerurne* af sjelden Form; Bunden er flad midt under, men forresten halvkugleformet og danner en skarp Kant med Siderne, der egentlig kun bestaar af en skraa, smal Ring hvorpaa nogle indridsede, uregelmæssige Streger, og som atter danner en næsten ret Vinkel med Halsen, der er videst ved Mundingen. Den er 7 Tom. høi, 4½ Tom. bred over Mundingen og 5½ Tom. over Bunden, ulig alle de andre Lerkar i Samlingen og af fremmed Form; f i en stor Gravhaug „Kongshaugen“ kaldet, paa **Möklebust** i Aalfods S., Davikens Pgd.

1840.

470. *Bidselmundbid* af Bronce med Led og Hjørneringe, 7½ Tom. langt; f. i Jorden eller i en Gravhaug paa **Levdahl** (?) i Nordfjord 1842, og er det eneste Stykke Ridetøi fra den ældre Jernalder i Samlingen (cfr. dog No. 2139 blandt de usikkre Fund fra Jæderen, der maaske er Brudstykker af et Mundbid af Jern.)

1840. *Glasbæger* af lys grøn Farve, rund Bund og rette Sider, 4½ Tom. høit og 3 Tom. over Mundingen. Midt under Bunden er indslebet en liden rund Flade og paa Siderne fire Rækker Ovaler, i

---

imod hidtil kun 1 (fra Bohuslän) cfr. Christania Vidensk. Forh. 1873, S. 218. Formedelst deres Eiendommelighed og store indbyrdes Lighed, har man antaget, at de maa have havt de samme — sandsynligvis romerske — Forbilleder (se Aarbøger 1874, S. 371).

I Bergens Muséum findes ogsaa Rester af 3 lignende Spand med *Jernbeslag* — nemlig førnævnte No. 745 fra Fladekval paa Voss, 2958 fra Kongshaugen i Os og 2790 fra Mo i Førde.

de to øverste 14, i den tredie 12 og i den fjerde 8. Glasset ligner meget det S. 75 nævnte, ufuldstændige fra Stordøen (2621) samt et fra det oftere anførte Sætrangfund, Universitets Saml. 623, der har 39 Ovaler og W. No. 318, der er fundet i Præstø Amt paa Sjelland. Bægeret fandtes 1866 i et med fin Sand fyldt Gravkammer i en Haug paa **Eide** i Hove S., Selje Pgd. „Det laa paa Siden uden noget Indhold." Af andre Oldsager i Kammeret blev kun bemærket Knappen af et Sværd.

Romsdals Amt.

21de og 22de Tavle

1902. *Guldfingerring* med smal, oval Plade eller rettere Indfatningsramme, der vistnok er af sydlandsk Arbeide, og hvori har sat en nu tabt Sten. Rundt Rammen er en Krans af perlede, fint udførte Forsiringer. Paa Undersiden er Ringen hel med Randstriber og en Række Halvcirkler langs hver Kant, men op imod Pladen deler den sig i syv Traade og smale Baand. Strax før denne Spaltning er paa hver Side indridset tre Cirkelfigurer, hver med 6 concentriske Cirkler. Midt paa Undersiden er et lignende Cirkelornament. Ringen er funden 1858 i Nærheden af den i Urda I B., S. 101 beskrevne **Oushaug** i Ulfstens S., Ulfstens Pgd. I Nationalmuséum i Stokholm opbevares tre lignende Ringe, hver med en indfattet Karneol; — se Mont. 354 a og b.

456—57. Skelettet af en eiendommelig *Broncespænde* af samme Type som Mont. 331; den er 4½ Tom. lang og har engang været dækket med paalagte forsirede Plader; f. sammen med en liden bøileformet Broncespænde i en Gravhaug etsteds i **Voldens Pgd.***)

894—900. Fund fra Kongshaugen paa **Vallerö**, delvis fremgravet ved Biskop Neumanns Undersøgelse i 1827. Haugen

*) I 1875 indkom et Gravfund fra Bjerke Gaard i Hjørendfjords Pgd. I Haugen var „stort Gravkammer" fyldt med Grus. Paa Bunden af Kammeret fandtes en Smaløx, 7 Tom. lang, en Spydspids med fire ligestore Egge, 11 Tom. lang, en Beltesten af lys Kvarts, buet og blank uden Fure men tilskaaret saaledes, at Ryggen rækker som en bred Kant frem over den Del, der har gaaet igjennem Beltet (cfr. Afbild. 561 b, Side 98). Af Beltet er kun Spænden og Endebeslaget tilbage. Spænden er oval og med firkantet Bagplade, der har været klinket til Remmen (se W. No. 334); Endebeslaget, der ligesom Spænden er af Bronce, er 2¼ Tom. langt og afslutter i en rund, lidt buet Plade (se M. No. 303).

ansloges til at have været omtr. 16 Alen høi, maalte 200 Alen i Omkreds og var opført af store Rullestene. Lukkede Rænder var lagt for at aflede Fugtigheden fra Haugens Indre og ud til Kanten ligesom i Haugen paa Sætrang (Fornl. S. 147), paa Kro i Ryfylke, (Urda III B., S. 95) og paa Griotmaal i Aremark (Aarsberet. 1868, S. 53). Midt i Haugen laa en stor Helle, hvorunder fandtes Brudstykker af forskjellige knuste *Lerurner* samt nogle flade *Træstykker* af ¼ Tom. Tykkelse, bøiede som Sidebordene af en liden Baad (?) og med smaa Huller i 2 Tom.'s Afstand i den ene Kant; i disse Huller sidder endnu Trevler af Sener eller Bastbaand (897 a og b). Ovenpaa denne store Helle, laa et afhugget Stykke Birkeved med Barken paa.

I Haugens søndre Side 18 Alen fra Yderkanten og 4 Alen over Grundfladen opdagedes et lidet firkantet Gravkammer dækket med to Heller og indvendig beklædt med Næver og Mos. I dette stod en *Broncekjedel* med indadbuede Sider (cfr. den paa S. 53 afb.), overhvælvet med en lignende *Kjedel,* der var fæstet under den førstes Bund for desto bedre at beskytte de brændte Ben.*) Den indre Kjedel er 6½ Tom. høi og 10½ Tom. over Mundingen. Den var fyldt næsten til Randen med brændte Ben, blandt hvilke laa to ubestemte og senere tabte *Metalsirater,* en *Terningstok,* den eneste i Samlingen og lig Vimosefundet Pl. II, Fig. 8; endvidere en ufuldstændig, liden, halvrund *Benkam,* et Stykke *Fugleben* samt en stor i Ring bøiet, glat og støbt *Guldstang* (896), utvivlsomt en Betalingsring. Den er 22½ Tom. lang, veier omtr. 12 Lod og ligner Ringen i Veienfundet i Univ. Samling. Til et af Hjerneskallens Stykker er fastsmeltet en liden Gulddraabe.

Foruden ovennævnte Gjenstande hører til samme Fund Brudstykker af to usædvanligt store *Spydspidse* (899 og 900), den ene er 12 Tom. lang med skarp Rand langs hver Side af Bladet, den anden er vel 10 Tom. lang og med Modhager. Disse Vaaben omtales imidlertid ikke i Fundbeskrivelsen; (14) men kan antages

---

*) Cfr. hermed det efterfølgende Blindheimsfund. Med Vallerøfundet maa sammenholdes det i svensk antiq. Tidsskrift II., S 271 beskrevne Gravfund fra Medelpad ligesom ogsaa Bremsnæsfundet fra 1673, hvor et Glasbæger, der kan antages at have tjent som Gravurne, var omgivet med en Armring (W. No. 380) og dækket med et Broncekar i et lidet, firkantet Kammer.

at have lagt blandt de mindre paaagtede Sager under den store Midthelle.

242. *Beltesten* af rødlig Kvarts med Fure om Smalsiderne og mange Sliberænder paa Overfladen, 4 Tom. lang, 1¾ Tom. bred paa Midten og med afrundede Smalender; f. 1848 i en Langhaug paa **Giske.**

2130—31. Brudstykker af mange *Skiferheller* hvorpaa forskjellige indridsede Figurer som Siksaklinier og Bølgelinier mellem paralelle Streger, tavlede Rænder og som det synes, tre Skibsfigurer; f. 1847 i den saakalte „Mjeltehaug“ paa **Giske.** Tre Alen under Toppen, der bestod af Rullesten, var et Lag af fin Sand, hvori var opsat af Heller 8 Stenkister, der var bredere i den ene end i den anden Ende (ligesom i de S. 89 nævnte Gravhauger) og med de bredeste Ender vendte mod Øst. Kisterne var uden Bundheller og for Smalenderne var ikke Heller, men tykkere Stene neddrevne paa Kant i Sanden. De indhugne Figurer var anbragte paa Dækhellernes nedad vendte Side. Disse Dækheller var vel 4 Fod lange og 2 Fod brede og med Jernnagler (?) fæstede til Sidestenene. Samtlige Kammere var fyldte med Sand hvoriblandt Aske og brændte Ben; i ėt fandtes desuden to smaa Brudstykker af en tyk, grov *Lerurne* (2131). Af de ornamenterede Heller, der hidtil ere enestaaende i Norge, er desværre kun Brudstykker tilbage. I 1871 indkom en bøileformet *Broncespænde*, der skal være funden i det fra Mjeltehaugen bortkjørte Grus, ([15]) og som ligner meget den S. 56 afbildede fra Jæderen. Bagstykket paa denne Spænde, der har dækket Spiralen, er hvælvet, 1¾ Tom. bredt og forsølvet, Bøilen er firesidet med Kam og Spidsen stærkt tilbagebøiet (2721). „Mjeltehaugen,“ der endnu ikke er undersøgt i Bunden, tilhører Bergens Muséum.

719—27. Gravfund fra **Giskegjerde** paa Giskeøens nordlige Spids: en stor og smuk bøileformet *Broncespænde* med Dyrehoved i den nedre Ende. Overstykket er firkantet og har havt tre Knupper, hvoraf de to paa Siderne mangler. Paa dette firkantede Overstykke er indlagt 5 Sølvringe med Punkter i Midten, to lignende paa hver af Bøilens Ender, to paa Dyrehovedets Snude og to foran Ørene; paa Halsen er der indlagt en spids, triangelformet Sølvplade, hvori fire indridsede Dobbeltcirkler med Midtpunkter. Over Bøilen gaar et Sølvbaand med

siksakriflet Rand i Midten. Hele Spænden er 5¾ Tom. lang. En liden *Bøilespænde* vel 2 Tom. lang med tre Knupper og tresidet Spids (ikke ulig M. 328), en lignende 2½ Tom. lang endende i et Dyrehoved samt en slet udført Efterligning af en saadan Spænde med lav Bøile og tretunget Bagstykke, Rester af en kostbar *Hagespænde* (724) med 5 forgyldte Sølvknapper paa hver Side. Disse Knapper ere cylinderformede med dreiede Sider og takket Kant, paa den dybtliggende Bund sees ophøiede Ornamenter lig Øinene paa flere Brakteaters Præg (cfr. lignende Knapper i Uteidefundet (788) og en men mindre fra Garpestad i Thime (1782) samt de i Aarsb. 1868, Pl. V, Fig. 29 a og b afb. fra et „stort Gravkammer" i en Haug paa Dalum i Sparboen). Fem flade *Bronceknapper* (725) belagte med tynde Guldplader, hvori en indstemplet Cirkel og ligesom de foregaaende bestemte til at klinkes til en Hagespænde (cfr. No. 2717, 2546 og 566 i Muséet samt Aarsb. 1866, S. 57). To *Sølvbeslag* (726) med gjennembrudte Tunger og Forsiringer næsten ganske som de i Aarsb. 1868, Pl. IV, Fig. 28 afbildede, der er af samme ovennævnte Dalumfund i Univ's Samling. Et *Haandsneldehjul* og en 5½ Tom. lang *Broncenøgel* med Hempe i Skaftenden og med Bøining som til en Dirik i den anden Ende (cfr. S. 89, Nøglehanken No. 567 fra indre Arne i Haus). Nærmere Fundomstændigheder ubekjendte.

1906. *Spiralring* af Guld i fire Omgange, egentlig kun en tynd, glat Traad; f. i en Gravhaug(?) paa **Giske Ødegaard**.

510. To *Perler*, en rød og en af Glasmosaik; f, paa **Vigerøen** i Harhams Pgd.

2968—69. Gravfund fra **Roald Gaard** paa Vigerø i Harhams Pgd. Haugen blev undersøgt 1874; den ligger i Nord for Kirken og ikke langt fra den Strand, hvor Sagnet viser Gange-Rolfs Skibsværft, se Urda I B., I H., S. 28. Den var 8 Fod høi og usædvanligen halvkugleformet; under et 6 Fod tykt Sandlag var sammenkastet en Hob Strandstene omkring et af Heller bygget „stort Gravkammer" 12 Fod langt, 2 Fod 4 Tom. bredt og høit. Sidehellerne vare reiste paa Kant i Sanden og dækkedes af ti lignende tynde, firkantede, tilhugne Heller, der for en stor Del var knækkede af Tyngden. Kammeret var frit for Jord og paa Bunden strøet med fin, hvid Sand, hvorover i den ene Ende laa et omtr. 1 Tom. tykt Lag af fortæret Træ. Dets

Længderetning var N.O.—S.V. Tre Fod fra Kammerets sydlige Hjørne stod ved den østre Væg en tom urtepotteformet *Lerurne* af graasort Farve med svagt buede, rigt forsirede Sider, 5½ Tom. høi og 6 Tom. bred over Mundingen. Ved Siden af Urnen paatvers over Kammeret laa en 8½ Tom. lang *Øx*, og i det nordligste Hjørne fandtes en liden fortæret *Messingknap*.

2891—2893. Mærkeligt Gravfund fra en Rundhaug paa det historisk bekjendte **Blindheim**, der ligger paa Vigerøens nordvestlige Side med fri Udsigt over Havet: *Broncekjedel* med indad buede Sider, skaalformet Bund, udbrettet Kant og spidse Ører hvori Rester af en Jernhank. Over Mundingen, der er 11 Tom. i Tværmaal, fandtes hvælvet et rundt *Broncefad* med flad Bund, skraa Sider og udoverbrettet perlet Kant. Det er 13 Tom. i Tværmaal og 3 Tom. dybt. Under Bunden er som Fod fastloddet en tyk 4½ Tom. vid Broncering. (Afb. i Aarsb. 1874, Pl. VII, Fig. 34). Kjedelen var næsten fyldt med brændte Ben, og mellem disse laa et mærkeligt simpelt, grønt *Glasbæger* med afrundet smal Bund og skraa, ganske glatte Sider. Kanten rundt Mundingen er hakket og ujævn med Mærker efter flere gjennemborede Huller. Bægeret maa altsaa oprindelig have været større og har maaske havt et Randbeslag af Metal, ligesom f. Ex. den mærkelige Solbergskaal, Univ. No. 1944 (cfr. Videnskab, Forh. 1872, S. 195). Nu er det 6 Tom. høit og 2 Tom. over Mundingen. Især paa den ene Side har Glasset antaget ligesom Regnbuefarver frembragt ved stærk Ophedning. Troligvis har det været nær Ligbaalet, thi f. Ex. i en lignende Begravelse paa Frøhov i Næs Pgd., Akershus Amt fandtes Stykker af et „smeltet Glaskar“ mellem de brændte Ben i Broncekjedelen (Fornl. 741), ligesaa i det S. 76 nævnte Fund fra Etne: *Træspand* med brændt Glas, og i det sandsynligvis samtidige Fund fra Vøyen i Gran: Stykker af et smeltet *Glaskar* i en Skjoldbule. Foruden Bægeret fandtes i Kjedelen en stor *Knap*, dannet af en i Spiral bøiet Guldstang, afb. i Aarsb. 1874, Pl. VII, Fig. 55 samt ovenpaa Benene et stort, fladt *Muslingskal* (Pecten maximus).

Kjedelen med Fadet stod i et lidet firkantet Kammer midt i den store af Rullestene opførte Haug. Fire smaa Heller dannede Væggene, ovenpaa hvilke først var lagt en liden Helle men derover en svær 8½ Alen lang, flad Sten. To *Lerurner*, hvori

brændte Ben fandtes nordenfor Kammeret nedsatte paa to forskjellige Steder mellem Haugens Bundstene,*)

290. En i Form af to *Dyrefigurer* udskaaret, sort Sten. Dyrene, der synes at skulle forestille Bjørne, omfatter hverandres Hoveder med Bagbenene og hverandres Bagben med Forbenene. Stykkets Bestemmelse ukjendt; f. ved Stranden etsteds i **Tresfjorden** i Vestnæs Pgd. (cfr. tre i Rav adskaarne Drage- eller Dyrefigurer i Universitetets Saml.")

444—46. Brudstykker af tre, ulige store bøileformede *Broncespænder*, der ender i Dyrehoveder. Den største, hvor Dyrehovedet alene er 3 Tom. langt, er udsiret langs Kanterne med stribede Triangler og smaa, dobbelte Halvcirkler. Spænderne ere fundne i Gravhaug etsteds i **Grytens Pgd.**

1466—71. *Smaløx* 6 Tom. lang, 4 halvkugleformede *Brikker*, af brændt Ler, hvoraf den ene er noget større end de andre og har paa Overfladen to ophøiede Linier i Kors. Disse Linier deler sig ved Foden i tre Arme**) (cfr. den største Brikke i Ulltunafundet, der ved et treoddet Beslag er udmærket fremfor de andre). Endvidere en eiendommelig *Beltespænde* af Bronce med langt, firesidet, aabent Beslagstykke, der har været fæstet paa Remmen, og som ender i to spiraldannede Ornamenter med et bladformet Ornament i Midten. Disse Figurer har været fortinnede eller forsølvede. Spænden er 2 Tom. lang og 1 Tom. bred. Halvdelen af et Slags *Ringspænde* af Sølv eller forsølvet Bronce. Ringen har været flad og aaben paa den ene Side. Ved hver Ende har den udvidet sig til firkantede med Slyngsirater dækkede Plader. Midt paa den gjenværende Plade er en liden ind-

---

*) Cfr. med dette Fund nysnævnte Vallerøfund samt det i svensk antiq. Tidsskrift II, S. 271 beskrevne Gravfund fra Medelpad, hvor i et lidet firkantet Kammer stod et Broncefad af samme Slags som Blindheimsskaalen (M. 370). I dette fandtes brændte Ben og Rester af et „smeltet Glaskar" m. m. under en overhvælvet Lerurne, der er afb. i det af Hr. Stråle udgivne Praktværk; „Lerkärl funna i svensk Jord" Pl. VI, Fig. I og ligner det S. 52 afb. No. 92.

**) Disse Spillebrikker benyttedes ligesom de tidligere gjentagne Gange beskrevne af Glas, Ben og Sten til Tavlspil. Der var i Oldtiden forskjellige Slags Tavlspil, men man kjender ikke Reglerne for dem. Allerede i det ældgamle Digt Völuspaa omtales Bretspil som et Tidsfordriv for Aserne. Den fornemste blandt Brikkerne kaldtes Knefi og maa have været kjendelig fra de andre maaske saaledes som ovennævnte.

fattet halvrund Glasknap. Ogsaa ret over for Mundingen har Ringen havt en forsiret Plade. Baade Spændens Form og Ornamenter har irsk Præg, og kunde forsaavidt maaske rettest henføres til den yngre Jernalder. I ethvert Fald er baade 1470 og 1471 uden Sidestykker i Samlingen; f. paa **Veö Præstegaard** i Romsdalen (cfr. dog 531 fra Vambheim i Ullvik, yngre Jernalder.)

433. Bøileformet *Broncespænde* endende i et Dragehoved 3 Tom. lang og tynd som Mont. 336; f. etsteds i Romsdalen.

358. Brudstykker af en urtepotteformet *Lerurne* med Fletværksudsiringer, ligeledes fundet etsteds i Romsdalen.

Nordre Trondhjems Amt.

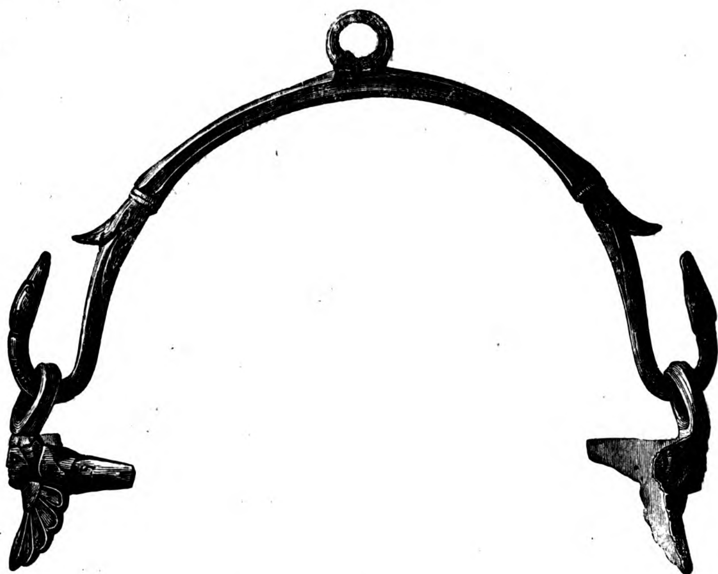
23de Tavle.

926. *Skjoldbule* med 3⅛ Tom. lang Pig; f. paa **Thingstad** i Levangers Pgd. Ringen, som har været klinket til Skjoldet med Nagler med runde Hoveder er ⅝ Tom. bred og 5¾ Tom. i Tværmaal. Fra denne Ring hæver sig en 1⅛ Tom. høi lidt udoverbrettet Cylinder, der i en skarp Bøining gaar over til en Spids med svagt concave Sider. Fra Spidsen løber igjen Piggen ud, der er tykkest i Enden. Hele Bulen er vel 6 Tom. høi. (Mont. 290.)

1848. *Hank* og *Ører* af Bronce til et større Kar særdeles vel arbeidede, godt bevarede og af utvivlsom romersk Oprindelse. Hankens Spændvidde er 9 Tom. Midt paa Overkanten sidder en tyk Ring, langs hver Side er dybe Rifler og de til Kroge opadbøiede Ender har Form af Slangehoveder. Ørene ere lige, bestaar af en tyk stribet Ring, hvorunder et kvindeligt Hoved med rigt Haar, Halsbaand og stor Krave, og fra begge Sider af Hovedet udgaar lange, spidse Dyrehoveder. Af Karret selv er ingen Del tilbage, men dets Form kan bestemmes efter andre Fund. Romerske Kar med samme Slags Ører og Hank ere nemlig fundne ligefra Syditalien til Throndhjemsfjorden. De har aldrig Form som f. Ex. den S. 73 afbildede 314, men ere i Regelen vaseformede med kort Hals og udbugede Sider, saaledes at de har størst Tværmaal paa Midten (se f. Ex. Valløbyfundet i Aarbøger 1873, S. 296. Disse smukke Stykker ere fundne i en Jordhaug nær **Overrein** i Beistads Pgd. (Fra dette Amt kjender man adskillige Fund af romerske Oldsager f. Ex. to Glasbægere

og en Broncesil fra Verdalen samt Sil og Øse, et riflet Broncekar og et Broncefad fra Gjete ved Levanger.)

1848.

108. En *Ravperle*, en oval Perle af hvidt Glas og en *Mosaikperle*; f. i **Lekö Pgd.**

498. En stor *Glasmosaikperle* med blaa Bund og hvide og røde Indlægninger; f. i **Lekö Pgd.** Namdalen.

Nordlands Amt.

24de Tavle.

728—31. Gravfund fra en Haug paa **Gjedsfjorden** i Herø Pgd. Haugen blev udgravet 1853. Den var opført af Sten og omsluttede et „stort Gravkammer,“ 6½ Alen langt fra Øst mod Vest, 1½ Alen høit og 2 Alen bredt, bygget af Heller. Kammeret var frit for Jord. I dets sydøstre Hjørne fandtes opstillet en 12 Tom. høi og 7 Tom. tyk, tilhuggen, hvid *Marmorsten* med rundt Hoved og søileformet Fodstykke; to Rænder ere indhugne i Kors tværs over Hovedet (731).*) Midt i Kammeret ved den østlige Ende

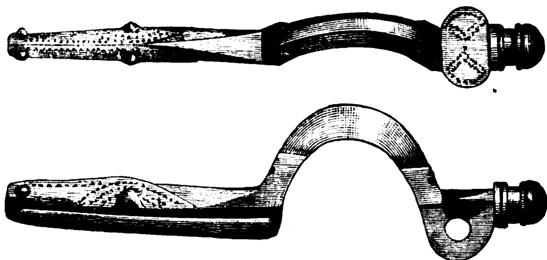
*) Muséet eier flere lignende Stene, alle af lys Stenart og næsten alle fundne i eller paa Gravhauger, af hvilke enkelte har indeholdt Begravelser fra ældre Jernalder, andre fra yngre Jernalder. Stenenes Størrelse er forskjellig, men alle har de rundt Topstykke, derunder en indhugget rundtløbende Ring og sædvanligvis en søileformet, ret afskaaret Fod. En er funden midt i en Gravhaug paa Østvold i Høiland (se S. 65), Stavanger Amt, en er fra en Haug paa Sundal i Ænæs S., Kvinnherreds Pgd., Søndre Bergenhus Amt, en 12 Tom. høi er funden paa Bolstad i Evanger i S. B. Amt og har antageligvis staaet paa en Haug, en 10 Tom. høi er fundet i en Hustomt paa nordre Haugland i Bø S., Mangers Pgd., S. B. Amt endvidere en meget stor (34 Tom. høi), der tidligere stod paa Toppen af en Gravhaug paa Glein i Dønnæs Pgd. i Nordlands Amt. Sidstnævnte Haug indeholdt i den ene Kant et Gravkammer med ubrændt Lig, men Fundberetningen er usikker.

Desuden kjender man følgende Fund af lignende Stene: en 8 Tom. høi, funden i en Gravhaug, der indeholdt en yngre Jernalders Begravelse, paa Møklebust i Dale S., yttre Holmedals Pgd. i Nordre Bergenhus Amt og en eller maaske to fundne i en Myr, Svartehullet kaldet, paa Jorum i Sparboen. Flere af disse Stene ere afbildede i Urda II Bind og af Stiftamtmand Christie forklarede som „Billeder forestillende Guddomme eller Skytsaander;“ flere ere ogsaa afb. i Christiania Videnskabsselskabs Forh. 1866, hvor Professor C. A. Holmboe har beskrevet dem og forklaret dem som „hellige, symbolske Stene, der i Oldtiden dyrkedes som et Slags Gudebilleder.“

Ogsaa i Sverige er lignende Stene gjentagne Gange fundne og under de samme Omstændigheder. En af disse fandtes paa Bjurstad Kongsgaard i Vestmannland i en Gravhaug, hvori brændte Ben, Kul og Brudstykker af Lerkar. Den har ligesom ovennævnte Sten fra Gjedsfjorden to indhugne Rænder i Kors over Toppen. I svenske Fornminnesföreningens Tidsskrift, 2det H., S. 200 har Friherre O. Hermelin beskrevet dem og forklaret dem som „offerstenar eller blothällar använda antingen för at hedra någon naturguddomlighet eller den i ättehögen begrafvne.“

laa en fin *Bøilespænde* af Sølv med dragehovedformet Spids. Naalen og Spiralen ere ogsaa af Sølv, men itubrudte og har været fæstede til Spænden ved en under dennes Overstykke anbragt, gjennemboret Tap. Spænden synes ikke at have havt mere end en Knup; heri ligesom ved sin smale langstrakte Form adskiller den sig fra alle i de foregaaende Fund beskrevne Spænder af samme Type,*) — desuden er den det eneste Exemplar af Sølv. Dens Længde er 2¾ Tom. (728). Strax østenfor Spænden laa en Rad smaa *Glasperler,* en liden *Sølvring* og en liden *Ring* af Messing. Langs Kammerets Sider fandtes adskillige Klinknagler, der maaske ere de sidste Rester af en indvendig Plankebeklædning (cfr. Kroshaugkammeret, S. 62). Af brændte eller ubrændte Ben saaes derimod intet Spor.

728.

781 o. f. Gravfund fra **Uteide** i Hammerø Pgd. 1844: tvæegget ufuldstændigt *Sværd,* nedlagt i sin Balg, der har været af Træ med Skind omkring og med tynde Metalbeslag langs Kanterne. Ved Balgens Spids sees et ophøiet, hægteformet Ornament, der ligesom flere paa Siderne anbragte Figurer enten har været pressede eller ere Indtryk af nu tabte Beslag. Klingen har været omtr. 2 Fod og 5 Tom. lang, og dens største Bredde er 2 Tom. Den er brudt i fem Stykker og har havt Parerstang af Ben, men Haandtaget mangler, (781).**) En 14 Tom. lang *Spydspids* med fire ligestore Egge (783). En 14 Tom. lang *Spydspids* med Modhager, et *Knivsblad* nedlagt i Skede, men

---

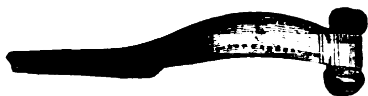
*) Se Beskrivelsen ved den S. 118 afb. No. 451.

**) Anmærkes bør, at af Muséets 13 ældre Jernalders Sværdklinger med sikkre Findesteder ere 5 nedlagte i Balg: 2138 fra Jæderen, 610 fra Flaghaugen ved Avaldsnæs, 2923 fra Solheim i Lindaas og 2949 fra Kongshaugen i Os. 4 Klinger synes bare, 1 er forsætligen brudt i flere Stykker og 3 ere forsætligen sammenbøiede. Af de usikre ere 3 forsætligen bøiede, 1 i Balg.

med afbrudt Haandtag, en forrustet *Tværøx* (Paalstav) og smaa Rester af et *Læderbelte,* der vistnok har været meget ligt det Side 98 beskrevne og afbildede (No. 561) fra Vik; dog har Hvæssestenen været fæstet eller indfattet paa en noget forskjellig Maade, nemlig ved en rundt Smalsiderne ombøiet Broncetraad*) og ved en Jernbøile og Læderrem, der har lagt i en paa Stenens Underside langsefter gaaende Fure. Derimod har utvivlsomt ogsaa paa dette Belte været anbragt en forsiret Indfatningsramme uden Sten, men dækket med en Bronceplade. Af et saadant og andre Beslag er nemlig Brudstykker tilbage. De viser en meget omhyggelig Udførelse og ere rigt forsirede med Liniesirater og indstemplede Halvcirkler. Beltespænden og Endebeslaget har været næsten glatte. Desuden er tilstede en *Pincet* og en *Syl* (?), som troligvis har hængt ved Beltet (791). Tre forgyldte cylinderformede *Sølvknapper* til en Hagespænde og af samme Slags som ovennævnte 724 fra Giske, (788). En liden blaa *Glasperle* (789). Disse Gjenstande fandtes i en Gravrøs og omtr. 4 Fod under de øverste Stene. ([16]) I samme Haug var ogsaa et yngre Jernalders Fund 780, 782, 786 og 790.

252. *Hvæssesten* af Kvarts, 4 Tom. lang og 2 Tom. tyk og bred med afrundede Hjørner; f. i en Gravhaug paa **Balstadö** i Buknæs Pgd.

534.

534. En bøileformet *Spænde* 2¾ Tom. lang. Buen er næsten halvcirkerformet med to Rader indstemplede Punkter og med „Hak mellem paralelle Linier“ ved hver Ende. Dens øverste Ende er ombøiet til en Hempe, hvorigjennem gaar en Jernstift, hvortil Naalen og en Spiral har været fæstet, men fortsætter sig til den anden Side i en 1¼ Tom. lang Spids, der paa Oversiden er riflet med skraa Tværstreger og paa Undersiden har en lang Naaleskede; ligner meget 1347 fra Olde paa Voss og er funden sammen med to smaa Brudstykker af en sort, blank Lerurne, der synes at have havt skaalformet Bund og indadbuede Sider,

---

*) Dette er Muséets eneste Beltesten med Broncebaand i Riflen — i Universitetets Samling er mindst 4 med Broncebaand; se ogsaa Aarsb. 1873, Tavle III, Fig. 14 og S. 64, samt Mont. 269.

paa **Giselöen** i Langenæs S., Oxnæs Pgd. 1841, og indkom sammen med nogle gravfundne Oldsager fra den yngre Jernalder 533, 536—41.

571. Smaa Stykker af en *Lerurne* med Øre og indadbuede Sider f. paa Stave i Vesteraalen 1841 og indkom med et yngre Jernalders Fund.

I Skabet mellem Døren og det øverste Vindue er udstillet to Tavler med galvanoplastiske Afstøbninger af danske og svenske Guldbrakteater, der ligesom den over 12te og 13de Tavle udstillede Samling af norske Brakteatafstøbninger ere skjænkede til Muséet af Hans Majestæt høisalig Kong Carl XV.

I dette Skab ligesom paa Hylden over 24de Tavle er endvidere udstillet en Del ældre Jernalders Oldsager, hvorom kun vides, at de ere fundne i Norge, men hvoraf de fleste utvivlsomt kan henføres til Bergens Stift:

Otte mere og mindre ufuldstændige, urtepotteformede *Lerurner;* i den ene ligger en spids *Skjoldbule* som Laag. Se Anm. Side 75.

Tre *Lerurner* med skaalformet Bund og indadbuede Sider eller Hals samt Brudstykker af flere lignende. Se Anm. S. 53.

Tre forsætligen bøiede og ufuldstændige, tvæeggede *Sværd* med lange Grebtanger samt et *Sværd* nedlagt i Balg. Se Anm. S. 114.

Tre ligeledes forsætligen bøiede, store *Spydspidse* med skarpe Rænder paa Bredsiderne, omtr. lig Nydam Mosef. Pl. X, Fig. 9, 14 og 17.

En stor *Spydspids* med Modhager omtr. lig Nydamf. Pl XI, Fig. 32. To mindre, ufuldstændige *Spydspidse* samt tre *Smaløxer.*

En *Guldbrakteat* (No. 1887) med riflet Indfatningsring og liden Hempe. Den er 1½ Tom. i Tværmaal og dens Præg, der forestiller en Ring af sammenslyngede Drager omkring en Midtgruppe med afbrudte Dragefigurer antages for en særegen norsk Type. Den er afb. i Från Jernåldern Pl. I, Fig. 15 o. f. S.

Atten *Ravperler* og nogle blaa *Glasperler* (281).

Et Hundrede og to *Glasperler* af forskjellig Størrelse og Farve (No. 103) samt to store *Ravperler* og en af Agat (512).

En *Halsring* eller *Haarprydelse* af Bronce (494). Forsiden dannes af en temmelig tynd i Kanterne frembøiet baandformet

Plade, der paa Midten er næsten 1 Tom. bred og aftager i Bredde mod Enderne; den anden Halvdel af Ringen bestaar af en rund, ¼ Tom. tyk Broncestang, der med Nagler er klinket til Forstykket. Fire korte, flade Broncestrimler ere i omtr. lige Afstand fra hverandre bøiede omkring denne Broncestang. Ringens Tværmaal er 8¼ Tom. Den har baade i Form og Arbeidsmaade Lighed med den store Sølvring fra Høiland (se S. 65), der har havt samme Hensigt og vistnok er fra samme Tid som den store Guldring, (1632 Universitetets Samling), der fandtes under en Sten i en Stenhob paa Ofeigstad i Vaale Pgd. Jarlsberg og Laurviks Amt, og som kun i Siraterne adskiller sig fra W. No. 366, der er funden i en Gravhaug i Jylland og paa Bagsiden har en Indskrift med den ældre Runerække.

To støbte *Broncefigurer* 2¾ Tom. høie og i romerske Dragter. Den ene har en Kappe over Skuldrene, men er forresten iført Krigerrustning og holder den venstre Arm løftet. Den høire Arm og det høire Ben mangler. Den anden med Hjelm paa Hovedet, langt Skjæg og flagrende Kappe er sandsynligvis en Jupiterfigur med Lynstraalen i den udstrakte høire Haand. Ingen af dem er afpudset efter Støbningen, men saafremt de virkelig ere fundne her i Landet, har de stor Interesse, da lignende om end lidt større Figurer gjentagne Gange ere fundne i Danmark og Sverige men hidtil saavidt vides ikke i Norge, (cfr. Aarbøger 1871, S., 432 o. f.) De har No. 1608 og 9 og indkom til Muséet med forskjellige andre Oldsager, som Professor Dahl havde samlet især fra Søndhordland.

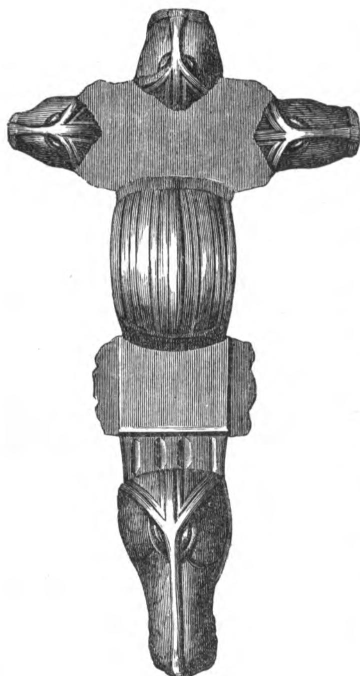
Broncespænde med tre Knupper og Dragehoved.

Brudstykke af en lignende.

En *Broncespænde* af samme Type og 5¼ Tom. lang. Paa Dragehovedets Pande sees to ophøiede, kringleformede Sirater (452).

En 5 Tom. lang *Broncespænde* med tre Dragehoveder ved den firkantede Bagplade og et stort Dragehoved ved Spidsen (451). (Se Afb. S. 118). Bøilen er riflet langs efter, og det hele Stykke er usædvanligt godt bevaret.

Denne Spændeform gjenfindes over hele Norden. I det oldnordiske Muséum i Kjøbenhavn er 4 sikkre danske — men hvoraf ingen en funden i Grav, i Aalborg er 1 og paa Herlufsholm 2.

451.

Stokholmermuséet eier 1 fra Skaane, 1 fra Vermland, 1 fra Vestergøtland og 1 fra Bohuslän og i Hudiksvalds Muséum er 4 (ifølge Hans Hildebrand: den äldre Jernåldern i Norrland). I Norge er imidlertid disse Spænder ulige talrigere; Bergens Muséum alene eier 42, i Universitetets Samling er ogsaa et stort Antal, i Arendalsmuséet er 2 og paa Fredriksbald 2. Derimod mangler de, mærkeligt nok, i Throndhjemssamlingen (cfr. Katalog ved K. Rygh).

I angliske Grave forekommer disse Spænder ligeledes særdeles hyppigt og i rig Afvexling, men ere ukjendte i de andre gamle germaniske Lande.

Af de 42 i Muséet har de fleste Form som den i Dr. Hildebrands ovennævnte Afhandling S. 43 afbildede, altsaa med tre enten halvrunde eller runde eller faceterede korsstillede Knupper ved den øverste Plade, bred og udfliget Bøile og med Spidsen formet som et Dragehoved. To Stykker har ligesom ovenstaaende Afbildning ogsaa Knupperne i Form af Dragehoveder nemlig 2513 fra Tuv og 432 fra Sædberg i Kvinnherred. 38 har sikkre Findesteder og af disse ere 28 med Bestemthed fundne i „store Gravkammere“ baade sammen med brændte og ubrændte Lig. Dog forekommer de ogsaa i de smaa firkantede Kammere (cfr. f. Ex. Aarsb. 1870, S. 101). Om de øvrige savnes tildels Fundoplysning.

De 7 smaa Ringspænder i Muséet ere alle fundne sammen med saadanne dragehovedformede Bøilespænder, der formedelst deres Talrighed næsten kan kaldes karakteristiske for den ældre Jernalder i Norge ligesom de store Broncekjedler og de urtepotteformede Urner og ligesom begge de Gravformer, hvori disse Oldsager i Almindelighed forekommer.

Fjerde Afsnit af den hedenske Tid.

Jernalderen II.

Den yngre Jernalder eller Vikingetiden er den Del af Fædrelandets Historie, som har fæstet sig stærkest i det norske Folks Erindring. Rundt om i Landet lever endnu mangt et Sagn om den Tids Hendelser og mærkelige Personligheder — og naar Nordmænd taler om „Fædrenes Bedrifter,“ da menes næsten altid de gamle Vikingetog og de Begivenheder, som med dem staar i Forbindelse. Nationalfølelsen lader Mindet gjerne dvæle ved denne daadkraftige Tid, da Nordmændene for første Gang greb handlende ind i Europas Historie og udviklede en krigersk Kraft, som ingen dengang kunde modstaa, og som har havt varige Følger for hele Europas Samfundsforholde.

Indtil Vikingetiden havde Norges Indbyggere ført en ubemærket Tilværelse — men efterhaanden naaet frem til den selvbevidste Magt og Selvstændighed, som da pludseligen gjør sig gjældende i Forbindelse med en eiendommelig national Kultur, der i vort Fædreland naaede en høiere Udvikling og har efterladt sig talrigere Mindesmærker end i noget andet af de nordiske Lande. Blandt disse dens Minder hører ogsaa den mærkelige gammelnorske Sagalitteratur, der baade frelste den fælles-germaniske Mythologie fra Forglemmelse og indeholder de første skrevne Kilder til alle de tre nordiske Folks Historie.

Disse skrevne historiske Efterretninger gaar saa langt tilbage som til Slutningen af det 8de Aarh., men den livlige Skildring, Sagaerne giver af Folkets indre Forhold og Samfundsordenen i Norge kan utvivlsomt overføres ogsaa paa en langt ældre Tid.

Men hverken Sagaerne eller de jordfundne Oldsager har endnu kastet fuldt Lys over denne nordiske Kulturs Forhold til den foregaaende ældre Jernalder. Vistnok fremtræder de nationale, fantastiske Drageslyngninger allerede i den ældre Jernalders Ornamentik, men betragter man de jordfundne Oldsager fra begge disse Kulturafsnit, finder man, trods det umiskjendelige Slægtskab, dog saa store og gjennemgaaende Uligheder, der tillige synes at være fremtraadte saa pludseligt, at den yngre Jernalder neppe kan forklares som en umiddelbar Udvikling af den ældre. I ingen Oldsagssamling træder denne Forskjel vistnok saa tydeligt frem som i Bergens Muséum. Den yngre Jernalders Fundrækker viser ikke blot forandrede Gravskikke — men næsten samtlige Gjenstande har nye Former, og ligesom man neppe kan paavise et eneste sikkert Fund, der har indeholdt sammenblandede Gjenstande af begge Alderes Præg — saaledes søger man ogsaa blandt de enkelte Stykker forgjæves efter Overgangsformer. Først fremtidige Undersøgelser vil nærmere forklare dette Forhold ligesom ogsaa bestemme Tiden for denne Overgang, som man for nærværende efter en Sandsynligheds-beregning sætter til Slutningen af det 6te Aarh.

Ved den Tid havde de germaniske Folk udenfor Norden efterhaanden antaget den fra Syden fremtrængende Christendom, og ved omtrent Aar 800 dannede Eideren Grændsen mellem den nye Lære og det gamle Hedenskab. Men i Norden holdt Asatroen sig endnu mere end 200 Aar, i hvilke Nordboerne, opildede af dens krigerske Aand vedligeholdt en uafbrudt Kamp med de christne Nabofolk, en Kamp der blev ført med stigende Voldsomhed, indtil den efterhaanden havde svækket de nordiske Folks egen Kraft ligesom ogsaa deres religiøse Tro og Begeistring og derved endog banet Veien for de norske Kongers paafølgende Omvendelsesværk.

Det var omkring Aar 790, at de første nordiske Vikinger viste sig i de engelske og skotske Farvande. Men foran Vikingetogenes nærmere Beskrivelse bør forudskikkes en kortfattet Fremstilling af Nordmændenes indre Samfundsforhold, Religionsforfatning og huslige Liv i denne Tid.

Landet var inddelt i Hereder og Fylker. Byer var endnu ikke opstaaede, men Befolkningen bestod af Gaardbrugere

dels Selveiere dels Leilændinger samt disses Familier, Hustyende og Trælle.

Eiendommene var i Almindelighed Odelsjord, det vil sige bundne til bestemte Ætter, der havde Gjenløsningsret, naar en Del eller den hele Eiendom var kommen i andres Besiddelse. Men Leilændingerne var ligesom Odelsbønderne fuldstændig frie Mænd, og disse to Klasser udgjorde tilsammen *Folket,* der var i Besiddelse baade af den lovgivende og dømmende Magt, thi uagtet allerede ved den sikkre Histories Begyndelse alle de større Landsdele eller Fylker stod under arvelige Smaakongers Herredømme, optraadte dog disse Konger ulige mere som Hærførere end som Landstyrere.

Sin afgjørende Stemme i alle offentlige Anliggender udtalte Folket paa de saakaldte Thing. Disse holdtes baade for større og mindre Samfund. Heredsthing var oprindelig den engeste Thingforsamling, Paa Thingene forhandledes og dømtes efter fælles vedtagne Retsregler, men allerede tidligt ser man, at flere Fylker har forenet sig om et fælles Thing med fælles Lov. Her paa Vestlandet synes saaledes Fylkerne Hørdaland, Sogn og Firdafylke at have holdt fælles Thing paa Gula (i Evindvik), hvilket vedvarede ligetil, at Haakon den Gode udvirkede, at alle Norges vestlige og sydvestlige Fylker sluttede sig sammen under en fælles Lov og med et fælles Lagthing — fremdeles paa Gula.

Retsforfølgningen i Oldtiden var udelukkende privat, saaledes at den fornærmede selv maatte paatale sin Sag og sørge for at skaffe sig Opreisning. Hertil hjalp ham imidlertid det blandt de gamle Nordmænd saa stærkt fremtrædende Slægtskabsbaand, hvorved enhver større Retskrænkelse i Almindelighed maatte opgjøres mellem begge angjældendes Familier.

Thingene holdtes paa en slet Mark under aaben Himmel i Nærheden af et Tempel, og ethvert Brud paa Thingfreden straffedes strængt. Der var ingen faste Dommere, men Dommen fældtes af „opnævnte Mænd.“ Derfor hørte Kyndighed i Lovene med til Mændenes Opdragelse, og man finder i det hele taget, at de gamle Nordmænd har udmærket sig ved Sans for Ret og retslig Orden.

Hvert Hered havde sit Tempel — men Asatroen havde ingen særskilt Prestestand. Hovedet for Heredets mægtigste Familie,

paa hvis Eiendom sandsynligvis ogsaa Templet laa, var med arvelig Ret Tempelforstander og tillige Heredets Anfører i Krig. Fylkekongen forestod det Tempel, ved hvilket Fylkethinget holdtes, men forresten kunde enhver i sit Hjem dyrke de Guddomme, han mest ærede. At Gudelæren var vel kjendt af Folket, kan man tydeligen se blandt andet af de hyppige Henvisninger til den, som forekommer i de gamle Digte selv efter Christendommens Indførelse.

Intet af Asadyrkernes Gudebilleder er bleven bevaret til vor Tid — ei heller nogen af de hellige Bygninger, saafremt man ikke til dem vil henregne enkelte af de Stensætninger eller Kredse af reiste Stene, som forekommer blandt vore Oldtidsminder. Men rundt om i Landet har man i mange af de gamle Stedsnavne Minder om den hedenske Gudsdyrkelse.

Guderne dyrkedes ved blodige Offringer. I Almindelighed offredes forskjellige Slags Dyr, men desuden ogsaa Mennesker, især Trælle og Krigsfanger, hvilke sidste dræbtes som Seiersblot til Odin. Som et Brændoffer kan vistnok ogsaa betragtes den sædvanlige Begravelsesskik at brænde den døde. — Paa Ligbaalet blev ogsaa lagt forskjellige af de Gjenstande, som havde tjent den døde i Livet i Regelen saadanne, der var betegnede for den Stilling, han havde indtaget. Her paa Vestkysten er Vikingetidens Grave især rige paa Vaaben. Gjentagne Gange har man ogsaa fundet storartede Høvdingebegravelser med Søkongens Skib indsat i Haugen tilligemed Vaaben, Hunde, opsadlede Heste o.s.v. „for at han kunde have Valget, enten han vilde seile eller ride til Valhal.“ Ulige hyppigere er imidlertid baade Skibet og Hestene brændte med det øvrige Gravgods. — Efter Ligbaalet blev de brændte Ben enten udstrøede paa Haugens Bund eller samlede i Hob, men Gravkammere ere meget sjeldne i Vikingetidens Gravhauger ligesom ogsaa Askeurner, og naar saadanne ere anvendte, ere de ikke som i den ældre Jernalders Grave af Ler eller Træ, men enten af Sten eller af sammenklinkede Jernplader eller enkelte Gange af Bronce. Resterne af Gravgodset ligger enten omkring de brændte Ben eller spredte i det Lag af Kul og Aske, som i Regelen findes paa Haugens Grundflade. Altsaa ikke alene de brændte Mennesker og Dyr men ogsaa de af Ilden fortærede eller beskadigede døde Ting skulde efter Valhallatroen atter antage sin oprindelige Skikkelse. Derved kan

forklares, at i mange Tilfælder er Vaaben og Redskaber ikke alene brændte men ogsaa forsætligen bøiede og brudte — saaledes som Gravskikken allerede var i den ældre Jernalders første Tid.

Der raadede forresten tydeligvis Uklarhed i denne de gamle Nordmænds Opstandelseslære, thi uagtet Asatroen lovede de faldne Kjæmper at de strax skulde optages blandt Enherjernes Skarer, fremgaar det af mangfoldige Beretninger, at man tænkte sig den afdøde som vedblivende at bo i den Gravhaug, hvori han var nedlagt. „At gjæste Odin i Valhal" var et almindeligt Udtryk, der betegnede det samme som at falde i hæderlig Kamp — og det Løfte, som Asatroen gav sine Bekjendere om, at Tapperhed var det sikkreste Middel til at vinde Gudernes Gunst, bidrog naturligvis meget til den Dødsforagt, hvormed Vikingetidens Mænd trodsede alle Farer, og som gjorde dem til saa besværlige Fiender.

Asatroen indeholdt imidlertid ogsaa Læren om, at enhver skulde blive dømt efter sine Gjerninger, om ikke strax, saa dog efter Ragnarøk, efter at Aserne og Enherjerne havde udkjæmpet den afgjørende, store Strid med Mørkets Magter. Da skulde „den Mægtige, som raader for alt" komme ovenfra og sende de ondes Skygger til Niflheim, men samle de gode i det straalende Gimle, hvor de skulde leve i Lyksalighed og Fred. Men det fremlyser dog tydeligt, at denne sidste store Dom aldrig har staaet meget levende for Asadyrkernes Blik eller havt nogen Indflydelse paa Nordmændenes Livsopfatning i Sammenligning med Læren om Valhal og Enherjernes Krigerliv.

Af Nordmændenes Familieforhold under Vikingetiden, deres Levevis og Sysler giver Sagaerne tydelige Skildringer. Husfaderen var selv Familiens Prest, og hans Myndighed var meget udstrakt; han havde endog Ret til at raade over de nyfødte Børns Liv, dog ansaaes Børneudsættelse for uhæderlig, naar den ikke havde Fattigdom til Aarsag. Over sine Trælle raadede han med uindskrænket Myndighed, men i Almindelighed behandledes de mildt og blev ofte frigivne. De frie Bønders Indflydelse paa alle offentlige Anliggender styrkede deres Selvstændighedsfølelse og Uafhængighed — og de forskjellige Statsomvæltninger, som fandt Sted under disse Hedenskabets sidste Aarhundreder, synes ikke

i nogen væsentlig Grad at have forandret Böndernes Stilling i Staten eller medført nogen Indskrænkning i deres Myndighed til paa Thinge selv at afgjøre alle private og communale Anliggender. Kvinderne holdtes i Agt, og en Mand havde sjelden mere end en Hustru. Ægteskabet betragtedes som et Ætteforbund mellem begge Ægtefællers Familier, og om end Manden havde sit frie Valg, behøvede Kvinden ubetinget sin Faders eller naturlige Værges Samtykke, forat Ægteskabet skulde være gyldigt.

Da hver Familie selv maatte arbeide de fleste af de nødvendige Redskaber, Klæder o. s. v., maatte Husfliden blive høit udviklet. De unge Mænd blev oplærte i forskjellige Haandværk, og den forbausende Dygtighed i Træskjæreri og Bygningskunst, som fremtræder i de gamle Stavekirker, var utvivlsomt allerede udviklet i den hedenske Tid. Smedekunsten stod i stor Anseelse — hvilket ogsaa bevises af de hyppige Fund af Smederedskaber i Vikingealderens Grave. Af aandelige Færdigheder lagde man sig især efter Indsigt i Lovkyndighed, Runeskrift og Digtekunst, Skjaldene forstod i Regelen tillige at spille paa Harpe, men Tapperhed, Styrke og Krigskyndighed gjaldt dog som sagt for Mandens bedste Egenskaber.

De almindelige Klæder var af Vadmel og Lærred — men baade Mænd og Kvinder satte Pris paa lysende Dragter, som derfor ofte var af indførte og kostbare Stoffer. Agerbrug, Fædrift og Fiskeri var da som nu de fornemste Næringskilder, Byg var det almindeligste Korn — dog dyrkedes ogsaa andre Kornsorter, og selv om en Mand var Konge eller Høvding eller meget ivrig Viking, forsømte han ikke derfor sin Gaard. Denne hans dobbelte Stilling som færdig Kriger og fredelig Agerdyrker fremtræder ogsaa i Gravfundene, hvor Sigden og Plaugen tit og ofte forekommer sammen med Vikingens fulde Krigsudrustning. Denne bestaar i Almindelighed af en eller to velformede Øxer, et eller to Sværd, Spyd, Pile og Skjold. Sværdene var enten tvæeggede eller eneggede,*)

*) Her fremtræder en mærkelig Forskjel mellem de svenske og norske Fund. Eneggede Sværd fra den „ældre“ Jernalder ere meget sjeldne i Norge — men almindelige i Sverige som i Danmark. Eneggede Sværd fra den „yngre“ Jernalder fremtræder derimod hyppigt i de norske Fund, *men savnes aldeles i Sverige.*

I Danmark har alle Slags Fund fra den yngre Jernalder hidtil været af gaadefuldt ringe Antal.

de havde simple men kraftige Former med begge Hjalt og Knap af Jern, hvilket aldrig forekommer paa Sværd fra den ældre Jernalder, men heller ikke altid paa de eneggede Klinger. Øxen, som i den ældre Jernalder kun var Redskab, tjente i Vikingetiden som et Yndlingsvaaben. Spydene ere tvæeggede, flade og smale, medens den ældre Jernalders Spyd havde enten brede Blad med en skarp Eg langs Midten af hver Bredside eller ogsaa fireeggede Spidser eller Modhager. Buen bestod baade i den ældre og yngre Jernalder af en lang Træstav med Snor, og mange Kampberetninger viser, at Bueskytterne kunde sende sine Pile baade med stor Sikkerhed og Kraft. Skjoldene var af Træ og runde med Haandtag paa Midten, der dækkedes af en Skjoldbule af Jern. Ogsaa disse var forskjellige i den ældre og yngre Jernalder. I den ældre Jernalder havde de gjerne en fremstaaende Pig og Metalbeslag paa Haandtaget, i Vikingetiden var de som Regel halvkugleformede og uden Haandtagsbeslag. Den kjæmpende førte enten Skjoldet selv eller lod en anden holde det for at kunne være saa meget friere i sine Bevægelser, thi da de var tynde, smaa og lette. maatte de føres med Behændighed for at dække det hele Legeme. De kunde kløves ved et heldigt Hug, derfor indrømmede ogsaa Holmgangsreglerne de Kjæmpende Ret til at benytte tre Skjolde hver. Af andre Dækvaaben nævner Sagaerne Ringbrynjer og Hjelme, men kun sjelden har man i Gravene fundet Rester af disse Ting, som derfor vistnok kun har tilhørt de mægtigste blandt Folket. Andre nøiede sig med Skindpeltse og tykke Klæder, — men „Odins Hal var smykket med Brynjer.“ Ulige hyppigere indeholder derimod Gravene alt Slags Ridetøi, som Bidsler, Stigbøiler og Sporer, hvilke Gjenstande ikke forekommer i den *ældre* Jernalders Gravfund her paa Vestlandet, men vel paa Østlandet. Deraf følger imidlertid ingenlunde, at Hesten ikke skulde have været kjendt og benyttet paa Vestlandet ogsaa før Vikingetiden; men først da blev det Skik, at den skulde følge sin Herre i Graven. Allerede fra de ældste Tider synes Nordmændene at have omfattet sine Heste med særdeles Forkjærlighed; de stod under Frey's Beskyttelse, og ved Offermaaltiderne var Hestekjød den fornemste Ret.

I de mere afsides Fjelddale og paa Vestkystens Øer findes endnu Bygninger med Form og Indredning som i Oldtiden. Det

er ogsaa en fra Oldtiden bevaret Skik, at paa hver større Gaard er en betydelig Samling af tæt paa hverandre liggende Huse, hvoraf hvert har sin særegne Bestemmelse. Det fornemste af disse var i gamle Dage Skaalen, der ligesom Husebygningerne i Almindelighed var bygget af laftet Tømmer og havde Form af en langagtig Firkant med Ljore ved Mønen og Lysglugger i Tagets lavere Del. Gulvet var af faststampet Ler og havde langs efter Midten en Stenlægning, hvorpaa der jævnligen brændte Ild. Husgeraadet bestod af lange, flytbare Borde samt Bænke, der i Regelen ogsaa tjente som Senge, enkelte Kister og de nødvendige Husholdninskar, men var vistnok i det hele meget tarveligt. Midt paa den ene Langvæg var Husfaderens Høisæde. Denne Vaaningshusets Indredning, der formedelst sin Simpelhed vistnok kan tillægges en meget høi Ælde, holdt sig uforandret ligetil det 11te Aarhundrede, da Olaf Kyrre indførte murede Ovne og forskjellige andre Forbedringer paa sine Kongsgaarde, hvilket snart udøvede Indflydelse ogsaa paa Almuens Bygningsmaade.

Af de andre sædvanlige Huse paa Oldtidens Gaarde kan mærkes Badestuen, thi Renslighed synes at have været et lysende Træk hos de gamle Nordmænd og bidrog vistnok ikke lidet til deres legemlige Udvikling. Kystboerne havde desuden ved Stranden et eller flere Nøst, og langs hele Vestkysten sees endnu Ruiner af disse Bygninger, hvori Vikingerne forvarede den kjæreste og værdifuldeste Del af sin Eiendom, nemlig sine Skibe og Baade.

Landets Naturforhold maa tidligt have lært Norges Indbyggere at trodse Havets Farer. Helleristningerne fortæller om Skibe og Søslag allerede i den fjærne Broncealder; i den ældre Jernalder bragte de nye og hensigtsmæssigere Redskaber og den fortsatte Øvelse Skibsbygningskunsten stedse til større Fuldkommenhed, og ved den sikkre Histories Begyndelse havde derfor Nordmændene baade de bedst byggede og de bedst udrustede Skibe paa den Tid, og var det første af Nordens Folk, der forstod at beseile det aabne Ocean.

Samtidigt havde Asatroen og Folkelivet, som Fundene viser, gjort Norges Indbyggere til et helt Folk af Krigere. For at støtte sin Magt pleiede Fylkekongerne at omgive sig med Krigerskarer, men da hver Kongesøn var berettiget til Kongenavn, tog

gjerne ogsaa de yngre Sønner haandgangne Mænd i sin Tjeneste. Denne Hofholdning kunde imidlertid Høvdingerne ikke i Længden bestride med egne Midler. Derfor drog de ud med sine Skibe for paa fremmede Kyster at vinde Bytte og Hæder. Og paa den Tid befandt netop de christne Lande ved Nordsøens sydlige og vestlige Side sig i en kraftesløs Forfatning. Byttet var saaledes let at vinde, thi kun sjelden magtede Indbyggerne at værge sig mod de pludselige og dristige Angreb. Derved lokkedes andre efter, og da samtidigt forskjellige, endnu uoplyste, indre Omveltninger i de nordiske Riger synes at have stødt til, var det snart hele Flaader, som aarligen drog ud fra alle de nordiske Lande. Her paa Vestkysten synes det, som om enhver formuende Bonde har havt sit Drageskib, hvormed han enten selv drog ud eller som han, naar han var bleven gammel eller vilde være hjemme for at passe Gaarden, overlod til sine Sønner.

Disse Drageskibe var i Almindelighed Tyvesesser, det vil sige havde 20 Rorbække med en Besætning af omtr. 50 Mand, dog var de ofte ogsaa større. Det navnkundigste af dem alle var Olaf Tryggvessøns *Ormen lange,* der efter Beretningerne maalte 74 Alen i Kjølen, var 18 Alen høi over Vandgangen og havde en Besætning paa 1000 Mand. Navnet „Drageskibe“ fik de deraf, at det ved den Tid gjennemgaaende Ornamentsmotiv, Drage- og Ormeslyngningen endog blev overført paa Skibsconstructionen, idet man prydede Forstavnen med et udskaaret Dragehoved og lod den spidst udløbende Agterstavn ende i en Dragehale. Hyppigst gik Veien som sagt over Nordsøen, men stundom ogsaa til Østersøen og rundt Nordkap ind i det hvide Hav til Bjarmeland.

I Begyndelsen handlede hver Vikinganfører paa egen Haand, siden slog flere sig sammen for at optræde med saa meget større Kraft, men naar de havde vundet, hvad de søgte, drog de atter tilbge til Hjemmet for der at nyde Frugten af sine Anstrængelser. Kort sagt — Vikingetogene blev for Nordboerne til en Næringsvei, hvortil deres Sind og Tro opfordrede dem, og som derfor i deres Øine ikke alene havde sin fulde Berettigelse, men endog var den værdigste, mest ærefulde Beskjeftigelse for hver fri Mand. At have været i Viking hørte næsten med til den Tids Opdragelse. Men ikke altid kom Vikingerne som Fiender; meget hyppigt drev de ogsaa Kjøbmandskab, søgte at slutte Handelsforbindelser med

Indbyggerne — og holdt Fred, naar og saalænge de derved fandt sin Fordel.

Søslaget i Hafursfjord (872), hvorved Harald, Halfdan svartes Søn underlagde sig hele Norge, medførte imidlertid en Forandring ogsaa i Vikingetogenes Karakter. Harald optraadte nemlig med Erobrerens Ret, han ikke alene gjorde sig selv til uindskrænket Herre over Landet og undertvang Smaakongerne, men han „fratog ogsaa Bønderne deres Odel,“ det vil sige, han behandlede dem som sine Leilændinger. Og dette var uforeneligt med mange af de gamle Ætters Stolthed og personlige Uafhængighedsfølelse. Derfor rustede de sine Skibe og drog ud i Viking for i andre Lande at vinde Erstatning for det Tab af Herredømme og Magt, som de ved Haralds Erobring havde mistet i Hjemmet.

Fra nu af var det altsaa ikke længer Bytte, men Landerobringer, som var Vikingeskarernes Maal, og disse Erobringer og deres videre Følger er det, som har givet Vikingetogene deres største og verdenshistoriske Betydning.

De norske Udvandrere søgte især over til Øerne ved Skotland, til Irland og det nyopdagede Island. Den anseede Nordmand Ingulf Ørnsøn fra Søndfjord var den første, som nedsatte sig paa denne Ø. Dette foregik 874, og snart fulgte en Mængde af hans Landsmænd efter, især Folk fra det vestlige Norge.

Paa Irland havde Nordmændene allerede fra Midten af det 9de Aarh. faaet fast Fod og oprettet uafhængige Riger; ligeledes var især Northumberland opfyldt med norske Nybyggere — medens Danerne havde tilkjæmpet sig stor Magt i det øvrige England. Aar 912 tvang Gange-Rolf, Ragnvald Mørejarls Søn som Anfører for en Hær af danske og norske Vikinger den franske Konge til at afstaa ham Landskabet Normandie til Lehn. Samtidigt havde Svenskerne gjort Erobringer i Gardarike eller Rusland og aabnet en Handelsvei lige til Østerlandene, hvorved store Sølvskatte bragtes til Norden og i Særdeleshed til Gotland, som tydeligvis under denne Periode dannede et Slags Midtpukt for Handelen mellem Orienten og hele det nordlige Europa.

Gjennem Rusland drog ogsaa henimod Hedenskabets Slutning talrige Nordboere — til Constantinopel, som de kaldte Myklegaard, det er den store Stad, og hvor mange af dem — især Nordmænd — indgik i de græsk-romerske Keiseres Tjeneste.

De dannede en sluttet Livagt, og Olaf den Helliges Halvbroder, Harald Haardraade, var endog en Tid Væringernes Anfører.

Men denne fortsatte Forbindelse med de christne Lande maatte naturligvis udøve en mægtig Indflydelse paa Nordmændenes Aand og Opfatning.

Det bevægede Liv, hvortil Asatroen havde kaldt sine Dyrkere, undergravede efterhaanden dens Indflydelse.

Allerede Harald Haarfager satte sin Lid „til ham som havde skabt Solen og alt, hvad der er til,“ og da derfor den Tid kom, at Christendommen blev forkyndt i Norge, var Veien allerede banet, og om end Hellig Olaf faldt i Kampen mod sine hedenske Undersaatter, havde dog hans Bestrebelser for den sande Læres Indførelse allerede slaaet saa dybe Rødder i Folket, at denne hans Død netop var nok til at sikkre Omvendelsesværket i Norge.

Derfor regnes ogsaa Stiklestadslaget som et afgjørende Vendepunkt — som Afslutningen paa Oldtidens Historie og Oldtidens Hedenskab og som Indledningen til en ny og bedre Tid for det norske Folk.

2det Rum.

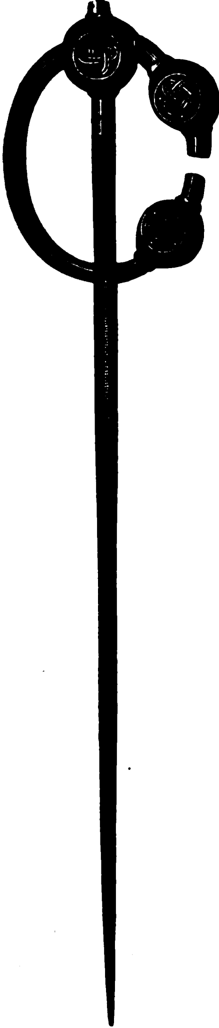
Østlandske Amter.

I Skabet tilhøire for Indgangsdøren er udstillet en Del „yngre Jernalders“ Oldsager fundne i østlandske Amter.

2168. Brudstykke af en tynd men bred *Hvæssesten,* f. paa **Sletta Gaard** i Aremarks Pgd., Smaalehnenes Amt.

1361—1392. Et rigt og karakteristisk Gravfund fra **Garder** i Ullinsaker, Akershus Amt, opgravet 1833 af Professor Lundh og af ham skjænket til Muséet; ifølge hans Beskrivelse laa Fundet i den østlige Udkant af en rund Gravhaug, som var dannet af gul Lersand ovenpaa en naturlig Forhøining af lerblandet Sand. „Den gule Lersand forekommer ikke i Nærheden og maa derfor antages for at være bragt derhen andetsteds fra i den bestemte Hensigt at benyttes til Gravmindets Opførelse.“ Oldsagerne fandtes i omtr. 2 Alens Dybde netop paa Grændsen mellem den naturlige Haug og den paaførte Forhøining. De var nedlagte i bestemt Orden dels langsefter dels tværs over et bøiet, tvæegget *Sværd* med rette Hjalt og bestod af: en bøiet *Spydspids,* 14 Tom. lang men ikke over 1 Tom. bred, en liden *Kastespydsspids* med 2½ Tom. lang Skaftholder og et 2¾ Tom. langt, 1½ Tom. bredt Blad med et Indsnit paa den ene Side, hvorved dannes en kraftig Gjenhage, (omtr. lig M. 273, hvilken Form ikke gjenfindes blandt de vestlandske Vaaben fra den yngre Jernalder), et *Øxeblad,* en *Sax,* et *Skejern,* d. e. en buet Kniv til at hule Træskeer med, (se M. 488), et *Knivblad,* en liden *Fil,* et Par *Sporer* med korte Tagger, tolv *Pilespidse,* et *Fyrstaal* (se M. 490) og en liden *Saug,* to *Hager* med Spigerhul (cfr. Fig. f., Pl. 5 i „Tekningar ur svenska Statens hist. Muséum“), et *Bidselmundbid* med eiendommeligt, firsidet Midtstykke, forskjellige *Bidselbeslag,* en stor *Sadelspænde,* en firesidet tynd *Jernhank,* Halvdelen af en liden *Pincet* af Jern, en *Syl,* en liden gjennemboret nu tabt *Hvæssesten* og to tynde *Sølvplader* (Mynter?), der opløste sig ved Berøringen. „Disse Mynter laa mellem den Sammenblanding af Kul, Aske og

Benstumper, som i en halv-æggeformig Concavitet dannede den Seng, hvorpaa Sværdet og Oldsagerne hvilede." (Urda I, Side 288). (Sammenlign med dette Fund et Gravfund fra Gystad i samme Pgd., Aarsb. 1869, S. 107 og et fra Vold i Grue, Aarsb. 1868, S. 71, hvori ogsaa forekom et *Saugblad* ligt ovennævnte.)

468.

468. *Ringspænde* af Bronce med 10⅛ Tom. lang Naal. Ringen er noget oval, største Tværmaal er 2⅛ Tom. Den er aaben paa den ene Side og har fladtrykte, forsirede Kugler paa Enderne. Naalens Hoved er en lignende Kugle, der er bevægelig paa Ringen. Selve Naalen er rund indenfor Ringen, men udenfor er den flad firkantet med en dyb Fure paa Bredsiderne. Ved Odden er den atter rund. Spænden er funden i Hedemarkens Amt og har holdt sig godt. Samme Form har 2682 fra Bore i Klep og 456 fra Balestrand, men forekommer forresten kun sjelden paa Vestlandet.

978. *Øxeblad* med Flige ved Skafthullet, f. paa **Samssal** i Ringsaker, Hedemarkens Amt.

1634. Firesidet *Hvæssesten*, 8½ Tom. lang, f. paa **Vinjul** (?) i Ringsaker, Hedemarkens Amt.

1562 a. *Pilespids* fra **Østre Os** i Odalen, Hedemarkens Amt.

1562 b. *Pilespids* fra **Hershaug** i Ringsaker, Hedemarkens Amt.

887. Tvæegget *Sværd* med rette Hjalt i 3⅜ Tom. Afstand fra hverandre, Klingen er 27 Tom. lang, f. sammen med et 10 Tom. langt *Spyd* (No. 888), en *Pilespids,* og et *Øxeblad* (No. 890) i en Stenrøs paa **Bø** i nordre Frons Pgd. 1835, Kristians Amt.

1564. En stor og smuk, tretunget *Sværdknap* belagt med Sølv og med Fletninger af Sølvtraad mellem Tungerne. Paa begge Sider af den mellemste af disse er indridset en uformelig Menneskefigur med stort

Hoved*) og spids Hovedbedækning. Paa de mindre Sideflige er indridset Figurer, der ligner Valknuder med andre omgivende Ornamenter. Funden paa **Sandbo** i Vaage Pgd., Kristians Amt.

804. En liden *Sigd*, f. paa **Strand** i nordre Aurdal, Kristians Amt.

912. *Trefod* med indadbuede, 2½ Tom. lange Sider, f. paa **Svennæs** i nordre Aurdal, Kristians Amt.

2943. *Spydspids* med 6 Tom. langt, fladt Blad, som er afbrudt ved Midten. Skaftholderen er 4½ Tom. lang med to Naglehuller og helt over belagt med Sølv, hvori er udskaaret Siksakornamenter og bladformede Baand, hvilket alt har holdt sig usædvanlig godt. Dette smukke Vaaben er fundet løstliggende i Udkanten af en stor Gravhaug paa **Hvinningstad** i østre Slidre Pgd. 1874, Kristians Amt.

843. Sex *Vævtyngder* af 11 Tom. lange, i Enderne fladt hamrede Jernstænger (cfr. Fundene fra Dalsdalen i Hafslo og Alme i Lyster), tre flade *Spydspidse* og en firesidet *Spydspids*, f. paa **Tomle,** Sinnen S., Lands Pgd., Kristians Amt.

2816—2824. Tvæegget *Sværd* forsætligen bøiet og afbrudt ved Spidsen. Grebtangen er flad, 4 Tom. lang og 1 Tom. bred og løber med en rund Spids ind i Knappen, som er femtunget og af Messing. Af Yderhjaltet er kun et lidet Stykke tilbage, Indrehjaltet mangler. Et *Øxeblad,* et *Knivblad,* Stykke af en *Fil* og af en *Hvæssesten.* Et 9½ Tom. langt *Blad* af en Spydspids, af Skaftholderen er kun et lidet Stykke tilbage, der viser, at den paa Siderne har havt udstaaende Hager eller Parerstænger. En beskadiget *Skjoldbule* med bred Rand. Et *Redskab,* som en stor ved Halsen bøiet Gaffel samt en forsætligen fladklemt *Jernkjedel* eller *Skaal,* sammensat af mange Stykker paa den Maade, at Bunden bestaar af en rund buet Plade, men Siderne af mange smale Plader, hvis Langsider ere klinkede til hverandre, de nedre Ender til Bunden og de øverste til en rundt Mundingen gaaende bred Jernring. Paa denne Ring er fastklinket to Ører, hvori har været hægtet en tynd Jernhank, der har 9 Tom. Aabning, hvilket altsaa ogsaa har været Jernkjedelens

---

*) Fremstillinger af Menneskefigurer paa yngre Jernalders Oldsager i Bergens Museum forekommer kun paa denne Sværdknap, et Broncebeslag fra Jæderen (2195) og paa det mærkelige Gravkar 2978 fra Nordfjord.

oprindelige Vidde. Disse Gjenstande indkom 1873 og udgjør et samlet Gravfund — men hvorom enhver Oplysning savnes. Dog er der Grund til at tro, at det er fra **Jevnager** i Kristians Amt.

825—26. Tre *Pilespidse,* hvoraf de to har smaa Egge paa Stilken lodrette paa Bladet og et usædvanligt vel vedligeholdt tvæegget *Sværd* (No. 1623) med afrundet Od, 27 Tom. lang Klinge, svagt buede Hjalt og 4 Tom. lang Grebtange, f. paa **Jæglum** i Hols Pgd. i Hallingdal, Buskeruds Amt.

2300. Bøileformet *Redskab* med Hage i den ene Ende og sex løsthængende ovale Ringe. Paa hver af disse 4 Tom. lange Ringe hænger en mindre Ring. Bestemmelsen ubekjendt. Saadanne Redskaber ere, saavidt vides, ikke hidtil fundne i Bergens Stift, (cfr. dog 1830 fra Hardanger) medens de ere almindelige i yngre Jernalders Fund paa Østlandet (cfr. No. 802—3, fundne i Thelemarken, Buskeruds Amt, men som ogsaa opbevares i Bergens Muséum og ere beskrevne i Urda II, S. 399—401).

870. Enegget *Sværd* med trekantet Knap, korte tykke Hjalt, 3½ Tom. lang Grebtange og 28 Tom. lang Klinge; f. sammen med et *Øxeblad* (No. 871) paa **Hoen** i Ekers Pgd., Buskeruds Amt.

833. *Spydspids* med afhugget Od, 8 Tom. lang, f. etsteds i Jarlsbergs og Laurvigs Amt.

991. *Øxeblad* udtunget over Skafthullet, 4¾ Tom. bredt over Eggen, f. 1836 i en Gravhaug paa **Ingelsheim,** Jarlsbergs og Laurvigs Amt.

881. *Øxeblad* 6¼ Tom. langt og 3½ Tom. bredt over Eggen, f. med et tvæegget *Sværd* (882), hvis Klinge er afbrudt, og hvis Hjalt mangler, i Hedrums Pgd., Jarlsbergs og Laurvigs Amt.

883. *Sværd* med rette Hjalt, der viser Spor af Sølvbelæg; Grebtangen er 3½ Tom. lang og Knappen tresidet. Klingen er brudt og 29 Tom. lang, f. 1840 paa **Frostvedt** i Hedrum, Jarlsbergs og Laurvigs Amt.

886. *Bidselmundbid* fra ukjendt Sted f. i **Hedrums Pgd.,** Jarlsbergs og Laurvigs Amt.

891. Ufuldstændig *Stigbøile*, f. ved Laurvigen, Jarlsbergs og Laurvigs Amt.

809. *Smidietang* omtr. 17 Tom. lang ogsaa funden ved Laurvigen, Jarlsbergs og Laurvigs Amt.

993. *Øxeblad,* f. paa **Thorsnæs** ved Laurvig, Jarlsbergs og Laurvigs Amt.

802—3. Bøiledannet *Redskab* med 3 ovale Ringe. I den ene Ende er en tyk, bevægelig Skaftholder. En lignende Skaftholder med en bevægelig Krog hører ogsaa med til dette endnu uforklarede Redskab; f. etsteds i nedre Telemarken, Bratsbergs Amt, og beskrevet i Urda II, S. 399—401, (cfr. Aarsb. 1867, Pl. III, Fig. 34).

872. Tvæegget *Sværd* med næsten 30 Tom. lang Klinge. Grebtangen er 3¼ Tom. lang, Hjaltene ere rette og næsten flade ved Enderne; f. i **Hjertdals Pgd.,** Bratsbergs Amt.

244. Liden sort *Hvæssesten* med Hul i den ene Ende, 3¾ Tom. lang, f. 1850 i Nedenæs Amt.

284. *Haandsneldehjul,* en *Ravperle* og en anden *Perle,* f. etsteds i Bratsbergs Amt ligesom No. 285 et do. *Haandsneldehjul.*

Lister og Mandals Amt.

2641. Pæreformet *Sænkesten* med to indhugne Furer, der krydser hverandre, f. i Jorden paa **Valland** i Holme Pgd.

2845. Fladtrykt *Halvkugle* af sort Glas, 2¾ Tom. i Tværmaal, f. i **Bjellands Pgd.** (cfr. No. 1808 fra Bore, 2203 fra Høiland, 1612 fra Kinnservik, 1613 fra Voss, o. fl.).

479. En sjelden *Beltespænde* af Kobber med indlagte Sølvtraade, f. med nogle ubestemte Gjenstande i en stor Gravhaug ved **Grindhems Kirke** (cfr. Fornl. S. 276).

932—34. Usikkert Gravfund fra **Tjorsvaag** i Farsunds Pgd.: et *Øxeblad,* Brudstykke af et *Sværd* samt en *Skjoldbule,* der er omtr. 2½ Tom. høi og 3½ Tom. i indvendigt Tværmaal med bred Rand.

142 a og b. To *Haandsneldehjul* f. i et „Gravsted" paa **Øiesandsodden,** 1¼ Mil fra Flekkefjord (se Urda I, Side 299).

1769. *Bidselmundbid* med tykke Ringe; f. ved Flekkefjord.

186. Ægformet *Sten* med indhugne Rænder i Kors og en Rand omkring Midten; f. paa **Onstad** nær Flekkefjord i en liden Gravhaug sammen med nogle Jernvaaben.

Stavanger Amt.

Hjorneskabet mellem begge Dore.

2847—50. Tre ufuldstændige *Sværd*, det ene med korte tykke Hjalt og trekantet Knap, det andet uden Haandtag, det tredie med et kort og ret Indrehjalt, f. med en *Smaløx* i en Gravhaug paa **Slettebo** ved Ekersund.

421 a og b. Brudstykker af to dobbelte skaalformede *Spænder**) med høie Knupper forbundne med snoede Sølvtraade; f. 1838 sammen med en Stump af et andet Broncesmykke i en Langhaug paa **Varhaug Gaard** i Varhaugs S., Haa Pgd. I Haugen fandtes de brændte Ben indsvøbte i en Klud.

2711—15. Mærkelig liden, enkelt skaalformet *Spænde* og en ufuldstændig *Ringspænde*, to *Haandsneldehjul* og en liden blaa *Glasperle*; f. i „Thinghaugen" paa **Kvie** i Næsbø S., Haa Pgd.

1856.

1856—58. Tre *Vægtlodde* af Bly; det største, der er rundt og fladt og veier 13 Lod 108½ Æs har en buet Dækplade af Bronce, der har været fyldt med smuk *Emalliemosaik*, hvoraf nu kun Levninger er tilbage, men som synes at have en gallisk Oprindelse, (cfr. Emallie-Mosaikarbeidet paa den mærkelige Bronceurne i Møklebustfundet fra Nordfjord). Det andet, der ogsaa er rundt og fladt, har en liden glat Kobberplade indfeldt midt i den ene Fladside og veier 6 Lod 57½ Æs.

Det 3die af samme Form har paa den ene Fladside fire smaa Fordybninger og veier 228¼ Æs; f. 1866 ved Oprydning af sumpig Jord paa **Faarland** i Haa Pgd.**) (cfr. Vægtskaalen i Vambheimfundet fra Ullvik).

2679. Mærkeligt *Broncebeslag* sandsynligvis Mundingen for

---

*) Se de nedenfor afb. No. 700 fra Vangsnæs og 671 fra Aurland.

**) Hyppigere findes Vægtlod af Form som fladtrykte Kugler. Om det gamle skandinaviske Vægtsystem se Prof. C. A. Holmboes Afhandlinger i Christiania Videnskabselskabs Forh. 1861, 1862 og 1864.

en Sværdbalg. Begge Bredsider bestaar af gjennembrudte Drageslyngninger; f. sammen med et *Haandsneldehjul* og en ægformet *Sten* (2710) i en Gravhaug paa **Bø** i Haa Pgd.

2871 Et Par enkelte skaalformede *Spænder*, 4 Tom. lange og en liden *Ravperle*; f. 1873 paa **Rimestad** i Haa Pgd. I Fundet var ogsaa en liden *Sølvperle*, som ikke indkom.

1403 og **4**. Halvdelen af en flad *Hvæssesten* og et halvkugleformet *Haandsneldehjul*; f. i sin Tid paa **Re** i Ly Pgd. sammen med et tabt *Sværd*.

2518—21. *Øxeblad*, Klingen af et saakaldt „frankisk“ *Sværd*, (cfr. No. 1187 fra Gloppen) enegget med buet tyk Ryg og med to dybe Rænder langs den ene Side. Længden er nu 21 Tom., men saavel Grebtangen som Odden mangler; største Bredde paa Midten er 1½ Tom. og Ryggen er ⅜ Tom. tyk (cfr. Aarsb. 1868, Side 116, No. 82), liden flad *Hvæssesten* med Hul i den ene Ende og en firkantet, støbt og siden hamret *Guldbarre*, der veier 2½ Lod; f. i en Gravhaug paa **Re** i Ly Pgd.

2720. *Øxeblad* ret foran, men langt udløbende ved Eggen nedover mod Haandtaget, meget fortæret; f. i **Thime Sogn**, Ly Pgd.

2906. *Sværddopsko* af Messing og med gjennembrudte Sider; f. i **Thime S.** Ly Pgd.

En lignende *Dopsko* er afb. i Aarsb. 1872, Pl. V, Fig, 24. Fundomstændighederne ukjendte. Det er endnu ubestemt, enten dette Slags Oldsager bør henregnes til den yngre Jernalder eller til Middelalderen.

502. Riflet *Perle* af Klebersten; f. i en Myr paa **Ly Præstegaard**.

2201. 15 Tom. langt *Spydblad* med afbrudt Spids; f. i en Gravhaug paa **Aalgaard** i Gjerdals Sogn, Ly Pgd.

1505. En liden, tyk og glat *Sølvring*; f. 1860 paa **Grude** i Klep.

1844. Pæreformet *Sten* med indhuggede Rænder i Kors, veier ligesom ovennævnte No. 486 fra Valland omtr. 8 Mærker og har sandsynligvis hængt paa en Bismer. Skal være funden i en Stenrøs paa **Fristad** i Klep.

2585—87 og **2675—78**. Atten runde, tykke *Skiver* af brænt Ler, vel 2 Tom. i Tværmaal og med Hul i Midten. Hullerne

viser alle Slidningsmærker efter Snore, og disse Lerskiver kan derfor antages at være benyttede som Kljaastene i en Væv, saameget mere som de fandtes sammen med tretten almindelige Vægstens *Kljaastene* i „Tjenerhaugen" paa **Lund** i Klep Pgd. I samme Haug fandtes endvidere et *Haandsneldehjul* af Vægsten, en firesidet flad *Jernstang* 22 Tom. lang, to Stykker af en *Hvæssesten*, en næsten rund hul *Kugle* af ukjendt Stof og sex (!) Par *Haandkvernestene*, hvoraf et Par indkom til Muséet. 1870.

1147—51. To meget beskadigede, dobbelte skaalformede *Spænder* 4 Tom. lange, en *Naal* og Brudstykke af en *Sølvperle* (samt en liden *Messingtang* med Ring i den øverste Ende); f. paa **Orre** i Klep for lang Tid tilbage.

2559—2563, 2570—2579 o. f. se S. 63. Bøileformet *Broncespænde*, 8½ Tom. lang med firkantet Bagstykke og afrundet Spids. Begge disse Endeflader ere omgivne med 5 Linier høie Rammer eller Indfatningskanter, der har omsluttet forskjellige Figurer af firkantede, smaa røde Glasstykker. Hvert enkelt Glasstykke er omgivet med en særskildt tynd Bronceramme og har endvidere været fæstet ved et Underlag af Stenkit. Af disse Glasornamenter er nu kun Rester tilbage. Paa Spændens Forstykke sees tre Nagler efter fremstaaende Knupper. Bøilen, der er smalest paa Midten, har en Spændvidde af 3½ Tom. og paa begge Sider eller ved begge Ender skjævt-firkantede Feldt med kunstfærdigt udførte Drageslyngninger. Ovenpaa Buen er en oval Plade, hvortil er fæstet en rund Skive af næsten 3 Tom's. Tværsnit. Ogsaa denne Skive er omgivet med en forsiret Indfatningsramme og har utvivlsomt været fyldt paa samme Maade som Spændens begge Endestykker, men paa Midten havt et kuppelformet Broncesirat 1¼ Tom. i Tværmaal med gjennembrudte Sider. Spænden er helt over forgyldt. (Afb. i Aarsb. 1870, Pl. III, Fig. 13 a, b, c og d, cfr. endvidere Montelius No. 531.) Halvdelen af en lignende *Spænde* er funden i **Storhaugen** i Hetlands Pgd. (No. 488.) Denne er funden i en Langhaug paa **Orre** i Klep 1870. Fundbeskrivelse savnes, men til samme Fund kan henregnes: et forgyldt *Broncebeslag* utvivlsomt af irsk Oprindelse (No. 2561). Det bestaar af en rund convex Plade med eiendommelige Spiralornamenter; fra Pladen udgaar tre korte Arme, hver prydet med Slyngninger og lange Ormehoveder. Paa Undersiden er tre støbte

Hemper til Beslagets Befæstelse. To Par enkelte skaalformede *Spænder* noget beskadigede, 3⅝ Tom. lange med løse *Broncenaale* samt *Perler* af Glas, Agat og Ler, enkelte af Glasmosaik og to *Dobbeltperler* af gult Glas samt et *Haandsneldehjul* af Vægsten.

1806—1808. To dobbelte skaalformede *Spænder* omtr. 4 Tom. lange, en oval *Skaal* af Vægsten med Rester af Jernhank, 11 Tom. lang og 9¼ Tom. bred samt en *Halvkugle* af Glas (cfr. 2843 fra Lister, 2203 fra Høiland, 1612 fra Kinnservik, 1613 fra Voss, 713 fra Vik i Sogn o. f.); f. i Udkanten af en Haug, som i Midten indeholdt en ældre Jernalders Begravelse (se 1805, S. 64), paa Gaarden **Bore** i Bore S., Kleps Pgd.

2682 og **83**. Ufuldstændig *Ringspænde* af Bronce med runde glatte Knupper og afbrudt Naal, (cfr. den S. 131 afb. 468); f. sammen med en broncebelagt *Sværdknap* paa **Bore** i Bore S., Kleps Pgd. 1871.

417. Ufuldstændig *Dækplade* til en skaalformet Spænde, f. paa **Espeland** i Høilands Pgd. 1857.

487. Gjennemboret *Messingkugle*, ⅝ Tom. i Tværmaal, f. i en Gravhaug paa **Østeraat** i Høilands Pgd. 1848.

2634—38. Fund fra en Stenrøs paa **Lunde** i Høiland: Et Par enkelte skaalformede *Spænder,* to *Messingbeslag,* en *Hvæssesten* og en firkantet flad *Sten* 9⅝ Tom. lang og 7¼ Tom. bred, paa hvis Overflade er udhulet 9 halvkugleformede Fordybninger. Disse ere af ulige Størrelse og Dybde fra 1½—2⅛ Tom. i Tværmaal. Stenens Bestemmelse kjendes ikke, men man har paa forskjellige Steder baade i og udenfor Norden fundet tildels større Stene med lignende Mærker.

Professor Nilsson i Lund ser i disse Stene Vidnesbyrd om Føniker og fønikisk Kultus i Norden, andre forklarer dem som Offerstene fra Jernalderen, atter andre har i dem gjenfundet gamle katholske Vievandskar*).

2203. Halvkugleformet *Glasklump* glat paa Overfladen men noget indhulet paa Undersiden. Den er af grøn Farve og 2⅝ Tom. i Tværmaal, f. 1868 i en Gravrøs paa **Tjore** i Høiland.

---

*) Aarsb. 1869, S. 157 fortæller om en Haug paa Ande i Klep, hvori en Lerurne med brændte Ben og en Sten, der var omtr. 1 Alen i Firkant, og som havde kopformede Fordybninger, der tydeligen var Menneskeværk, cfr. ogsaa svensk Månadsblad 1873, S. 113 „om Elfstenar.“

Dette Slags Redskaber findes ikke sjelden i yngre Jernalders Grave og skal, mærkeligt nok, endnu benyttes i vestlandske Bygder til at glatte Lintøi med (cfr. No. 2843 fra Lister, 1808 fra Bore i Klep, 1612 fra Kinnservik, 1613 fra Voss, 713 fra Sogn o. fl.

2716. Enegget *Sværd* med 28 Tom. lang Klinge og 5 Tom. lang Grebtange, f. i en Gravhaug paa **Østvold** i Høiland 1871. Opgives at være funden sammen med Rester af en Hagespænde. (2717, S. 65).

2719. En i tre Dele brudt, glat og simpel *Armring* af Bronce, der har været omtr. 3¼ Tom. i Tværmaal, f. i en Rænde nær sidstnævnte Gravhaug paa **Østvold** i Høiland 1871.

2196—99. Tre Brudstykker af to *Haandledsringe* af Bronce, den ene har Rudeforsiringer, den anden korsformede Figurer; to skaalformede *Spænder* med forsiret Borde men hvis Dækplader mangler, et *Haandsneldehjul* og en *Hvæssesten* 6¼ Tom. lang, f. i en gammel Hustomt paa **Some** i Høiland.

1560. Enkelt skaalformet *Spænde*, f. paa **Jaasund** i Haalands Pgd. 1833. Dækpladen er ligesom indfeldt i Underpladen.

1539—41. Tre *Haandsneldehjul*, f. i en Gravhaug paa **Tjore** i Haaland.

1531. En beskadiget, brakteatlignende *Prydelse* af Sølv med riflet Rand og med en indridset Figur: en hornet Drage, der holder det ene Forben høit løftet, og bøier Halen op mod Hovedet. Paa Dragens Bug sees et indridset Mærke i Form af et Hagekors (se Anm. S. 52). Dette Stykke tilhører enten Hedenskabets sidste Tid eller Middelalderen ([1]), f. paa **Sole** i Sole S. Haalands Pgd.

2194—95. Enkelt skaalformet *Spænde* med ti runde, ophøiede Knupper og Drageslyngninger samt et eiendommeligt *Broncesirat*, der synes at fremstille en Mand, der holder en Pung i hver Haand, f. 1868 paa en af **Solegaardene** i Haalands Pgd.

1867—69. To enkelte skaalformede *Spænder*, en *Broncenøgle* og tre grønne og en blaa *Glasperle*, f. 1867 paa **Sunde** i Malle Sogn, Haalands Pgd. — i en Gravhaug.

2204—9. Tre smaa *Hvæssestene*, hvoraf den ene er gjennemboret, en 7 Tom. lang *Broncenaal* med bevægelig Ring ved Hovedet (cfr. M. 550) og et lidet *Broncesirat*, f. i en

tidligere undersøgt Gravhaug paa **øvre Malle** i Haaland tilligemed Brudstykker af et *Sværd* og en *Øx* samt en *Hestetand*. 1868.

2525—2527. *Haandledsring* af Bronce $2\frac{1}{2}$ Tom. i Tværmaal, bredest paa Midten, afbrudt ved Enderne og med dybe Tungeforsiringer, en do. med mindre dybe samt punkterede Tungeforsiringer, en tredie brudt i tre Dele er prydet med Siksakfigurer, har et fladt Baand tre Gange snoet om Midten og den ene Ende bøiet til en Krog; f. paa **Østbö,** Hundvaagøen i Hetlands Pgd.

1688. *Øxeblad*, $7\frac{1}{2}$ Tom. langt og $3\frac{1}{2}$ Tom. over Eggen.

488. Den ene Halvdel af en *Broncespænde* lig den ovenfor fra Orre beskrevne men endnu større og rigere udsiret, (afb. i Aarsb. 1868, Pl. V, Fig. 33). Uagtet hele Forstykket mangler, maaler Bøilen og det firkantede Bagstykke 7 Tom. Dette sidste er omgivet med en forsiret Indfatningsramme, der nu er tom, og paa Buen sees kunstfærdigen udførte Drageslyngninger. Ogsaa denne Spænde har været stærkt forgyldt; f. i Gravhaug paa **Storhaugen** i Hetlands Pgd. Samtidigt og fra samme Gaard indkom en *Beltesten* af Kvarts $4\frac{1}{2}$ Tom. lang og to *Svinetænder* (No. 489—90).

483. Sammenbøiet *Armring* af Sølv. Overfladen har tre dybe Rifler langsefter, Enderne løber ud i tynde runde Traade, der ere snoede om hinanden; f. i en Gravhaug i Hetlands Pgd.

413. Skaalformet *Spænde* lig No. 553 fra Sole, f. paa **Jæderen** og hører maaske sammen med sidstnævnte Stykke.

1617. *Broncenøgle*, hvis Haandtag bestaar af et firebenet Dyr eller Drage omgivet af en tunget Ring; Nøglepiben er ganske kort, Skjægget er omtr. $\frac{1}{2}$ Tom. bredt og 1 Tom. langt med indsvingede Sider, en firesidet Gjennemskjæring paa Midten og med tre fremstaaende Tapper paa den ene Side.

Nøgelens Længde er $2\frac{1}{2}$ Tom., hvoraf Haandtaget alene er mere end $1\frac{1}{4}$ Tom., f. paa **Jæderen** formentlig i Hetlands Pgd. Væsentlig som W. No. 466.

1826. Aaben *Ringspænde* af Bronce næsten 2 Tom. i Tværmaal, flad paa den ene og rund paa den anden Side. Naalen mangler; f. paa Jæderen. Ringen selv er $\frac{1}{4}$ Tom. tyk med en skarp Kant paa Midten.

1454. En *Sten,* $6\frac{1}{4}$ Tom. lang, $3\frac{3}{8}$ Tom. bred og vel $\frac{1}{2}$ Tom.

tyk med indad buede Smalender og bølgeformet tilskaarne Sider, overalt vel afglattet; f. 1859 ved Gravning i en Haug paa **Ramviken** i Hetland. Stenens Bestemmelse ubekjendt.

401. Et Par enkelte skaalformede *Spænder*, 4¼ Tom. lange med et Baand af Drageslyngninger efter Midten. Paa begge Sider af dette Baand er to Flader med buede Rifler (lig Ribben). Ved Enderne og langs Kanterne er atter Slyngornamenter (cfr. Afb. 700 fra Sogn); f. paa Gaarden **Bro** i Askø S., Rennesø Pgd. omtr. 1850 (cfr. ogsaa M. 434.)

1217—18. Tvæegget *Sværd* med afbrudt Klinge; det indre Hjalt er 3¼ Tom. langt og smalest ved Enderne, som ere skraat afskaarne. En Del af Grebtangen og Knappen mangler; f. sammen med en 3¼ Tom. lang Hammer paa **Yttrevold** i Aardals S., Hjelmelands Pgd. 1840.

2477. *Tværøx* (Paalstav) 4¾ Tom. lang og vel 2 Tom. bred over Eggen; f. ved Veiarbeide paa **Hauge** i Sands Pgd.

2479. Et lignende *Redskab* men med spidst Blad, 7½ Tom. langt; f. i Lillehaugen paa **Hauge** i Sands Pgd.

2556—57. Tvæegget *Sværd* brudt i tre Dele, af Haadtaget er kun det indre Hjalt tilbage, 3½ Tom. langt, tvært afskaaret for Enderne og ret; f. sammen med en over Skafthullet brudt *Øx.* Disse to Redskaber fandtes *forsætligen ødelagte* i en liden Gravhaug paa **Vela** i Sands Pgd. 1870.

2617—19. Rester af to næsten opløste skaalformede *Spænder,* en *Tollekniv* og Stykker af en *Sigd;* f. i en liden Gravhaug paa **Sands Prestegaard.** I Haugen var en stensat Fordybning, hvori disse Gjenstande laa sammen med Kul og brændte Ben. 1870. Cfr. Gravhaugen paa Aareberg i indre Holmedal.

2480—83. To *Øxeblade,* en *Tværøx* (Paalstav) og et i fire Dele *forsætligen* brudt *Sværd* med trekantet Knap, der ligesom begge Hjalt viser Spor af Sølvbelæg. Det indre Hjalt er 3¾ Tom. langt og spidst mod Enderne; f. i en Gravhaug paa **Grov** i Sands Pgd. 1868.

2475. *Spydblad,* 9½ Tom. langt: f. i Jorden ved Strandstedet **Sand** i Sands Pgd. (M. 505).

481. *Armring* af Sølv dannet af to sammensnoede Stænger, der ere tykkest paa Midten. I Fordybningerne mellem disse er indlagt tynde, tvundne Sølvtraade. Ved Enderne ere Traadene

og Stængerne sammensmedede og bøiede om hverandre. Største indre Tværmaal 3¼ Tom.; f. under en Sten paa **Herbakken** i i Suldals Pgd. 1857. Den veier vel 6 Lod. (Cfr. den hos Worsaae afbildede No. 457, der ogsaa er funden i Ryfylke).

630—37. Brudstykker af et tvæegget *Sværd* med buede Hjalt, to *Øxeblade,* en *Tværøx* (Paalstav), et 14 Tom. langt *Spyd,* to lignende men stærkt rustede og et *Bidselmundbid;* f. paa **Sørestad** i Suldalen 1842.

418. Enkelt skaalformet *Spænde,* hvis Ornamenter ere inddelte i Feldt ved Linier som et vinkelformet Ottetal; f. paa **Fisketjøn** i Suldals Pgd.

2620. Et Par dobbelte skaalformede *Spænder;* f. i en liden Gravhaug paa **Fos** i Suldals Pgd. 1840 sammen med *Glasperler* og ødelagte *Jernsager.*

2659—64. Brudstykker af to tvæeggede *Sværd,* et *Øxeblad,* to *Bidselmundbid,* et *Beslag* og en liden *Pilespids*; f. 1871 i en Gravhaug paa **Roaldskvam** i Suldals Pgd.

280. *Haandsneldehjul* af Vægsten; f. paa **Vikedals Prestegaard.**

2643—45. Enegget *Sværd* uden Hjalt, *Spydspids, Sigd* og nogle andre smaa *Jernsager;* f. under en Egerod paa **Hoggenvik** i Vikedal. Sværd og Spyd laa i Kors over hverandre.

1441. Brudstykke af en Vægstens *Gravurne;* f. paa **Frakkegjærd** i Skjolds Pgd.

916. To stærkt forrustede *Spydblade;* f. paa **Avaldsnæs Prestegaard.**

1889. *Fingerring* af Guld; to Guldtraade, der ere tykkest paa Midten ere snoede om hverandre, en perlet Guldtraad er lagt ind i Fordybningerne lig W. No. 438 og M. No. 621. Traadene ere sammenloddede ved Enderne, men den ene Ende er afbrudt; f. i Udmarken paa **Storesund** i Skaare S., Torvestad Pgd. (Veier 1 Qvint. 48 Æs.).

1891. *Guldfingerring* af to jævne, sammensnoede Traade, der ved Enderne har været bøiede om hverandre; f. paa **Sorhaug** i Skaare S., Torvestad Pgd. (Veier 62½ Æs.)

2852—56. To *Øxeblade,* Brudstykker af en *Stegepande,* en *Hvæssesten* og Stykker af en Kleberstens *Skaal;* f. etsteds i Stavanger Amt.

Søndre Bergenhus Amt.

I det indre Hjørneskab til venstre er udstillet yngre Jernalders Oldsager fra Søndre Bergenhus Amt.

478. Sirat eller kopformet *Spænde* af Bronce, paa Midten har den en tom Indfatningskant og paa Siderne to Rækker concentriske Cirkelfigurer; f. 1839 i en Gravhaug paa **nedre Vik** i Vikebygdens S., Sveens Pgd. (cfr. Afb. 1097 fra Lyster).

291. „Den notlandske Stenring", 3⅓ Tom. i Tværmaal, 1¼ Tom. tyk; f. i en Gravhaug paa **Mosteroen** (se Urda I B, S. 45.).

2706. *Øxeblad*; f. paa **Bjelland** i Stordøens Pgd. 1871.

2730. *Bolte* og *Klinknagler*; f. 1872 i en Langhaug paa **nedre Aadland**, Stordøens Pgd.

2703. Togrenet *Jernredskab* ufuldstændigt og usikkert, maaske Del af en Trefod; f. i en Ager paa **Romereide** i Fitje S. paa Stordøen.

1481—82.

855—56. Et vel bevaret *Øxeblad* og et forsætligen bøiet og brudt, tvæegget *Sværd*, hvis Spids mangler. Grebtangen er ufuldstændig, men det indre Hjalt er ret og tilspidset; f. i en Haug paa **Handeland** i Eids S., Fjælbers Pgd. 1825.

1481—82. Begge Hjalt og Knappen af et usædvanligt tungt *Sværd*. Paa Hjaltenes Sider er to Længdefurer, hver med 12 ophøiede sølvbelagte Dyrehoveder, hvert med to Øine, Rænderne selv ere i Bunden belagte med Guld eller forgyldt Sølv, og paa de omgivende Kanter er indlagt Sølvfletninger. Over Knappen har været anbragt lignende Forsiringer. Mellemkavlen har i begge Ender været omsluttet af et fra begge Hjalt udgaaende forgyldt og udtunget,

kroneformet Messingbeslag. Af Klingen er kun saa meget tilbage, at man kan se, at den har været tvæegget; f. 1861 sammen med en tung og stor *Jernøx* (8¼ Tom. lang og 6 Tom. bred over Eggen) og en *Hammer* i en Stenrøs paa **Halsenö** Klosters Hovedgaard i Eids Sogn, Fjælbers Pgd.

2145—49. Brudstykker af et eneegget *Sværd*, et fladt *Spydblad* 10½ Tom. langt med Hager paa Skaftholderen, to *Øxeblade* med bagover svinget Eg og nogle *Jernstumper*; f. i en Gravhaug paa **övre Tofte** paa Halsenøen 1868.

961—69. Øverste Del af et *forsætligen* bøiet, tvæegget *Sværd* med noget udsvingede, fint formede Hjalt og tretunget Knap. Det indre Hjalt er 3¾ Tom. langt og prydet med indlagte Slyngninger i Sølv ligesom Yderhjaltet, der er noget mindre end det andet, og Knappen, hvis Flige ere forbundne med brede Messingbaand. Hele Haandtaget er i Form og Ornamentik næsten ganske ligt det hos Mont. afb. Praktstykke 506; f. sammen med 7 *Pilespidse* hvoraf 4 indkom, en medtaget *Skjoldbule*, et *Spydblad* med afbrudt Spids 9 Tom. langt, et stort *Knivblad*, en ufuldstændig *Stigbøile*, en afbrudt *Spore*, tre ufuldstændige *Bidselmundbid* og to *Bidselringe* — alt af Jern og alt forsætligen ødelagt før Gravlægningen i en Haug paa Gaarden **Vad** i Etne Pgd. 1835.

873 og **74.** Eneegget *Sværd* med afbrudt Klinge og korte tykke Hjalt uden Knap; f. 1873 sammen med en *Stigbøile* (af Form som Afb. 937 fra Voss) paa **Hoiland** i Stødle S., Etne Pgd.

411. Dobbelt skaalformet *Spænde* af Form som M. 551; f. i en Gravhaug i Stødle S.

2213—21. En ringbøiet afhugget *Sølvstang* og 8 mere og mindre fuldstændige *Haandledsringe* af Sølv, nogle glatte firesidede, andre med indstemplede Hak og Ringsirater, alle indhægtede paa hverandre og ulige de andre yngre Jernalders Sølvringe i Samlingen. De veier tilsammen 20¼ Lod og ere fundne ved Rydning paa **Osnæs** i Gjerde S., Etne Pgd. 1868. Ringene, der mere synes at være bestemte til Betalingsmiddel end til Prydelser, ere utvivlsomt af østerlandsk Oprindelse. De kan være hidkomne ad to Veie, enten over Gotland sammen med de rige Skatte af arabiske Mynter og østerlandsk Sølv, der saa tit opgraves paa

denne Ø*) — eller ogsaa over Bjarmeland (ved det hvide Hav), hvorhen Nordmændene i Vikingetiden, efter Sagernes Vidnesbyrd foretog hyppige Reiser, og hvor der efter de samme Beretninger var godt for Sølv.

853—54. Stort *Øxeblad* og Brudstykker af et tveegget *Sværd* med rette og korte Hjalt; f. paa **Akre** i Akre S., Skaanevigs Pgd.

2484—87. Et brudt og stærkt sammenbøiet, tveegget *Sværd* med rette Hjalt; det indre Hjalt er 3¼ Tom. langt, det ydre ufuldstændigt, en bøiet *Spydspids* og to *Øxeblade.* Gravgodset altsaa forsætligen ødelagt før Nedlægningen; f. i en Gravhaug (Risehaugen) paa **Sevreide** i Skaanevigs Pgd. 1860.

2488—94. Brudstykker af et tveegget *Sværd,* af et enegget *Sværd,* en *Spydspids,* en eiendommelig, firesidet *Spydpig* 11 Tom. lang, et tykt ljaaformet *Redskab* 15 Tom. langt med næsten lige Eg, men krum Ryg samt et *Plogjern*; f. ved Pløining paa flad Mark i Nærheden af „Munkerøsen" paa **Gjerstad** i Tysnæs Pgd.

1620. *Fiskesænke* af Vægsten ligt No. 2232 fra Etne; f i en Haug(?) paa **Skaale** i Kvinnherreds Pgd.

860—63. Brudstykke af et forsætligen bøiet, tveegget *Sværd* med 4 Tom. lang Grebtange og rette Hjalt, der ligesom den halvrunde flade Knap viser Spor af Sølvbelæg, et ligeledes forsætligen bøiet 14¼ Tom. langt og smalt *Spydblad* med 8 Broncenagler i Rad nedad Skaftholderen, en uskadet *Øx* og en *Jernlænke* til at hænge Kogekar i over Ilden. Lænken bestaar af 7 Led og er 1¼ Tom. lang (cfr. 1931 fra Søndfjord); f. i en Gravhaug paa **Skeie** i Kvinnherred Pgd.

2140. Et Par dobbelte skaalformede *Spænder* 4½ Tom. lange og vel vedligeholdte. Blandt Dækpladernes Figurer sees Dyrehoveder med spidse Snuder og store Øine omtr. som paa M. 565, cfr. forresten Afb. 571 fra Aurland; f. paa ubekjendt Sted i **Ænæs** S. Kvinnherreds Pgd.

406. Dobbelt skaalformet *Spænde* med 5 Knupper; f. paa **Thorsnæs** i Jondals S. Strandebarms Pgd.

414. Enkelt skaalformet *Spænde* med Slyngninger inddelte

*) Tiden for denne østerlandske Handelsforbindelse falder efter Mynternes Prægningsaar især mellem 880—955 efter Chr. Man kjender mere end 13,000 arabiske Sølvmynter, fundne paa Gotland.

i Feldt ved brede, sølvbelagte Linier, der danner ligesom et vinkelbøiet Ottetal, en Form, der er meget almindelig blandt de norske skaalformede Spænder; f. 1825 paa **Kallestad** i Vikør Pgd.

1138—41 *Øxeblad*, krumbøiet og ufuldstændigt *Sværd* med lange, tynde og rette Hjalt, *Pilespids* og *Knivblad*; f. i en Gravhaug paa **Rosseland** i Vikørs Pgd. 1858.

1291—1304. Et Fund fra „Hermandshaugen“ paa **Midthus** i Vikør Pgd. I et Kullag paa Haugens Bund laa 3 smaa *Øxeblad*, hvoraf det ene har ældre Jernalders Form, et *Spyd* 6½ Tom. langt, et forsætligen bøiet tvæegget *Sværd*, et *Mundbidt*, et *Bidselbeslag* med halvkugleformede Naglehoveder, Brudstykker af en *Sauesax*, en *Kniv*, en *Sigd* og mange *Pilespidse* samt talrige *Klinknagler*. Desuden hører til samme Fund en *Beltesten* med dyb Fure om Smalsiderne og en liden glat *Strandsten* af hvid Farve*). Haugen blev undersøgt af Biskop Neumann 1838.**) (²)

971. *Øxeblad*; f. i Gravhaug paa **Fiksen** i Østensø S., Vikørs Pgd.

293. Rund *Skaal* af Vægsten 9 Tom. over Mundingen og 5 Tom. høi, ganske raat tilhugget; f. i en Gravhaug paa **Berven** i Østensø S. Vikør Pgd. 1832.

302. Rund *Skaal* af Vægsten 10 Tom. i Tværmaal og 5 Tom. høi; f. sammen med et forsætligen bøiet, enegget *Sværd* under Roden af et Asketræ etsteds i Østensø S. **Vikørs Pgd.** se Afb. fra Herø i Helgeland No. 2253.

241. En *Hvæssesten* 24½ Tom. lang(!) 1½ Tom. bred og 1½ Tom. tyk (cfr. 2831 fra Jæderen); f. i en Stenrøs paa **Haugse** i Kinnserviks Pgd.

2838. *Spydblad* 10½ Tom. langt og ½ Tom. bredt, men afbrudt i begge Ender. Paa begge Sider af Skaftholderen var en Række Broncenagler, som nu ere udtagne. Skaftholderen har havt to udstaaende Hager eller smaa Parerstænger; f. 1871 paa **Ringoen** i Kinnservigs Pgd.

1647 Kopformet liden *Vægstens Skaal* 2¼ Tom. over Mundingen; f. i en Stenrøs nær **Utne** i Kinnservigs Pgd.

2703, 2704(?) og **2705.** Brudstykke af en *Vægstens Skaal*

---

*) Se Anm. S. 79.

**) Her er altsaa et sandsynligvis sikkert Blandingsfund, idet Øxen 1293 og Beltestenen 1302 maa henføres til ældre Jernalder. Paa samme Tid viser ogsaa Øxebladet 1291 vistnok tydeligen en Overgangsform, se S. 120.

med langt Skaft, af et *Sværd* og et *Spyd* samt et *Øxeblad*; f. paa **Lutrum** i Kinnserviks Pgd.

1612. *Halvkugle* af Glas 3¼ Tom. i Tværmaal, 1½ Tom. høi; f. i Gravhaug paa **Lutrum**, Kinnserviks Pgd. (cfr. No. 1809 fra **Bore** i Klep, No. 2203 fra **Høiland** o. s. v.)

1561 Glat liden *Ringspænde* uden Naal; f. i en Haug nær **Ullensvangs Kirke** 1838.

818. To *Pilespidse*; f. 1840 i Jorden paa **Fodnestølen**; (fra uvis Tid).

878—80. Brudstykke af et stort, tvæegget *Sværd* med buede Hjalt (det indre Hjalt er 6 Tom. langt) og Grebtange, som kun er lidt over 3 Tom. lang. Brudstykker af et andet ligeledes forsætligen ødelagt og bøiet *Sværd* med halvrund, liden Knap og afbrudt Grebtange og et ikke ødelagt *Øxeblad*; f. 1846 sammen med adskillige andre Oldsager i en Gravhaug paa **Eidnæs** i Ullensvangs S., Kinnserviks Pgd.

408. Brudstykker af flere dobbelte skaalformede *Spænder*; f. i en Ager paa **Lofthus** i Kinnserviks Pgd. 1845 (omtr. lig M. 551).

1495—1504. Dobbelt skaalformet *Spænde* med ni gjennembrudte Ophøininger (M. 554) No. 1496: kløverbladformet *Spænde* af Bronce*) 2¼ Tom. bred over Armene; disse har ophøiet Rand og ere dækkede med dybe Tungefigurer ligesom helt over forgyldte. Undersiden har Gjænge og Krog for Naalen og har været forsølvet. I Spidsen paa den ene Arm er et gjennemboret Hul. Liden *Broncering*, Stykker af to *Knivblade*, af en *Pilespids* og andre smaa *Redskaber* — alt fundet 1860 i en Stenrøs paa et Næs under Gaarden **Hovland** i Ullensvang. Sammen med disse Gjenstende indkom: Brudstykke af en *Beltesten* (ældre Jernalder No. 1488).

299. Vægstens *Krukke* med udbuede Sider og rund Bund 7 Tom. høi og 4½ Tom. over Mundingen; f. paa **Kvalnæs** i Ullensvangs S. Kinnserviks Pgd.

446. En do. *Krukke* med tykke Sider og raa Tilhugning; f. under en Helle paa **Bleie** i i Ullensvangs S.. Kinnserviks Pgd.

1566—67. En *Spydspids* 7½ Tom. lang og en ottesidet

*) Denne og 419 fra Voss ere de eneste Stykker af denne Form i Samlingen.

sleben *Agatperle*; f. 1851 under en Bautasten paa **Hathaugen** i Ullensvangs S. Kinnserviks Pgd. (cfr. S. 100 om et *ældre* Jernalders Fund under en Bautasten paa ydre Opedal i Ladviks Pgd.)

642—47. En Vægstens *Skive* gjennemboret og flad 4½ Tom. i Tværmaal; et *Kors* af samme Stenart med fire ligelange Arme, hvoraf de tre ere firkantede, den fjerde med indsvingede Sider, Korset er 3½ og 3¼ Tom. bredt over Armene og har paa begge Sider en Del indskaarne Mærker og Figurer; en liden Vægstens *Skaal* med Hul i Bunden; en Vægstens *Urne* eller *Kop* omtr. 4 Tom. høi med stærkt afrundet Bund og Brudstykker af et lignende *Kar*; f. sammen med et fladt Stykke *Kvarts*, hvori er inddriet tre Fordybninger, efter Sigende i en Gravhaug(?) paa **Mokestad** i Ullensvangs S., Kinnserviks Pgd. omtr. Aar 1840.

307. Aflangt skaalformet *Kar* af Klebersten, 5 Tom. langt og 3 Tom. bredt med kort Skaft raat tilhugget; f. etsteds i **Ullensvangs Sogn.**

2017. En mærkelig rund *Spænde* af Sølv med tre fremspringende Dyrehoveder i Kanten. Oversiden (2017 a) er svagt buet og inddelt i tre Feldt, hvori er fæstet rigt forsirede Guldplader, der paa Midten har en tredelt Cirkel med indfattede røde Glasflus. Disse Cirkler ere omgivne med paaloddede Ringsirater, og paa hver Side af dem er inddrevet en Figur som en dobbelt Valknude. Spændens Midtstykke er nu tomt, men har sandsynligvis ogsaa været dækket med en forsiret Guldplade. Paa Undersiden af Dyrehovederne er Gjænge og Hage for Naalen samt en Hemp. Forresten er ogsaa Underfladen (2017 b) prydet med indgraverede Ornamenter fyldte med Niello. Midtfiguren er en Valkunde paa et tresidet Skjold, der er omgivet med en eiendommeligt forsiret Ring. Spænden er hul indvendig 2½ Tom, i Tværsnit, ⅜ Tom. tyk og af fremmed Oprindelse;([3]) f. etsteds i **Hardanger** efter Sigende i en Gravhaug.

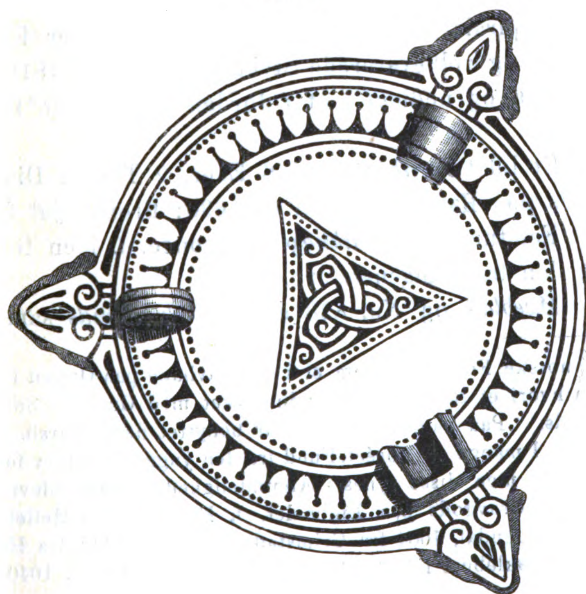
857. Tvæegget *Sværd* med buede Hjalt, hvoraf det indre betydeligt større end det ydre. Klingen er 31½ Tom. lang og Grebtangen 2⅞ Tom,; f. paa **Josendal** i Odde S., Kinnserviks Pgd. før 1834.

1142—46. Et i tre Dele brudt, enegget tungt *Sværd* med sølvbelagte Hjalt og spids Knap (M. 507), en beskadiget *Skjold-*

2017 a.

2017 b.

bule, et *Knivblad* og et *Bor* samt fem *Pilespidse;* f. 1847 i en Gravhaug paa **Thokheim** i Odde S., Kinnserviks Pgd.

304. Vægstens *Skaal* med to runde Haardtag eller Skaft, næsten 10 Tom. over Aabningen og glat indvendig; f. i en Hustomt paa **Kvitne** i Odde S., Kinnserviks Pgd. og af tvivlsom Alder.

301. *Øse* af Vægsten med langt Skaft; f. etstes i Kinnserviks Pgd. Skaalen er 6 Tom. vid, og Skaftet er 3 Tom. langt.

1233—35. *Jernring* 4½ Tom. i Tværmaal og med en Krog paa den ene Side samt en *Hvæssesten;* f. sammen med mange tildels spaltede *Rensdyrben* og tilskaarne *Rensdyrhorn* i en rund med Græstorv dækket Haug eller Dynge, der med flere lignende omgiver tre Stenhytter paa Sydsiden af Finsevatn 4000 Fod over Havet paa Fjeldene mellem Hardanger og Telemarken. ([4])

919 og **1525.** To *Pilespidse* fundne paa Hardangerfjeldene.

458. *Ringspænde* med Naal, Ringen ¾ Tom. i Tværmaal, Naalen næsten 3 Tom. lang; f. i **Roldals Pgd.** (Mont. 550).

1642—43. Brudstykke af en *Spydspids* og nogle *Klinknagler;* f. i en Gravhaug paa **Seim** i Røldals Pgd. sandsynligvis sammen med et Øxeblad No. 1763.

492. *Broncebeslag* 2½ Tom. langt, 1½ Tom. bredt over Midten. Langsiderne ere indadbuede, Overfladen er forgyldt og dækket med Spiraler, Slyngninger og Ormehoveder i irsk Stil. Dette smukke og velbevarerede Stykke blev fundet 1818 indsvøbt i et Stykke Tøi og nedlagt i et i Jorden skjult Skrin*) paa **Sæim** i Røldal.

1581. Et lidet *Jernhjul* med 6 Eker, 2 Tom. i Diameter; f. i en Stenrøs paa **Hauge** i Røldal cfr. 690: Broncehjul fra Giske.

1585. Femtunget *Sværdknap* af Bronce, f. i en Gravhaug i **Röldal**; lig den fra Vangsnæs afb. 691.

2600. *Øxeblad* og No. 828 en kort *Spydspids* samt 130 og

---

*) Cfr. norske Fornl. 793, om et i en Gravhang paa Oppen i Ullinsaker fundet Skrin hvori et Stykke Silketøi indvirket med Guld og Sølv, foruden andet Gravgods. Paa samme Maade var benyttet det i Aarsb. 1868 S. 45 nævnte Skrin. I mange af MuséetsFund fra den yngre Jernalder forekommer Beslag til Skrin, men disse synes i Almindelighed at være blevne brændte med det øvrige Gravgods paa Ligbaalet, f. Ex. 1172 fra Hellebust i Vik, 1261 fra Næs i Sogndal, 1084 fra Grimstad paa Voss, 1115 fra Helleve paa Voss, 2993 fra Møklebust i Eid, 2920 fra Smøge i Stranden, 1040 fra Hof i Dønnæs o. s. v.

133 to *Hvæssestene,* f. paa forskjellige, ubestemte Gaarde i **Røldal.**

2799—2804. Et stort og tungt tvæegget *Sværd* med afbrudt Spids og 3¼ Tom. lang Grebtunge, rette tykke Hjalt og trekantet Knap, der ligesom Hjaltene bærer Spor af Metalbeslag, et 13 Tom. langt og 1 Tom. bredt *Spyd* med mange Naglehuller langs Skaftholderen, et *Øxeblad,* en *Pilespids,* Brudstykker af en *Skjoldbule* og af en *Sax* — f. med Kul og Benstumper 10 Tom. under Overfladen paa aaben Mark paa Gaarden **Thorblaa** i Ulviks S., Ulviks Pgd. 1871. I 1873 indkom endnu et *Øxeblad* No. 2815.

1848—52. *Spydspids,* 16 Tom. lang, enegget afbrudt *Sværd* med korte, rette Hjalt og trekantet Knap, en beskadiget *Skjoldbule,* en trekantet *Sværdknap,* der har været belagt med forgyldte riflede Plader (M. 507), og en vreden *Jernhank* alt funden i en Gravhaug paa **Sysen** i Ulviks Pgd.

853. Et lidet *Øxeblad,* f. paa samme Gaard.

1436. Afbrudt *Spydspids,* f. i en Gravhaug paa **övre Hakestad** i Ulviks Pgd. 1825.

1438. Et bredt tyndt *Øxeblad,* f. 1825 paa **Sponheim** i Ulviks Pgd.

1437. Brudstykke af et fortsætligen ødelagt tvæegget *Sværd* med sølvbelagte Hjalt og trekantet Knap (M. 507), f. før 1825 paa **Vambheim** i Ulviks Pgd.

1628. Tvæegget *Sværd* omtr. 30 Tom. langt med 4 Tom. lang Grebtange, rette Hjalt og halvrund Knap. Sværdet var nedlagt i en Skede af Træ, udvendig beklædt med Skind, f. sammen med

486, Brudstykker af en liden *Balancevægt* af Bronce, Skaalene ere omtr. 3 Tom. i Tværmaal med en stribet Borde rundt den ydre Rand. De laa mod hveraudre og mellem dem Balancen og Armene, der ved Led ere til at bøie sammen*). Disse to Gjenstande fandtes ifølge Urda III, S. 72, i et af Heller bygget

---

*) Da Betaling — naar den skulde ske med ædle Metaller — erlagdes *efter Vægt* var det nødvendig at indrette Vægtskaalerne saaledes, at de kunde bæres med Lethed og uden at udsættes for at blive itubrudte. Balancen havde to Led og kunde derved faa Plads i de sammenlagte Skaale, som igjen i Almindelighed forvaredes i en Æske. Rester af en Vægtskaal forekommer ogsaa i et Gravfund fra Hellebust i Vik S. indre Holmedals Pgd. (se No. 485) ligesom i et fra Giske (se No. 677), Denne Form og Indretning havde forresten ogsaa Vægterne allerede i den ældre Jernalder cfr. f. Ex. den S. 71 beskrevne, No. 616 i Avaldsnæsfundet.

Kammer i en Gravhaug paa **Vambheim** i Ulviks Pgd. I Kammeret skal endvidere være fundet to *Pilespidse,* et *Spyd* med Sølvbelæg og en *Tang,* men disse sidste Gjenstande kan ikke længer med Bestemthed paavises. Over den aflange Grav var kastet en Hob Stene, og derover var et omtr. 2 Fod tykt Jordlag*) (5). Et *Øxeblad* og en *Hvæssesten* fandtes udenfor „Hellekisten."

454 og **526—32.** *Ringspænde* af Bronce, aaben paa den ene Side; Enderne ere brede og flade og prydede med dybe Slyngninger. Midt paa Ringen er en Fordybning med sammenslyngede Linier; i Tværmaal er den vel 2 Tom.; Naalen er brudt i flere Stykker. Denne Spænde er utvivlsomt af irsk eller skotsk Oprindelse; én lignende er funden paa Gislevold i Ullinsaker, Akerhus Amt og opbevares i Universitetets Samling, cfr. ogsaa 1471 fra Veø. Et *Indrehjalt* af Bronce, fint formet og med indprikkede Figurer. En rund forgyldt *Plade* med snoede Liniesirater og forsølvet Underside — antageligvis en Smøigstol. Smaa Brudstykker af et i samme Stil ornamenteret Stykke; et slebet Stykke *Serpentin,* en firesidet *Hvæssesten* af Kvarts og en *Smidiehammer,* f. 1847 i en Gravhaug paa **Vambheim** i Ulviks Pgd.

2466—73. Et ufuldstændigt tveegget *Sværd,* Brudstykker af et enegget *Sværd* og af to *Spydspidse,* to *Øxeblade* og to *Tværøxer* eller *Paalstave,* f. i en Gravhaug paa **Hallauger Gaard** i Ulviks Pgd. 1869.

2641—45. *Øxeblad.* en 7½ Tom. lang *Fil;* Brudstykker af en *Stegepande* og to *Haandkvernestene,* f. i en Gravhaug paa **Legreid** i Eidfjord S, Ulviks Pgd. 1870.

256. *Haandsneldehjul* af Vægsten, f. paa **Mikletun** i samme Sogn 1847.

1627. Tveegget *Sværd* med 30 Tom. lang Klinge og 4 Tom. lang Grebtange med spede Hjalt, f. i en Gravhaug paa Fjeldstølen **Øien** under Lilletun 1845.

917, 918, 819 og **820.** *Pilespidse,* f. paa Høifjeldene.

1827—30. *Spydspids* næsten 20 Tom. lang, fire *Pilespidse,*

---

*) Gravkammere ere meget sjelden bemærkede i yngre Jernalders Grevhauger, cfr. dog Aarsb. 1873, S. 45 og 69 — samt det tømrede Kammer paa Hauge i Tune. Aarsb. 1868, S. 59.

et *Øxeblad* og et lidet „bøileformet *Redskab* med 3 Ringe,“ f. 1865 i en Stenrøs paa **Eide** i Gravens S. I 1873 indkom et *Øxeblad*, No. 2810. (cfr. S. 133).

1522—23. Tvæegget *Sværd* med 30 Tom. lang Klinge og et *Spyd*, f. i en Ager paa **Skaftedal** i Gravens S., Ulviks Pgd. 1856.

2883. Tvæegget *Sværd* med afbrudt Klinge og Hjalt, f. i en Haug paa **Øvre Folkedal** i Gravens S., Ulviks Pgd. 1874.

2884. Et *Øxeblad*, f. i Haug paa **Eide** i Gravens S., Ulviks Pgd.

2807 og **2806**. Brudstykker af to Vægstens *Skaaler* og et *Øxeblad*, f. i to forskjellige Rundhauger paa **Kjærland** i Gravens S., Ullviks Pgd.

Hjørneskabet No 4.

2978—3000. Fund fra en Haug paa **Möklebust** i Eids Pgd. Bergenhus Amt.

Der er her en Uregelmæssighed i Opstillingens geografiske Rækkefølge, men som er nødvendig, for at dette Fund skal kunne forblive samlet, der mere end noget andet af Museéts mange Vikingealders Gravfund kaster Lys over den Tid, hvortil det hører, og som med Hensyn til Indhold er et af de rigeste, der hidtil er opdaget i Norden. Hovedinteressen ved et saadant stort Fund ligger nemlig ikke i de enkelte Oldsager, ei heller i Oldsagernes Mængde men især i de i det *samlede* Fund fremtrædende Gravskikke, der lader os forfølge og gjenfinde de Tanker og Hensyn, som har været bestemmende for den anvendte Begravelsesmaade, og hvori vi ikke alene kan se en Afspeiling af de i Vikingetiden herskende Forestillinger om Død og Hedenfart, men ogsaa et Billede af den Tids Liv, Livsanskuelse og hele religiøse Opfatning.

Møklebusthaugen blev undersøgt 1834. Den ligger et kort Stykke i S.Ø. fra Eids Kirke paa den fra Strandeu jævnt og svagt opadskraanende Slette med fri Udsigt over Fjorden, medens en Terrasseformation bagenfor afskjærer Udsigten ind gjennem Dalen. Den var halvkugleformet, maalte 12 Fod i lodret Høide og 92 Fod i Tværsnit og var opført med særdeles Nøiagtighed og Omhu. Rundt dens Grundvold var gravet en Grøft, nu 12 Fod bred og 3 Fod dyb, men som troligvis oprindeligen har været adskilligt større. Mod Syd og Vest var denne Grøft afbrudt

ved to et Par Alen brede Jordvolde, der ligesom Broer forbandt Haugen med den omliggende Mark. Paa Haugens Bund — i Høide med Marken — var et Lag af Kul og brændt Jord med smaa Benstumper iblandt, der strakte sig lige ud mod Haugens Sider, men var mægtigst i Midten. Adskilligt fra dette ved et mellemliggende Lag af lys Strandsand var et andet lignende Lag, der i Tværsnit fremtraadte som eu Bue over det første, saaledes at det i Yderkanterne gik over i dette men længer inde var omtrent 8 Tom. hævet derover. Indenfor en Oval af omtrent 28 Fods Længde og 14 Fods Bredde var begge disse Lag ligesom spækkede med *Klinknagler, Klinkbolter* og *Spiger* ligesom ogsaa med brændte Bensplinter. I den østlige Halvdel af det øverste Kullag fandtes endvidere 6 *Skjoldbuler*, og i den vestlige Halvdel af ovennævnte Oval fandtes i begge Lag *Skjoldbuler* spredte omkring i de forskjelligste Stillinger, snart enkeltvis snart flere tæt ved hverandre, og to Gange fandtes en stukket ind i en anden. I næsten hver af dem laa en Klinknagle, tydeligvis lagt derind med Hensigt ligesom ogsaa enkelte Skjoldbuler var forsætligen fyldte med brændte Ben og Kul. Enkeltvis fandtes desuden fem *Pilespidse* og gjentagende Gange bemærkedes dels runde dels paa den ene Side noget fladskaarne, tommetykke forkullede Stænger, der sandsynligvis var Rester af *Langbuer* og *Spydskafter*.

Noget vestenfor Haugens Centrum men omtrent under det buede Kullags Midte laa en stor Knude af stærkt forbrændte og forsætligen sammenbøiede Vaaben, der havde saaledes gjennemtrængt den omgivende Sand med Rust, at flere desværre blev knækkede under Forsøget paa at faa dem frem. De bestod af to *Sværd*, hvoraf det ene er særdeles kraftigt, 2½ Tom. bredt og tvæegget, to smaa *Spydspidse*, et velformet *Øxeblad*, hvis Fremhjørne ved Eggen er afhugget, tre *Skjoldbuler*, hvoraf den ene bærer Mærker efter et voldsomt Hug, tre *Pilespidse*, en *Tollekniv*, en tommetyk, firkantet og tung *Jernstang*, der er fladhamret i den ene Ende, et aflangt, halvcylinderformet Jernredskab af uvis Bestemmelse, der har Skaftpig i den ene Ende, men er afrundet og formet som Spidsen af en Ske i den anden Ende, desuden flere Stykker af tynde Jernplader, der ligesom Klinknagler var indblandede mellem de forskjellige Gjenstande. Lige under

denne Knude eller Klump fandtes et *Bidselmundbid* og derunder i et i Haugens naturlige Grundflade gravet Hul en hel Samling af *Skjoldbuler,* der alle laa med Aabningen nedad og tilsammen dannede et Dække over en stor *Broncebolle*, der altsaa var løst nedsat i Sanden uden nogen anden omgivende Beskyttelse end dette eiendommelige Laag af Skjoldbuler. Disse var fastrustede til hverandre og til Karrets Sider og burde helst forblive urørte; derfor, da der i Bundvinkelen viste sig store af Øxydation fremkomne Huller, blev Bunden forsigtigen løsnet; forat Indholdet skulde kunne undersøges.

Bollen var omtrent til to Trediedele fyldt med brændte Ben; disse var ikke, som i den ældre Jernalders Gravurner, renvaskede eller rensede men blandede med Kulstykker og Aske. Blandt de brændte Ben fandtes spredte mangfoldige Brudstykker af forbrændte Jernredskaber og Klumper af smeltet Zinkbronce, der sandsynligvis er Rester af Smykker; midt i Benmassen laa en 6 Tom. lang Pilespids (som maaske havde voldt Mandens Død og endnu sad i Kroppen, da denne blev brændt, og derfor er kommen i Gravurnen med de brændte Liglevninger), desuden paa forskjellige Steder 6 Spillebrikker og tre Terninger af Ben. Brikkerne ere kugleformede, dog saaledes at der paa den ene Side er ligesom afskaaret en liden Flade, der i Midten har et indboret Hul.*) Deres Diameter er ¾ Tom. Terningerne ere 1½ Tom. lange, ⅘ Tom. brede paa den ene Side og ⅔ Tom, paa den anden med en indskaaret Ramme rundt hver Side Tallene ere angivne ved ligestore inddreiede Cirkler med Punkt i Midten; i Smalenderne er 5 og 6. Den ene Terning er fastbrændt til et Stykke Hjerneskalle. Oppe under Laaget ligger en tre Tom. lang Benkam med korte Tænder. Den er sammensat af mange Stykker, der sammenholdes mellem to glatte Benskiver. Blandt de brændte Ben fandtes Brudstykker af en større Benkam, der paa Siderne har været prydet med indlagte sorte Horn- eller Fiskebensfliser, dels i Linier dels i Rudeforsiringer, (cfr. Aarsb.

---

*) Disse Huller passede til opstaaende Tapper paa Brettet. Derved kunde Brikkerne vanskeligere bringes i Uorden og derved blev det muligt at spille ogsaa ombord selv om Skibet var i Søgang (se W. 464 fra Hadeland og Muséet No. 115 og 116 fraThjotø, 254 fra Grytten o. f.)

1873, Fig. 40). Saavel Udhulningen som Indlægningen er udført med særdeles Nøiagtighed og viser stor Sikkerhed i Snittene. Begge disse Kamme har ligesom alle fra hedensk Tid kun Tænder til den ene Side. I Karret laa endvidere en stor skiveformet *Perle* af mørkt Glas med hvide Bølgefigurer, et hængselformet *Jernredskab* af snoede Jernstænger, der ere lagte fire og fire ved Siden af hverandre og danner Løkker i Enderne — samt en 2¾ Tom. lang *Jernnøgel*, hvis Haandtag er dannet af en bøiet, tyk Jerntrad, der i Enderne er sammensmedet til Pibe, hvorpaa er fæstet et i en Spids udløbende Skjeg med tre til samme Side udstaaende Tapper. Denne Nøgel har sandsynligvis hørt til Vikingens Skibskiste. Ved Siden af Vaabenknuden fandtes ogsaa mange forskjellige Beslag til en saadan Kiste, som altsaa er bleven brændt med alt sit Indhold sammen med de andre Gjenstande, — men Nøglen maatte Eieren desuagtet have hos sig i Gravurnen. I Sanden tæt ved den nordre Side af Urnen laa nogle ubrændte Ben indhyllede i ugarvet Gedeskind. Disse Ben ere sandsynligvis Rester af Levnetsmidler, der har været bestemte til Proviant for den Afdøde under hans Seilads til Sjelenes Land. Det er nemlig ingen Tvivl om, at den store Mængde af Klinknagler og Bolter, som fandtes i Haugen ere Levninger af et Skib. Dette bevises foruden af deres Antal ogsaa af deres Ulighed efter de forskjellige Steder, hvor de har været anbragte i Skibet, ligesom af en Mastering, en stor Fortøiningskrog eller Seilkrog og store Skibsbeslag, som fandtes nær Vaabnerne.

Og den hele Begravelse gjælder vistnok en af Vikingetidens tappre Søkonger, der efter at være falden i Kamp skulde sikkres en ærefuld Plads paa Odins Bænk. „Med de Ting, som blev lagte paa Baalet, skulde den brændte komme til Valhal.“ Derfor synes det som om denne Søkonges Mænd har trukket hans Skib op paa Land fuldt rustet som det var, lagt den Døde i Skibet paaklædt og med alle hans Vaaben og med en (eller tre) Heste. Derpaa har de smykket det og hængt sine Skjolde som Prydelser langs begge Relinger*), lagt Ved under, heiset Seilet i Top og — derpaa tændt Ild og ladet Flammen fortære det hele. Før endnu alt var afkjølet har de søgt at samle hans Ben og lagt

---

*) Se Aals Oversættelse af Snorre, S. 66, Anm.

dem med de andre ovennævnte Gjenstande i et sjeldent og kostbart Kobberkar, som han sandsynligvis selv havde ført hjem fra fremmede Lande og sat stor Pris paa. Tolv *Skjoldbuler* af de brændte Skjolde blev lagt som beskyttende Laag over Karret, som derpaa blev nedsat i en Fordybning, som var gravet midt paa den for Gravhaugen bestemte Plads. Proviant blev lagt ved Siden og derpaa det hele dækket med Sand. Men nærmest over Gravurnen blev Hestebidselet lagt, for at det strax skulde være ved Haanden; derover hans Vaaben med Resterne af Skibskisten ved Siden og rundt omkring Vaabenknuden dannedes det dobbelte Lag af alt det øvrige, som var bleven igjen efter Baalet. Derover blev saa Haugen opført og omgivet med en dyb Grøft for at aflede Fugtigheden fra Haugeus Indre.

Anm. De gamle Skrifter har reddet Erindringen om enkelte lignende Begravelser, saaledes fortælles f. Ex., at da Harald Hildetand var falden I Folkeslaget paa Braavoldene mod sin Brodersen Sigurd Ring, lod denne opføre et stort Baal, lagde derpaa Haralds Skib og lod ham saa brænde tilligemed den Stridsvogn, han havde benyttet i Slaget og sin (Sigurds) egen Hest, „forat han skulde kunne ride eller seile til Valhal.“ „Sigurd traadte frem til Baalet og gjorde det Ønske, at Harald maatte komme først af alle de faldne til Valhal og der skaffe sine Venner og Fiender gode Boliger.“ Da Baalet var brændt blev hans Aske lagt i en Krukke o. s. v.

Den tappre Søkonge Hake fra Hørdaland, der havde erobret Ynglingekongen Hugleiks Rige i Svithjod, blev dødeligt saaret i et Slag paa Fyrisvoldene. Han befalede da, fortælles der, at man skulde bringe ham ombord i et Krigsskib fyldt med faldne Mænd og Vaaben, heise Seilet, lægge Roret i Orden, og derpaa antænde Skibet. Vinden stod fra Land og Skibet gik flammende ud mod Havet. „Dette blev viden priset.“

Da Balder var dræbt, tog Æserne hans Lig og førte det til Søen. Der stod hans Skib Ringhorne trukket paa Land, og efter at Gygen Hyrrokken havde bragt det paa Vandet, indrettede de Balders Baal ombord og lagde hans Lig derpaa. Da hans Hustru Nanna saa dette, brast hendes Hjerte af Sorg, og derfor blev hun lagt paa samme Baal. Balders Hest blev ogsaa ført ud paa Baalet med fuldstændigt Sadeltøi. Derpaa blev dette antændt. Thor indviede det med sin Hammer, men foran hans Fødder sprang en Dværg ved Navn Lit, ham sparkede Thor op i Ilden, saa han brændte med.

Om *ubrændte* Skibe indsatte i norske Gravhauger fra Vikingetiden se efternævnte Fund fra Dønnæs i Helgeland, (Snorres Beskrivelse over Egil Uldsærks Hauglægning paa Fredøen), Aarsb. 1874, S. 57. Borrefundet ved Horten 852, Thunefundet 1872 o. s. v. Af Skibet eller Baaden fra Thune er Størstedelen endnu bevaret og i Univ. Saml. Kjølen er 43½ Fod, Bordene klinkede til hverandre og begge Stævne spidse.

Mærkelige Overensstemmelser med Møklebustfundet frembyder forresten Araberen Ibn-Foszlands Beskrivelse over en Gravfest, som han havde været Vidne til paa en Reise i Sydrusland Aar 921—922. Dengang var den herskende Befolkning i de Egne vistnok nordgermanisk og derfor kan denne Overensstemmelse i Gravskikken have saa megen større Interesse. Araberens Beretning optages her, saaledes som den er gjengivet i Dr. Hildebrands Afhandling „Folkens Tro om sina døde."

Den døde lagdes i en Grav og derover sattes et Tag. Hans Formue deltes i tre Dele, den ene fik Slægten, for den anden kjøbtes berusende Drikke, og for den tredie lod man arbeide Dødsklæder. Man spurgte hans Tjenere og Tjenestekvinder om hvem af dem, som vilde følge sin Herre i Døden. Den som sagde ja — i Regelen en Tjenestekvinde — blev bundet og fik derefter ikke tage sit Tilbud tilbage.

Saasnart Klæderne til den døde var færdige, blev hans' Skib trukket op paa Land, et Leie blev opført derpaa, og en gammel Kvinde, som kaldtes for Dødsengelen, dækkede dette med kostbare Tøier og Dyner. Den døde blev optaget af Graven, iført en Pragtdragt og lagt paa Skibet under Teltet og ved Liget blev stillet Frugter, Urter og berusende Drikkevarer og foran Liget Kjød eg Løg. En Hund blev delt i to Stykker og indkastet i Skibet, Vaaben lagdes ved den dødes Side, to Heste bleve jagede, indtil de blev varme, hvorpaa de sønderhuggedes og ligeledes kastedes ind i Skibet. Det samme blev gjort med to Oxer, en Hane og en Høne. Kvinden, som havde tilbudt sig selv som Offer, blev opløftet tre Gange paa Mændenes Hænder og sagde første Gang: „her ser jeg min Fader og Moder", den anden Gang: „her ser jeg alle mine Slægtninger tilstede". den tredie Gang: „se der er min Herre, han sidder i Paradiset, Paradiset er saa skjønt og saa grønt, hos ham ere Mænd og Tjenere, han kalder mig, fører mig til ham". Man gav hende en Høne, som kun skar Hovedet af, og som blev kastet ind til de andre Dyr i Skibet. Hun gav nu sine Armringe til Dødsengelen, sine Benringe til dennes Døttre og fik en bedøvende Drik, som hun tømte syngende. Derpaa blev hun lagt ind i Teltet hos den døde, de omkringstaaende Mænd slog paa sine Skjolde,

for at ingen skulde høre hendes Skrig, medens hun derinde blev mishandlet og tilsidst dræbt.

Den nærmeste Slægtning traadte nu nøgen hen til Baalet og antændte Træværket, som var opstablet under Skibet. De andre fulgte hans Exempel. Inden en Time var det hele udbrændt, en Gravhaug blev opført over Stedet, og paa Haugen blev stillet en Trætavle med Navnet paa den døde og paa den russiske Konge.

Medens Luerne fortærede Skibet og dets Indhold, sagde en af Russerne til Ibn-Forszlan: „I Arabere ere dog et enfoldigt Folk. Den som blandt Mennesker var Eder kjærest og mest anseet, lægger I i Jorden, hvor Orme og krybende Dyr fortære ham. Vi derimod brænder ham hurtigt, saa at han uden Ophold gaar ind i Paradiset.“

Det mærkeligste Stykke i Møklebustfundet er Gravurnen, der heller ikke ligesom alle de andre Gjenstande er bleven beskadiget ved Ild. Den har som sagt Form af en stor Skaal eller Bolle, er 14¼ Tom. i Tværmaal over Mundingen og 6 Tom. høi med rundbrettet Kant, svagt buede Sider og næsten flad Bund. Paa Siderne er i lige stor Afstand fra hverandre fastklinket tre uformelige Menneskefigurer, hver 3 Tom. lang og bestaaende af et 1¼ Tom. langt Hoved, nedenfor hvilket er en firkantet Plade ⅝ Tom. lang og bred, hvorunder sees to tynde og korte Ben. Karrets runde Kant gaar ind i Figurernes Baghoveder. Ansigterne har stærkt fremtrædende Kindben, store Øine og bærer ligesom en Maske, der beskytter Kinderne, Overlæben og Hagen (ikke ulig Ansigtsmasken i Thorsbjerg Mosef.). Bag de firkantede Plader er en Aabning, sandsynligvis til at trække en Bærerem igjennem. Paa Forsiden er hver Plade inddelt i ni firkantede forsænkede eller udcisselerede Feldt, der ere adskilte fra hverandre ved gjenstaaende Broncevægge og udfyldte med Glasmosaik og Mosaikemallie, der i hver Rude har lidt forskjelligt Mønster; det mellemste Rum i hver Række er delt i to ved en midtover gaaende S-formet Figur af gul Emallie. Forunderligt er det at se et saa kunstnerisk udført Forsiringsarbeide anbragt paa saa klodsede og uformelige Figurer. Karrets Sider ere forresten glatte, men Midtstykket under Bunden er hævet eller inddrevet til omtr. ⅛ Tom.'s Høide, og i denne For-

dybning ligger en tyk firesidet Broncering, der er ¼ Tom. bred og 3 Tom. i Diameter indvendig. Ogsaa i denne Ring er udcisseleret retvinklede smaa Rum, der ere fyldte med Glasmosaik i vexlende Mønstre. Indvendig i Karret, ligeover denne Ring er en ganske lignende fæstet til den første ved tre gjennem Bunden gaaende Kobbernagler. Inde i denne indvendige Cirkel er anbragt en treoddet Stjernefigur, der har Kanter af fin Glasmosaik (blaa med indlagte hvide Firkløvere), medens Midtpartierne ere dækkede dels med støbt Emaille dels med indlagt Glasmosaik. Efter at disse Stykker ere blevne rensede, ere ikke alene Tegningerne men ogsaa Farverne fremtraadte i sin oprindelige Friskhed og Afvexling. Det er især de røde, gule, hvide og blaa Farver, som er anvendte og ordnede og sammenstillede med en udsøgt Smag og med en mærkværdig Nøiagtighed. Karret er med Hensyn til disse Ornamenter uden Sidestykke i de nordiske Samlinger. Emailleprydelser ere i det hele sjeldne blandt Oldsagerne fra hedensk Tid i Norden. I Danmark har man neppe mere end: fire ensartede Spænder fra Vidmosen og den bekjendte Malbækskaal, begge Fund fra den ældre Jernalder. I Sverige har man ved Lackalänga (nær Lund) fundet nogle pragtfulde Beslag af forgyldt Bronce med rød Emallie. Her i Landet kjendes en Ringspænde med gul Emallie i 18 Feldt og med tre indfattede blaa Glasflus funden paa Moland i Landvik (sammen med 2 Broncearmringe, sex Glasperler, en Hvæssesten og et Haandsneldehjul fra yngre Jernalder); den opbevares nu i Arendals Muséum, en mærkelig, rund, og flad Spænde i Universitetets Samling, men hvis Findested ikke kjendes samt det S. 135 afbildede Vægtlod fra Jæderen.

Derfor har Emalliekunsten vistnok ikke hørt med blandt Nordboernes Færdigheder i Oldtiden. Men den er meget gammel, thi allerede Ægypterne, Grækerne og Etruskerne anvendte denne Forsiring. Senere synes den især i Nordfrankrig og Belgien at være bleven bragt til stor Fuldkommenhed og franske Oldforskere har endog erklæret *la Gaule-Belgique* for Emalliekunstens rette Moderland*) og i frankiske og belgiske Grave fra 5te—7de Aarh. finder man særdeles hyppigt emallierede Smykker. En senere

*) La Normandie souterraine P. 364.

Forsker*) erklærer imidlertid alle disse Gjenstande for at være Resultater at romerske Kunstfærdighed. I ethver Fald er vistnok Møklebustskaalen hentet fra disse Egne — uagtet jeg ikke kjender eller har kunnet finde Underretning om noget lignende Kar i de derværende Samlinger. Den har været en Sjeldenhed og et kostbart Stykke, og er en af de faa her i Landet fundne Gjenstande, som med nogen Sandsynlighed kan antages at være hjembragt af de herjende Vikinger.

I Aarsb. for 1874, Pl. VIII er tre Afbildninger af Karret og dets Forsiringer. Angaaende Begravelsesmaaden se Holmboe i Vidensk. Forh. 1863, S. 203—216 om Borrefundet.

5te Skab.

I dette er udstillet en Samling af *Hjerneskaller* og andre Menneskeben fundne dels i Gravhauger dels i senere Begravelser. Disse Ben saavelsom Sværdhaandtagenes Størrelse beviser paa det tydeligste Urigtigheden af den almindelige Folketro, at Menneskene har været større i Oldtiden end i vore Dage; derimod var de vistnok i Regelen i Besiddelse af større legemlige Kræfter.

Paa Skabets Bund ligger enkelte i Gravhauger fundne Møllestene, der har hørt til de i Hedendom almindeligen anvendte Haandkverne. Cfr. S. 137 Fundet fra Tjenerhaugen.

3die Rum.

Fortsættelse af Fund fra den yngre Jernalder.

Det indre Hjorneskab, No. 1.

2755—2762. En løs *Sværdknap* og begge *Hjalt;* Knappen er flad og halvrund, Hjaltene rette, det indre noget større end det ydre. En liden *Smedetang,* en liden *Klinkhammer,* en liden flad *Hammer* med rund Bane, to *Filer,* hvoraf den ene 10 Tom. lang og $\frac{3}{4}$ Tom. bred og et *Bidselmundbid;* f. i Udkanten af en lav, rund Gravhaug paa **Vangens** Prestegaards Grund 1872. Voss Pgd.

105 og 997. Brudstykke af en Vægstens *Skaal* og fire *Glasperler;* f. paa **Flage** i Voss Pgd. 1824.

*) A. v. Cohausen: Römischer Schmelzschmuck. Wiesbaden 1873.

128. *Hvæssesten* 8 Tom. lang og ½ Tom. tyk; f. i en Gravhaug paa **Rækve Gaard** i Voss Pgd.

2666. *Sax* med afbrudte Blade; f. i en Gravhaug paa **Rækve Gaard** i Voss Pgd. omtr. 1874.

1544—59. Et *Halsbaand* af mærkelige Mosaikperler, hvis Størrelse jævnt aftager fra 1 Tom. i Tværmaal til ¼ Tom. Grundfarven er blaa, men Tegningerne ere forskjellige og især paa de største særdeles fine og kunstfærdige. Enkelte har været i Ild og ere sammensmeltede; f. med et *Haandsneldehjul* i en Ager paa **Saude** paa Voss antageligvis i en udjævnet Gravhaug (cfr. 1111 fra Lunde paa Voss og 2765 fra Gjerstad i Haus).

403, 858 og **859.** Et Par dobbelte, skaalformede *Spænder* 4½ Tom. lange (M. 551), et 14 Tom. langt *Spydblad* og et enegget *Sværd* med 29 Tom. lang Klinge, uden Hjalt men med lang Grebtange; f. i Skjemttalehaugen paa **Mølster Gaard** i Voss Pgd. 1840.

1749.

1748—49. Enegget *Sværd* uden Hjalt, Klingen 31 Tom. lang og Grebtangen 7 Tom.; f. sammen med en saakaldet *Paalstav*,*) (et Slags *Hugjern*) i en Haug paa **Mølster Gaard** paa Voss 1840, maaske sammen med foran nævnte Gjenstande.

1022—24. Kort enegget *Sværd*, 15½ Tom. langt med ret og tyk Ryg, forsætligen bøiet sammen, Grebtangen er vel 6 Tom. lang og mangler Hjalt, langs efter Klingens Midte gaar en Spalte, der viser en ikke meget omhyggelig Udførelse af Smedningen, tvæegget *Sværd* med sønderbrudt Klinge og rette, tykke Hjalt, Knappen er flad halvkugleformet samt et *Øxeblad*, alt f. 1836 i en Gravhaug paa **Ringheim** i Voss Pgd.

1730—33. *Øxeblad, Bidselmundbid,* tvæegget *Sværd,* der er meget unøiagtigt udført (ligesom No. 1022 maaske smedet for Begravelsen), enegget *Sværd* med afbrudt Spids og uden Hjalt; f. i en Gravhaug paa **Ringheim** i Voss Pgd. 1836.

1103—6. Tvæegget *Sværd* 30 Tom. langt og forsætligen krumbøiet, Grebtangen er 3½ Tom. lang med Hjalt af Messing og femtunget Knap som paa Afb. 691 fra Sogn, *Øxeblad, Spyd*

---

*) Dette Slags Redskaber forekommer i norske Fund baade fra ældre og yngre Jernalder, cfr. svensk antiq. Tidsk. 2, 249 og Aarb. 1872, 388.

og et afbrudt *Spydblad;* f. i en Gravhaug paa **Dukstad** i Voss Pgd. 1830.

1060—67. Enegget *Sværd* med 27 Tom. lang Klinge, der har ret og tyk Ryg; Odden er forsætligen bøiet op til Grebet, Hjaltene ere korte og tykke med trekantet Knap. Tre *Pilespidse,* to *Sigder*, Brudstykker af en *Sax* samt et *Bidselmundbid;* f. i en Gravhaug paa **Dukstad** i Voss Pgd. 1835.

800. Et *Plovjern* omtr. 6 Tom. langt og 4 Tom. bredt; f. i Jorden paa **Lofthus** i Voss Pgd. 1834.

988. Et *Øxeblad;* f. i en Gravhaug paa **Gjerdaker** i Voss Pgd. 1831.

935, 936, 1113—18. Brudstykker af tre *Skjoldbuler,* den øverste Halvdel af et enegget *Sværd* med rette Hjalt og trekantet *Knap, Øxeblad, Bidselmundbid,* vreden *Jernhank, Sax,* en *Pilespids* og nogle *Klinknagler;* f. i en Gravhaug paa **Helleve** i Voss Pgd. 1830.

937.

937. *Stigbøile* af en ombøiet tresidet Jernstang, hvis Ender ere sveisede sammen og udvidede til en Kugle, hvorpaa det aflang-firkantede Øie for Stigremmen er fæstet. Begge Stigbøilens Sider ere prydede med indlagte Sølvtraade, og rundt Overstykket gaar tvundne Guldtraade; f. paa **Vinje Gaard** i Voss Pgd. 1828. (928, en liden firkantet *Broncespænde* opgives at være funden sammen med sidstnævnte).

986. Brudstykker af et tvæegget *Sværd* og **985** et *Øxeblad;* f. paa **Vinje Gaard** i Voss Pgd.

735—38. Tre *Haandledsringe* af Sølv hver dannet af to sammensnoede, runde Sølvtraade, der aftager i Tykkelse mod Enderne, som ere slyngede om hverandre. En 37 Tom. lang *Sølvkjæde* sammensat af smaa aabne Hægter og ved Sølvringe afdelt i sex Stykker. I Kjædens ene Ende er en større Sølvring, i den anden et forsiret Slutstykke med Hempe. En Stump af en lignende *Kjæde,* to *Sølvperler* med paaloddede Filegransprydelser og en firkantet, flad *Sølvbarre,* 2 Tom. lang;

alt fundet 1828 sammen med endnu 6 Haandledsringe i en gammel Fjøstomt paa **Bakketun** paa Voss. (6) (En er i Throndhjemssmlng.).

1122—30. *Øxeblad,* Stykker af et tvæegget *Sværd,* et enegget *Sværd* med 27½ Tom. lang Klinge og 3¼ Tom. lang Grebtange. Begge Hjalt ere korte og tykke med en ophøiet Rand rundt Midten, Knappen er trekantet. Tre *Pilespidse,* en *Kniv,* en *Sigd,* et *Ildstaal,* 3 Tom. langt med tilbagebøiede i Spiral lagte Ender (lig Mont. 490), et *Bidselmundbid* og en *Trefod;* f. i en Gravhaug paa Gaarden **Bryn** paa Voss 1838.

905. Brudstykker af et Par dobbelte skaalformede *Spænder* med forgyldte Underplader; f. paa **Himle** i Bordalen, Voss Pgd.

1753. Et 21 Tom. langt *Spyd,* hvoraf Bladet er 13 Tom.; f. 1840 i Jorden paa **Eimstad Gaard** i Voss Pgd.

1090—95 og **2672—73.** Tvæegget *Sværd* brudt i tre Stykker med bred og flad Grebtange og rette Hjalt med tunget Knap. I Knappens Fordybninger er indlagt 2 og 2 Sølvbaand. Tre *Pilespidse,* Halvdelen af en *Sax,* Stykke af et *Knivblad,* et *Skavjern,* Beslag til et *Skrin* og tre *Glasperler*; f. 1868 og 1871 i en Gravhaug paa **Grimstad** i Voss Pgd..

1110—1111. *Øxeblad* og 11 mærkelige *Mosaikperler* lig dem fra Saude (No. 1544 —59); f. i en Gravhaug pua Lunde i Voss Pgd. 1859.

2237.

2233—52. Brudstykker af et Par enkelte skaalformede *Spænder,* Brudstykke af en rund flad *Spænde* eller forgyldt *Broncebeslag* med irske Ornamenter, smaa Stykker af en flettet *Broncekjæde,* tre smaa, gule og en rød *Glasperle,* en *Skjoldbule* med et dybt og bredt Mærke tværsover efter et Sværdeller Øxehug, Brudstykker af tre tvæeggede *Sværd,* alle med rette Hjalt, men det ene med halvrund flad Knap, de to andre med spidse trekantede Knapper, hvoraf den ene har Metalbelæg, tre *Pilespidse,* et *Knivblad,* tre *Bidselmundbid,* fire *Øxeblade,* et *Beslag,* Stykke af en *Sax* samt et *Haandsneldehjul* — alt fundet 1868 paa **Lunde** i Voss Pgd. Jernsagerne ere stærkt forrustede.

2749—2753. To *Øxeblad,* et *Spyd* 7½ Tom. langt, en *Spiralring* af Bronce og et *Knivblad*; f. 1870 i en Gravhaug paa **Lunde** i Voss Pgd.

1613. *Halvkugle* af Glas næsten 3½ Tom. i Tværmaal og synes at have været i Ilden; f. i Gravhaug paa **Væle** paa Voss.

998 a og b. De to *Hjalt* og *Knappen* af et Sværd. Knappen er halvrund flad og ved ophøiede Baand eller Linier ligesom trespaltet og prydet med Siksakfigurer. Hjaltene ere korte og rette med Forsiringer langs Kanterne. Det indre Hjalt er 3½ Tom. langt og noget større end det ydre (cfr. M. 400); f. 1816 i en Ager paa **Øxendal** og bestaar af støbt Messing.

419. Kløverbladformet *Broncespænde**) med en sexkantet Ophøining paa Midten og Slyngornamenter paa Bladene (næsten lig Mont. 552). Under to af disse er Gjænge og Hemp for Naalen, under det tredie en flad Skive med Hul igjennem; f. paa **Øxendal** i Evanger Sogn, Voss Pgd. 1816 — maaske sammen med sidstnævnte Gjenstande.

928—30. To *Øxeblade* afbrudte ved Skafthullet og en *Pilespids*; f. i en Gravhaug paa **Horveid** i Evanger S. Voss Pgd.

2667. Et Par dobbelte skaalformede *Spænder* med kronelignende Ophøininger; f. etsteds i **Voss Pgd.** (cfr. M. 555).

1762. Et *Øxeblad*; f. paa **Skakstad** i Vinje S. Vossestrandens Pgd.

2605—13. Tvæegget *Sværd* ualminligt smalt og noget bøiet med 28½ Tom. lang Klinge og 3½ Tom. lang Grebtange, hvorpaa stærkt buede Hjalt, et lidet enegget *Sværd* uden Hjalt og med afbrudt Spids, et *Spyd* med afbrudt Od, tre *Øxeblade*, Brudstykker af en *Skjoldbule*, en *Sigd* og en *Tollekniv;* f. 1870 i en Langhaug paa **Opheim** i Vossestrandens Pgd. I 1872 fandtes endvidere i samme Haug:

2775—81. En ufuldstændig *Stigbøile*, en *Sax*, et *Knivblad*, en *Jernnøgle* dannet af en rund Stang, som i den ene Ende er bøiet til Ring, i den anden til en ret Vinkel, hvorpaa to Hager, en do. *Nøgel* uden Hager, et 4½ Tom. langt Jernstykke med Springfjær maaske af en Laas og en dobbelt skaalformet *Spænde*, hvis Dækplade er tabt.

---

*) No. 419 og No. 1497 fra Ullensvang ere Muséets eneste Exemplarer af denne Spændeform. I Ryghs Katalog over Samlingen i Throndhjem er ingen saadan opført. I Arendals Muséum er tre (hvoraf en fra Hedemarken), i Universitetets Samling 21 og paa Fredrikshald 1.

2885—90. *Bidselmundbid, Trefod, Skavjern* med lang Stilk, *Pilespids, Plovjern* og Stykke af et *Spyd*; f. i en liden Gravhaug paa store **Urdal** i Hosanger 1874 — efter Sigende i et Gravkammer bygget af Heller, cfr. Anm. S. 152.

1020—21. *Øxeblad* og et tvæegget *Sværd* med afbrudt Spids og Grebtange; f. i en Gravhaug paa **Hjørnevik** i Mo. S, Hosanger Pgd. 1840,

813. En *Jernlænke* (Skjærding) omtr. 22 Tom. lang bestaaende af to korte og to lange Led eller ovale Ringe med en Krog i den ene Ende og en rund Ring i den anden; f. paa øvre **Helleland** i Mo S., Hosanger Pgd. omtr. 1820. (cfr. 1921 fra Søndfjord).

1764. *Øxeblad;* f. paa **Leivestad** i Sæims S. Hosanger Pgd. 1839.

303. *Skaal* af Vægsten 7½ Tom. i Tværmaal og 4 Tom høi; f. 1846 i en Gravhaug paa **Bruntland** i Lindaas Pgd.

855—58. Et Par dobbelte skaalformede *Spænder* (M. 551), Brudstykker af et forsætligen ødelagt, tvæegget *Sværd* og af et *Spyd* samt en *Sigd*; f. i „Guldhaugeu“ paa indre **Lygren** i Lygre S. Lindaas Pgd. 1851.

1741—47. Tvæegget *Sværd* med afbrudt Spids og buede Hjalt, Grebtangen 3¼ Tom. lang, *Øxeblad, Hammer*, en stor *Tang, Kniv,* en afbrudt *Spydspids* med 12 Broncenagler paa hver Side af Skaftholderen og et firkantet *Jernstykke* —; f. 1841 i en Gravhaug paa **Hodne** i Myking S. Lindaas Pgd.

1796—1801. Forsætligen bøiet, tvæegget *Sværd* afbrudt paa Midten og med afbrudt Spids, rette Hjalt og halvrund flad Knap, et skadet *Øxeblad,* en *Sigd,* et *Bor* (?), et *Beslag* for et *Skrin* og et 20 Tom. langt *Spyd;* f. i en Gravhaug „Varden“ kaldet paa **Askeland** i Sæbø S. Mangers Pgd. 1865.

261—67. Syv *Kljaastene* eller *Vævtyngder* af Vægsten; f. sammen med 223 lignende omhyggeligen sammenstuvede i en Gravkiste*) med svære Dækheller i en Haug paa **Næpstad** i Hammers Pgd. Paa enkelte af disse Stene sees indridsede Kors og paa én et Bomærke eller en Binderune ([7])

300. Firkantet Vægstens *Skaal* med rundt Haandtag 4 Tom. i indre Tværmaal; f. i en Gravhaug paa **Mundal** i Hammers Pgd. 1837, fyldt med brændte Ben. ([8]) afb. Urda II, Pl. I, Fig. 7.

---

*) Cfr. Anm. S. 152 og Fundet fra Tjenerhaugen S. 137.

1266—70. To *Spydspidse,* en *Kniv, Bidselring* og *Bidselbeslag*; f. i en Gravhaug paa **Mundal** i Hammers Pgd.

306. Rund *Øse* af Vægsten med firkantet Haandtag 2 Tom. høi og 3½ Tom. i Tværmaal, f. i en Gravhaug paa **Ronhovde** i Hammers Pgd. (9).

294—297. *Skaal* af Vægsten, 16 Tom. i Tværmaal (!) og 7½ Tom. dyb, en lignende *Skaal* 8 Tom. i Tværmaal og 5 Tom. dyb, en tredie, næsten halvkugleformet *Skaal,* 10 Tom. i Tværmaal og 5 Tom. dyb, f. i en Gravhaug paa **Borge** i Gjerstad S., Haus Pgd. 1839.

1738—40. Brudstykke af en *Sværdklinge,* et smukt *Øxeblad* og en *Sigd,* f. 1848 i en Gravhaug paa **Lone** i Gjerstads S., Haus Pgd.

864. Brudstykke af et tveegget *Sværd* med buet Indrehjalt, f. i en Haug paa **Laastad** i Gjerstad S., Haus Pgd.

2254—57. *Skaal* af Vægsten næsten 8 Tom. i Tværmaal og 2½ Tom. dyb, f. med to *Kljaastene,* en *Stenskive* og et Stykke af en *Hvæssesten* i en Gravhaug paa **Hartvet** i Gjerstad S., Haus Pgd. 1868.

2642. En ufuldstændig *Spydspids* f. i en Haug ved **Gjerstad Kirke,** 1870.

415. En dobbelt skaalformet *Spænde,* f. i en Haug paa **Koppen** i Gjerstad S., Haus Pgd. 1845 (cfr. M. 551).

2763—65. En i mange Dele forsætligen brudt enegget *Sværdklinge* uden Hjalt og Knap, et ved Skafthullet afbrudt *Øxeblad* og 78 forskjelligfarvede *Glasperler,* hvoraf 14 Mosaikperler og tre med Guldfolie, f. 1872 i en Grusbakke paa **Hauge** i Gjerstad S., Haus Pgd.

876. Bøiet *Spydspids* med afbrudt Od, f. 1853 i en Haug paa **Dale** i Bruviks Pgd.

1057—59. *Øxeblad, Spydspids* og Brudstykker af et forsætligen brudt, tveegget *Sværd,* f. 1840 i en Gravhaug paa **Strömme** i Stamnæs S., Haus Pgd.

2898. *Øxeblad* og et forsætligen bøiet og afbrudt, tveegget *Sværd,* f. i Munkehaugen paa **Moberg** i Os Pgd. 1873.

2783—89. To *Haandledsringe* af Bronce, den ene med Tungeornamenter, to mærkelige *Mosaikperler, Øxeblad* og smaa Stykker af et enegget *Sværd,* f. sammen med Hestetænder og

Hesteben iblandt Kul og Aske under en Helle i en liden Haug paa **Hauge** i Os, 1872.

322—26. *Bronceskaal* med udbrettet Kant og en dybt indhulet Rand strax under Kanten. Den er 13 Tom. i Tværmaal og 5 Tom. dyb med tre Ører i Form af Dyrehoveder med smale Halse, der udgaar fra trekantede, forsirede og fortinnede Skjolde, som hvert med tre Nagler er fæstet til Skaalens Sider. Dyrehovederne ligesom bider i Randen, og paa hver Hals hænger en løs Broncering. Karret er meget tyndt.

En lignende *Skaal* men mindre og uden Ører, 7 Tom. i Tværmaal og 3 Tom. dyb. Disse to meget sjeldne Kar (Broncekar forekommer i det hele kun meget sparsomt i yngre Jernalders Grave*), blev funden 1847 i „Resehaugen" ved **Fane Kirke.** Den største Skaal var fyldt med brændte Ben, over hvilke den mindre laa hvælvet. Mellem de brændte Ben laa to *Haandsneldehjul,* en liden Stump af en flettet *Sølvkjæde* med Endebeslag, lig Kjæden ved M. 627, en flad *Perle,* en liden grøn *Perle* og en sammensmeltet *Glasklump.*

2911. Brustykker af et tvæegget *Sværd* og af et *Spyd,* f. paa **Haugsdal** i Samdalen i Fane Pgd.

1455—57. Tre *Øxeblade,* f. 1838 paa **Tungeland** i Birkelands Sogn. 1838.

Nordre Bergenhus Amt.

670—74. Rund og sjelden Broncekop, af Form omtr. som W. 458, 3 Tom. dyb og 3½ Tom. over Mundingen, Randen er udoverbrettet, nedenfor denne er en ophøiet Cirkellinie, hvorfra Udbugningen begynder, Siderne ere tynde og uden Ornamenter. En dobbelt skaalformet *Spænde,* hvis Dækplade bestaar af vel udførte men fantastiske Figurer, og hvis Yderrand har to Rækker indstemplede, forsænkede Triangler, der i hver Vinkel har et ophøiet Punkt; en lignende med halv Dækplade**), en *Sax* og en

---

*) Cfr. 328 fra Vik, 670 fra Aurland, 690 fra Balestrand, 327 fra Romsdal og den mærkelige Broncebolle 2978 fra Møklebust i Nordfjord.

**) Disse eiendommelige Smykker forekommer, som Muséets Fund viser, meget hyppigt i Vikingetidens Grave paa Norges Vestkyst. De ere alle af Zinkbronce, findes i Regelen parvis og kan deles i to Grupper: de *enkelte* skaalformede Spænder og de *dobbelte.*

Pilespids, f. 1859 ved Udjævning af en Gravhaug paa **Vang** i Aurlands Pgd. I Koppen var brændte Ben.

671.

De *enkelte* har Form som en oval Skaal og ere støbte med ophøiede, (aldrig gjennembrudte) Ornamenter paa Overfladen. Men mellem disse kan atter udskilles to Slags, nemlig *enten* som den nedenfor afb. 700 fra Balestrand med et forsiret Baand efter Midten, større eller mindre riflede Partier paa Siderne samt Slyngornamenter og enkeltstaaende Sløifer rundt Kanten; disse ere forholdsvis høie og smale, af forskjellig Størrelse men altid mindre end de andre Sorter (cfr. M. 434 og 435 begge fra Øland samt Fig. 9 a og b S. 94 i Worsaae's Slesvigs Oldtidsminder, f. nær Flensborg) *eller* med ensartede, afbrudte Slyngornamenter inddelte i Feldt ved glatte Linier, der danner som et Ottetal med vinkelbøiede Sider paa Spændens Overflade og med ophøiede Knapper i hvert af dette Ottetals Hjørner; Spænderne af denne Type ere i Regelen omtrent lige store og af Størrelse som de dobbelte.

De *dobbelte* skaalformede Spænder, se vedføiede afb. 671, bestaar af en enten ganske glat eller med en omløbende Borde prydet ligeledes oval skaalformet Underflade, der ofte er forgyldt, og hvorpaa med Nagler er fæstet en ligeledes ofte forgyldt med fantastiske Slyngninger, Dyrehoveder, og andre Fremstillinger udsiret Dækplade i gjennembrudt Arbeide. Paa Dækpladen er ogsaa ofte eller i Regelen fremstaaende, gjennembrudte undertiden kronelignende Knopper, og paa Spændernes Underside sees meget hyppigt tydelige Aftryk efter det Tøi, hvormed den indre Støbeform maa have været dækket. Den bevægelige Naal som oftest af Jern gaar langs efter Underfladen og er bøiet saaledes omkring sin Axel, at den selv giver Spænding, naar den er indhægtet.

De skaalformede Spænder ere i Regelen udførte med stor Dygtighed, om de end for os kan synes tunge og klodsede. De bares enten paa Skuldrene eller paa Brystet og ere ikke alene eiendommelige for Vikingetiden, men ogsaa for den skandinaviske Halvø, hvor der i Samlingerne opbevares mere end 800 af dem.

807. En liden *Trefod* med indadbøiede Sider, f. 1844 i en Gravhaug paa **Kvamme** i Aurlands Pgd.

507. Fjorten smaa *Glasperler* hvoraf 7 med Guldfolie og 7 med Sølvfolie, f. 1847 i en Gravhaug paa **Aurlands Prestegaard.**

976 og **977.** Lav *Skjoldbule* og et *Øxeblad*, f. paa **Loven** i Aurlands Pgd.

1814. Tvæegget *Sværd* med 23 Tom. lang Klinge uden Hjalt, f. i en Gravhaug paa **Therum** i Aurlands Pgd. 1846.

455. Flad *Broncering,* hvis Ender gaar lidt over hverandre uden at være forenede, 3 Tom. i ydre Tværmaal, (maaske en gotlansk Ringspænde), f. i en Gravhaug i **Valsbygden** i Aurlands Pgd. 1846.

2151—60. En *Jernskaal* smedet af ét Stykke, uagtet den er 8⅓ Tom. i Tværmaal over Mundingen og 4⅓ Tom. dyb, et ved Odden afbrudt *Spyd*, smaa Stykker af et do. *Spyd*, et ved Skafthullet afbrudt *Øxeblad*, Brudstykke af en *Fil,* en *Jernstang* sandsynligvis et Beslag, to *Glasperler*, et Par eiendommelige enkelte skaalformede *Spænder* med afvexlende høie, kronelignende Knapper og sølvbelagte runde Knapper samt tunget Kant, en mærkelig dobbelt skaalformet *Spænde* med glat forgyldt Underplade, forsølvede Baand og paalagte forgyldte Ornamenter i

---

Fra Danmark kjender man 38.

Med Vikingerne blev de imidlertid førte til de af dem besøgte Lande og ere saaledes ogsaa fundne paa Island og Irland, i England, Skotland, Normandie og Rusland.

Her i Norge kjender man noget over 400 skaalformede Spænder. Ifølge Professor Ryghs Fortegnelse i svensk Månadsblad 1873, S. 178 var deres Fordeling i de vestlandske Amter saaledes:

fra Lister og Mandals Amt . . .	6
- Stavanger Amt	50
- Søndre Bergenhus Amt . . .	19
- Nordre „ „ . . .	19
- Romsdals Amt	25

Bergens Museum eier for nærværende 96 Stykker:

	Enkl.	Dob.
fra Lister og Mandals Amt	2.	„
- Stavanger Amt	16.	14
- søndre Bergenhns Amt	3.	13
- nordre Bergenhus Amt	8.	11
- Romsdals Amt	4.	5
	33.	43
foruden:		
fra begge Throndhjems Amt.	5.	„
- Nordland	6.	2
- usikkre Findesteder . .	6.	1
	50.	46

usædvanligt Mønster; rundt de 7 fremstaaende, sølvbelagte Knapper er lagt fine tvundne Sølvringe, 21 *Kljaastene* af Vægsten, f. i en Gravhaug tæt ved **Hauge Kirkegaard** i Lærdals Pgd. 1868.

1816—19. Brudstykker af en *Skjoldbule,* af et tvæegget *Sværd,* et *Spyd* og en *Pilespids,* f. 1865 i en Gravhaug paa en Plads under **Hauge** i Lærdals Pgd.

1131—33. En halvkugleformet *Skjoldbule,* en 14 Tom. lang *Spydspids* og Brudstykker af et enegget *Sværd* med stor trekantet Knap og korte tykke Hjalt, der bærer Spor af Metalbelæg, f. 1854 i en Torvmyr paa **Eri** i Tønjums S., Lærdals Pgd.

109, 821, 822, 1016—19. En blaa *Glasperle,* syv *Pilespidse, Beslag* til Ridetøi og et *Bidselmundbid.* Beslagene ere meget itubrudte, men har Nagler med store, halvkugleformede Hoveder og spaltede Hængedobber, en *Spydspids,* 7½ Tom lang og ½ Tom. bred, et *Øxeblad* og Stykker af en *Skjoldbule,* f. i en Gravhaug paa **øvre Lysne** i Lærdal 1831.

1453. Brudstykker af et tvæegget *Sværd* med ret Hjalt, f. paa **øvre Lysne** i Lærdal og hører maaske ogsaa til foregaaende Fund.

412 og **506.** En enkelt skaalformet *Spænde* med Ornamenter i 8 Feldt og 3 flade *Perler* af Glasmosaik, f. 1848 i en Gravhaug paa en af **Lysnegaardene** i Lærdal sammen med et Stykke lyserødt Rav.

984. Stort *Øxeblad,* ligt M. 484, f. 1848 i en Gravhaug paa **Spangelo** i Borgunds S., Lærdals Pgd.

1719—27. Tvæegget *Sværd* med 30 Tom. lang Klinge, der ved Grebet er 2½ Tom. bred. Grebtangen er 3¾ Tom. lang ligesom det rette indre Hjalt. Yderhjaltet er ogsaa ret og tykt, Knappen er trekantet med Metalbelæg (cfr. M. 507), *Øxeblad,* Stykker af en *Skjoldbule,* af en *Krumkniv* og af et *Bidselmundbid* samt af *Gravurnen,* som har været en af mange smaa Plader sammenklinket *Jernkjedel**), hvis Hank er 12 Tom. i Tværmaal med en Krog i hver Ende, f. sammen med mange Hestetænder og Hesteben i en Gravhaug paa **Aardalstangen** i Aardals Pgd. 1833.

931. Et omtr. 17 Tom. langt *Spydblad* med Fure langs

*) Cfr. No. 392 fra Sogn, Brudstykker fra Næs i Sogndal, 2823 fra Jevnager (?), 393 med ubestemt Findested o. f.

Siderne, f. i en Haug paa den store Begravelsesplads paa **Ve** i Aardal.

2733. Rund flad *Stegepande*, 9 Tom. i Tværmaal bevægelig om en Tap, der er fæstet paa Enden af et langt firkantet Jernskaft, ogsaa funden paa **Ve** i Aardal, men Alderen er usikker. (Cfr. Aarsb. 1868, Fig. 41).

1780. *Grebtange* med Yderhjalt og Knap. Grebtangen er 3⅓ Tom. lang, Yderhjaltet er 2⅓ Tom. langt, ret og af Jern, medens Knappen er af Bronce med fem Tunger og dobbeltflettede Sølvtraade i Fordybningerne, omtr. som 691 fra Sogn, f. 1857 etsteds i **Aardals Pgd.**

Hjørneskabet No. 2, tilhoire for Indgangsdoren.

1097.

1096—1098. Et Par dobbelte skaalformede *Spænder* med fem gjennembrudte Knupper (M. 551) og en mærkelig, rund, kopformet, forgyldt Messingspænde af irsk Oprindelse*). Paa Toppen er indfattet en rund ophøiet Ravskive og paa Siderne fire draabeformede Ravstykker. Ved Randen nedenfor disse Ravindfatninger er fire lange Dyre- eller Ormehoveder, som er forbundne ved Buelinier, hvorved Spændens Midtstykke bliver firkantet. Paa begge Sider af disse Buelinier er smukke Fletninger og rundt Midtindfatningen gaar en Krands med lignende Slyngninger. Rundt Kanten er en

---

*) Saadanne irske Oldsager er ikke sjeldne i Vestlandets Vikingefund, cfr. f. Ex. 2561 fra Klep, 492 fra Sæim i Røldal, 530 og 531 og 454 fra Vambheim i Ulvik, 2243 fra Lunde paa Voss, 701 fra Vangsnæs, 601 fra Berdal i Lekanger, 1240 fra Viksøren i Viks Pgd., 1031 fra Hof i Dønnæs paa Helgeland, 563 fra Hovde i Bø i Vesteraalen o. s. v., cfr. ogsaa det i Aarsb. 1868, No. 32 afb. Smykke, f. paa Valle i Sæterdalen og nu i Arendals Muséum, Rembeslagene fra Kongshaugen ved Borre i Univ. Saml. Aarsb. 1869, No. 22, en Mængde prægtige Beslag i Univ. Saml. fra Some i Høiland, Stavanger Amt o. s. v.

bred Borde af eiendommelige Spiralornamenter — alt udmærket i Tegning og Udførelse, f. sammen med nogle *Klinknagler* i en Ager paa Pladsen **Nauste** under Flahammer Gaard i Lyster Pgd. 1851.

834, 842 og **1752.** Tre *Vævtyngder* af i Enderne udhamrede Jernstænger, f. 1827 med flere lignende under en Stenhelle i Dalsdalen i Lyster.

1924—25. To *Haandledsringe* af Sølv; den ene er flad, firesidet, bredest paa Midten og med runde sammensnoede Ender, prydet med indstemplede mod hverandre vendte og omtrent ligesidede Tringler, paa hvis Bund er tre fremstaaende Punkter. Paa Ringen hænger tre smaa snoede Fingerringe, hvis Ender danner Knuder. Haandledsringens største indvendige Maal er 2¾ Tom., Fingerringenes er ¾ Tom. Den anden er rund og glat, tykkets paa Midten og med sammensnoede Ender, største indvendige Tværmaal er 2½ Tom. Paa denne hænger ni glatte

1924.

Fingerringe, (se M. 638); f. 1861 under en Helle i en ny Ager paa Gaarden **Talle** (?) i Lysters Pgd. Vægt tilsammen 6½ Lod.

1859—60. *Øxeblad* og et tvæegget *Sværd* med 26 Tom. lang og 2 Tom. bred Klinge, buede Hjalt med 3½ Tom. lang Grebtange, f. 1866 ved Gravning af en Kjælder paa **Eide** i Lyster.

2782. Et ubestemt *Redskab* bestaaende af en firsidet Jernstang 33 Tom. lang, spidst udløbende i den ene Ende men med en tæt Kurv af Jerntraade og tynde Stænger i den anden; f. 1872 i en Gravhaug paa **Sørum** i Dale S., Lyster Pgd., afb. i Aarsb. 1873, Pl. 8, Fig. 41, cfr. 1166 fra Hellebust i Viks S.

2940—42. Tvæegget *Sværd* med 30 Tom. lang Klinge, der er 2 Tom. bred ved Grebet. Grebtangen er 3½ Tom. lang, begge Hjalt rette og afrundede i Enderne, et *Øxeblad* og en *Sax*, f. i en ny Ager paa **Hoyum** i Lyster 1873.

865—69. 2 *Øxeblade*, en 18 Tom. lang *Spydspids* med Striber rundt Skaftholderen, en *Hank* firesidet paa Midten, men snoet ved Enderne, der ere bøiede til Kroge; et tvæegget *Sværd* med 29½ Tom. lang Klinge og 3½ Tom. lang Grebtange; det indre Hjalt er ret og riflet paa tvers, det ydre Hjalt er smykket paa samme Maade og har to Huller for Nagler til at fæste Knappen, som er tabt, f. 1827 i en Gravhaug paa **Lomen** i Hafslo Pgd.

839—40. 4 *Vævtyngder* af i Enderne udhamrede Jernstænger, f. i et Antal af omtr. 300 i en gammel Hustomt paa **Alne** i Hafslo Pgd.

923. *Spydspids* med afbrudt Od og Naglehuller i Rad paa begge Sider af den riflede Skaftholder, f. 1824 i Guldshaugen paa **Ugulen** i Fit S., Hafslo Pgd. I samme Haug fandtes 1805 fire Gravkammere hvoraf hvert indeholdt en Lerurne med brændte Ben, altsaa Begravelser fra ældre Jernalder.

1107—9. *Tværøx, Smaløx* og et alm. *Øxeblad,* f. 1831 i en Gravrøs nær **Urnæs Kirke,** Hafslo Pgd.

245. Firesidet *Hvæssesten,* 7¼ Tom. lang, f. i Ravaldshaugen ved **Urnæs Kirke,** Hafslo Pgd.*).

*) I Urnæs i en Haug, som kaldtes Skiphaug, og som Sagnet gjorde til Habors Haug, fandtes 1822 flere Hellekister. Omtr. i Haugens Midte var under en ornamenteret Dækhelle en Stenkiste hvori noget Askestøv og en Mængde Kirsebærstene. Ogsaa i to af de andre Hellekister fandtes en hel Del Kirsebærstene. (N. Fornl. 460). Paa samme Gaard er endnu en stor Skov af vilde Kirsebærtræer.

829. *Spyd* med afbrudt Od og riflet Skaftholder, f. i **Urnæs S.**, Hafslo Pgd.

1842—43 *Sax* og en liden firesidet *Hvæssesten;* f. 1866 i en tidligere udgravet Haug paa lille **Vallager** i Solvorn S. Hafslo Pgd.

1803. En 12½ Tom. lang *Spydspids*, f. 1863 i en Haug paa **lille Vallager** i Solvorn S., Hafslo Pgd.

1242—65. *Spydspids* med 12½ Tom. langt Blad og 5 Tom. lang Skaftholder, hvorom 8 Cirkellinier, tvæegget *Sværd* med 29½ Tom. lang Klinge og 3½ Tom. lang Grebtange med buede Hjalt, *Skjoldbule* med Nagler rundt Randen, *Øxeblad,* nogle *Pilespidse*, *Hammer* og *Tang,* et *Mrækejern,* en krumbøiet *Skavkniv,* et *Bor,* et *Hængsel* af bøiede Jerntraade, en liden *Jernhank* og lange *Jernbeslag* sandsynligvis efter et Skrin, en *Stegepande* med langt Skaft, to halvcirkelbøiede *Jernbaand* hvori en Mangfoldighed af Jernstifter, Bund- og Sidebeslagene til to høie og smale *Trækar* samt et paa Midten afbrudt *Spyd* — alt af Jern og fundet i en liden Gravhaug paa **Næs** i Stedje S. Sogndals Pgd. 1861. Trækarene var benyttede som Gravurner og indeholdt brændte Ben.

1870—72. *Tværøx, Bor* og en liden *Jernstang* med Øie i den ene Ende; f. 1866 i en Gravhaug paa **Tungenæsset** under Næs Gaard i Sogndal Pgd. I samme Haug skal være fundet en Mængde andre Jernsager.

282. Fem og tredive *Glasperler* nogle med Guldfolie, andre med Sølvfarve; f. i Aarøhaugen paa Præstegaarden i **Stedje Sogn.** Sogndals Pgd. 1848.

392. En stor *Kjedel* (afb. Urda II, Pl. I.) af sammenklinkede Jernplader, hver Plade er fra 3 til 4 Tom. i Længde og Bredde, men Randen bestaar af en hel omtr. 2 Tom. bred Ring, der er 10 Tom. høi og 12 Tom. i Tværmaal med to Ører; f. i en Ager paa **Gurvin** i Stedje S. Sogndals Pgd. 1829. I Kjedelen var en Blanding af Aske og Jord (10)

1178—82. Tvæegget *Sværd* med 29 Tom. lang Klinge, rette Hjalt og 4 Tom. lang Grebtange, 23 Tom. langt *Spyd, Øxeblad Skjoldbule* og *Sigd*; f. i en Gravhaug paa **Eggum** i Stedje S. Sogndals Pgd.

240. Firesidet *Hvæssesten;* f. under en Helle i en Stenrøs paa **Lerem** i Stedje S. Sogndals Pg.

409. Enkelt skaalformet *Messingspænde*; t. etsteds i **Sogndals Pgd.**

2219.—22. Brudstykker af en af smaa *Plader* sammenklinket *Jernkjedel,* der har været omtr. 8 Tom. i Tværmaal over Mundingen, en *Jernstang,* Del af et *Bidsel* og Stykker af smaa *Jernredskaber* til ubestemt Brug; f. 1830 i en Gravhaug paa den vestre Side af et i samme Haug værende Gravkammer. Flere Gjenstande hørte til dette Fund paa **Njøs Gaard** i Lekanger Pgd.

939—44. *Øxeblad, Spyd* med to Hager paa Skaftholderen, enegget og sønderbrudt *Sværd* med korte, tykke og metalbelagte Hjalt og trekantet Knap. *Tværøx, Sigd* og et *Bidselmundbid;* f. i en Gravhaug paa **Fedje** i Fedjos S. Lekanger Pgd.

594—604. Et syv Tom. langt Brudstykke af et *Spydblad,* en *Haandledsring* af Bronce med mod hverandre vendende Tungeforsiringer paa Overfladen, et *Broncebeslag* med Løber, to enkelte skaalformede *Spænder* og et skjævt forgyldt *Broncekors,* hvis Arme udgaar fra en rund med Slyngninger forsiret Flade, i hvis Midte er en tom Indfatningskant. De tre Arme udvider sig til Firkanter med smagfulde Slyngninger. Stykket har paa Undersiden tre paaloddede Øskener. Det er sandsynligvis eller utvivlsomt af irsk Oprindelse (afb. i Urda III, Pl. I. 2), fem *Glasperler,* et *Haandsneldehjul,* 5 *Kljaastene* af Vægsten og et lidet Stykke af en *Lerurne;* f. 1846 i en Gravrøs, Storuren kaldet, paa **Berdal** i Fedjos S. Lekanger Pgd

954—60. Forrustne Levninger af to *Skjoldbuler,* af et Sværd, *Spyd,* 17 *Pilespidse,* en *Øx* og en *Sigd*; f. 1823 i en af Balehaugene paa **Bale** i Balestrands Pgd.

104. Fem *Perler* af brændt Ler, to af Glasmosaik og en kegledannet af Rav, **269**: To Brudstykker af *Hvæssestene.* **465**: Brudstykker af en *Ringspænde* af Bronce, **503**: En stor lysegrøn *Glasperle,* **1656—59**: *Pilespidse,* **1660**: Brudstykke af et *Beslag,* **1661**: *Jernøre* til et Kar, **1662—64** *Jernstykker,* **1665**: Brudstykker af et tvæegget *Sværd,* **1666**: halvkugleformet *Jernbeslag* med en Stift i Midten, og No. 1765 et stort Antal Klinknagler. Rester af to *Skjoldbuler* — alt fundet i en anden af Balehaugene paa **Bale** i Balestrands Pgd 1825.

945—953. Rester af en *Skjoldbule,* af et *Sværd,* af et *Huggjern* samt sex *Pilespidse,* to firkantede 9 Tom. lange *Jernstænger,*

en liden *Hammer* og Levninger af en *Jernøse* med langt Skaft, en 12 Tom. lang *Jernstang,* som nu er bøiet i den ene Ende, og som sandsynligvis har været Skaft til en Stegepande, en bred *Øx* — alt af Jern og som sædvanligt med Jernsager fra Sogn stærkt forrustet; f. 1823 i en Langhaug 18 Alen lang og 8 Alen bred paa **Bale** i Balestrands Pgd. Tæt ved ligger en stor Haug, som kaldes Baldershaug.

989. Et *Øxeblad;* f. 1825 paa **Balestranden** og Stykke af et tvæegget *Sværd;* f. sammen med et andet *Øxeblad* paa samme **Bale Gaard,** Balestrands Pgd. og hører maaske sammen med næstforegaaende Fund.

2866. Grebet og et Stykke af Klingen paa et tvæegget, stærkt forrustet *Sværd;* f. i en næsten udjævnet Haug nær den saakaldte Kong Beles Gravhaug i **Balestrands Pgd.**

2867. *Messingnøgle* med aabent Haandtag og spidst Skjæg, 2½ Tom. lang; f. sammen med en liden *Hvæssesten* og en *Kljaasten* i en Røs vest for Beles Haug.

685—689. Paa Høiden af Vangsnæsodden i Vangsnæs S. Balestrands Pgd. ligger Ryhaugen, der ogsaa kaldes „Fridtjofs Gravhaug“. Ved en Udgravning i 1849 blev fundet: et Brudstykke af et *Broncesmykke* med indfattede Glasstykker, (som ikke er at gjenfinde i Samlingen), smaa Braad af en lyserød, tynd *Lerurne,* paa hvis Sider smaa Cirkler ere tæt indtrykkede, en *Hvæssesten* brudt i to Dele, ialt vel 12 Tom. lang, Rester af et stort, tvæegget *Sværd* med tykt og ret Indrehjalt, en 3½ Tom. lang *Bronsenøgel* til en Kolvelaas*) og et *Øxeblad,* der er 7½ Tom. langt og næsten 4 Tom. bredt over Eggen. Desuden fandtes i samme Haug *Klinknagler,* nogle *Flintestene* (cfr. 1634 fra Lofoten) og en Mængde Kul efter Ligbaalet.

690—696. Brudstykker af en tynd *Messingkjedel,* der har havt ombøiet Rand og tilklinket Bund, men hvis Form og Størrelse ikke længer kan sees, Rester af et tvæegget *Sværd* med Hjalt og femtunget Knap af Messing.**) Indrehjaltet er 4 Tom.

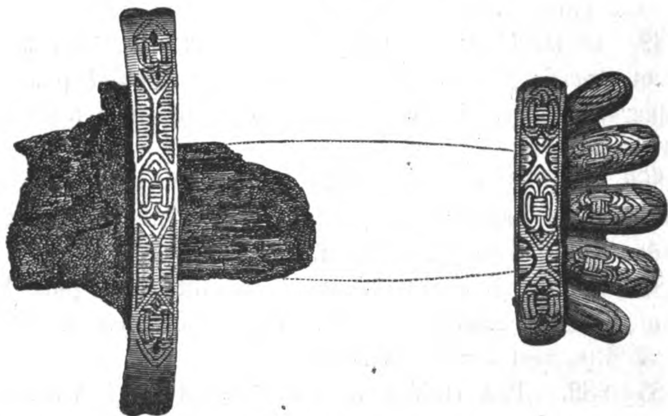
---

*) Eneste Stykke i Samlingen. I svensk Nationalmuséum opbevares 13 lignende, eiendommelige Nøgler, cfr. Månadsbl. 1875, S. 165.

**) Lignende Sværdknap om end ikke med de samme Ornamenter har 1103 fra Dukstad paa Voss, 1780 fra Aardal i Sogn, 1585 fra Røldal og 1816 fra Jevnager (?) Af Arendalsmuséets 10 Sværd fra den yngre Jern-

langt og Yderhjaltet vel 2½. De paa disse Hjalt og paa Knappen indgraverede Ornamenter har næsten Form af „fleurs de lis“. Grebet var, da Sværdet fandtes, omviklet med Metaltraad, og Klingen var i sin Balg, men blev itubrudt, saaledes at kun Stumper nu er tilbage. Endvidere en liden grønagtig, gjennemboret

691.

Hvæssesten, en 6 Tom. lang *Broncenaal* med bevægelig Ring (M. 550), en stor, flad *Ravperle,* der maaske har tjent som Haandsneldehjul, 3 *Glasperler,* lidt rød *Uld,* et lidet Stykke Tøi, en *Fletning af Guldtraad,* totvundet og meget fin med regelmæssige Tunger til begge Sider, den er omtr. 9 Tom. lang og har sandsynligvis været fæstet til et Klædningsstykke; alt fundet omtrent midt i en rund Gravhaug eller Gravrøs paa **Vangsnæssets** vestre Side nær Stranden. Høiere oppe i samme Haug fandtes:

702—706. En *Ambolt* 4 Tom. lang og 4 Tom. høi, flere Hammere, hvoraf to indkom, en *Smedetang,* Rester af to skeformede *Bor* (cfr. Aarsb. 1873, Pl. VI., Fig. 23), en af Vægsten*) udarbeidet, temmelig svær *Avlsten* og en forrustet Spydspids. I Syd for Haugens Centrum fandtes:

697—699. En omtr. 29 Tom. (!) lang, firesidet *Hvæssesten,***)

---

alder har et smukke Hjalt af Bronce med firetunget Knap; f. paa Sædeland i Holme S., Mandals Fogderi og ved samme ligger en lignende Sværdknap af Bronce.

*) Vægsten er som bekjendt næsten uforbrændelig.

**) 2831 fra Re i Thime er 15 Tom. lang, 241 fra Haugse i Kinservik er 24½ Tom. og 240 fra Lerem i Sogndal 18 Tom.

en *Smedetang* af omtr. 17 Tom.'s Længde og en *Hammer*. I Haugen Nordkant laa **700** a og b og **701**, et Par eiendommelige, enkelte

700 a.

700 b.

skaalformede *Spænder**) og en kopformet rund forgyldt ***Broncespænde*** med flad udbredtet Kant og Slyngornamenter, og som vistnok maa henføres til samme Slags, som den S. 172 afb. 1097 fra Lyster. Desuden fandtes „en Mængde Kul og Klinknagler i Haugen."

707 a og b. Brudstykker af et tvæegget *Sværd* med buet Indrehjalt og et *Øxeblad;* f. i en Haug nær sidstnævnte paa **Vangsnæs** i Vangsnæs S., Balestrands Pgd.

328. Brudstykke af en stor *Messingbolle,* hvis Rand er udoverbrettet og har omsluttet en Jernring. Paa Siden er anbragt et stort aflangt-skjoldformet Beslag, hvorfra udgaar en tyk Bøile, der slutter tæt omkring Bollens Rand. Sandsynligvis har der

*) Se Anm. S. 168—170 ved den afb. Spænde 671 fra Aurland.

været tre slige Beslag. Bollen fandtes 1824 sammen med nogle Jernstykker i en Gravhaug ved **Hoprekstad Kirke** i Viks Pgd. *)

1622. Tvæegget *Sværd* med 30 Tom. lang Klinge, der ved Grebet er 2½ Tom. bred, og 3½ Tom. lang Grebtange; f. 1825 sammen med et Øxeblad og et Bidselmundbid i en Gravhaug paa **Sæbo** i Hopreksstad S. i Viks Pgd.

708—717. Tynde, flade *Guldtraade,* der utvivlsomt har været indvirkede i Tøi (cfr. f. Ex. det S. 150 nævnte Fund fra Oppen i Ullinsaker „Silketøi indvirket med Guld"), en rund brakteatlignende *Broncespænde* (709), 1¼ Tom. i Tværmaal, hvorpaa en ophøiet,

709.

svagt forgyldt Dragefigur, Halvdelen af et eiendommeligt, lidet, hjulformet *Sølvsmykke* med en Sølvring gjennem Axelhullet, et beskadiget *Hængesmykke* af forgyldt Sølv, 1⅜ Tom. i Tværsnit med Drageslyngninger i gjennembrudt Arbeide, et ligeledes beskadiget silformet *Hængesmykke* af Sølv, en halvkugleformet *Glasklump* (cfr. de foran nævnte 1808, 2843 o. s. v.) en oval, flad Sten, 2 Tom. lang og 1¾ Tom. bred, Bunden og smaa Brudstykker af en sammenklinket *Jernkjedel,* et ufuldstændigt *Bidselmundbid* af Jern med store Messingkugler ved Hjørneringene; f. 1847 i en Langhaug paa **Hönsi** i Viks Pgd. I samme Haug blev endvidere samme Aar fundet:

2734—2739. En ufuldstændig *Stegepande* med langt Skaft, Brudstykke af en *Spydspids,* 4 *Pilespidse,* en *Øx* og et smalt *Øxeblad* af ældre Jernalders Form **) samt et stort Antal *Klinknagler.*

---

*) Dette Gravkar har havt megen Overensstemmelse med en usædvanlig stor Mesingbolle i Universitetets Samling, f. i Lyngdal, Lister og Mandals Amt, ogsaa i en yngre Jernalders Haug, se Aarsb. 1871, S. 141.

**) Cfr. det S. 146 nævnte sandsynlige Blandingsfund 1291 - 1304 fra Hærmandshaugen i Vikør Pgd.

1203—1212. Et enegget *Sværd* med 27½ Tom. lang Klinge og 3½ Tom. lang Grebtange. Et tvæegget *Sværd* med 27½ Tom. lang Klinge, rette tykke Hjalt og femtunget Knap, der har Sølvtraade i Fordybningerne, et lignende *Sværd* med 21 Tom. lang Klinge, der er 2¼ Tom. bred ved Grebet, et tredie lignende *Sværd* med 30 Tom. lang Klinge, en 17¼ Tom. lang, kraftig og bred *Spydspids* med kort Skaftstykke, en 17½ Tom. lang og smal *Spydspids* med tredobbelte ophøiede Ringe rundt Skaftholderen og 9 Naglehuller paa hver Side, en 10 Tom. lang *Spydspids* og en med afbrudt Skaftholder, en smuk *Øx*, et *Bidselmundbid* og Rester af et andet lignende; f. i Bro eller Bruhaugen **Hopreksstad S.** i Viks Pgd. Alle Stykker i dette rige Fund ere gode og betegnende Prøver paa norske Vikingevaaben, saaledes som de fremtræder i Vestkystens Grave.*) De har været brændte paa Ligbaalet, men ere ikke paa anden Maade beskadigede, (se S. 182).

1068—89. I den østlige Kant af en liden Gravhaug nær Skolehuset i **Viks Pgd.** — maaske den ene af Brødrehaugene — fandtes 1831 et andet usædvanligt rigt Vaabenfund: en 13 Tom. lang, bred *Spydspids*, en do. med 6 Tom. langt Blad og Brudstykker af en tredie samt af en *Spydpig*, et tvæegget *Sværd* med afbrudt Od og 3¾ Tom. lang Grebtange, et *Øxeblad*, et helt og et ufuldstændigt *Bidselmundbid*, to *Skjoldbuler*, en *Sigd*, en *Ambolt*, en *Afhugger* med Tap til at sætte i Ambolten, to *Hammere*, en *Smedetang*, en *Tværøx*, (Paalstav), et *Hugjern*, en *Fil*, en Del *Kistebeslag* og *Klinknagler* samt Brudstykker af en sammenklinket *Jernkjedel*.

638—41. En *Tværøx*, et alm. *Øxeblad*, en liden *Smedetang* og et enegget *Sværd* med afbrudt Spids, korte og rette Hjalt og trekantet Knap, f. i en Stenrøs paa **Viksøren** i Hopreksstad S., Viks Pgd. 1849.

762—65 og **1895.** Brudstykker af et forsætligen sammenbøiet *Sværd*, en liden *Smedetang*, en *Tværøx* og et almindeligt *Øxeblad*, f. sammen med en riflet rund *Guldfingerring*,**) der paa Undersiden er udhamret til en liden Flade, hvorpaa 6 smaa

---

*) Cfr. „Våra förfäders Stridsvapen" af Lektor C. T. Wiberg i svenske Fornminnesföreningens Tidsskrift II B., S. 22.

**) Gjenstande af ædle Metaller ere kun i meget sjeldne Tilfælder nedlagte i Vikingetidens Grave, cfr. dog Guldbarren 2521 fra Re i Thime.

Fra „Bruhaugen."

(Se foregaaende Side).

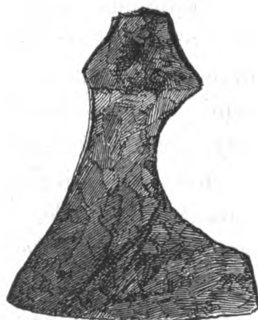
1203.

1204.

1211.

1208.

1207.

indstemplede Cirkler, i Alnehaugen paa **Viksören** i Hopreksstad S., Viks Pgd. 1849.

1240. Brudstykke af et forsølvet *Broncebeslag* dækket med Slyngornamenter i keltisk Stil; det er nu 2½ Tom. langt og i den ene Ende ligesaa bredt, f. paa **Vikseren** efter Sigende i en Gravhaug.

801. Et *Plogjern*, f. etsteds i **Hopreksstad S.**, Viks Pgd.

718. En Stump af en *Jernlænke*, troligvis af en Skjærding, f. 1847 i en Gravhaug paa **Hove** i Hove S., Viks Pgd.

1433—35. Brudstykke af et forsætligen bøiet *Spyd*, af et tvæegget *Sværd* og et skeformet *Bor*, f. 1851 i en Gravrøs paa ydre **Opedal** i Brekke S., Ladeviks Pgd.

981. *Øxeblad*, f. paa Gaarden **Haugland** i samme S.

143—45. Tre *Haandsneldehjul*, f. i en Gravhaug paa **Evindviks Prestegaard.**

463. *Broncenaal*, 5 Tom. lang med en bevægelig Ring 1 Tom. i Tværmaal (M. 550), f. etsteds i **Sogns Fogderi**.

1630. Ufuldstændigt tvæegget *Sværd*, der har været nedlagt i sin Balg. Grebtangen er 3½ Tom. lang og Hjaltene rette; f. i en Gravhaug paa **Vildnæs** i Askevolds Pgd.

1053—56. En bøiet smal *Spydspids*, 19½ Tom. lang med tredobbelte Cirkler i regelmæssige Afstande og med to Rader Broncenagler langs Skaftholderen (cfr. den foran afb. 1208), Bladet af en lignende *Spydspids*, *Øx* og Brudstykke af et bøiet, tvæegget *Sværd* med rette, metalbelagte Hjalt; f. omtr. 1830 i en Gravhaug paa Prestegaarden **Bjergen** i Dale S., ydre Holmedals Pgd.

1756. *Pilespids* fra samme Gaard.

1099—1102. To *Øxeblade*, Rester af en *Skjoldbule* og et paa Midten afbrudt *Sværd* med rette Hjalt og 3½ Tom, lang Grebtange; f. i en Gravhaug paa samme Gaard.

1831. En oval *Perle* af Bjergkrystal omtr. 1 Tom. lang, f. 1865 i en Ager paa **Möklebust** i Dale S.. ydre Holmedals Pgd.

2948. Et 10 Tom. langt Stykke af en enegget *Sværdklinge*, f. i en Haug paa samme Gaard.

2944—47. Et stort tvæegget *Sværd* med trekantet Knap, der ligesom de rette Hjalt har været belagt med riflede Metalplader (M. 507). Klingen mangler Od, men er 26½ Tom. lang

og 2½ Tom. bred ved Hjaltet, der er 6½ Tom. langt. Sværdet har været brændt paa Baalet og er svagt S-formet bøiet. En *Spydspids* med afbrudt Skaftholder er bøiet ganske som Sværdet, Brudstykker af en *Skjoldbule* og et *Øxeblad,* f. 1874 med brændte Ben i en liden Gravhaug paa **Sundalen** i Vasdalen i Dale S., ydre Holmedals Pgd.

1707—18. I Aaret 1832 udjævnedes en liden Jordhaug paa **Aareberg** i indre Holmedals Pgd. Under Muldlaget var udgravet i den faste Aur to ovale Fordybninger „begge tildækkede“ (sandsynligvis med Heller) og fyldte med Kul og Aske. Disse Fordybninger var 3 Fod fra hverandre, begge omtr. 2 Fod 6 Tom. lange og 18 Tom. brede øverst samt 6 Tom. dybe*). I den ene var nedlagt et *Øxeblad,* et tvæegget, forsætligen sammenbøiet *Sværd* med stærkt buede Hjalt og 3½ Tom. lang Grebtange, et 13 Tom. langt *Spyd* og en ufuldstændig *Skavekniv.* (1707, 1709, 1714 og 1718). I den anden: et enegget, forsætligen sammenbøiet *Sværd* med rette Hjalt, der ved Optagningen havde Sølvbelæg, en *Øx,* et bøiet 15 Tom. langt *Spyd,* en ufuldstændig *Sigd,* et skeformet *Bor,* et *Knivblad* og Stykker af et *Bidsel.* (1708, 1710—13, 1715 og 1716). „De Kul, som laa ovenover de fundne Oldsager var brændte af Løvtræ.“**) ([11]).

1164—77 og **485.** Tvæegget *Sværd* med rette Hjalt og 29½ Tom. lang Klinge, en *Spydspids,* som er den største i Samlingen, 24 Tom. lang med 18 Tom. langt og 3 Tom. bredt Blad og med fremstaaende Hager paa Skaftholderen, en lang, firkantet *Jernpig* med afbrudt Overstykke (sandsynligvis et Redskab ligt det i Aarsb. 1873, Fig. 41 afb. fra Sørheim i Dale), to smukke *Øxeblade* (se Afb. 1211), som, da de fandtes, havde paalagte Sølvprydelser (cfr. de to Pragtøxer i Mammenfundet, Jylland), en *Tværøx,* en liden brudt *Hammer,* to *Bidselringe,* Brudstykke af en *Sigd* og af en *Skjoldbule,* en *Spore,* 4 *Pilespidse,* en *Hvæssesten, Ring* med Krampe for et Skrin og en liden *Bronceskaal,*

*) Cfr. S. 141 yngre Jernalders Fund fra Sands Prestegaard: „Oldsagerne fandtes i en liden stensat Fordybning, hvori Kul, Aske og brændte Ben,“ og S. 131 ligeledes om et yngre Jernalders Fund fra Garder i Ullinsaker: „Kul, Aske og Benstumper, som i en halv-æggeformig Concavitet dannede den Seng, hvorpaa Oldsagerne hvilede,“ cfr. ogsaa Aarsb. 1872, S. 121.

**) Cfr. Holmberg, Nordboen under Hednatiden, S. 290.

der er en Del af en Balancevægt (cfr. 486 fra Ullvik og 677 fra Giske samt Vægtloddene 1856—58 fra Haa paa Jæderen); f. 1832 i en liden Gravhaug paa **Hellebust** i Viks S., indre Holmedals Pgd. Gaarden ligger i en høi Fjelddal. ([12])

1931. En 63' Tom. lang velarbeidet Jernlænke med en stor Krog i den ene Ende, altsaa en *Skjærding*, f. 1839 i en Gravhaug (?) paa samme Gaard. Afb. Urda II B., Pl. XIV, Fig. 8.

1215—16. To usædvanligt smale og tynde eneggede *Sværdklinger* omtr. 30 Tom. lange, f. 1827 i en Gravhaug paa **Borge** i Bøgstad S., indre Holmedals Pgd.

Skab No. 3.

1183—1202. *Øx,* to *Paalstave* en *Skjoldbule,* en 18 Tom. lang *Spydspids,* et enegget *Sværd**) med to dybe Furer langs den buede Ryg, Klingen er 16 Tom. lang og lig den S. 136 nævnte 2519 fra Ly paa Jæderen og den i Aarsb. 1868, Fig. 20 afb. men har havt et ret, 4 Tom. langt og riflet Indrehjalt og en stor, spids og riflet Knap, der paa Undersiden har to Jernnagler, hvormed den sandsynligvis har været fæstet til et nu tabt Yderhjalt, thi begge Hjalt ere tydeligvis afrevne, forinden Sværdet blev nedlagt, idet Spidsen paa den 6 Tom. lange Grebtange er forsætligen bøiet sammen.

En treegget og to alm. *Pilespidse,* et *Bor,* en *Fil,* to *Bidselmundbid,* en *Sigd,* en 12½ Tom. lang *Jerngaffel,* Brudstykker af en *Sax,* af en eller flere *Spydspidse* samt af en *Jernkjedel* med Ører, f. 1860 i en liden Gravhaug paa **Hollevik** i Ullviks S., Gloppens Pgd.

283 a og b. **496** og **504.** *Haandsneldehjul* af Grønsten, en stor brun *Perle,* et skjævt-firkantet forgyldt *Broncebeslag* med Slyngornamenter i gjennembrudt Arbeide, en *Kjæde* af mørkeblaa smaa Glasperler, 8 forskjellige og ulige store *Glasperler* samt 2

---

*) Dette Sværd og ovennævnte fra Jæderen ere i Forbindelse med de foran opregnede keltiske Smykker, Møklebustbollen og enkelte andre Gjenstande de eneste direkte Bevis, som Vestkystens Vikingegravfund giver om den daværende Befolknings Forbindelser med den øvrige Verden. Af „Vikingebyttet“ indeholder Gravene mærkeligt nok kun smaa og sjeldne Rester.

store, flade, grønne *Glasperler* med hvide Bølgetegninger; f. 1848 i en Gravhaug paa **Lyslo** i Indvikens Pgd.

404. En dobbelt skaalformet *Spænde* med 9 høie Knupper forenede med paalagte Sølvtraade; f. 1820 i **Utviks** S. Indvikens Pgd.

618—21. En *Spydspids* 14½ Tom. lang, en *Smaløx* 6 Tom. lang og 2½ Tom. bred over Eggen samt fire *Perler* af Glasmosaik, hvoraf de to ere usædvanligt store, omtr. 1½ Tom. i Tværsnit. Indlægningen er meget broget i Farver, men Mønsteret er ikke saa regelmæssigt og Udførelsen er ikke saa mærkværdig nøiagtig som paa flere lignende Perler i Samlingen; f. Ex. 1544 og 1111 fra Saude og Lunde paa Voss; f. 1872 i en Haug paa **Stevereide** i Stryns Pgd.

1483—89. Tvæegget *Sværd* med afbrudt Spids, rette Hjalt og spids Knap (M. 505) et enegget *Sværd* 26 Tom. langt, en 14½ Tom. lang *Spydspids, Øx, Sigd* og Brudstykkar af en *Vægstens Skaal* med Jernhank; f. 1861 i en liden Gravhaug paa **Visnæs** i Stryns Pgd.

584—93. *Stegepande* med Skaft, *Bidselmundbid*, Stykke af en *Haandledsring* af Messing med Tungeornamenter, to Stykker af en glat, bøiet Messingtraad, som vistnok ogsaa har været en Haandledsring, en liden *Messingnaal* med Ring, 28 Perler hvoraf 10 af Glasmosaik, et Haandsneldehjul og 5 Kljaastene. Dette Fund tilhører tydeligvis en Kvindebegravelse; f. 1842 paa **Toning** i Stryns Pgd.

1236—39. En 18 Tom. lang *Spydspids*, tvæegget *Sværd* med brudt Klinge og rette, riflede, metalbelagte Hjalt, *Øx* og en buet firkantet *Jernstang;* 1845 paa **Roti** i Eids Pgd.

1734—37. En 30 Tom. lang, tvæegget *Sværdklinge* med rette, metalbelagte og riflede Hjalt. hvoraf det indre er 4 Tom. langt, det ydre 2¾ Tom., f. 1847 sammen med en *Spydspids* i en liden Gravhaug, som blev gjennemskaaret ved Planering af en Vei paa **Meklebust** i Eids Pgd. Haugen ligger i kort Afstand mod S. O. fra den større Haug, hvorfra Muséet har det foran S. 153 beskrevne i Rum No. 2, Skab 4, udstillede rige Vikingefund, hvis rette Plads i Fundrækken altsaa er her.

461, 462, 1337—41. En 4½ Tom. lang *Broncenaal* med Ring, en *Mosaikperle*, en bøiet *Spydspids*, et i Vinkel bøiet, tvæegget *Sværd*

med rette Hjalt, to *Pilespidse, Fil, Kniv, Hulkniv, Hvæssesten* og Stykker af et Vægstens *Kar*, f. 1848 i en Haug paa **Randemel** i Horningdals S., Eids Pgd.

2284--2285. To forrustne og sønderbrudte eneggede *Sværdklinger*, f. 1869 i en Haug paa Østsiden af **Seljeøen.**

2862. Rund Vægstens *Skaal*, 7 Tom. vid med to Jernører, der har været fæstede med Jernnagler, f. 1873 en Fod dybt i en Torvmyr paa **Flister** i Selje Pgd.

Romsdals Amt.

1154—63. Fund fra en stor Gravrøs paa **Skindvik** i Voldens Pgd.: et i S-form bøiet, tvæegget *Sværd* med rette Hjalt og 32 Tom. lang Klinge, Endestykket af en enegget *Klinge, Øx, Fil, Kniv*, 3 *Pilespidse* og Dele af et *Bidsel*. „I Askegruset fandtes halvt forbrændte *Hestetænder*." 1851.

471—74. Brudstykke af et *Broncebeslag*, der har havt Kramper paa Undersiden, et *Beltebeslag*, der ender i en tyk Ring, og som med en forsiret Plade har været klinket til Remmen, samt en 3¼ Tom. lang *Broncenaal* med gjennembrudt Hoved, f. etsteds **i Voldens Pgd.**

759—61. Et ufuldstændigt *Indrehjalt* af Messing, cfr, Afb. 691, S. 178, et Stykke af en enegget *Klinge*, et 14 Tom. langt *Spyd* og en knust *Skjoldbule*, f. 1850 i en Haug paa **Nordanger** i Hjørendfjords Pgd.

298, 973, og **975.** En flad og ufuldstændig Vægstens *Skaal*, 10 Tom. bred og 3½ Tom. dyb, en beskadiget og en smuk *Øx* samt et ufuldstændigt, tvæegget *Sværd* med buet og bredt Indrehjalt, f. 1846 paa **Trygvesæt** i Hjørendfjords Pgd.

1750—51. *Spyd* og *Øx*, f. etsteds i Hjørendfjords Pgd.

2870. Et Par dobbelte skaalformede *Spænder* med fem gjennembrudte Knopper (M. 551). f. i en Gravhaug i Hjørendfjords Pgd.

1479—80. Brudstykke af en *Øx* og af et enegget *Sværd*, f. 1841 i en Haug paa **Stadim** i Sundelvens Pgd.

830, 831 og **1685.** To ufuldstændige *Spydspidse* og en *Øx*, f. til forskjellige Tider paa **Møklebust** i Norddalens Pgd.

482. *Armring* flettet af tre runde Sølvtraade, der i Tykkelse aftager mod Enderne, hvor de ere smedede sammen og

udhamrede til et fladt, paa Midten udsvinget Baand. Paa Udisden af dette Baand er langs Kanterne indstemplet forsænkede Triangler med et ophøiet Punkt i Midten. Hvor Baandet er bredest er indstemplet tre korslignende Ornamenter af saadanne Triangler. Ringens største Diameter er 3¾ Tom Den blev f. 1827 selv anden under en Helle i en Stenrøs paa **Ringstad** i Strandens Pgd. og er afb. i Urda 2det B., Pl. 15, Fig. 2 a og b.

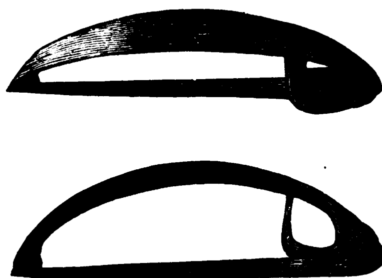
1820—21. Et i Balg nedlagt, nu ufuldstændigt *Sværd* med buet Indrehjalt og et 10 Tom. langt *Spyd*, f. 1863 i en Ager paa **Øvrebust** i Stordalen, Strandens Pgd.

2912—21. Et rigt Gravfund fra **Smoge** i Strandens Pgd.: et tvæegget, svagt bøiet *Sværd* med 30 Tom. lang Klinge, der er 2⅓ Tom. bred ved Hjaltet og med 3½ Tom. lang Grebtange; Hjaltene ere svagt buede og riflede og ligner ganske de i Aarsb. 1868, Pl. VI, Fig. 35 afbildede. En liden, velarbeidet *Ambolt*, der paa den ene Side løber ud i en Spids, *Hammer* og *Tang*, et afhugget Stykke *Jern*, en *Kniv*, en brudt *Hvæssesten*, 3 *Pilespidse*, 2 *Spydspidse*, hvoraf den ene har en dyb Fure langs Bladets begge Sider, et *Hængsel* ganske ligt Fig. 35 i Aarsb. 1872, andre *Kistebeslag* og en knust *Skaal* af Vægsten. Samtlige Gjenstande har været brændte paa Ligbaalet, men ere ikke anderledes beskadigede.

432. En enkelt skaalformet *Spænde* med Ornamenterne inddelte i Feldt, f. 1847 sammen med en *Hvæssesten* (251) i Ruinerne af en Gravhaug paa **Giske** i Borgunds Pgd.

675—83. I en Gravrøs paa **Giske** fandtes 1849; paa Armen af et ubrændt Lig en stor *Armring* af Sølv, dannet af en glat, firesidet Stang, der aftager i Tykkelse mod Enderne, som ere snoede om hverandre; den veier vel 4 Lod og Sølvet er 13⅓ lødigt; endvidere ved Skelettets Sider en nu meget beskadiget *Vægtskaal* af Bronce, en *Skjoldbule*, en enkelt skaalformet *Spænde*, to eiendommelige *Broncespænder*, der hver bestaar af en temmelig tyk Bøile, der i den ene Ende er dannet til en Skede for Naalen og i den anden til en liden Plade,

678.

hvorigjennem gaar en Stift, der holder Naalen, som ogsaa er af Bronce, og som er forlænget og bøiet saaledes, at den virker som en Spiral. I de skaalformede Spænder har Naalen, naar den er af Bronce, i Regelen netop samme Construction. Endvidere et enkelt lidet Stykke af en *Lerurne**). Disse Gjenstande laa efter Beretningen i Røsens søndre Side. Senere fandtes i dens vestre Kant *Hesteben, Haandsneldehjul* og to eiendommelige *Broncehjul* med stærkt indhulet Rand og 8 Eger og med Rust i Axelaabningerne. Deres Tværmaal er 1⅝ Tom., cfr. 1581, S. 150.

2970 b. En ufuldstændig *Spydspids* og nogle *Klinknagler*, f. 1874 ved et ubrændt Lig i en liden Gravhaug paa **Hroald Gaard** paa Vigerø i Harhams Pgd.

2150. En noget beskadiget, enkelt skaalformet *Spænde*, f. 1867 i en Haug paa **Aaem** i Vanelvens Pgd.

475. En liden *Broncenaal* med Hoved i Form af en Svane, (cfr. 2545, S. 56), f. omtr. 1848 i en Haug paa **Grjot** i Grytens Pgd.

1134—35. *Spydspids* og et *Øxeblad* i hvis Skafthul endnu sidder et Stykke af Skaftet med to indkilede Nagler, f. 1848 i en Haug paa **Devold** i Gryten. Nær samme Haug fandtes i en Bæk en smuk *Glasmosaikperle* No. 511.

254. Ti halvkugleformede *Benbrikker* af noget forskjellig Størrelse og med Taphul paa Undersiden, f. 1846 liggende tæt sammen 3 Fod dybt i en Gravhaug paa **Sodge** i Gryten. Afb. i Urda 3. B., Fig. 3, (cfr. S. 155, S. 110, Anm. 2, og Aarsb. 1869, S. 100).

416. Et Par dobbelte, skaalformede *Spænder* med forgyldte Slyngornamenter, Underpladerne har forsirede Border og fremspringende Dyrehoveder i Smalenderne; f. 1851 i en Gravhaug paa **Sodge** i Gryten.

476. Et *Sølvbeslag* 2 Tom. langt, 1¼ Tom. bredt ved Enderne og med indsvingede Bredsider, prydet med uregelmæssige Filegranornamenter og Perleforsiringer, f. 1853 paa **Sodge** i Gryten.

---

*) Cfr. 595 fra Berdal i Lekanger og 685 fra Vangsnæs i Balestrand. Det er imidlertid meget usikkert, hvorvidt disse Urnestykker virkeligen hører til Fundene. Troligvis ere de tilfældigen indblandede, thi den Skik at nedsætte Lerkar i Gravhaugen synes her i Landet ganske at have ophørt samtidigt med den ældre Jernalders Afslutning. I Sverige derimod, især i Mælaregnene ere Lerurner almindelige ogsaa i den yngre Jernalders Grave.

508. Sex forskjellige *Glasperler* f. 1855 paa **Sodge** i Gryten.

766—779. Samlet Fund fra en Haug paa **Stavhem** i Kors S. i Grytens Pgd.: *Skjoldbule* med en indadbuet Ring ovenfor den flade Rand, en liden *Ambolt,* 2½ Tom lang, en 9½ Tom. lang *Tang,* en 3 Tom. lang, bred *Hammer,* en mindre, et firkantet Stykke *Jern,* en *Tværøx,* et *Redskab* med tvær Eg, utvivlsomt til at „drive“ Skibe og Baade med, et *Knivblad,* et 4½ Tom. langt Brudstykke af et *Saugblad,* (cfr. S. 131), en smal *Spydspids* med ophøiede Ringe rundt Skaftholderen, 4 *Pilespidse* og en *Bøile* med Løber. Indkom 1846.

2192 og **93.** Dækpladen til en skaalformet *Spænde* (M. 551) og en afbrudt *Spydspids,* f. i en Haug paa **Brevik** i Hens S., Grytens Pgd.

1677. *Tværøx,* 6¼ Tom. lang og **1678** et *Øxeblad,* f. i Grytens Pgd.

1033 og **1035** og **1532.** Tre *Haandsneldehjul* og Brudstykker af tre smaa *Hvæssestene,* f. under en Helle paa **Veø** i Veø Pgd.

131. *Hvæssesten,* 7¼ Tom lang, f. i en Langhaug paa **øvre Fredø** i Christiansunds Pgd.

327. Bolleformet *Broncekar* med tre fugleformede Ører, 9½ Tom. vidt (cfr. 323 fra Fane Prestegaard), f. etsteds i Romsdals Amt.

Søndre Trondhjems Amt.

2685—87. Et Par beskadigede, enkelte skaalformede *Spænder,* en *Broncenaal* med Ring og to *Glasperler,* f. 1870 ved Rydning af Nyland paa **nedre Holden** i Hevne Pgd.

2688—94. To *Spydspidse,* en *Tværøx,* to alm. *Øxeblade* og en liden *Hammer,* f. 1870 i to smaa Gravhauge paa samme Gaard og i en tredie Haug:

2695—99. Et i tre Dele brudt og ufuldstændigt, tveegget *Sværd* med ret Indrehjalt, Stykke af en *Spydspids,* et afbrudt *Øxeblad,* en 12 Tom. lang *Jernstang* og 13 *Klinknagler,* f. 1869 og 1870. Oldsagerne laa spredte i et Lag af Kul og brændte Ben, men synes ikke at være forsætligen ødelagte for Hauglægningen.

2707 og **2712.** Et stort tyndt *Øxeblad* og et *Haandsneldehjul,* f. paa samme **Holden Gaard** i Hevne.

1462—64. En usædvanlig formet *Spydspids* med 7 Tom. langt Blad og med en 7 Tom. lang Pig, der har været drevet ind i Skaftet, og hvori endnu sidder Nagler. Den er funden 1862 sammen med et *Øxeblad* og en 11 Tom. lang *Kniv* i en Myr paa **Gjetvolden** i Rødstad i Ørlandets Pgd.

402. Et Par enkelte, skaalformede *Spænder,* hvis Ornamenter ere inddelte i Feldt ved glatte Baand, der danner som et Ottetal; f. i en Stenrøs i **Rennebo Pgd.**

Nordre Trondhjems Amt.

453. En *Messingnaal*, utvivlsomt af en skaalformet Spænde, f. i en Myr i **Verdalen.**

396. *Vægstenskaal*, 6½ Tom. bred og halvkugleformet, f. 1830 i en Haug paa **Gjeringen** i Kolvereids Pgd.

1360. Knækket, tvæegget *Sværd* med rette Hjalt, f. 1820 i en Haug paa **Skei** i Lekø Pgd.

420. Enkelt skaalformet *Spænde* af alm. Størrelse, f. 1829 i en anden Haug paa samme Gaard.

Nordlands Amt.

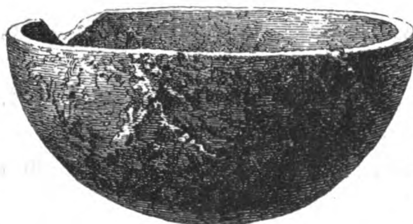
514. En Rad *Perler* af Glasmosaik og to *Haandsneldehjul,* f. 1840 paa **Strømø** i Nøstvigs S., Brønø Pgd.

114—116, 995—996 og **1013.** I 1828 undersøgtes nogle Gravhauger paa **Tjøttø** i Helgeland. Omtrent midt i den ene af disse fandtes „et Menneskebenrad i siddende Stilling*) heldende forover og noget til den ene Side. Dette Benrad, der syntes at vise en Person af lav Vext, faldt i Stykker og hensmuldrede tildels. Der var intet indelukket Kammer i Haugen, men det Sted, hvorpaa Liget fandtes siddende, var med Stene afmærket i Form af en Ligkiste. Sammesteds blev ved Ligets Fødder f. en rund af Grydesten udarbeidet men i fem Stykker knust *Skaal* eller *Urne* 6 Tom. høi og 9 Tom. vid oventil. I Urnen laa en *Terning* af Hesteben, 1½ Tom. lang og ¾ Tom. bred og tyk med 3, 4, 5 og 6 Øine paa de lange Sider samt 10 store halvrunde

*) Cfr. Anm. S. 82 og n. Forn. S. 275 om to Lig „fuldt paaklædte og siddende paa Træstole;“ f. før 1798 i et Gravkammer fra den ældre Jernalders Slutning i en Haug paa Trygsland i Bjellands Pgd.

Drupper *(Spillebrikker)* af Ben med Taphul paa Underfladen*), men hvoraf kun 2 ere bevarede, og et forrustet *Sværd.*" Dette Sværd er en i Træbalg nedlagt 11 Tom. lang *Spydspids***), i hvis 6 Tom. lange Skaftholder endnu sidder en Stump af Spydstagen. Til samme Fund hører troligvis ogsaa en *Øx* med Levninger af Træskaft. Vægstensskaalen er udvendig stærkt sodet. (13)

2222. Tvæegget *Sværd* med rette Hjalt, der ligesom den trekantede Knap har været metalbelagte; f. 1868 i en Haug paa **nordre Herö** i Herø Pgd.

2253.

2253. En *Vægstensskaal****)* af den sædvanlige Halvkugleform, $10\frac{3}{4}$ Tom. over Mundingen, $4\frac{1}{4}$ Tom. dyb og med Rester af 2 Jernører klinkede til Siderne, f. 1868 i en Gravhaug paa **Aavik** i Herø Pgd.

1829. Tvæegget ufuldstændigt *Sværd* af alm. Form, f. 1864 paa **Nesne Prestegaard.**

1027—46. Et mærkeligt Gravfund fra en 3 Alen høi Haug, som blev udgravet 1854 paa **Hof** i Dønnæs Sogn i Nesne Pgd. *„I Haugen var indsat et Fartøi antageligvis af Størrelse som en Nordfarjægt; den var sat lige paa Auren og understøttet af*

---

*) Cfr. S. 110, Anm. 2, samt S. 155.

**) Cfr. Aarsb. 1873 om et Fund fra Vold i Overhalden, nordre Thr. Amt, hvor baade Sværd, Spyd, Øx, Sax og Syl var nedlagte i Slirer eller Hylstre.

***) Saadanne Skaaler af Vægsten, der ikke optræder i den ældre Jernalders Fund, synes i Vikingetiden at have været meget almindelige. Sandsynligvis var de egentlig bestemte til Husholdningskar — og maa i sin Tid have været en søgt Handelsvare, thi de ere fundne i yngre Jernalders Grave over det hele Land selv i Egne, hvor Vægsten ikke forekommer af Naturen.

Om et gammelt Tilvirkningssted for Vægstens Kar se Aarsb. 1868, S. 78 o. f.

Bergens Muséum eier 42. hvoraf de fleste har Form som den ovenfor afbildede. Af disse 42 er 6 fra Stavanger Amt, 21 fra søndre Bergenhus Amt, 3 fra nordre Bergenhus Amt, 2 fra Romsdals Amt, 1 fra nordre Trondhjems Amt, 4 fra Nordland og 5 med ubekjendte Findesteder.

Cfr. den hos Mont. afb. 654, f. i Bohuslän. I Sverige ere imidlertid disse „Täljstensgryter" ingenlunde almindelige eller meget udbredte: „enkelte kjendes fra Bohuslän og Dalsland," se Osc. Montelius, Bohusläns Fornm. Side 72.

*samt dækket med Søsand. Et menneskeligt Skelet havde — som det formodedes — sin Plads i Agterstavnen, og i dets Nærhed fandtes en Jernskaal og Ben af en Hund.**) *Et andet Skelet blev fundet — efter Sigende — udenfor Agterenden i siddende Stilling understøttet af almindelige Graastene. Ved dets Hoved fandtes:* en skaalformet *Spænde*, ved dets Bryst en ligearmet 2½ Tom. lang forsiret *Messingspænde***), ved Ansigtet en *Sax*, 8½ Tom. lang, en liden *Ringspænde* af Messing med 5¼ Tom. lang Naal, Brudstykke af en *Vævgrind* af Hvalben med Siksakindskjæringer mellem to Linier langs Kanten og med andre utydelige Figurer ved Hjørnet, Stykkets Længde er nu 9 Tom. og Bredden 6½ Tom., en *Vævske* af Hvalben 26 Tom. lang, to *Jernbeslag*, det ene vinkelformet som til et Skrin, en 8 Tom. lang *Krumkniv*, hvis Blad har været indhyllet i Tøi samt en *Jernskaal*. Desuden endnu en skaalformet *Spænde*, et aflangt firkantet *Broncebeslag* med irske forgyldte Slyngornamenter, to *Haandsneldehjul*, fire grønne *Glasperler*, Brudstykke af en *Hvæssesten* og Rester af en 10 Tom. stor *Jernpande* med fladt og ret Haandtag. ([14]) Af Skeletterne er bevaret baade de to Hjerneskaller og andre Ben ligesom Dele af Hundeskelettet.

826. En liden *Jernhank* til en Skrin, f. 1830 paa **indre Ona** i Lurø Pgd.

274. *Vævske* af Hvalben med fladt Blad, 26½ Tom. langt og 2⅓ Tom. bredt og med rundt 4⅓ Tom. langt Skaft, f. 1857 i en Sandhaug paa **Hestmando** i Lurø sammen med et Stykke fladt *Hvalben*.

622—629. Et Par enkelte skaalformede *Spænder* med glat Overflade og forholdsvis større Bredde end sædvanligt. Rundt Kanten er indridset en Linie og paa Undersiden sees Spor af et langs efter gaaende Jernbaand, hvortil Naalen og Spændeindretningen har været fæstet. Til disse eiendommelige Spænder (cfr. forresten Aarsb. 1871, S. 81 og Fig. 22 samt Aarsb. 1868,

---

*) Ligesom i Borrehaugen, n. Fornl. S. 179.

**) Denne Spændeform er sjelden her i Landet. I Muséet er den kun repræsenteret ved ovennævnte Stykke og ved No. 460 blandt de ubestemte Fund, cfr. Fig. 15 i Aarsb. 1871 og Fig. 24 i Aarsb. 1870, samt Mont. 566. I Sverige derimod ere de mere almindelige, cfr. Mont. 566, svensk antiq. Tidsk. II, Pl. I, o. f.

S. 71 og 72), hører en 16 Tom. lang *Kjæde* sammensat af 40 Led, hvoraf hvert er ½ Tom. i Gjennemsnit og bestaar af en i Spiral bøiet stærk Broncetraad med 1—4 Omgange. To *Haandledsringe* af Bronce, aabne paa den ene Side og tykkest ved Aabningen med indstemplede Halvmaanefigurer. Disse Ornamenter ere vexelvis vendte mod hverandre, og i hver forsænket Halvmaane er tre ophøiede Punkter. En *Broncenaal* med stort, fladt Hoved i gjennembrudt Arbeide og med indstemplede forsænkede Triangler, der hver har et ophøiet Punkt i Midten (afb. Urda III, Fig. 6), fem *Haandsneldehjul* og to *Glasperler*; ved Siden af Benradet fandtes Stykker af en *Jernkjedel* og af et *Sværd* (?), og over Begravelsen var lagt en meget stor *Benplade* sandsynligvis Skulderbladet af en Hval. Flere af de i dette Fund forekommende Gjenstande har vistnok sin Oprindelse fra den anden Side af Østersøen (cfr. Vardøfundet, n. Fornl. 705).

780. En *Øx,* **782** et *Spyd,* **786** et ufuldstændigt enegget *Sværd* med ret Indrehjalt samt **790** en *Hvæssesten*: f. 1844 i samme Gravrøs som det S. 114 beskrevne ældre Jernalders Gravfund.

424. Et Par dobbelte skaalformede *Spænder*; f. 1847 i en Gravhaug paa **Hovde** i Bø Pgd. (Mont. 551.)

563. Et rundt kopformet *Broncesmykke* med forgyldte irske Slyngornamenter; det er 1 Tom. høit og næsten 2 Tom. bredt med et Jernbaand paa Undersideu for Naalens Skyld; f. 1847 i en Gravhaug paa samme Gaard som 424 og sandsynligvis sammen med disse Spænder (cfr, Afb. S. 172).

533, 536—541. Et 12 Tom. langt buet Benskaft med rundt Haandtag og firkantet Endestykke, hvorigjennem gaar et Hul til et Hugredskabs eller Egstykkes Befæstelse. Skaftets firkantede Del er prydet med Bølgelinier og Halvcirkler med Prik i Midten.

En hel og en ufuldstændig *Benkam*, Brudstykker af en *Paalstav* (Hugjern) et *Sværd,* to *Pilespidse* og en *Kniv,* hvilket alt indkom 1842 sammen med forskjellige Oldsager fra den ældre Jernalder (se S. 114); f. i forskjellige Gravhauger paa **Gisele** i Langenæs S., Øxnæs Pgd.

922. Et ufuldstændigt tveegget *Sværd* med buede Hjalt; f. 1838 paa **Bö** i Sortlands Pgd.

370—75. Tre halvrunde store *Benkamme,* et 5 Tom. langt rundt *Benredskab* med Hul gjennem Midten, en *Ravperle,* 4 *Glas-*

perler og to *Haandsneldehjul* samt nogle smaa ujævne *Stene* (og 571, S. 116); f. 1841 i en Gravhaug paa **Stave** i Dvergbergs Pgd.

2745—47. *Øxeblad* med lang Eg, Stykke af et tvæegget *Sværd* med kort og ret Indrehjalt, tre gule og en rød *Perle*; f. 1871 paa **Kangeror** i Buknæs Pgd.

Fra Lofoten eier Muséet ogsaa nogle andre yngre Jernalders Oldsager: **1679**, et ufuldstændigt, tvæegget *Sværd* med Sølvplader paa det korte, tykke Indrehjalt, **1680**, Stykker af et enegget *Sværd*, en *Paalstav*, to firesidede *Hvæssestene* samt et Stykke *Flintesten* sandsynligvis til et Fyrtøi. Disse sex sidste Gjenstande skal være fundne sammen og udgjør troligvis et Gravfund.

305. En Vægstens *Skaal* med Jernring, 10 Tom. vid og 5 Tom. høi; f. i **Vesteraalen.**

1136—37. Brudstykker af en Vægstens *Skaal* og en tynd rund *Hvæssesten;* f. 1832 etsteds paa **Helgeland.**

107. En *Perle* af Bjergkrystal: f. i **Tromso Amt.**

927. En *Skjoldbule* med bred flad Ring, 2½ Tom. høi; f. **Tromso Amt.**

2669. En enkelt skaalformet *Spænde* med Ornamenter inddelte i Feldt ved glatte Baand, der danner som et Ottetal med vinkelbøiede Sider; f. i **Tromso Amt.**

823—24. To treeggede *Pilespidse;* f. etsteds i **Finmarken.**

4de Skab.

Yngre Jernalders Oldsager hvis Findesteder ikke kjendes, men hvoraf de fleste vistnok ere fra Bergens Stift. De ere ordnede saaledes, at Vaabenformernes Forskjellighed skal være let at udskille og bestaar af: 10 tvæeggede og 7 eneggede *Sværd*, 3 forsætligen bøiede, tvæeggede *Sværd*, 4 *Sværdgreb*, 15 *Spydspidse*, 10 *Øxer*, 3 *Skjoldbuler*, 2 *Bidselmundbid*, 4 *Sigder* og en *Skjærding*.

Paa første Hylde endvidere 7 skaalformede *Spænder*, en sjelden ligearmet *Broncespænde* 7⅝ Tom. lang, (460) Brudst. af en *Ringspænde* og af et irsk Smykke, 3 *Haandledsringe*, 5 *Haandsneldehjul* og nogle *Hvedeax*, der ere sammenbundne ved Stænglerne og tydeligvis har lagt ved Jernsager, da de ere ligesom gjennemtrukne af Rust. De skal være fundne i en Gravhaug og troligvis i **Lærdal**.

Paa 2den Hylde 5 Vægstens *Skaaler* og nogle *Pilespidse*. Paa Skabets Bund en beskadiget *Jernkjedel* og forskjellige mindre tildels stærkt forrustede *Jernsager*.

Henvisninger.

Stenalderen.

[1]) Norske Fornl. S. 788 og 789. [2]) Urda I B., S. 191. [3]) Urda II B., S. 183. [4]) Aarsb. 1866, S. 100, Aarsb. 1871, S. 110 o. f., Svensk Månadsblad 1874, S. 97 o. f. [5]) Nogle Bemærkn. om Stenalderen i Norge af C. Henrichsen.

Broncealderen.

[1]) Schübler-Culturpflantzen Norwegens S. 161. [2]) Nordisk Tidsskrift for Oldk. I, S. 416. [3]) Nogle Bemærkninger om Broncealderen i Norge af C. Henrichsen.

Den ældre Jernalder.

[1]). Urda II B, 327,329, 389, 394. N. Fornl. S. 343 Chr. Vidensk. Forh. for 1873 S. 212—213. [2]) Aarsb. 1870 S. 61. [3]) Urda III B., 100 og 101. [4]) Chr. Vidensk. Forh. 1864. S. 104. [5]) Urda II B., S. 108 og 185. [6]) Urda 1ste B., Pl. VIII, Fig. 13, Atlas f. n. Oldk. Tab. 1, Fig. 15, og Aarsb. 1871 S. 164. [8]) Urda II, S. 367 o. f. [9]) Urda I B., S. 194. [10]) Urda I S. 136. [11]) Urda I, S. 301 og 302. [12]) Urda I, S. 182. [13]) Urda II Pl. I, Fig. 13 og S. 10. [14]) Urda I, S. 32—36. [15]) N. Fornl. S. 530 o. f. [16]) Urda III S. 67.

Den yngre Jernalder.

[1]) Antiq. Tidskr. før Sverige III S. 109, Fig. 28. [2]) Urda III B., S. 53 og 54. [3]) Urda I B. S. 395 o. f. Pl. XIV, Fig 3 a. b. og c. [4]) Aarsb. 1860 S. 20—27. [5]) Urda III, S. 72 og 73. [6]) Urda I, S. 297. [7]) Urda III, S. 77—79, Pl. I, Fig. 8 a og b. [8]) Urda II, Pl. I, Fig. 7 a og b. [9]) Urda II, Pl. I, Fig. 8. [10]) Urda II, Pl. I, Fig. 12. [11]) Urda I, S. 176. [12]) Urda I, S. 178 og 179. [13]) Urda I, S. 184 o. f. [14]) Norske Fornl. S. 682.

